

jam olim ex veteri S. Saturnini ædicula, in qua pri- A porro epitaphium, cujus supra meminimus, ex ve-
mum conditus fuerat, translata commemorant. Ejus teri-codice Cluniacensi depromptum sic habet :

EPITAPHIUM SIDONII.

Sanctis contiguus, sacroque patri
Vivit sic meritis Apollinaris,
Inlustris titulis, potens honore,
Rector militiæ, forique iudex.
Mun li inter tumidas quietus ondas,
Causarum moderans subinde motus,
Leges barbarico dedit furori,
Discordantibus inter arma regna,
Pacem consilio reduxit amplo.
Hæc inter tamen et phiosophando

Scriptis perætuus habenda sæclis.
Et post talia dona gratiarum,
Summi pontificis sedens cathedram,
Mundanos suboli refundit actus.
Quisque hic dum lacrymis Deum rogabit,
Dextrum funde preces super sepulcrum.
Nulli incognitus, et legendus orbi,
Illic Sidonius tibi invocetur.
xu cal. Septemb. Zenone imp.

TESTIMONIA DE SIDONIO APOLLINARI.

MAMERTI CLAUDIANI PRESBYTERI VIENNENSIS.

Exstant Mamerti Claudiani de Statu animæ libri tres ad Sidonium scripti, in quibus illum, inter cætera laudum elogia, potissimum disertorum, eruditissimum virorum, ac veteris eloquentiæ reparatorem appellat. Epistolæ autem, quam operi præfixit, titulus hic est : *Præfactorio patrio doctissimo viro et optimo C. Sollio Sidonio Claudiano S.*

GENNADII PRESBYTERI MASSILIENSIS DE VIRIS ILLUSTRIBUS CAP. XCI.

Sidonius Arvernorum episcopus scripsit varia et

B grata volumina, et sanæ doctrinæ. Homo siquidem tam divinis quam humanis ad integrum imbutus acere ingenio, scripsit ad diversos diverso metro vel prosa compositum insigne volumen, in quo quid in litteris possit ostendit. Verum in Christiano vigore pollens etiam inter barbaræ ferocitatis duritiem, quæ eo tempore Gallos oppresserat, catholicas pater et doctor habetur insignis. Floruit ea tempestate qua Leo et Zeno Romanis imperabant.

^a C. SOLLI APOLLINARIS SIDONII EPISTOLÆ. LIBER PRIMUS.

N. B. In editione Sirmondiana notæ post textum separatim editæ sunt. Nos, lectoris commoditati consulentes, sub textum revocavimus. Illarum vero *paginationem*, sicut in Sirmoudi habetur, crassiori charactero expressimus, ut index analyticus in notis postea non sine fructu recudatur. Edit.

EPISTOLA PRIMA.

Sidonius^b Constantio suo salutem.

1. Diu præcipis, domine major, summa suadendi auctoritate, sicuti es in iis quæ deliberabuntur consiliosissimus, ut si quæ litteræ paulo politiores varia occasione fluxerunt, pront eas causa, persona, tem-

* 6. Quodam codices *Modesti* quoque nomen addunt, hoc modo, « C. Sollii Apollinaris Modesti Sidonii, » nec insolens fuit ea ætate, ut quinque unius essent vocabula: cæterum hujus prænominis nulla usquam est mentio apud Sidonium: nisi eo forsitan alludere videatur, cum ad Oresium scribens significat, malle se modestum quam factum existinari. Sidonii vero nomen ultimo loco positum, ut verum et proprium. Quare qui ordine inverso Sidonium Apollinarem vocant, Angelum Politianum et alios quosdam secuti, qui ante centum fere annos ita primi appellarunt, præter morem faciunt sæculi Sidoniani. Eodemque in errore versantur qui Prosperum Tironem scribunt, cum Tiro Prosper dicendus sit, atque ita in antiquis exemplaribus inscribatur.

* Quinque priores notarum paginas, sicut etiam tres ultimas, ad Sidonii operum calcem rejecimus, ubi excusæ sunt sub titulo *Coronidis*, a nostra pag. 717-718 media, ad finem paginae 751-752. Has autem octo paginas crassiori charactero non expressimus, ut pote ad quas lector in iudice non revocetur. Edit.

C pus elicuit, omnes retractatis exemplaribus emendatisque uno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii disciplinam maturitatemque vestigiis^c præsumptiosius insecutus. Nam^d de Marco Tullio sîere me in stylo epistolari melius puto, quem 2 nec^e Julius Titianus totum sub no-

^b Lugdunensi postea presbytero: cujus exstant libri duo de Vita S. Germani Antisiodorénsis. Illic eundem multis sæpe laudibus ornat Sidonium, tum in cæteris quas ad ipsum aliove scribit, tum maxime in postrema omnium epistola ad Firminum. Apud Isidorum de Viris illustribus in mentione Paulini episcopus appellatur, sed perperam ni fallor.

^c In aliquibus mss., *præsumptuosus*.

^d Non quod Ciceronis stylum in eo non probet, ut Petrarca et Politianus censuerunt: sed 7 quod superbum ducat Ciceronis imitationem sibi polliceri, quam ne Titianus quidem pro dignitate expresserit.

^e Senior, pater Titiani alterius, quo magistro usus est filius Maximini Aug. Capitolinus: *Oratore usus est Titiano filio Titiani senioris, qui provinciarum*

minibus illustrium feminarum digna similitudine expressit. Propter quod illum cæteri quique a Frontonianorum, utpote consecratorum æmulati, cum veterum dicendi genus imitaretur, oratorum simiam nuncupaverunt. ^b Quibus omnibus ego, immane dictu est, quantum semper iudicio meo cæserim, quantumque servandam singulis pronuntia-verim, temporum suorum meritorumque prærogativam. Sed scilicet tibi parvi, turæque examinationi has non recensendas (hoc enim parum est), sed defæcandas, ut aiunt, limandasque commisi, sciens te immodicum esse factorem non studiosorum modo, verum etiam studiosorum. Quamobrem nos nunc perquam hæsitabundos in hoc deinceps famæ pelagus impellis. Porro autem super huiusmodi opusculo tutius conticuimus, contenti ^c versus felicitas quam peritius editorum opinione, de qua mihi jam pridem in portu iudicii publici, post lividorum latratum scyllas enavigatas, sufficientis gloriæ anchora sedet. Sed si et hisce deliramentis genuinum molarem invidia non fixerit, actutum tibi a nobis volumina numerosiora percipiosis scaturentia sermocinationibus multiplicabuntur. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius ^d Agricolæ suo salutem.

Sæpenumero postulavisti ut, quæ e Theodorici regis Gothorum commendat populis fama civilitatem, litteris tibi formæ suæ quantitas, vitæ qualitas

libros pulcherrimos scripsit, et qui dictus est simia sui temporis, quod cuncta imitatus esset. Julium Titianum utroque nomine vocat etiam Ausonius ad Probum epist. 16; Julium oratorem Cassiodorus lib. 1 Divinarum Institutionum 25. Cujus quidem varia fuerunt opera, quæ ab antiquis scriptoribus commemorantur: ut libri Provinciarum, seu Cosmographiæ, a Capitolino, Servio et Cassiodoro; fabulæ Æsopiæ ab Ausonio; libri de Agricultura a Diomede; artis rhetoriæ præcepta ab Isidoro; themata Virgiliana a Servio eodem. Sidonius hoc loco epistolas etiam a Titiano editas significat; non veras, sed fictas nominibus illustrium feminarum, quales sunt Ovidii quæ Ileroidum nuncupantur.

^a Sectatorem Cornelii Frontonis, qui princeps fuit oratorum sui sæculi, τὰ πρῶτα, ut est in Dionis epitome, τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δικαίᾳ φερόμενος. Diversæ enim per singulas ætates fuerunt philosophorum, poetarum, oratorum sectæ et familiæ. Ut igitur poetæ alii Virgiliani, alii Ovidiani, et jurisconsulti alii Cassiani, alii Proculiani: sic oratores ea ætate Frontoniani dicti, qui Frontonis imitationem profitebantur, et Festiani fortasse, qui Postumii Festi. Vetus inscriptio, *Postumio Titiano oratori pronepoti et sectatori M. Postumii Festi oratoris.*

^b Non solum Ciceroni, verum etiam Plinio et Symmacho. Ad illos enim redit, post ea quæ de Frontonianis inseruit. Etsi sentio, inquit, quam impar illis omnibus sim, qui epistolas suas superioribus sæculis ediderunt, tibi tamen parvi, et has meas vel famæ periculo emisi.

^c Hinc apparet poemata Sidonii haud paulo ante epistolas in lucem exisse.

^d Sidonii sororio, Papiantillæ uxoris fratri, ut docet epistola 12, lib. 11.

^e Junioris. Duo enim hujus nominis Vesogothorum in Gallia reges fuerunt: prior Valliæ successor, qui in pugna Catalaunica occubuit: alter ejus filius, post Theodorici fratris cædem, anno a pugna tertio re-

significaretur. Pareo libens, in quantum ³ epistolæ pagina sinit, laudans in te tam delicatæ sollicitudinis ingenuitatem. Igitur vir est et illis dignus agnosci qui eum minus familiariter intuentur: ita personam suam Deus arbiter et ratio, naturæ consummatæ felicitatis dote sociata, cumulaverunt. Mores autem hujuscemodi, ut laudibus eorum ^f nihil ne regni quidem defraudet invidia. Si forma quæretur, corpore exacto, longissimis brevior, procerior, eminentiorque medicribus. Capitis apex rotundus, in quo paululum a planitie fronti in verticem cæsaries refuga crispatur. Cervix non sedet nervis. Geminos orbis hispidus superciliorum coronat arcus. Si vero cilia spectantur, ad malas medias palpebrarum niargo prope pervenit. ^g Aurium legulæ, sicut mos gentis est, ^h crinium superjacentium flagelli operiuntur. Nasus venustissime incurvus. Labra subtilia, nec dilatatis oris angulis ampliata. Si casu dentium series ordinata promineat, niveum protinus repræsentat colorem. Pilis infra narium antra fruticantibus quotidiana succisio. Barba concavis hirta temporibus, quam in subdita vultus parte surgentem stipitibus tonsor assiduus genas ad usque forpicibus evellit. Menti, gutturis, colli non obesi, sed succulenti, lactea cutis, quæ propius inspecta juvenili robora suffunditur. Namque hunc illi crebro colorem non ira, sed verecundia facit. Teretes humeri, validi lacerti, dura brachia, patulæ manus, recedente alvo

gnum adeptus. Hujus ergo adhuc superstitiæ formam, mores, actiones omnes graphice describit.

^f Hoc addit, quia rarum est ut principes suis invisii non sint. Seneca Thyeste: *Simul ista mundi conditor posuit Deus, odium atque regnum.* Cicero pro Flacco: *Ætatem civitatum quid est negotii concitare? in eum præsertim qui nuper summo cum imperio fuerit, summo autem in amore esse propter nomen ipsum imperii non potuerit?*

^g Notæ sunt ligulæ in mensæ vasculis instar cochlearium. Aliud est cochlear, aliud ligula: sed nos hodie cochlearia vocamus, quæ ligulæ sunt verius. Ab harum similitudine aurium legulas dixit, quia curvæ et cavæ sunt; lolliginum item ligulas eandem ob causam Apuleius: ut contra, lienis regulam alibi Sidonius et Alcimus Avitus dixerunt, patuli et recti. Nec minus eleganter Severianus Galabensis, qui cymbalum auribus tribuit homilia 5 in Hexæmeron *Ἡ ἀκοή ἔχει τὴν χρῆσιν ἔχει τὴν ὄψιν. Τὸ γὰρ περικαίμενον κυμβάλων κοσμεῖ τὸ ζῶον.* Legulam autem pro ligula agnoscunt etiam glossaria, quæ *μυστρὸν* interpretantur.

^h Gothicæ gentis mos fuit cæsariem discriminare, atque implexa crinium flagella in aures et terga demittere. Isidorus Originum 221: *Nonnullæ gentes non solum in vestibus, sed et in corpore aliqua sibi propria quasi insignia vindicant, ut videmus cirros Germanorum, granos et cinnabar Gothorum.* Ubi cirros intelligo in nodum coactos: quod proprium Suevorum, qui majorem Germaniæ partem obtinebant, insigne facit Tacitus: granos vero hæc ipsa crinium flagella de quibus et synodus Bracarensis, cum de lectoribus cavet, *ne granos gentili ritu dimittant.* Sic enim legendum recte monuit Garsias Loaysa; sed perperam exposuit de veste laica et oblonga, cum ex ipsis Isidori verbis liqueat granos ad vestes minime pertinere. Crinium porro flagella Francis etiam, regis præsertim stirpe natis, in usu fuisse docent Agathias lib. v, et Gregorius Turonensis lib. vi, cap. 24, et aliis locis.

pectus accedens. Arcam dorsi humilior inter excrementa costarum spina discernitur. Tuberosum est utrumque musculus prominentibus latus. **¶** In succinctis regnat vigor ilibus. Corneum femur, internodia popitum bene mascula. Maximus in minime rugosis genibus honor. Crura suris fulta turgentibus, et qui magna sustentat membra pes modicus. Si actionem diurnam, quæ est forinsecus exposita, perquiras, antelucanos ^a sacerdotum suorum cæsus minimo comitatu expetit, grandi sedulitate veneratur: quanquam, si sermo secretus, possis animadvertere quod servet istam pro consuetudine potius quam pro ^b ratione reverentiam. Reliquum mane regni administrandi cura sibi deputat. Circumsistit sellam comes armiger, pellitorum turba satellitum ne abs te admittitur, ne obtrepat eliminatur: sicque pro foribus immurmurat ^c exclusa velis, inclusa cancellis. Inter hæc inponissis gentium legationibus, audit plurima, pauca respondet. Si quid tractabitur, differt: si quid expediatur, accelerat. Hora est secunda? surgit e solio, aut thesauris inspiciendis vacaturus, aut stabulis. Si venatione nuntiata procedit, arcum lateri innectere citra gravitatem regiam iudicat: quem tamen, si cominus avem ferantque aut venanti monstres, aut vianti sors offerat, manui post tergum reflexæ puer inserit, nervo lorove fluitantibus: quem sicut puerile computat gestare theatum, ita muliebri accipere iam tensum. Igitur

^a Suos dixit, Arianns denotans, quales erant omnes Gothi.

^b In poster. edit., religione. Sic et Savaroniana, ac mss. aliqui.

^c Sic et Corippus lib. III, Justinii minoris consistorium describens, protectores extra velum collocat, his versibus:

Nobilitas medios sedes Augusta penates,
Quatuor eximilis circumvallata columnis.

Et post alia:

Vela tegunt postes: onstodes ardua servant
Limina, et indignis intrare volentibus obsant,
Condens numeris fastu nutuque tremendi.

Consistorii regii fores velis prætendebantur: proxima huic statio cancellis septa et clausa erat. Intra velum, hoc est in consistorium ipsum, admissi comites et participes consilii: satellites inter cancellos et vela subsistere. De his cancellis quibus iudicium item omnium secretaria vallabantur, Cassiodorus senator XI Variarum 7 **¶** et glossæ antiquæ: *Caula, cancelli ante iudicem. Extra caula, foris versus atria. Græci κηκλίδας vocant, hoc est, θύρας δικαστηρίων τῶν ἀρχαίων, ἢ δικαστηρίων*, Suida teste.

^d Libro II, epistola ad Serranum, *sericatum toreumata*; et lib. IX, in carmine Anacreontico, *rutilum toreumata bysso*. Quibus omnibus locis toreumata pro toralibus posuit, et voce abusus est, Prudentii exemplum in P-ychomachia:

uda ubi multo

Fulcra mero veterique toreumata rore rigantur.

Et Salviani lib. IV ad Ecclesiam. Toreumata enim proprie sunt thericlea vasa cæлата, quibus nihil commune cum purpura et bysso. At toralia, stragula vestes lectorum tricliniarium: quæ vulgo ex pellibus erant, pro facultatum luxusque modo purpurea fiebant et serica. Cicero Philippica 2: *Conchyliis Cn. Pompeii peristromatis servorum in cellis lectos stratos*

A acceptum modo insinuat e regione capitibus intendit, modo ad talum pendulum nodi parte contraversa, languentem chordæ laqueum vagantis digito superlabente prosequitur: et mox **¶** spicula capit, implet, expellit: quidve cupias percuti, prior admonet: eligis quid faciat, quod elegeris ferit: et si ab alterutro errandum est, rarius fallitur figentis ictus, quam destinantis obtutus. Si in convivium venit, quod quidem diebus profestis simile privato est, non ibi impolitam congeriem viventis argenti mensis cedentibus suspiriosus miniter imponit. Maximum tunc pondus in verbis est: quippe cum illic aut nulla narrantur, aut seria. ^d Toreumatum peripetasmatumque modo conchyliata profertur suppellex, modo byssina. Cibi arte, non pretio placent: ^e fercula nitore, non pondere. Scyphorum, paterarumque raras oblationes facilius est ut accuset sitis, quam recuset ebrietas. Quid multis? Videas ibi elegantiam Græcam, ^f abundantiam Gallicanam, celeritatem Italiam, publicam pompam, privatam diligentiam, regiam disciplinam. De ^g luxu autem illo sabbatariorum narrationi meæ supersedendum est, qui nec latentes potest latere personas. Ad coepta redeatur. Dapibus expleto somnus meridianus sæpe nullus, semper exiguus. Quibus horis viro tabula cordi est, te-seras colligit rapide, inspicit sollicitè, volvit argute, mittit instanter, ^h joculariter compellat, patienter exspectat. In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris

videres. Martialis lib. III.

Cubitis trudit et inde convitas,
Edulus ostro, sericisque pav' nia.

^e Plerique *pondere* legunt; alii *splendore*, ut Pithæi codex, quod non minus arridet. Eadem enim conjunxit Plinius de Carmanix murrhinis agens lib. XXXVII, cap. 2: *Splendor his sine viribus, nitorque reverius quam splendor*.

^f Quam in dialogis non semel suggillat Sulpicius Severus: et Francis familiarem testatur Luitprandus Ticinensis lib. I, cap. 6: *Melensis, ait, episcopus cibaria ei multa secundum Francorum consuetudinem ministraret*.

^g Festorum d'orum, per quos publicis privatisque conviviis major luxus: adeo quidem ut cynico dente Antisthenes *ἐορτῶν γαστριμαργίας ἀπορῶν* vocitaret. Quin dies festos intelligat dubium esse non potest. Hos enim profestis opponit, quorum convivia sine luxu fuisse dixit. Sacrarum nempe litterarum more locutus est, quæ festa omnia, quoscunque in dies incidant, sabbata vocant: *σάββατον πᾶσαν ἐορτῆν καλοῦσιν*, ait Isidorus Pelusiotus lib. III, c. 10. Constat quidem Orientales olim in ecclesia etiam sabbatis, perinde ac dominicis, feriari solitos, conventusque sacros agere: quam ob causam Asterius, Amasæ Ponti episcopus, in homilia de repudio *καλὴν τὴν συνωρίδα τοῦ σαββάτου καὶ τῆς κυριακῆς*; et Gregorius Nyssenus in oratione quadam dies illos fratres vocat, luxuriamque adeo et delicias sabbatarias reprehendit: cum Occidentales contra dominico contenti, sabbati ferias, ut Judæorum proprias, neglexerint. Unde et Tertullianus in Apologetico: *Secun lo 10 loco ab iis sumus, qui diem sabbati otio et luxu discernunt*: id est dominico feriatur, ut illi sabbato. Licet ergo potuerint fortasse Gothi, ut Græcorum disciplinæ alumni, sabbatis quoque Græcorum ritu feriari: aptius tamen est quod diximus, sabbati nomine hoc loco dies festos omnes intelligi.

^h In aliquibus mss., joculariter.

irascitur, in utrisque philosophatur. Secundas fastidit vel timere, vel facere: quarum opportunitates spernit oblatas, transit oppositas. Sine motu evaditur, sine colludio evadit. Putes illum et in calculis armare. Sola est illi cura vincendi. **6** Cum ludendum est, regiam sequestrat tantisper severitatem, hortatur ad ludum, libertatem, communionemque. Dicam quod sentio: timet timeri. Denique oblectatur commotione superati: et tunc demum credit sibi non cessisse collegam, cum fidem fecerit victoriae suae blis aliena. Quodque mirere, saepe illa lætitia, minimis occasionibus veniens, ingentium negotiorum merita fortunat. Tunc petitionibus diu ante per patrociniorum naufragia jactatis, absolutiois subitæ portus aperitur. Tunc etiam ego aliquod obsecraturus feliciter vincor, quando mihi ad hoc tabula petit, ut causa salvetur. Circa nonam recrudescit moles illa regnandi. Redeunt pulsantes, redeunt submoventes, ubique litigiosus fremitus ambitus: qui tractus in vesperam, cœna regia interpellante rarescit, et per aulicos deinceps pro patronorum varietate dispergitur, usque ad tempus concubiæ noctis excubaturus. Sane intromittuntur, quanquam raro, inter cœnandum mimici sales, ita ut nullus conviva mordacis linguæ felice feriat. Sic tamen quod illic nec organa hydraulica sonant, nec sub phonusae vocalium concentus meditatum acroama simul intonat. Nullus ibi lyristes, chorales, a mesochorus, tympanistria, psaltria canit: rege solum illis fidibus delinuit, qui-

* Pertinet ad pantomimos cordacistas, qui corda cœm, ἀσχράν και ἀπρεπή ὄρχησιν, saltabant. His e sim qui crotalis vel manuum plausu signa dabat, quia in medio choro erat, mesochorus dicebatur, ut docuit nos vetus scholiastes Juvenalis ad satyram 11. Quo spectans Plinius junior lib. 11 epistolas ad Maximum, mesochorum non inepte dixit eum qui in auditorum corona cæteris ad laudandum oratorem conductis plaudendi signum dabat.

^b Lugdunensi Caussidico, de quo lib. v, epist. 17 ad Eriphium ejus generum.

^c Lege Calpurnia sancitum olim fuerat ambitus damnatos μήτε ἄρχεῖν, μήτε βουλευεῖν, ita ut aditu curiæ honorumque perpetuo arcerentur. Lex Julia cœnam mitigavit, eamque redegit ad quinquennium: auctor Dio lib. xxxvi et lvi. Verum lex Julia, ut Modestinus docet, in Urbe cessavit, postquam magistratus a principe creati cepti; et poenæ in eos qui apud principem ambirent aliæ postea decretae, ut lib. 1 cod. Theod. ad legem Juliam de ambitu. Quare Sidonius, cum senatu movere leges ambitus dixit, non ad sui, sed ad superiorum temporum morem respexit.

^d De proavo Sidoni ejusque honoribus nihil locum memini. Apollinaris avus praefectus praetorio Galliarum fuerat principe Honorio, pater imperante Valentiniano. Avitus denique socer, et praefectus ūem, et magister utriusque militiæ, ut suis locis ostendetur.

^e Officiis: quæ palatii magistrarii Eumenio rhetori pro scholis Aduorum. Magister officiorum totam palatii disciplinam, omnesque scholarum ordines et officia regebat. Inde nomen illi, vel ab officiis vel ab aula ipsa et palatio. Rutilius Numatianus:

Officiis regerem cum regia lecti magistris,
Armigerasque pui principis excubas.

Caeci quoque nunc ἡγούμενον τῶν βασιλείων, ut Theo-

bus non minus mulcet virtus animum quam cantus auditum. Cum surrexerit, inchoat nocturnas aulica gaza custodias, armati regiae domus aditibus assistunt, quibus horæ primi soporis vigilabuntur. Sed jam quid meas istud ad **7** partes, qui tibi indicanda non multa de regno, sed pauca de rege promisi? Simul et stylo finem fieri decet: quia et tu cognoscere viri non amplius quam studia personamque voluisti, et ego non historiam, sed epistolam efficere curavi. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius ^b Philiatio suo salutem.

I nunc, et legibus me ambitus interrogatum ^c senatu move, cur adipiscendæ dignitati hæreditariæ curis pervigilibus incumbam: ^d cui pater, socer, **B** avus, proavus, praefecturis urbanis praetorianisque, ^e magisteriis palatinis militaribusque micuerunt. Et ecce Gaudentius meus hactenus tantum Tribunitus, oscitantem nostrorum civium desidiam ^f vicariano apice transcendit. Mussitat quidem juvenum nostrorum calcata generositas: sed qui transit derogantes, in hoc solum movetur, ut gaudeat. Igitur venerantur hucusque contemptum, ac subitæ stupentes dona fortunæ, quem consensu despiciebant, sede suspiciunt. Ille obiter stertentium oblata orum aures ranci voce præconis everberat: qui in eum licet stimulis inimicalibus excitetur, scammis tamen amicalibus deputantur. ^g Unde te etiam par fuerit privilegio gaudentem praefecturae, in ^h quæ participanda de-

^c doretus lib. v; nunc ἡγεμόνα τῶν ἐν ἀλλῇ τάξεων, ut Zosimus lib. 11. Glossæ nostræ, μάγιστρος ὀρχηκίαν ὄνομα οὐδὲν ἦτον τοῦ ἡγουμένου τῶν αὐλικῶν καταλόγων δεασμαίων.

^f Vicariæ praefecturae: qui vicarianus honor, et vicaria dignitas passim, aut etiam vicaria absolute, ut de magisteria dicebimus. Vicarii ergo erant qui pro praefectis **II** praetorio sibi creditas aliquot provinciarum dioceses administrabant: ut praefecti praetorio Italiæ vicarii tres fuerunt, urbis Romæ, Italiæ et Africae: totidem praefecti praetorii Galliarum vicarii, unus Hispaniarum, alter Britanniarum, tertius septem provinciarum per Gallias, de quo hic agi censeo. Non enim audiendi sunt qui tres vicarios in una Gallia ponunt, cum recte in Notitia scriptum sit vicarios in Occidente sex tantum fuisse; hos numerum quos enumeravimus. Quia igitur vicarii proximo gradu erant a praefectis, Ausonius in Mosella vicarianam secundam praefecturam vocat, vicariosque Italiæ et Britanniarum designat his verbis:

Aut Italum populos, Aquilonigenasque Britannos
Praefectarum titulo tenuere secundo.

^g Snadet ut praefecturae assessorum sibi oblatam recipiat, atque hujus muneris privilegio antiquati honoris, alterius fortasse assessoris quam apud vicarium gessera, jacturam resarciat. Assessores consilarii praefectorum praecta militia multis privilegiis ornabantur, ac vicariis denique ipis æquabantur, cod. Theod. de comitibus qui illu tribus assederunt. Qua præroga iva carebant qui vicariis tantum aut aliis minoribus iudicibus assederant. Ideo verendum ait Philenatio, ne si extra praefectorianæ assessoris prærogativam in concilium venerit, reipsa sentiat se nullum fructum ex vicariano assessorio cepisse.

^h In poster. edit., quam participandam. Sic in aliis libris edit a.

posceris, antiquati honoris perneciter sarcire dispen- **A**
dium: ne si extra prærogativam consilarii in con-
cilium veneris, solas vicariorum vices egisse videre.
Vale.

§ EPISTOLA IV.

Sidonius a Gaudenzio suo salutem.

Macte esto, vir amplissime, fascibus partis dote
meritorum: quorum ut titulis apicibusque potiare,
non maternos reditus, non avitas largitiones, non
uxorias gemmas, non paternas pecunias numeravisti:
quia tibi e contrario ^b apud principis domum, inspe-
cta sinceritas, spectata sedulitas, admessa sodalitas
laudis fuere. O terque quaterque beatum te, de cujus
culmine datur amicis ¹ titia, lividis pœna, posteris **B**
gloria; tum præterea vegetis et alacribus exemplum,
desidibus et pigris incitamentum; et tamen si qui
sunt qui te quocunque animo deinceps æmulabuntur,
sibi forsitan, si te ^c nsequantur, debeant; tibi debe-
bunt procul dubio, quod sequuntur. Spectare mihi
videor, honorum pace præfata, illam in invidis
ignaviam superbientem, et illud militandi inertibus
familiare fastidium, cum ^a de-peratione crescendi,
inter bibendum philosophantes, ferias inhonorato-
rum laudant, vitio desidia, non studio perfectionis.
Cujus appetitus, ne adhuc pueris usui foret, majorum
judicio rejiciebatur; sic adolescentum declamatum-
culas panis textilibus comparantes, intelligebant
eloquia juvenum laboriosius brevia produci quam
porrecta succidi. Sed hinc quia ista hæc satis, quod
subest, quæso, reminiscaris, velle me tibi studii
hujusce vicissitudinem reponserare, **9** modo me
actionibus justis Deus annuens et sospitem præstet,
et reducem. Vale.

^a Vicario 7 provinciarum, ejus honoris apices co-
dicillosque tunc adeptos

^b Anthemii Aug. vicarii a principe ipso creaban-
tur, non a præfectis. Cassiodorus senator in For-
mula vicarii urbis, *Propria est jurisdictio, que datur
a principe*. Proinde Maximinus ferox ille præfectus
prætorii de quo Marcellinus lib. xxviii, cum vicarium
Doryphoriano delatum cuperet, non eam delatum
ipse, sed a principe impetravit. Secus rectores provin-
ciarum qui a præfectis ipsis mittebantur, remo-
vebanturque sine speciali auctoritate principis, ut
patet ex lib. iii de Officio PP. Orientis et Illyrici, et
lib. ix de Advocatis divers. judicium. Propterea vice
tantum præfectoria judicare dicebantur; vicarii autem
vice sacra, ut qui a principe jurisdictionem habere-
nt. Senator idem, *vice sacra sententiam dicit*. **D**
Et lib. i cod. de officio vicarii, *Vicaria dignitas sacræ
cognitionis habet potestatem, et judicationis nostræ
solet representare reverentiam*.

^c Lugdunum ab Urbe missa, ut duæ præcedentes
ac reliquæ hujus libri omnes præter ultimam. Hæc
vero elegantissimam **12** continet totius itineris Romani
descriptionem.

^d In aliis libris, de.

^e Lugduni, patriæ utrique communis. Ut Rhoda-
nusia Sidonio, sic Araria interdum aliis, quod ad
utriusque fluminis confluentes posita sit. Alias quo-
que urbes ad Rhodanum sitas Rhodanitas dicit in
carmine Anacreontico. Irenæus vero rationem ipsam
tractumque circa Rhodanum *Ῥοδανίτιαν*, Rhodanu-

EPISTOLA V.

Sidonius a Heronio suo salutem.

Litteras tuas Romæ positus accepi, quibus an se-
cundum commune consilium sese peregrinationis
meæ cœpta promoveant sollicitus inquiris. Vian
etiam qualem qualiterque confecerim, quos aut flu-
vios viderim poetarum carminibus illustres, aut
urbes nœnium situ inclytas, aut montes nominum
opinionem vulgatos, aut campos præliorum replicatione
monstrabiles: quia voluptuosum censeas, quæ le-
ctione compereris, eorum qui inspexerint fidelior
didicisse memoratu. Quocirca gaudeo te quid agam
cupere cognoscere; namque hujusmodi studium
^d ex affectu interiore proficiscitur. Illicet, et si secus
quæpiam, sub ope tamen Dei ordiar a secundis;
quibus primordiis majores nostri etiam sinisteritatum
suarum relationes evolvere auspicabantur. Egresso
mihi ^e Rhodanusia e nostræ nœnibus publicus cursus
usui fuit, ^f utpote sacris apicibus accito, et quidem
per domicilia sodalium propinquorumque: ubi sae-
moram vianit non veredorum paucitas, sed amicorum
multitudo faciebat: quæ mihi arcto implicita com-
plexu, itum reditumque felicem certantibus votis
comprecabatur. Sic Alpium jugis appropinquatum:
quarum mihi citus et facilis ascensus, et inter utrin-
que **10** terrenis latera prærupti cavatis in callem
nivibus itinera mollita. Fluviorum quoque si qui non
navigabiles, vada commoda, vel certe pervii pontes,
quos antiquitas a fundamentis ad usque aggerem cal-
cabili silice crustatum crypticis arcibus fornicavit.
^c Ticini cursoriam (sic navigio nomen) ascendi: qua in
Eridanum brevi delatus, et cantatas sæpe comessaliter
nobis Phaethontidas, et commentitias arborei metalli
lacrymas risi Ulvolum Lambrum, cœrum Aduum,

slam appellavit.

^f Alioqui privato veredis publicis uti non licuisset,
cum lex Honorii hoc excepto capite interdicit. *Ne
quis, ait, sibi deinceps cursum publicum privatus
usurpet, nisi cum aut a nobis evocatur, aut a clemen-
tiæ nostræ veneratione discatit*. Mors autem fuisse
ut quos ad se acciret principis, evectonem illis
concederent, indicunt litteræ Constantii Aug. S.
Athanasium evocantis apud Theodoretum lib. ii et Ju-
liani ad Eustochium his verbis, *ἤξε μετῶν ὑποτίταις.
Ἄξει δὲ σε δημόσιος δρόμος ὄχηματι χρώμενον ἐν, καὶ
παρίπρω*.

^g Os'endit hic locus cursum publicum non equis
tantum v-hiculisque stetit, sed navigiis etiam ac
dromonibus per flumina, lacus, sinus, ut res tulit,
distribuitis. Quod sane verum est. Nam id satis quo-
que apparet ex tabula itineraria, quæ iter Verona
Ravennam per Hostilias designans, Hostilias Raven-
nam per Padum iter faciendum notat; et ex Senatore
apud quem Theodotius rex dromonariis Hostilien-
sibus in hunc modum scribit lib. ii Variarum: *Et
ideo comiti sacrarum largitionum nostræ præcepit au-
ctoitas, ut in Hostilensi loco constitui ebeatit: qua-
tenus fiscalis humanitate recreati, excursus cum vere-
darii per Alveum Padi more solito faciatis: ut diviso
labore equis publicis debeant subveniri, quando cursus
vester non alteritur, qui per vias liquidas expeditur.*
Dromonarii remiges erant dromonum: dromones autem,
δρόμωνες, cursoriæ, expediti cursus navigia hinc
rei destinata.

velocem Athesim, pigrum Mincium, qui Ligusticis A
Eganeisque montibus oriebantur, paulum per ostia
adversa subvectus, in suis etiam gurgitibus inspexi:
quorum ripæ torique passim quænis acernisque ne-
moribus vestiebantur. Illic avium resonans dulce con-
centus, quibus nunc in contravis arundinibus, nunc
quoque in juncis pungentibus, nunc et in scirpis
enodibus, nidorum strues imposita nutabat: quæ
cuncta virgulta tumultuam super amnicos margines
soli libuli succo fota fruticaverant. Atque obiter
Cremonam pervectus adveni, ejus olim est Tityro
Mantuano larium suspirata proximitas. Brixillum
dein oppidum, dum succedenti a Emiliano nauæ
decedit Venetus remex, tantum ut exiremus, intra-
vimus, Ravennam paulo post cursu dexteriore sub-
euntes: quo loci veterem civitatem, novumque por-
tum, ^b media via Cæsaris ambigas utrum connectat,
an separet. Insuper oppidum duplex pars interluit
Padi certa, pars aluit: qui ab alveo principali mo-
lium publicarum d scerpenti objectu, ei ¹¹ per eas-
dem derivatis tramitibus exhaustus, sic dividua
fluente partitur, ut præbeant mœnibus circumfusa
presidium, infusa commercium. Huc cum peroppor-
tuna cuncta mercatui, tum præcipue quod esui com-
peteret deferebatur: nisi quod, cum sese hinc salsum
portis pelagus impingeret, hinc cloacali pulve fossa-
rum discursu lintrium ventilata, et ipse lentati lan-
guidus lapsus humoris nauticis cuspidibus foraminato
fandi glutino sordidaretur, in medio undarum siti-
ebimus: quia nusquam vel aquæ ductuum liquor
integer, vel cisterna defæcabilis, vel fons irriguus,
vel puteus illimis. Unde progressis ad Rubiconem
vatum, qui originem nomini de glarearum puniceo
colore mutuatur: quique olim Gallis Cisalpinis,
c Italique veteribus terminus erat, cum populis

^a Quemadmodum in viis militaribus statæ mutatio-
nes erant vehiculorum equorumque qui cursui pu-
blico serviebant; sic in fluvii dromonum. De Tici-
nensi et Hostiliensi vidimus: nunc de Brixillensi
docemur. Significat enim Brixilli, quod oppidum in
dextra Padi ripa Emilie fuit provincie, mutationem
remigum fuisse, ac Venetis Emiliano successisse;
ita videlicet, ut supra Brixillum supernates dromo-
narii Veneti fuerint; deinceps vero infernates Emi-
liani.

^b Quæ et ipsa tertii oppidi speciem gessit. Triplex
enim Ravenna Jordanis in Geticis. Prima Ravenna,
ultima Classis, media Cæsarea. Itaque *urbis vetus*
Sidonii est Ravenna, πόλις ἀρχαία Ζωσιμο. *Novus*
portus, Classis, nomen hoc ¹³ a classe nacta quam
Augustus ibi collocavit. *Via Cæsaris*, Cæsarea ipsa,
media inter Urbem et mare. Quod sequitur *oppidum*
duplex, non ad tria hæc membra, sed ad veterem
tantum Ravennam referendum, quam Padi pars in-
fluens duplicem faciebat.

^c Olim Rubico finis Italiae. Cicero in Antonium
Philip. 6: *ut exercitum citra flumen Rubiconem, qui*
finis est Gallie, educeret. Ita iam enim a Gallia Ci-
salpina dirimebat. Post Augustum, qui Cisalpinam Italiae
adjecit, Italiae finis Alpes tuere, non Rubico. Strabo
lib. v: *Μετὰ δὲ τὴν ὑπόρριον τῶν Ἀλπεων, ἀρχὴ τῆς νῦν*
Ἰταλίας. Post Alpium, inquit, radices initium nunc
Italiae.

^d Aquæ ductus. Cassiodorus in Comitiva Forma-
rum Urbis: *In formis Romanis utrumque præcipuum*

utriusque Adriatici maris oppida divisui fuere. Hinc
Ariminum, Fanumque perveni, illud Juliana rebel-
lione memorabile, hoc Asdrubaliano funere infectum.
Siquidem illic Metaurus, cujus ita in longum felicitas
uno die parta porrigitur, ac si etiam nunc Dalmatico
salo cadavera sanguinolenta decoloratis gurgitibus
inferret. Hinc cætera Flaminie oppida, statim ut in-
grediebar, egressus, lævo Pidentes, dextro Umbros
latere transmisi. Ubi mihi seu Calaber Atabulus, seu
pestilens regio Tuscorum, spiritu aeris venenatis
flatibus inebriato, et modo calores alternante, modo
frigora, vaporatum corpus infecit. Interea febris,
sitisque penitissimum cordis medullarumque secre-
tum depopulabantur. Quarum aviditati ¹² non solum
amœna fontium, aut abstrusa puteorum (quanquam
hæc quoque), sed tota illa vel vicina vel obvia
fluente, id est vitrea Fucini, gelida Clitumni, Anienis
cærola, Naris sulphurea, pura Fabaris, turbida Ti-
beris, metu tamen desiderium fallente, pollicebamur.
Inter hæc patuit et Roma conspectui: cujus mihi
^d non solum formas, verum etiam naumachias vide-
bar epotaturus. Ubi ^e priusquam vel pomeria con-
tingerem, triumphalibus apostolorum liminibus affu-
sus, omnem protinus sensi membris male fortibus
explosum esse langorem. Post quæ cælestis experi-
menta patrocinii, conducti diversorii parte susceptus,
atque etiam nunc ista hæc inter jacentium scripti-
tans, quieti pauxillum operam impendo. Neque
adhuc principis, aulicorumque tumultuosis foribus
obversor. Intervenit etenim ^f nuptiis patriciæ Ricime-
ris, cui filia pereunis Augusti in spem publicæ secu-
ritatis copulabatur. Igitur nunc in ista non modo
personarum, sed etiam ordinum partiumque lætitia,
Transalpino tuo latere conducibilis visum: quippe
cum hoc ipso tempore quo hæc mihi exarabantur,

est, ut fabrica sit mirabilis, et aquarum salubritas sin-
gularis. Cum tribus generibus ductus aquæ fiant, au-
ctore Vitruvio, rivis per canales structiles, aut listu-
lis plumbei, seu tubulis scilicet; qui structiles
sunt rivorum canales, Formæ proprie nuncupantur.
Nomen inde, ut apparet, quod subditis formis instrue-
bantur. Qua ratione formacei quoque Afrorum Hispano-
rumque ex terra parietes dicti, quoniam in forma
circumdatis duabus tabulis inferantur, ut docet
Plinius lib. xxxv, cap. 14.

^e Extra pomerium erat divi Petri basilica: nec
clausa fuit ante Leonis pape IV tempora, qui novam
nominis sui urbem mœnibus cuxit, quæ basilicæ
presidio esset adversus Sarracenos.

^f Harum etiam meminit epist. 9 et in Panegyrico
Anthemii: *Sic socer Augustus genero Ricimere beatus.*
Infaustæ nuptiæ: quas ingrato genero exprobrat
Anthemius apud Ennodium in Vita Epiphani. *Quis,*
inquit, hoc veterum retro principum fecit unquam, ut
inter munera quæ pelito Getæ dari necesse erat, pro
quiete communis filia poneretur? Nescinus parcere san-
guini nostro, dum servamus alienum. Anthemii filia
nomen Ascilam non fuisse, ut quidam censuerunt,
monimus in Notis ad Ennodium, simulque erroris
fontem indicavimus ex verbis Gregorii Thonensis.
Et quidem animadverti potuerat barbarum Ascilæ
nomen Græcæ puellæ non convenire, cum Græcorum
mos fuerit patriis et significantibus nominum voca-
bulis uti.

vix per omnia theatra, macena, prætoria, fora, templa, gymnasia, talassio fescenninus explicaretur. Atque etiam e contrario studia sileant, negotia quiescant, iudicia conticescant, differantur legationes, vacet ambitus, et inter scurrilitates histrionum to us actionum seriarius status peregrinetur. Jam quidem virgo tradita est, jam corona sponsus, jam palmata consularis, jam cyclade **13** pronuba, jam toga senator honoratur, jam penulam deponit inglorius: et nondum tamen cuncta thalamorum pompa defremuit, quia necdum ad mariti domum nova nupta migravit. Qua festivitate decursa, cætera tibi laborum meorum molinina reserabuntur, si tamen vel consummata solemnitas aliquando terminaverit istam totius civitatis occupatissimam vacationem. Vale.

EPISTOLA VI.

Sidonius ad Eutropio suo salutem.

Olim quidem scribere tibi concupiscebam, sed nunc vel maxime impellor, id est, cum mihi duceus in Urbem, Christo propitiante, via carpiunt. Scribendi causa vel sola, vel maxima, qua te scilicet a profundo domesticæ quietis extractum ad capessenda militiæ palatinæ munia vocem. His additur, quod munere Dei tibi congruit ævi, corporis, animi vigor integer; dein quod equis, armis, veste, sumptu, familiaritio instructus, solum, nisi fallimur, incipere formidas: et cum sis alacer domi, in aggredienda peregrinatione trepidum te iners desperatio facit: si tamen senatorii seminis homo, qui quotidie trabeat proavorum imaginibus ingeritur, iuste dicere potest semet peregrinatum, si semel et in juvenia viderit domicilium legum, gymnasium litterarum, curiam dignitatum, verticem mundi, patriam libertatis, in qua unica totius mundi civitate soli barbari et

^a Sic libri optimæ notæ. Alii *thalassia*, quod ad rem nihil facit. Talassionis autem et vox et carmen notum in nuptiis.

^b Primi Christiani corona in nuptiis usi non sunt. Nam cum in numinis alicujus tutela coronæ omnes essent, ideo abstinabant, ne profana religionis participes viderentur. Tertullianus **14** de Corona militis: *Coronant et nuptiæ sponso: et ideo non nubimus ethniciis, ne nos ad idololatriam usque deducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt*. Postquam desiit hoc periculum, pristinum morem amplexi sunt: quem antiquissimum apud Hebræos fuisse testis est Esaias, qui sponsum corona decoratum describit cap. 61. Basilius Seleuciæ in Tecla. *Χορεύσω γὰρ ἐπὶ τῷ σῶ γάμῳ. Κἀγὼ δὲ περιθήσω μὲν σοι, περιθήσω δὲ τῷ νομίῳ τῷ σῶ τὸν πολυεύκτοσ Στέφανον*. Theophanes Chronici auctor in Copronymis. *Ἐξεξεν Ἐλοήνην Λέοντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ, στέφανος αὐτοῦς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῷ τῆς βασιλείας καὶ τοῦ γάμου*. Irenæ Leonii filio copulavit, coronans illos in sancti Stephani templo imperii simul ac nuptiarum corona.

^c Ducendæ ad maritum sponsæ primum exemplum, legemque a Deo manasse, qui Evam ad Adamum deduxit, probat Severianus hom. 5 in Hexæmeron: *Καὶ ὄρα τὸν νόμον· πᾶσα γὰρ Θεοῦ φωνὴ ἀρχαία καὶ νῦν ἦν τῆς φύσεως*. *Ἐγένετο ὁ Θεὸς τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν ἄδρα καὶ ἔμενον τοῦτο νόμος ἕως σήμερον, τὴν γυναῖκα ἀγαθῆσαι τῷ ἀνδρὶ, οὐ τὸν ἄδρα πρὸς τὴν γυναῖκα*. *Legem in-pice: omnis quippe antiquæ vox Dei regula est naturæ. Duxit Deus uxorem ad Adam: et manet hodi que*

servi peregrinantur. **14** Et nunc (proh pudor!) si relinquere inter busseque rusticanos, subulco-que ronchantes. Quippe si et campum siva tremente proscindas, aut prati floreas opes panda curvus falce populeris, aut vineam palmite gravem cernuus rastris fossor invertas; tunc est tibi summa votorum beatitudo. Quin potius expergiscere, et ad majora se pingui otio marcidus, et innervis animus attollat. Non minus est tuorum natalium viro, personam suam excolere, quam villam. Ad extremum quod tu tibi juventutis exercitium appellas, hoc est otium veteranorum, in quorum manibus effeti enses rubiginosi sero ligone mutantur. Esto, multiplicatis tibi spumabunt musta vinetis, innumeros quoque cumulos frugibus rupta congestis horrea dabunt, densum pecus gravidis uberibus in mulctram per antra olida caulorum pinguis tibi pastor includet: quo spectat tam sæculento patrimonium promovisse compendio; et non solum inter ista, sed, quod est turpius, propter ista latuisse? Non nequiter te concilii tempore, post sedentes densentesque juvenes, inglorium rusticum, senem stantem, nobilem latitandum pauperis honorati sententia premet, cum eos quos esset indignum si vestigia nostra sequerentur, videris dolens antecessisse. Sed quid plura? Si pateris hortantem conatum tuorum socius adjutor, præviis particeps ero. Sin autem illecebrosus deliciarum cassibus involutus, mavis, ut aiunt, Epicuri dogmatibus copulari, qui jactura virtutis admissa, summum **15** bonum sola corporis voluptate determinat, testor ecce majores, testor posteros nostros, huic me noxæ non esse confinem.

EPISTOLA VII.

Sidonius Vincentio suo salutem.

Angit me casus Arvandi, nec dissimulo quin

lex illa, ut ducatur uxor ad virum, non vir ad uxorem.

^d Viro nobili, adhuc quidem privato, postea præfecto prætorio Galliarum, lib. iii, epist. 6.

^e Non veræ militiæ, sed quo sensu militare palatio dicti omnes qui in aula versantur, etiam si arma non tractent, ut notarii, scrinarij, largitionales et cæteri, de quibus titulus de privilegiis eorum qui sacro palatio militant. Quinimo militiam palatinam veræ et armatæ leges opponunt. Tria enim omnino militiæ genera distinguunt: armatam seu militarem, quæ ita vocari cœpit postquam militiæ nomen ad alia translatum; palatinam eorum qui intra palatium merolant; tertiam reliquorum omnium, qui diversis iudicibus potestatibusque apparebant, qualis quæ militia proconsularis aut præfectiana dicebatur. Honorius imp. de diversis officiis et appar.: *Cujuslibet iudicis apparitores, inter quos etiam præfectianos locamus, ad quamcumque aliam militiam vel palatinam vel militarem transierint, retrahendi hos copiam illis quos deseruere tribuimus.*

^f Orhis scilicet Romani, post Antoninum Pium, qui quod Augusto, si Dionii fides, suadebat Mæcnas, re perfectit, ut jus Romanæ civitatis commune fieret omnibus subjectis. Novella 78 Justiniani. Quo factum ut Roma una omnium patria et civitas esset: in qua soli, quod ait Sidonius, peregrini censerentur aut servi, in quos jus illud cadere non poterat, aut barbari qui non parebant imperio.

^g In aliquibus libris orbis.

15 Arvandi hujus præfecti prætorii Galliarum

angari. Namque hic qui que cumulus accedit laudibus imperatoris, quod amare palam licet et capite damnatos. Amicus homini sui, supra quam morum ejus facilitas varietasque patiebantur. Testatur hoc, propter ipsum mihi nuper invidia conflata, cujus me paulo incautiorem flamma deterruit. Sed quod in amicitia steti, mihi debui. Porro autem in natura ille non habuit diligentiam perseverandi: libere queror, non insultatorie: quia fidelium consilia despiciens, fortunæ ludibrium per omnia fuit: denique non cum aliquando cecidisse, sed tam diu stetit plus miror. O quoties sæpe ipse se adversa perpesum gloriabatur! cum tamen nos ab affectu profundiore ruituram ejus quandoque temeritatem miserarerur, definites non esse felicem, qui hoc frequenter potius esse, quam semper judicaretur. Sed gubernationis suæ ordinem exposcis. Salva fidei reverentia quæ amico etiam afflicto debetur, rem breviter exponam. Præfecturam primam gubernavit cum magna popularitate, consequentemque cum maxima populatione. Pariter onere depressus **16** aris alieni, metu creditorum successuros sibi optimates æmulabatur. Omnium colloquia ridere, consilia rimari, officia contemnere, pati de occurrentum raritate suspicionem, de assiduitate fastidium: donec odii publici molo vallatus, et prius

et judicii quo majestatis Romæ damnatus est ab Anthenio, meminere veteres plerique chronographi, sed nomine interpolato. Cassiodorus, eumque secuti Marianus et Hermannus Aravundum vocant. Paulus diaconus Servandum; quo etiam modo Sigebertus, Utho, Conradus abbas et alii: verum nomen cum integra historia Sidonio debetur.

^a Qui in antiqua inscriptione Fl. Eugenius Asellus. Hoc tempore comes erat largitionum: postmodum præfectus Urbi fuit, in eoque magistratu in basilica S. Pauli aræ maximæ tholum cum quadrato circum aram exedræ ambitu reparavit. Vidimus ipsi, cum opus adhuc restaret (nunc enim eversum est), subjectas porphyreticis columnis bases marmoreas, atque in his linas ad utrumque aditum his verbis inscriptas.

FL. EUGENIUS ASELLUS
V. C. PRÆF. URBI
V. S. I. REPARAVIT.

^b Præfectus fuerat prætorii Galliarum. In carmine Pompeptico:

Hic docti invenies patrem Tonanti,
Rectorem columenque Galliarum,
Præsci Ferreolum parem Syagri.

Sed de Ferreolo Sidonii affine plura ad epistolam 12, lib. vii. Nunc satis sit monere falli eos qui hoc loco Tonantium a Ferreolo distinguunt, quasi duo sint, cum unicus sit Ferreolus prænomine Tonantius; sicut Afranius Syagrius non duorum, sed unus est appellatus. Alioqui quatuor ab una provincia legati essent, cum plures quam ternos mitti leges vetent.

^c Syagrii consulatum quem Gratiano imperante cum Antonio gessit, fasti omnes loquuntur, Afranii prænomen unus habet Sidonius. Quod vero Postumum Syagrium in commentariis suis appellat Onulfrius, suo nimirum more facit, quo solet vir diligentissimus, nomina quæ semel in uno quopiam conjuncta meminerit, in omnibus copulare quos eorum aliquo affectos videt. Sic enim post aliquot annos Atticum qui collega fuit Cæsarii, Pontium cognomi-

cinctus custodia quam potestate discinctus, captus, destinatusque pervenit Romam: illico tamen, quod prospero cursu procellisum Tusciæ litus enavigasset, tanquam sibi bene conscio ipsa quodammodo elementa famulantur. In Capitolio custodiebatur ab hospite^a Flavio Aselo, comite sacrarum largitionum, qui adhuc in eo semifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur. Interea legati provinciæ Galliæ Tonantius^b Ferreolus præfectorius, ^c Afranii Syagrii consulis e filia nepos, ^d Thaumastus quoque et Petronius, maxima rerum verborumque scientia præditi, et inter principalia patriæ nostræ d. cora ponendi, prævium Arvandum publico nomine accusaturi^e cum gestis decretalibus insequuntur. Qui inter cætera quæ sibi provinciales agenda mandaverant, interceptas litteras deferebant, quas Arvandi scriba correptus dominum dictasse profitebatur. Hæc ad ^f regem Gothorum charta videbatur emitti, pacem cum Græco imperatore dissuadens, ^g Britannos super Ligerim sitos impuguari oportere demonstrans, ^h cum Burgundionibus jure gentium Gallias dividi debere confirmans, et in hunc ferme modum plurima insana, quæ iram regi feroci, placido verecundiam inferrent. Hanc epistolam læsæ **17** majestatis crimine ardentem jurisconsulti interpretabantur. Me et ⁱ Auxanium, præ-

nat, quia Pontium Atticum per ea tempora virum clarissimum legerat: cum tamen ex laj ide sepulcrati qui Romæ visiur, certum sit Attici hujus consulis cognomen Nonium fuisse, non Pontium. Sic et Mariniani, Asclepiodori collegæ, nomina concinnans, Rufum Prætextatum Mariavianum finxit pro Fl. Avito Mariniano, ut in alio marmore appellatur: et pro Petronio Maximo Sidonii nostri, Anicium Maximum. Eodemque modo in aliis compluribus, **16** quos hic persequi consilium non est. De Syagrío autem dicitur ad librum v.

^d Thaumasto Apollinaris fratri scribit lib. v, epist. 6, Petronio Arelatensi, ut reor, jurisconsulto lib. ii, v et viii.

^e Quæ provincialium decretum de Arvandi accusatione continebant: quod infra provinciale mandatum, pagina decretalis dicitur in concione Bituricensi. Legati enim sine civitatis aut provinciæ a qua missi fuerunt decreti tabulis non audiebantur. L. ii, cod. Theod., de legat. s.

^f Euricum, qui Theodorico fratri, de quo epist. 2 dictum, successerat ante biennium. Græcus autem imperator quocum pacem fieri volebat Arvandus, non est Leo, qui procul a Gothis in Oriente regnabat, sed ^d Anthemius, qui Romæ et Græcia venerat, ideoque ab Arvando Græcus imp. per ludibrium vocatur, ut a Ricimere Galata et Græculus apud Ennodium in Epiphania.

^g Armoricos. Ne quis de Britannia insula cogitaret, notam adjecit qua Britones Gallicos designavit. Horum, cum scripserit Sidonius, rex fuit Rothimus, is quem Euricus, ut Jornandes in Geticis narrat, Anthemio Aug. suppetis ferentem ad Bituricas profugavit.

^h Ut Britanni in Armoricis, sic Burgundiones in Sequanis et finitimis Galliæ populis sedes fixerant. Rex autem illorum hoc tempore Gundevicus, opinor, seu Gunduicius, Gundobaldi et fratrum parens.

ⁱ Præfectorio patre natum Arvandi verbis mox docuit. Sed Auxanios in Gallia præter hunc insignes duos eadem ætas habuit. Unum episcopum, qui cum Fausto Reicensi Romæ de Hermetis Narbonensis

stantissimum virum, tractatus iste non latuit, qui Arvandi amicitias, quoquo genere incursas, inter ipsius adversa vitare, perfidum, barbarum, ignavum computabamus. Deferimus igitur nihil tale metuenti a totam perimachiam, quam summo artificio acres et flammæ viri occulere in tempus iudicii mediabantur: scilicet ut adversarium incautum, et consiliis sodalium repudiatis sibi soli temere fidem professione responsi præcipitis involverent. Dicimus ergo, quid nobis, quid amicis secretioribus tutum putaretur. Suademus nil quasi leve fatendum, si quid ab inimicis etiam pro levissimo flagitaretur: ipsam illam dissimulationem tribulosissimam fore, quo facilius persuasionis securitatem inferrent. Quibus agnitis, proripit sese; atque in convicia subita prorumpens: Abite degeneres, inquit, et præfectoriis patribus indigni, cum hac superforanea trepidatione: mihi, quia nihil intelligitis, hanc negotii partem sinite curandam. Satis Arvando conscientia sua sufficit: vix illud dignabor admittere, ut advocati mihi in actionibus repetundarum patrocinentur. Discedimus tristes, et non magis injuria quam mœrore confusi: quis enim medicorum jure moveatur, quoties desperatum furor arripiat? Inter hæc reus noster aream Capitolinam percurrere alatus: modo subdolis salutationibus pasci, modo crepantes adulationum bullas ut recognoscens libenter audire, **18** modo serica, et gemmas, et pretiosa quæque trapezitarum involucria rimari, et quasi mercaturus inspicere, prensare, depretiare, devolvere, et inter agendum multum de legibus, de temporibus, de senatu, de principe queri, quod se non priusquam discerent, ulciscerentur. Pauci mediis diebus; in tractatorium frequens senatus; sic post comperi: nam inter ista discesseram. Proce- dit noster ad curiam paulo ante detonsus pumicatusque, cum accusatores semipullati atque concreti, nuntios a decemviris operirentur, et ab industria squaridi præripuissent reo debitam miserationem sub invidia sordidatorum. Citati intromittuntur; partes,

causa legatus Hilari papæ synodo interfuit, ut Hilari epistolæ testantur. Alterum abbatem, Sidoniani Abrahamæ apud Arvernos successorem: de quo lib. vii, epist. 47 ad Volusianum.

a Totum susceptæ accusationis ordinem et apparatus. Legati enim, cum duplici actione Arvandum aggredi liceret, majestatis ob litteras ad Euricum datas, et repetundarum ob notas posterioris præfecturæ populationes; solam hanc præ se ferebant, de majestate studio dissimulabant, ut incautum in iudicio imparatumque opprimerent.

b Quidam legendum conjiciunt a quinque viris: quia scilicet de capite senatoris cum præfecto Urbis iudicabant quinque senatores sorte ducti, ex leg. ultima cod. Theod. **17** de Jurisdictione, et l. xiii de accusationibus. Quod sane post Sidonii etiam tempora observatum, prodit iudicium Basilii et Prætextati apud Cassiodorum 4 Variarum. Sed in decemviris hoc loco libri omnes consentiunt.

c Esculapii. Triplex itaque in hoc iudicio Arvandi custodia. Primum enim liberæ custodiæ traditur hospiti Asello: quod hominis dignitati tributum est iudicio nondum constituto, ex l. 4 d. de custodia reorum. Reos enim dignitate conspicuos, ut senatores, ante probationes carceri non addebant. Quo allu-

ut moris est, e regione consistunt. Offerunt præfectoriis, ante propositionis exordium, jus sedendi. Arvandus jam tunc infelici impudentia concito gressu mediis prope iudicium sinibus ingeritur. Ferreolus, circumstantibus latera collegis, verecunde ac leniter in imo subselliorum capite consedit, ita ut non minus legatum se quam senatorem remiseretur: plus ob hoc postea laudatus honoratusque. Dum hæc, et qui procerum defuerant, adfuerunt, consurgunt partes, legati que proponunt. Epistola, post provinciale mandatum cujus supra mentio facta est, profertur: atque cum sensim recitaretur, Arvandus necdum interrogatus se dictasse proclamat. Respondere legati, quanquam valde nequiter constaret quod ipse dictasset. At ubi se furens ille, quantumque caderet ignarus, bis terque repetita confessione transfodit, **19** acclamatur ab accusatoribus, conclamatur a iudicibus, reum læsæ majestatis confitentem teneri. Ad hoc, et millibus formularum juris id sancientum jugnabatur. Tum demum laboriosus tarda pœnitentia loquacitatis impalluisse perhibetur, verò cognoscens posse reum majestatis pronuntiari eum qui non affectasset habitum purpuratorum. Confestim privilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis fascibus rexerat, exauguratus, et plebeix familiæ non ut additus, sed ut redditus, publico carceri adjudicatus est. Illud sane ærumnosissimum, sicut narravere qui viderant, quod quia se sub atratis accusatoribus exornatum ille, politumque iudicibus intulerat, paulo post cum duceretur addictus, miser, nec miserabilis erat. Quis enim super statu ejus nimis inflecteretur, quem videret accuratum delibutumque latomiis aut ergastulo inferri? Sed et iudicio vix per hebdomadam duplicem comperendinato, capite multatus, in e insulam conjectus est serpentis Epitaurii: ubi usque ad inimicorum dolorem devenustatus, et a rebus humanis veluti vomitu fortunæ nauseantis exsputus, nunc d ex vetere senatusconsulto Tiberiano

doms Hieronymus adversus Vigilantium, *Senatorie videlicet dignitatis sunt, inquit, ut non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, in Fortunatorum insulis, et in Campis Elysiis recludantur.* Post hæc comerto jam crimine publico carceri addicitur. Venuleius d. cod., l. 5: *Si confessus fuerit reus, donec de eo pronuntietur in vincula publica conjiciendus est.* Nunc denique iudicium sententiis damnatus in insulam Tiberinam conjicitur, donec ad principem referatur.

d Quod Tiberii Augusti jussu factum est, ut pœnæ damnatorum a senatu in decimum semper diem differrentur; ut narrat Tacitus in Annal., et Dio lib. lvii. Verum Arvando pœna non 10, sed 30 dierum spatio dilata. Quare Justus Lipsius Sidonium memoria lapsus censuit, qui senatusconsulto Tiberiano tribuit quod proprium erat legis Theodosianæ *Si vindicari*, cod. de pœnis, quæ dies 30 pœnam suspendi jussit. Sed nos politissimo viro assentiri res ipsa vetat. Etenim lex Theodosii, ut verba declarant, solius principis sententias coercuit, senatusconsultum sola senatus iudicia, ut Dio notat. Arvandi vero iudicium senatorium fuit, ac proinde ex senatusconsulto, non ex lege moderandum. Quod igitur 30 dies senatusconsulto ascribit, argumento est: ad dies 10 veteris

triginta dierum vitam post sententiam trahit, unquam et gemonias, et laqueum per horas turbulenti carnicis horrescens. Nos quidem, prout valeamus, absentes praesentesque vota facimus, preces supplicationesque geminamus, ut suspensio ictu jam jamque mucronis exserti, pietas Augusta seminecem, quamquam **20** publicatis bonis, vel ^a exsilio muneretur. Illo tamen, seu exspectat extrema quæque, seu sustinet, infelicis nihil e-^t, si post tot notas inustas contumeliasque, aliquid nunc amplius quam vivere timet. Vale.

EPISTOLA VIII.

Sidonius ^b Candidiano suo salutem.

Morari me Romæ congratulari: id tamen quasi facete, et fatigationum salibus admixtis. Ais enim gaudere te, quod aliquando necessarius tuus videam **B** solem, quem utique raro bibitor Ataricus inspexerim. Nebulas enim mihi meorum Lugdunensium exprobras, et diem quereris nobis matutina caligine obstructum vix meridiano fervore reserari. Et tu mihi hæc ista Cæsenatis furni potius quam oppidi verna deblateras? De cuius natalis tibi soli, vel jocunditate vel commodo; quid etiam ipse sentiret, dum migras, indicasti: ita tamen quod te Ravennæ felicius exsultantem, auribus Padano culice perfossis, municipium ranarum loquax turba circumscilicet. In qua palude indesinenter rerum omnium lege perversa, muri cadunt, aquæ stant, turres fluunt, naves sedent, ægri deambulant, medici jacent, algent balnea, domicilia conflagrant, sitiunt vivi, natant sepulti, vigilant fures, dormiunt potestates, ^c fenerantur clerici, Syri **C** pallant, ^d negotiatores militant, milites negotian-

senatusconsulti accessisse postea (quo tempore incertum) dies alios **20**, et tamen eidem senatusconsulto tribulos fuisse, quo more legibus Juliis, aliisque multa quæ illis postea adjecta fuerunt, tribui solere juris interpretes observarunt.

^a Hoc Sidonii precibus concessisse videtur Anthemius. Nam Cassiodorus, Paulus diaconus et alii, Arvandum fuisse Anthemii non morte, sed exsilio multatum scribunt.

^b Fuit is Cæsenas patria, sed domo Ravennas. Ravennam enim migrarat. Huic vero cognominis, et qui per ætatem avus esse potuit, Candidianus alter, qui contra Joannem tyrannum ad Ravennam multa fortiter gessit: de quo inter alios Olympiodorus in excerptis Photii.

18 ^c Procul erant a feneratoris quæstu clerici, quos quoquo modo fenerentur ordine moveri, *καθαρισθαι τοῦ κλήρου* canones jubent. At Syrorum ars propria fenerari. Quare Syrorum nomine feneratorum genus omne complexus est, ut Salvianus lib. iv de Providentia: *Consideremus solas negotiatorum et Syricorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum universarum partem occuparunt.*

^d Non solum armata, sed omni prorsus militia negotiatores prohibiti. Cod.: Negotiatores ne militent. Militibus rursus non sola mercatura, sed alia quæque privati usus negotia interdicta. Ambrosius lib. i de Officiis: *Et enim si is qui imperatori militat a susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus; quanto magis qui fidei exercet militiam ab omni usu negotiationis abstinere debet.*

^e Militare eunuchos jure non potuisse arguit lex **4** d. de re militari: et Claudianus in Eutropium, *Arma*

tur, student pilæ senes, **21** alææ juvenes, ^e armis eunuchi, litteris fœderati. Tu vide qualis sit civitas, ubi tibi lar familiaris incolitur, quæ ^f facilius territorium potuit habere quam terram. Quocirca memento innoxii Transalpinis esse parcendum, quibus cœli sui dote contentis, non grandis gloria datur, si deteriorum collatione clarescant. Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius ^g Heronio suo salutem.

Post nuptias patricii Ricimeris, id est, post imperii utriusque opes eventitatas, tandem reditum est in publicam serietatem, quæ rebus actitandis januam campumque patefecit. Interea nos ^h Pauli præfectorii tam doctrina quam sanctitate venerandis lariibus excepti, comiter blandæ hospitalitatis officiis excolebamur. Porro non isto quisquam viro est in omni artium genere præstantior. Deus bone, quæ ille propositionibus ænigmata, sententiis schemata, versibus commata, digitis mechanemata facit? Illud tamen in eodem studio omnium culmen antevenit, quod habet huic eminenti scientiæ conscientiam superiorem. Igitur per hunc primum, si quis quoquo modo aulam gratiæ aditus, exploro: cum hoc confero, quinam potissimum procerum spebus valeret nostris optulari. Nec sane multa cunctatio, quia pauci, de quorum eligendo patrocinio dubitaretur. Erant quidem in senatu plerique opibus culti, genere **22** sublimes, ætate graves, consilio utiles, dignitate elati, dignatione communes: sed servata pace reliquorum, duo fastigatissimi consulares, ⁱ Gennadius Avienus, et ^j Cæcina Basilus præ-

relinque viris. Fœderati autem, quos iterum nominat lib. ii, epistola xiii, militum genus erant e barbaris gentibus, quæ pro Romanis principibus militabant. In quibus facile principes Gothi, qui a Constantino primum conducti fœderatorum inde nomen sortiti sunt. *Γόθοι ποδοπάροι*, in epitome Novellæ Græcæ 11. Sed fœderatos ex aliis etiam gentibus dictos docet Olympiodorus in excerptis Photii, et novella 51 Theodosii, quæ Sarracenos fœderatos commemorat. Item Procopius i belli Persici.

^k Propter circumfusas paludes, quæ terræ partem occupant, ejusque usum negant. Est enim propria terra quæ aratur et colitur: territorium quoquo civitatis fines et jura tenduntur.

^l Ad quem scripsit epistolam 5, cuius hæc quodam modo succidanea est, reliqua persequens Romanæ narrationis, cum præfecturam urbis adeptus jam esset.

^m De hoc Sidonii hospite Paulo quem tantopere laudat, nihil compertum.

ⁿ Collega Valentiniiani Aug. septimo ejus consulatu, anno Christi 450. Vetus inscriptio Romæ in basilica D. Pauli:

FL.

^o Quinto ante hæc anno consul cum Viviano. Fœderat idem et præfectus præt. Italiæ per aliquot annos, et patricius, ut testantur novellæ Majoriani et Severi. Post hunc autem Basilium, duo alii ejus nominis consules fuere: unus ultimo anno Odoacris, qui ad hujus nostri discrimen Basilium junior dicitur a Cassiodoro, qui et ipse præfectus prætorio Italiæ ac patriciu fuit: alter anno 15 Justiniani, ordinariorum consulum præstremus. — Hæc nota ad pag. **19** pertinet. *Ent-*

caeteris conspiciebantur. Ii in amplissimo ordine, A seposita a prerogativa partis armatae, facile post purpuratum principem principes erant. Sed inter hos quoque, quanquam stupendi, tamen varii mores, et genii potius quam ingenii similitudo. Fabor namque super his aliqua succinctus. Avienus ad consulatum felicitate, Basiliius virtute pervenerat. Itaque dignitatum in Avieno iocunda velocitas, in Basilio sera numerositas praedicabatur. Utrumque quidem, si fors laribus egrediebantur, arcebat clientium praevia, pedisequa, circumfusa populositas: sed longe in paribus dispares sodalium spes et spiritus erant. Avienus si quid poterat, in filiis, generis, fratribus provehendis moliebatur; cumque semper domesticis candidatis destringeretur, erga expediendas forinsecus ambientium necessitates minus valenter efficax erat: et in hoc Corvinorum familiae Deciana praeferebatur, quod qualia impetrabat cinctus Avienus suis, talia conferebat Basiliius discinctus alienis. Avieni animus totis, et cito, sed infructuosius; Basilii paucis, et sero, sed commodius aperiabatur. Neuter aditu diffi-

FL. CELERINUS V. D. SCRINIARIUS
INL. PATRICIAE SED'S DEP. ID. NOVEMB. D. N. FL. VALENTINIANO
AUG. VII. ET AVIENO V. C. COSS.

Idem, biennio a consulatu, honorifica cum Leone Magno ad Attilam regem 19 legatione functus est, ut ex Prospero Chronico didici: cuius verba hoc loco propterea subiiciam, quod memorabilis et hactenus inaudita rei notitia continent, cum in vulgatis Prospero editionibus desideretur: sic autem habent in antiquo exemplari:

HERCULANO ET SPORATIO COSS.

Attila redintegratis viribus quas in Gallia amiserat, Italiam ingredi per Pannonias intendit, nihil duce nostro Aetio secundum prioris belli opera prospiciente; ita ut ne clusuris quidem Alpium quibus hostes prohiberi poterant uteretur: hoc solum spei suis superesse existimans, si ab omni Italia cum imperatore iscederet. Sed cum hoc plenum dedecoris et periculi videretur, continuit verecundia metum, et tot nobilium provinciarum latissima everione credita est savitia et cupiditas hostilis expleta. Nihilque inter omnia consilia principis ac senatus populique Romanum salubrius visum est, quam ut per legatos pax truculentissimi regis expeteretur. Suscepit hoc negotium cum viro consulari Avieno, et viro praefectorio Trigetto beatissimus papa Leo auxilio Dei fretus, quem sciret nunquam piorum laboribus defuisse. Nec aliud sanctum quam praesumpserat fides. Nam tota legatione dignanter accepta, ita summi sacerdotis praesentia rex gavisus est, ut bello abstinere praeciperet, et ultra Danubium promissa pace discederet.

a Pars armata est, cui opponitur civilis. In Panegyrico Majoriani, de Petro magistro epistolarum eius:

Qui cum civilis dispenset partis habenas,
Sustinet armati curas.

Vegitius item Rhenus lib 1: Plures mili iam sequentur armatas: necdum enim pars civilis florentiorem abduzerat juventutem. In illa censentur qui arma tractant; in hac qui leges, et reliqua studia pacis. Ut ergo duplicem hoc loco senatum distinguit Sidonius, sic duplicem Maximi imp. aulam Paulinus lib. iii de Vita S. Martini:

Adiunt lecti proceres, quos regia iuxta
Culmina vicini splendor condecorat honoris,
Insignes trabibus, legum armorumque tenentes
Abitrium, vel jura fori, vel classica belli.

cili, neuter sumptuoso: sed si utrumque coluisse, facilius ab Avieno familiaritatem, a Basilio beneficium consequere. Quibus diu utrinque librat, id tractatus mutuus temperavit, ut reservata senioris consularis 23 reverentia, in domum cujus nec nimis raro ventitabamus, Basilianis potius frequentatoribus applicaremur. Illicet dum per hunc amplissimum virum aliquid de legationis Arvernæ petitionibus elaboramus, ecce calendæ Januariæ, quæ b Augusti consulis mox futuri repetendum fastis nomen opperiebantur. Tunc patronus, c Eia, inquit, Soli mens, quanquam suscepti officii onere pressaris, exseras volo in obsequium novi consulis veterem musam, votivum quippiam vel tumultuariis fidibus carminantem. Præbebo admittendo aditum, recitaturoque solatium, recitantiq; suffragium. Si quid experte credis, multa tibi seria hoc ludo promovebuntur. Parui d ergo præceptis: favorem ille non subtraxit injunctis: et impositæ devotionis astipulator invitatus, egit cum consule meo, ut me e præfectum faceret senatui suo. Sed tu, ni fallor, epistolæ perosus

20 b Anthemii, qui jam antea consul fuerat in Oriente, sed privatus, nunc iterum suscepto imperio futurus, ut novis principibus mos erat. Solebat enim novi imperatores proximis post imperii auspicia calendis Januarii consulatum edere, quod fasti omnes ostendunt, et Sidonius de Avito carmine 8:

Principis anterior, nunc consulis iste coruscet
Annus, et merita trabebis diademata crescant.

C Plinius quoque junior Trajani moderationem laudat, quod hunc annum qui ejus fascibus de more debebatur, privatis consulibus credere maluerit: cum ab aliis principibus tanta aviditate ambiretur, ut illum plerique destinatis consulibus præreptum in se transferrent. Illic est quod post tempora Justiniani, cum sublatis consulibus ordinariis, in publicis monumentis imperii simul et consulatus principum notæ jungerentur, anno uno posterior erat æra consulatus, hoc modo: Data kalendis Maii C. P. imperante Augusto Fl. Heraclio, anno ix, et post consulatum ejusdem anno viii; quia imperium Heraclius Martio mense inierat, sequenti deinde Januario consulatum. At in synodo vi, actione 1, Constantini imp. annus 27 cum anno post ejus consulatum 12 comparatur, magno numeri utriusque intervallo, propterea quod in annis imperii omnes ii computantur quibus cum patre superstitibus ante consulatum suum regnarat.

e De panegyrico Anthemii quem Basilii hortatu dictum ait, dicitur suo loco: de more autem novos consules per panegyricos salutandi, lib. viii, epist. 6. D d In aliquibus libris, ego.

e Hinc liquet Sidonium præfectura Urbis donatum ab Anthemio ii consule, hoc est anno 468. Præfectum Urbis præfectum senatus vocat, quia senatus princeps erat, patres consulebat, de illis judicabat, illorumque jura tuebatur. Senator in formula, Symmachus lib. x. Epist. Numatianus ex præfecto Urbis:

Si non displicui, regerem cum jura Quirini.
Si colui sanctos consulique patres.

Et Sidonius ipse suam hanc præfecturam in Apphico sic describit:

Capiens honorem,
Qui patrum ac plebis simul unus olium,
Jura gubernat.

prolix tatem, voluptuosius nunc ^a opusculi ipsius re-
legendis versibus immorabere, scio; atque ob hoc
carmen ipsum loquax in consequentibus charta de-
portat, quæ pro me interim dum venio diebus tibi
pauculis sermocinetur. Cui si examinis tui quoque
puncta tribuantur, æque gratum mihi, ac si me in
comitio vel inter rostra concionante, ad sophos
meum, non modo lati clavi, sed tribulium quoque
fragor concitare:ur. Sane moneo, præque denuntio,
quisquillas ipsas Clivus tuæ hexametris minime exæ-
ques. Merito enim collata vestris mea carmina, non
heroicorum phaleris, sed epitaphistarum næniis com-
parabantur. At tamen gaude, **24** quod hic ipse pa-
negyricus, et si non iudicium, certe eventum boni
operis accepit. Quapropter, si tamen tetrica sunt
amœnanda jocularibus, volo paginam glorioso, id est,
quasi Thrasoniano sine concludere, Plautini Pyrgo-
polynicis imitator. Igitur cum ad præfecturam, sub
ope Christi, styli occasione pervenerim, jubeas illicet
^b pro potestate cinctuli, undique omnium laudum
convasatis acclamationibus, ad astra portare, si pla-
ceo, eloquentiam; si displiceo, felicitatem. Videre
mihi videor ut rideas, quia perspicis nostram cum
milit Comico ferocissimo jactantiam. Vale.

EPISTOLA X.

Sidonius ^c Campaniano suo salutem.

Accepi ^d per præfectum annonæ litteras tuas, qui-
bus cum tibi sodalem veterem mihi insinuas judici
æro. Gratias ago magnas illi, maximas tibi, quod
statuistis de amicitia mea, vel præsumere tuta, vel
illæsa credere. Ego vero notitiam viri familiaritatem-
que non solum volens, sed et avidus amplector:
quippe qui non verim nostram quoque gratiam hoc ob-
sequio meo fore copulatiorem. Sed et tu vigilantia
sua me, id est, famæ meæ statum causamque com-
menda. Vereor autem ne ^e famem populi Romani
theatralis cavæ fragor insonet, et infortunio meo
publica deputetur esuries. Sane hunc ipsum e vesti-
gio ad portum mittere paro, quia comperi naves

^a Panegyrici Anthemiani, quem cum his litteris
mittebat.

^b Mea nimirum præfectoria. **21** Cinctuli, hoc est
cincti erant præfecti, et alii omnes magistratus qui-
bus gladius jus erat, quorum insigne cingulum *οἱ ἀρχόν*
ἀρχονσι μετὰ ξίφους καὶ τελαμώνος, ut loquitur Grego-
rius Nazianzenus epistola ad Africanum: qui honor
cinguli in jure passim. Hinc illa superius, *cinctus Avie-
nus, Basi ius discinctus*; et lib. v, ep. 7, *cin. tis jura,
discinctis pr. vilegia*.

^c Sic veteres libri, non *Campanio*: quomodo et
Julius Ferox Campanianus V. C. præfectus Urbi tempo-
ribus Diocletiani in antiquæ basis inscriptione: et Cam-
panianus vir disertissimus apud Cassiod., l. ix, Var. 4.

^d Erat is sub præfecti Urbis potestate. Quare
Paulo post ad portum Ostiensem mititur a Sidonio,
ut frumentum quod naves Brundusinae advexerant,
per eundem carios in Urbem subvehendum curet. Etsi
enim augere Urbis copias propria erat cura præfecti
annonæ, eadem tamen ad præfectum quoque Urbis
tanquam ad superiorem potestatem pertinebat, l. 1,
cod. de officio Præfecti Urbis. Itaque et Sidonius hoc
loco, et Symmachus lib. x, ep. 48, præfectura urbana
fungentes communem cum præfecto annonæ com-

A quinque Brundusio profectas **25** cum speciebus tri-
tici ac mellis, ostia Tiberina tetigisse. Quorum onera
exspectationi plebis, si quid streuve gerit, raptim
faciet offerri, commendaturus se mihi, me populo,
utrumque tibi. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius ^f Montio suo salutem.

Petis tibi, vir disertissime, Sequanos tuos expeti-
turo satyram nescio quam, si sit a nobis perscripta,
transmitti: quod equidem te postulasse demiror. Non
enim sanctum est, ut de moribus amici cito perperam
sentias. Huic eram themati se licet incubaturus, id
jam agens otii, idque habens ævi, quod juvenem mi-
litantemque dictasse præsumptiosum fuisset, publi-
casse autem periculosam. Cui namque grammaticum
B vel salutanti Calaber ille non dixit:

Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est,
Judiciumque?

Sed ne quid ultra tu de sodali simile credas, quid
furril illud, quod me sinistra rumor ac fumus opi-
nionis afflavit, longius paulo, sed ab origine exponam.
Temporibus Augusti Majoriani, venit in medium
charta comitatum, sed carens indice, versuum plena
satyricorum mordacium: sane qui satis invectivaliter
abusi nominum nuditate, carpebant plurimum vitia,
plus homines. Inter hæc fremere Arclatenses, quo
loci res agebatur, et quærere quem poetarum publici
furoris merito pondus urgeret, **26** iis maxime au-
ctoribus quos notis certis auctor incertus exacerbaverat.
Accidit casu, ut ^g Catullinus illustris tunc ab
Arvernibus illo veniret, cum semper mihi, tum præcipue
commilitio recenti familiaris. Sæpe enim cives magis
amicos peregrinatio facit. Igitur insidias nescienti,
tam Pæonius, quam Big rus has tetenderunt, ut plu-
rimis coram tanquam ab incauto sciscitarentur, hoc
novum carmen an recognosceret. Et ille: Si, inquit,
dixeritis. Cumque frustra diversa, quasi per jocum
effunderent, solvitur Catullinus in risum, intempesti-
voque suffragio clamare cœpit, dignum poema, quod
apicibus perennandum auratis juste ^h tabula ro. tra-
meatus curam gerunt.

^e Querelæ panis, per quos populus ingruente famo
tumultuabatur, præfecti Urbis capiti sæpe immine-
bant, ut Tertulli exemplum docet apud Marcellinum
lib. xix. Hæc autem in theatris maxime circisque au-
diebantur, ubi et populus frequens, et major licentia.
Tacitus v Annal. in Domitii et Scribonis consulatu:
*Iisdem consulibus gravitate annonæ juxta seditionem
ventum: multaque et plures per dies in teatro licentius
efflagitata*. De circensi alio tumultu qui Constantino-
poli accidit, Eunapius in Sopatro: de Romano Zosi-
mus lib. v, quando Heracliano comite Africæ occu-
patos portus tenente feralis illa vox in circo audita:
Pone pretium carni humanæ.

^f Sequano, ut prima statim verba indicant. Scripta
est epistola temporibus Anthemii; sed ea narrat quæ
Majoriano regnante acciderant, anno, ut Severini
consulatus ostendit, 461.

^g In epigraphæ carminis **12** non amplius quam
clarissimus appellatur. Honore igitur aut privilegio
quopiam ornatus postea fuerit quo fieret illustris.

^h Digna, inquit, satyra, quæ in æs incisa pro ro-
stris vel in Capitolio inter legum ac publicorum ino-
numentorum tabulas collocetur.

his acciperet, aut etiam Capitolina. Pæonius exarsit, cui satyricus ille morsum dentis igniti avidius impresserat : atque ad astantes circulatores, Injuriam communis, inquit, jam reum inveni. Videtis ut Catullinus deperit risu? Apparet ei nota memorari. Nam quæ causa compulit festinam præcipitare sententiam, nisi quod jam tenet totum, qui de parte sic iudicat? Itaque Sidonius nunc in Arverno est : unde colligitur auctore illo, isto auditore, rem textam. Itur in furias, inque convicia absentis, nescientis, innocentisque conscientiam; fidei quæstioni nil reservatur. Sic levis turbæ facilitatem, qua voluit, contraxit persona popularis. Erat enim ipse Pæonius populi totus, qui tribunitiis flatibus crebro seditionum pelagus impelleret. Cæterum si requisisses, qui genus, unde domo; non eminentius quam ^a municipaliter natus : quemquem inter initia **27** cognosci, claritas vitrici magis quam patris fecerit. Identidem tamen per fas nefasque crescere affectans; pecuniæque per avaritiam parcus, per ambitum prodigus. Namque ut familiæ superiori per filiam saltim quanquam honestissimam jungeretur, contra rigorem civici moris, splendendam, ut ferunt, dotem Chremes noster Pamphilo suo dixerat. Cumque de capessendo diadematē ^b conjuratio Marcelliana coqueretur, nobilium juventuti signiferum sese in factione præbuerat : homo adhuc novus in senectute, donec aliquando præpter experimenta felicis audaciæ, natalium ejus obscuritati dedit hiantis interregni rima fulgorem. Nam vacante aula, turbataque republica, solus inventus est, qui ad Gallias administrandas, fascibus prius quam codicillis ausus arcingi, mensibus multis tribunal illustrium potestatum spectabilis præfectus ascenderet : anno peracto militiæ extrinsecæ terminum circa vix honoratus, ^c numerariorum more, seu potius advocatorum, quorum cum finiuntur actiones,

^a Cujus nimirum majores publicam nullam dignitatem attigerant, sed intra municipiorum suorum honores ac jura consenserant. Quomodo et Augusti avum municipalibus **22** magistris contentum vixisse narrat Suetonius cap. 2. Cicero pro Sylla : *Est enim ipse a materno genere municipalis*. Eodemque sensu, quia in municipiis humiliora et obscuriora sunt omnia, *municipalem scholam* Ansonius ad Gratianum, et Sidonius lib. IV, 3, *municipales oratores*, in carmine ad Felicem *municipales poetas* dixit ignobiles et obsecuros.

^b Marcelliani patricii, Aetii quondam familiaris; quem auctor est Procopius in Vandalici, cæso Aetio rebus novis in Dalmatia studuisse, potentiamque sibi comparasse utriusque imperio formidabilem. Quod Prisci etiam rhetoris excerpta confirmant. Interregnum vero, ejus occasione nactus Pæonius præfecturam Gallicanam arripuit, non post Maximi cædem cui Avitus mox successit, sed ante Majoriani auspicia, post ereptum Avito imperium. Nam decem amplius mensium fuit intervallum, et turbata Ricimeris factionibus respublica.

^c Numerariorum munus dignitas non est, sed officium dignitatis. Principes tamen numerarii qui in officio præfecti præter militiam deponent, honoris prærogativam decreverunt. Ac Sidonii quidem ætate tribuni prætoriani fiebant : postea vero Anastasius Aug. eos honore comitivæ dignitatis ornavit, l. ulti-

tunc incipiunt dignitates. Igitur is æsic præfectorius, sic senator (cujus moribus quod præconia competentia non ex asse persolvo, generi sui moribus debeo), multorum plus quam honorum odia commovit adhuc ignoranti mihi, adhuc amico, tanquam sæculo meo canere solus versu valerem. Venio Arelatem, nihil adhuc suspicans : unde enim? quanquam putarer ab inimicis non adfuturus; ac principe post diem visum, in forum ex more descendo; quod ubi visum est illico expavit, ut ait ille, **28** nil fortiter ausa seditio. Alii tamen mihi plus quam deceret ad genua provolvi; alii ne salutarent, ^d fugere post statuas, oculi post columnas; alii tristes, vultuosque junctis mihi lateribus incedere. Illic ego, quid sibi hæc vellet in illis superbiam nimiam, in istis humilitatis formam, mirari, nec ultro tamen causas interrogare, cum sobornatus unus e turba factiosorum dat sese mihi consulandum. Tunc procedente sermone, Cernis hoc? inquit. Et ego, Video, inquam, gestusque eorum miror equidem, nec admiror. Ad hæc noster interpres : Ut satyrographum te, inquit, aut execrantur, aut reformidant. Unde? quando? respondi : quis crimen agnovit? quis detulit? quis probavit? Moxque subridens : Perge, inquam, amice, nisi molestum est, et tumescentes nomine meo consulere dignare, utrumnam ille delator aut index, qui satyram me scripsisse confinxit, et perscripsisse confinxerit : unde forte sit tutius si retractabunt, ut superbiरे desistant. Quod ubi nuntius retulit, protinus cuncti non modeste, neque singuli, sed prope et catervatim oscula ac dexteræ mihi dederunt. Solus Curio meus, in transfugarum perfidiam invecus, cum advesperasceret, per cathedrarios servos vespillonibus tetriores donum raptus ac reportatus est. Postridie jussit Augustus ut epulo suo circensibus ludis interessemus. * Primus jacebat cornu sinistro consul

ma eod. de Numerariis. Item judicium de advocatis præfecturæ utriusque, qui post officium expletum dimittebantur cum comitiva consistoriana, l. 8 de Advocatis divers. judicium. Cum his ergo Pæonium comparat, qui præfecturam quam usurparat, codicillos circa finem tantum administrationis acceperat.

^d Quibus videlicet refertum erat forum Arelatense, ut aliarum fere civitatum. Joannes Maxentius in Apologia : *In publicum usque prodire, circa regum etiam statuas inclamantes*. Ad hunc vero morem occultandi se post columnas alludit Basiliius de generatibus agens, quorum occursum declinant debitores : *Ὅσδεις πύλης ὄστω τὰς πηγὰς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ὑποπέγει, ὡς ὁ δανειζόμενος τοῦ χρηστοῦ τὰς συντυχίας πρὸς κίονας καὶ τοίχους ὑποσκιάζων τὴν κεφαλὴν*. Et Ambrosius Basilii imitatione lib. de Tobia, cap. 7 : *Ille gressus delatoris singulos numerat, aucupatur deflexus : iste continuo post columnas caput obumbrat*.

* Opera pretium est quo quisque loco jaceat observare, ut hoc exemplo doceamur, qui olim accumbendi ordo fuerit in sigmate, hoc est in stibadio seu lecto semitotundo. In sigmate enim fuit epulum Majoriani. Sigmatis porro duo erant extrema velut cornua. Cum igitur in dextro stibadii cornu collocet Majorianum, in sinistro consule Severinum; dubium **23** non est quin primus ille locus habitus sit quem occupat imperator, proximus quem consul. Neque in his opinor est quod miremur. Hi duo etiam

ordinarius Severinus, vir inter ingentes principum A motus atque inaequalem reipublicae statum graeiae semper aequalis. Juxta eum Magnus, olim ex praefecto, 29 nuper ex consule, par honoribus persona geminatis: recumbente post se Camillo filio fratris, qui duabus dignitatibus et ipse decursis. pariter ornaverat proconsulatum patris, patris consulatum. Pæonius hinc propter, atque hinc Athenius, homo litium temporumque varietatibus exercitatus. Hunc sequebatur Gratianensis omni ab infamia vir sequestrandus, qui Severinum sicut honore post ibat, ita favore praecesserat. Ultimus ego jacebam, qua purpurati laevum latus in dextro margine porrigebatur. Edulium multa parte finita, Caesaris ad conulem sermo dirigitur, isque succinctus: inde devolvitur ad consularem, cum quo saepe repetitus, quia de litteris B factus, ad virum illustrem Camillum ex occasione transfertur, in tantum ut diceret princeps, Vere habes patrum, frater Camille, propter quem me familiaritatis consulatum unum gratuler contulisse. Tunc ille, qui simile aliquod optaret, tempore invento, Non unum, inquit, Domine Auguste, sed primum. Summo fragore, ut nec Augusti reverentia obsideret, excepta sententia est. Inde nescio quid Athenium interrogans superjectum Pæonium compellat Augustus praeterit, casu an industria, ignoro. Quod cum tur-

apud nos primi et eximii accubitus. Summa cornua Juvenco lib. III:

Si vis quisque vocat cœnæ convivia prænans,
Cornibus in summis evitat ponere membra
Quisque sapit.

Id novum potius videri queat, et ab usu nostro remotas, quod tertius, quartus ac reliqui deinceps. C illum ordine subsequantur qui primus est in cornu sinistro. Nam post Severinum consulem sequitur Magnus ex consule, tum Camillus, Pæonius, Athenius, Gratianensis, ultimusque Sidonius ad dextrum cornu vergens, in quo jacebat Majorianus. Itaque in pleno stibadio ultimus primo proximus erat, a primo eodem remotissimus ex adverso secundus. Nec alius ordo fuit in Maximi convivio cui interfuit S. Martinus, apud Sulpicium Severum et alios. In dextro enim cornu Maximus Aug. in sinistro consul Evodius, dein comites Maximi frater ac patruus, et reliqui ordine proceres describuntur, atque inter hos medius presbyter Martini: extra stibadium vero in sella Martinus ad dextram Maximi. Paulinus lib. III de Vita Martini, cum proceres commemorasset,

Hos inter medius, qua sigma flectitur orbe,
Presbyter accubuit: dextra lævaque potentum
Ordo ducum, membris super læva fulcra locatis
Pressit subjectum pretiosi velleris ostrum
Ad dextram regis sancto venerabilis ore
Consedit senior.

Quo profecto ad dextram Maximi sedere non poterat, nisi Maximus in dextro cornu accumberet. H. notatissimus ergo stibadii locus cornu dextrum, ut diximus, proximus sinistram. Quare apud Gregorium Turon. I. Mirac. LXXX, Arianus ille qui dextræ partis cornu occupat, et catholicum sacerdotem hospitem suum in sinistro statuit, ludibrio illum hac etiam in re ut in cæteris habet. Sed admonet nos stibadii mentio et ordo accumbentium, ut de Christi quoque Domini suprema cœna disquiramus*, quam in stibadio itidem strato celebratam constat ἐπι στίβαδος,

* Sunt et duæ in eadem rem epistolæ Sirmondii Josepho Mariae Suaresio inscriptæ: exstantque inter opp. Sirmondiana tom. IV, pag. 665 seqq., ubi quoque Cœnæ

pitæ Pæonius ægre tulisset, quod fuit turpius, compellato tacente respondit. Subisit Augustus, ut erat auctoritate servata, cum se communioni dedisset, joci plenus: per quem cachinnum non minus obtigit Athenio vindictæ, quam contigisset injuriæ. Colligit itaque sese a trebacissimus senex, et ut semper intrinsecus æstu pudoris excoquebatur, cur sibi Pæonius anteferreretur, Non miror, inquit, Auguste, 30 si mihi standi locum præripere conetur, qui tibi invadere non erubescit loquendi. Et vir illustris Gratianensis, Multus, inquit, satyricis hoc jurgio campus aperitur. Hic imperator, ad me b cervice conversa, Audio, ait, c comes Sidoni, quod satyram scribas. Et ego, inquam, hoc audio, domine princeps. Tunc ille, d sed ridens, parce vel nobis. At ego, inquam, quod ab illicitis tempero, mihi parco. Post quæ ille: Et quid faciemus his, inquit, qui te læcesunt? Et ego: Quisquis est iste, domine imperator, publice accuset. Si redarguimur, debita luamus supplicia convicti: cæterum objecta si non improbabiliiter cassaverimus, oro ut indultu clementiæ tuæ, præter juris injuriam, in accusatorem meum quæ volo scribam. Ad hoc ipse Pæonium conspicatus, nutu cepit consilere nutantem, placeret ne conditio. Sed cum ille confusus reticuisset, princepsque consuleret erubescenti, ait, Annuo postulatis, si hoc ipsum e vestigio

ut loquitur Chrysostomus homilia 27 in I ad Corinthios; sive in lectulo, ut Tertullianus de Corona. Agnoscam, inquit, necesse est et recumbentem in lectulo Christum. Recubuisse autem in ea Christum, non in medio stipantibus latera hinc inde apostolis, ut nostri vulgo pictores representant, sed dextro in cornu, quo loco Maximum, Majorianumque jacentes vidimus, tum alia in libris tabulisque antiquis monumenta ostendunt, tum musivum Capuæ opus, 24 a desiderio Casinensi abbate, qui Victor II postea fuit, dedicatum. Quæquidem si ad veram imaginem expressa sunt (nec certe apparet cur videri non debeat), haud difficile fuerit intelligere cur aut Joanne, qui per ætatem fortasse ultimus erat, Christo proximus in ejus sinu accubuerit, aut Petrus, qui remotior inuisse Joanni dicatur ut Christum de proditore interrogaret.

a Exercitatusissimus. Supra de eodem, homo litium temporumque varietatibus exercitatus. Vox Græcæ originis ab eo quod est τριβαξ; qua ratione Demosthenes Aeschinem περιτριμμα τῆς ἀγρῆς appellavit, qui in foro versatus usque tritus esset. Quo sensu et Martialis lib. VII de Pompeio Avito:

Jure madens, varioque togæ limatus in usu.

D Neque alia est notio τῶν trebaciter lib. IX, epist. 11, malui factum confiteri simpliciter, quam trebaciter suffleri, hoc est callide et astute. Ut ergo legula superius pro ligula, sic trebacissimus nunc item pro tribacissimus; facilis enim harum litterarum permutatio.

b Reflexa. Ambrosius in Lucam cap. XVI: Nonne tibi videtur Christum cœcidisse in collum Joannis, quando erat Joannes in sinu Jesu cervice recumbens reflexa?

c Ex eo genere comitum, ut opinor, qui honorarunt tantum et sine administratione fuerunt, Constantini Aug. vetere instituto, ut docet Eusebius in Vita ejus lib. IV.

d In ms., subridens.

Domini, nec non convivii apud Simeonem Pharisæum typi comparent, quos in ipsius Sirmondii scriptis reperit Cl. Baunius.

versibus petas. Fiat, inquam : retorsumque conversus, tanquam aquam poscerem manibus, tantumque remoratus quantum stibidii circulum celerantia ministeria percurrunt, cubitum toro reddidi. Et imperator : Sponderas te licentiam scribendæ satyræ versibus subitis postulaturum. Et ego :

Scribere me satyra qui culpat, maxime princeps,
Hanc rogo decernas, aut probet aut timeat

Secutus est fragor, nisi quod dico jactantia est, par Camillano : quem quidem non tam carminis dignitas, quam temporis brevis meruit. Et princeps, Deum testor et statum publicum, me de **31** cætero nunquam prohibiturum quin quæ velis scribas, quippe cum tibi crimen impatiens probari nullo modo possit ; simul et perinjurium est sententiam purpurati tribuere privatis hoc simultatibus, ut innocens ac **B** securâ nobilitas propter odia certa crimine incerto periclitetur. Ad hanc ipse sententiam cum verecunde, capite demisso, gratias agerem, concionatoris mei cæperunt ora pallere. in quæ paulo ante post

A iram tristitia successerat ; nec satis defuit quin gelarent, tanquam ad exsertum præbere cervices jussa mucronem. Vix post hæc alia pauca, surreximus. Paululum ab aspectu imperatoris processeramus, atque e iannum chlamydis inducibamur, cum mihi consul ad pectus, præfectorii ad manus cadere, ipse ille meus amicus crebro et abjecte miserantibus cunctis lum liari : ita ut timerem ne mihi invidiam supplicando moveret, quam criminando non concitaverat. Dixi ad extremum, pressus oratu procerum conglobatorum, sciret conatibus suis versu nil reponendum, derogare actibus meis si tamen in posterum pepercisset ; etenim sufficere debere, quod satyræ oblatio famam mihi parasset, sibi infamiam. In summa pertuli quidem, domine major, non assertorem **B** columniæ tantum, quantum murmuratorem. Sed com mihi sic satisfactum est, ut pectori meo, pro reatu ejus, tot potestatum dignitatumque culmina et jura submitterentur, fateor exordium contumelæ talis tanti fuisse, cui finis gloria fuit. Vale.

LIBER SECUNDUS.

32 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius a Edictio suo salutem.

Duo nunc pariter mala sustinent Arverni tui. Quenam ? inquis : præsentiam ^b Seronati, et absentiam tuam. Seronati, inquam, de cujus ut primum etiam nomine loquar, sic mihi videtur quasi præscia futurorum lusisse fortuna, sicuti ex adverso majores nostri prælia quibus nihil est fœdus, bella dixerunt : quique etiam pari contrarietate, fata, ^c quæ non parcerent, Parcas vocitavere. Rediit ipse Caillina **33** sæculi nostri, nuper ^d Aturribus, ut sanguinem fortunasque miserorum, quas ille ibi ex parte propinaverat, hic ex asse misceret. Scitote in eo per dies spiritum diu dissimulati furoris aperiri : aperte invidet, abjecte fingit, serviliter superbit : indicit ut

^a Sororio suo : sic enim appellat carmine 20 Papiantillæ scilicet uxoris fratrem, Aviti Aug. filium : qui primum sub Anthemio comes et magister militum fuit in Gallia, deinde patricius creatus est a Nepote. Verum ejus nomen Edicius : quo modo in codice et in epistolis Juliani, Ἐδικίῳ ἀρχῶν Ἀγύπτου. Sic et Alcimus Edicius episcopus Viennensis. Quin recte quoque Edicius hic ipse appellatur et scribitur apud Gregorium Turonensem lib. II, cap. 24, truncata voce Decius apud Jornandem.

^b Hujus patriæ pestis solus omnium meminit Sidonius : ex quo tamen non facile deprehendas quemnam gesserit magistratum. Publicis tributis præfuisse constat, iisque indicendis vel exigendis in provincialium viscera sævisse. Quo nomine aliisque delatus ab Arvernibus, Romæ tandem capitis damnatus est, ut scribit lib. VII, epist. 7. Contrarium Seronato nomen est Citonatus apud Gregorium Magnum.

^c In aliquibus libris, quia.

^d **25** Recte ex manuscriptis hanc lectionem asseruit Joannes Savaro V. C. ; nos enim fugerat emendatio. Sunt autem, ut idem docuit, Aturres in Novempopulis ad Aturram fluvium qui Adures postea dici cæperunt : quo etiam modo Aduris legitur in verbis Aniani post auctoritatem Alarici, quæ codici

dominus, exigit ut tyrannus, addicit ut iudex, calumniatur ut barbarus, toto die a metu arriatus, ab avaritia jejunos, a cupiditate terribilis, a vanitate crudelis ; non cessat simul furta vel punire, vel facere ; palam et ridentibus convocatis ruat inter cives pugnas, inter barbaros litteras : epistolæ, ne primis quidem apicibus sufficienter initiatus, publice a jactantia dictat, ab impudentia emenda ; totum quod concupiscit quasi comparat, nec dat pretia contemnens, nec accipit instrumenta desperans ; in consilio tacet, in concilio jubet, in ecclesia jocatur, in convivio prædicat, in cubiculo damnat, in quæstione dormitat ; implet quotidie silvas fugientibus, villas hospitibus, altaria reis, carceres clericis ; exsultans Gothis, insultans Romanis, illudens præfectis, colludensque numerariis ; ^e leges Theodosia-

Theodosiano præfixa est. Cæterum Aturres, seu Adures, nomen primum fuit populi, non oppidi. Oppidi enim Aturrensium nomen Vicus Julius, cujus mentio apud Gregorium Turonensem lib. IX, cap. 7 et 20, et de Gloria confessorum cap. 52. Quare Rusticus Vicojulienensis episcopus, qui concilio Maticœnensi subscribit, episcopus est Adurensis : videique judicium in Vita S. Philiberti, cum a Vici Julii civibus expetitus dicitur. Sed ut in eadem Novempopulania, quæ Cossio Vassatum olim erat, Vassates postea de gentis nomine nuncupata est : sic Vicus Julius Aturres. Erant autem Aturres hoc tempore cum tota veteri Aquitania in potestate et imperio Gothorum. Itaque a Gothis redibat Seronatus.

^e Theodosianæ leges sunt Romanæ redactæ in codicem Theodosianum, qui tum vigeat : Theodoricianæ Gothicæ, a Theodorico regibus Gothorum. Quanquam enim Anthemii temporibus, cum hæc scriberet Sidonius, Gothis in Gallia præfuit Euricus Theodorici fratris successor, Theodoricianas tamen dicere maluit ob paronomasiam cum Theodosianis. Ex his porro conjectura est, cum Euricus in Isidori Chronico legum instituta Gothis primus tradidisse dicitur, non sic esse accipiendum, quasi ante Euricum leges Gothicæ nullæ fuerint : sed quod earum

nas calcans, Theodoricianasque proponens veteres A
culpas, nova tributa perquirat. Proinde moras tuas
citus explica, et quidquid illud est quod te retentat,
incide. Te expectat palpitantium civium extrema
libertas. Quidquid sperandum, quidquid desperan-
dum est, fieri te medio, te præsule, placet. Si nulla
a republica vires, nulla præsidia, si nulla quantum
rumor est. Atheniis principis opes : statuit te
auctore nobilitas, a seu patriam dimittere, seu cap-
illos.

34 EPISTOLA II.

Sidonius b Domitio suo salutem.

Ruri me esse causaris, cum mihi potius queri
suppetat te nunc urbe retineri. Jam ver decedit
æstati, et a per lineas sol altatus extremas, in axem
Seythicum radio peregrinante porrigitur. Hic quid
de regionis nostræ climata loquar? cujus spatia
divinum sic tendit officium, ut magis vaporibus
orbis occidui subiceremur. Quid plura? Mundus in-
canduit, glacies Alpina deletur, et hiulcis arenarum
rimarum flexibus terra perscribitur, squal t glareas
in vadis, limus in ripis, pulvis in campis, aqua ipsa
quæcunque perpetuo labens, tractu cunctante lan-
guescit. Jam non solum calet unda, sed coquitur; et
nunc dum in carbaso sudat unus, alter in bombyce,
tu endromidatus exterius, interius fasciatus; insuper
et concava d municipii Camerini sede compressus,
discipulis non æstu minus quam timore pallentibus,
exponere oscitabundis ordiris, *Samia mihi mater
fuit.* Quia tu mage, si quid salubre tibi cordi, raptim
subduceris anhelantibus angustiis civitatis, et con-
turbatio nostro aventer insertus, fallis clementis-
simo recessu inclementiam canicularum? Sane si
placet, quis sit agri in quem vocaris, situs accipe.
• Avitaci sumus; nomen hoc prædio: quod quia

corpus et codicem primus collegerit Euricus: quod
perspue docent verba Isidori ejusdem in Leuvi-
gildo.

a Ant spontaneum exsilium subire, aut clericatum.
Iloc malebat videlicet Arverna nobilitas, quam Go-
thorum partibus, si in illorum potestate veniret,
militare. Clerici enim a militia immunes. Porro qui
clerici fiebant, tondebantur, ut notum est: interdum
vero dimittere capillos dicebant non tondere, sed
demittere et prolixos nutrire, ut Gregorius Turon.
non semel. Quo more si loqui placeat Sidonium, ita
quoque deditionem Gothicam intelliget, quia Gothi
ciniti.

b Grammatico doctore: de cujus doctrina et censo-
ria severitate in carmine Propemptico:

Ac primum Domini larem severi

Intrabis, trepidantibus Camoenis.

c Cum vergit ad tropicum solstitii æstivi: quo
spectant etiam illa Plutarchii ad principem indoctum:
Εἰς ὅταν ὑψωμα λάβῃ μέγιστον, ἀκαρθεὶς ἐν τοῖς βορείοις.

26 d Abest a nonnullis codicibus vox *Camerini*:
in quibusdam aliis expungitur: ut addita videri
possit, tanquam glossema municipii. Sunt in quibus
legatur *Amerini*, ut jam suspicari liceat a glossogra-
pho scriptum fuisse municipii Arverni. De Arverno
quippe oppido agi videtur.

e Ita scribunt antiqui libri fere omnes. Nomen ab
Avito ductum, Papiamillæ prædii dominæ patre; ut
apud Ausonium Pauliacus et Lucaniacus a Paulo et

uxorium patrio mihi dulcius. Hæc mihi cum meis,
præsule Deo, nisi quid tu fascinum verere, concor-
dia. 35 Mons ab occasu quanquam terrenus, ardens
tamen inferiores sibi colles tanquam gemino fomite
effundit, quatuor a se circiter jugerum latitudine
abductos. Sed donec domicilio competens vestibuli
campus aperitur, mediam vallem rectis tractibus
prosequuntur latera clivorum, usque in marginem
villæ, quæ in Boream Austrumque conversis frontibus
tenditur. Balneum ab Africo radicibus nemorosa:
rupis adhærescit; et si cædua per jugum silva trun-
cetur, in ora fornacis lapsu velut spontaneo, deciduis
strutibus impingitur. Hinc aquarum surgit cella co-
cutium; quæ consequenti unguentariæ spatii parilitate
conquadrat, excepto solii capacis hemicyclio: ubi et vis
ferventis undæ per parietem foraminatum fissilis plumbi
meatibus implicita singulat. Intra conclave succensum
solidus dies, et hæc abundantia lucis inclusæ, ut vere-
cundos quosque compellat aliquid se plus putare quam
nudos. Hinc frigidaria dilatatur, quæ piscinas publicis
operibus exstructas non impudenter æmularetur. Primum
tecti apice in conum cacuminato, cum ab angulis quadri-
fariam concurrentia dorsa cristarum tegulis interjacentibus
inubicarentur; ipsa vero convenientibus mensuris
exactissima spatioitate quadratur: ita ut ministeriorum
sese non impediendo famulatu, tot possit recipere sellas,
f quot solii sigma personas. Fenestras e regione conditor
binas confinio cameræ pendens admovit, ut suspicientium
visui fabricatum lacunar aperiret. Interior parietum
facies 36 solo lævigati cæmenti candore contenta est.
Non hic per nudam pictorum corporum pulchritudinem turpis prostat
historia; quæ sicut ornat artem, sic devenustat artifice-
m. Absunt ridiculi vestitus et vultus histriones,
pigmentis multicoloribus e Philistionis supellectilem
Lucano. Eodemque modo ex antiquis exemplaribus
restituimus carmine 18.

Si quis Avitacum dignaris visere nostram.

Hujus autem prædii, quod elegantissime copiosissime-
meque describitur a Sidonio, reliquæ aliquando
credite sunt exstare ad Serlievam lacum, qui a munici-
pio Arvernorum modico spatio aberat. Verum is
paucos ante annos derivatis quæ illic stagnabant
aquis penitus exhaustus, opinionis hujus vanitatem
ostendit. Sunt qui Papiamillæ lacum de Cambonensi
accipiant: verisimilius aliquanto. Sed ne huic quidem,
mea sententia, satis congruit Sidoniana descriptio.

f Ita prorsus legendum, non quot solet, ut in
vulgatis hæctenus. Cyprianus epist. 76 ad Magnum:
Et solio et piscina opus sit, quibus ablui et mundari
corpusculum possit. Sermo enim est, non de signæ
seu stibadio, sed de solio cellæ caldarie, quod paulo
ante solii hemicyclium dixit, nunc eodem sensu solii
sigma a figura semicirculari: a qua et tori accubitales
seu stibadia sigmata nuncupantur: quemadmodum
porticus Constantinopolitana Juliani apud Zosimum
lib. III, sigma quoque dicta est a semicirculari figura.
In balneis qui lavabant, a cella caldaria ejusque
solio transibant ad frigidariam, ibique in sellis
considebant. Tot igitur in frigidaria sellas esse oportebat,
quot persanis locus erat in caldaria.

g Præter mimographi, γελοιοποιῶν, ridiculi, ipso in

mentiontes. Absunt lubrici, tortuosique pugillatu et uexibus palæstritæ: quorum etiam uiventum luctas, si involvuntur obscenius, casta confestim^a gymnasiarchorum virga dissolvit. Quid plura? nihil illis paginis impressum reperietur, quod non vidisse sit sanctius. ^b Pauci tamen versiculi lectorem adventitium remorabuntur, minime improbo temperamento; quia eos nec r. legisse desiderio est, nec perlegisse fastidio. Jam si marmora inquiras, non illic quidem Parcs, Carystos, ^c Proconissos, Phryges, Numidæ, Spartiata, rupium variatarum posuere crustas; neque per scopulos Æthiopicos, et abrupta purpurea genuino lucata conchylio, sparsum mihi saxa furfurum mentiuntur. Sed etsi nullo peregrinarum cautium rigore ditamur, habent tamen tuguria seu mapalia nostra civicum frigus. Quin potius quid habeamus quam quid non habeamus auscultat. Huic basilicæ appendix piscina forinsecus, seu si græcari mavis, baptisterium ab Oriente connectitur, quod viginti circiter modiorum millia capit. Huc elutis e calore venientibus triplex medii parietis aditus per

A arcuata intervalla reseratur: nec pilæ sunt medicæ, sed columnæ, quas architecti peritiores^d ædificiorum purpuras **37** nuncupavere. In hanc ergo piscinam ^e fluentum de supercilio montis elicatum, canalibusque circumactis per exteriora natatoriarum ^f latera curvatum, sex fistulæ prominentes leonum simulatis capitibus effundunt; quæ temere ingressis veras dentium crâtes, meros oculorum furores, certas cervicum jubas imaginabuntur. Hic si dominum seu domestica, seu hospitalis turba circumstet, quia præ strepitu caduci fluminis, mutæ vocum vices minus intelliguntur, in aurem sibi populus confabulatur: ita sonitu pressus alieno ridiculum affectat publicis sermo secretum. Hinc egressis frons triclinii matronalis offertur; cui continuatur viciniate textrino cella penuria, discriminata tantum pariete castrensi. Ab ortu lacum porticus intuetur, magis ^g rotundatis fulta ^h collyriis, quam ⁱ columnis invidiosa monubilibus. A parte vestibuli longitudo ^j tecta interius patet, mediis non interpellata parietibus: quæ quia nihil ipsa prospectat, et ^k si non hypodromus, saltem cry-

risu mortui, ut refert Suidas. Eusebius in Chronico sub Tiberio, *Philistio mimographus natione Magnesianus, Romæ clarus habetur*. Mimorum inventorem facit Cassiodorus lib. xiv Variarum ultima. Epiphanius de Maicharis: *Τὰ δὲ ἄλλα σκεῖν τις οὐκ ἂν ἠδύναται; ὡς τάχα τὰ τοῦ Φιλιστιῶνος εἶναι ἀναγκαῖστερα, ἢ τὰς τοῦτου μυθολογίας. Cætera sine risu quis commemoret? cum verisimiliora quodam modo videantur, quæ Philistion, quam quæ hic fabulis suis commentus est.*

^a Βάτων γυμνασιάρχος in marmore Anconitano. De virga autem Servius in *Æneidos*: *Hodieque tam athletarum, quam gladiatorum certamina virga dirimuntur*. Sed lanistarum virga, qua gladiatoribus modum adhibebant, rudis proprie dicta. Glossæ veteres: *Rudis βάβδος, ἡ τῶν ἐπιστατῶν τῶν μονομάχων.*

^b **27** Tetrasticum nempe hujus piscinæ foribus impositum, quod inter Sidonii carmina exstat. Tit. 19:

Intrate algentes post balnea torrida fluctus, etc.

^c Res exigit ut Proconnesos scribatur. *Προκόννησος*, insula maris Ægæi, candidi marmoris fodina celebris, ut auctor est Strabo lib. xiii.

^d Ornamenta. Sicut enim vesti affert lumen clavus purpuræ, ut Fabii verbis utar, sic ædibus columnæ. Purpuræ nomen scriptores ad omnia transferunt, quæ orna um decorumque significant. Sidonius infra epist. 10: *Omnes nobilium sermonum purpuræ*. Cicero in Oratore: *Quos numeros cum quibus tanquam purpura misceri oporteat*. Lucianus in Hippia de membris balnei: *Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φωτὸς τε πολλοῦ ἀνάμικτος, καὶ ὡς πορφύρα διαθλασμένος*. In onyche demum gemma quam Baronii cardinalis optimi beneficentiæ debemus, artificis manu sculpta hæc legitur, ΕΥΤΥΧΕΙ, ΜΑΚΕΔΟΝ, Η ΠΟΡΦΥΡΑ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ. *Sis felix, Macedo, purpura*, hoc est decus et gemma, fratrum.

^e In aliquibus libris *fluvium*.

^f In aliquibus libris *littora*.

^g Collyria quid sint hoc loco non capio. Scriptum crediderim a Sidonio *coluriis*. Intelligit enim pilas ex pluribus saxis in orbem accisis exstructas: quas ideo columnis opponit, ut paulo superius *nec pilæ sunt medicæ, sed columnæ*; quia columnæ ex unico fiunt lapide, pilæ e multis. Saxa autem in orbem cæsa non poterant aptius appellari quam rotundata coluria. Colura enim dicuntur quæ extrema sui parte truncantur, et *κολουραϊαν πύργων* interpretatur Suidas

e Callimacho *κοίλων κεκαμμένην ἢ στρογγύλην*: et *κολουραϊαν* Hesychius *ἀποτορῖαν*. Par pilarum columnarumque, sed conversa antithesis Natali 10 Paulini:

Nam steterant vasto deformibus agmine pilæ,
Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis
Et spatii cepere et luminis incrementum.

^h *Coluriis*.

ⁱ Insignibus: quales adhiberi solent in monumentis. Cyprianus diaconus in Vita S. Cæsarii lib. 1, sub finem: *Et ut conferret sacris virginibus quas congregaverat curam necessariam sepulturæ, monubiles arcas corporibus humanis de saxis ingentibus noviter fecit excidi*.

^j In quibusdam libris, *intrinsecus*.

^k Certa emendatio, quam libri omnes scripti asserunt, pro quo mendose vulgati exhibent hippodromum, id est circum. Non enim circum intelligit, qui quorsum in ædium vestibulo, aut quid habet cum cryptoporticu commune; sed tectam ut dicit longitudinem, et clausum undequaque deambulacrum: qualia sunt in vestibulis magnatum, aut qualia quæ stadia opera vocat Tertullianus **28** in libello ad martyres. Hypodromus autem ex eo dictus, quod sub eo incedatur, sicut peridromis in xysto hypæthra ambulatio a circumitu, et diadromis a transitu: balnei membrum in Hippia Luciani. Non latuit ea vox Angelum Decembrium, qui lib. v hypodromum distinguit ab hippodromo: nec sæculi sui eruditissimum Aldelæum, apud quem in libro de Virginitate Babylas martyr ad palatinas ducitur zetas, et imperialis vestibuli hypodromum. In quibus verbis imaginem vides porticus Sidonianæ: et si suam Sidonius, quia nihil prospectabat, cryptoporticum appellare malit. Plinius vero junior, a quo vocem hanc haud dubie mutuatus est, in descriptione Tuscanicæ villæ suæ lib. v, epist. 6, hypodromum vocat nativam porticum, consertis inter se ac reflexis arborum fruticumque ramis contextam; quales quæ in hortis natura vel arte fieri solent, et qualem in Voroango Apollinaris sui prædio depingit Sidonius in Proptemtico. Talis et vitea porticus Cypriano in epistolam ad Donatum. *Dant*, inquit, *secusum vicina secreta: ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines bajulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt*. Plinii verba interpretatione non egent: ascribam tamen, ut ex ista statim liquet, jure illi per Sidonium reddendam esse vocem

proporticus meo mihi jure vocitabitur. Hæc tamen aliquid spatio suo in extimo deambulacri capite defrudans, efficit membrum bene frigidum, ubi publico lectisternio exstructo, clientarum sive nutricum loquacissimus chorus receptui canit, cum ego meique dormitorium cubiculum petierimus. A cryptoporticu in biemale triclinium venit, quod arcuatili camino sæpe ignis animatus pulla fuligine infecit. Sed quid hæc tibi, quem nunc ad focum minime invito? quin potius ad te, tempusque pertinentia loquar. Ex hoc trichio fit in dietam **38** sive cœnatiunculam transitus, cui fere totus lacus, quæque tota lacui patet. In hac stibadium, et nitens abacus: in quorum aream, sive suggestum, a subjecta porticu seasim, non breviatis angustatisque gradibus ascenditur. Quo loci recumbens, si quid inter edendum vacas, prospiciendi voluptatibus occuparis. Jam si tibi ex illo conclamantissimo fontium decocta referatur, videbis in calicibus repente perfusis nivalium maculas ac frusta nebularum; et illam lucem lubricam poculorum, quadam quasi pinguedine subiti algoris hebetatum. Tum respondentes poculis potiones, quarum rigentes cyathi siticulosi cuique, ne dicam tibi granditer abstemio, metuerentur. Hinc jam spectabis ut promoveat alnum piscator in pelagus; ut stataria retia suberinis corticibus extendat, aut signis per certa intervalla dispositis, tractus funium librentur hamati: scilicet ut nocturnis per lacum excursibus rapacissimi salares in consanguineas agantur insidias. Quid enim hic congruentius dixerim, cum piscis pisce decipitur? Edulibus terminatis, excipiet te diversorium, quia minime æstuosum, maxime æstivum. Nam per hoc, quod in aquilonem solum patescit, habet diem, non habet solem, interjecto consistorio perangusto, ubi somnolentiæ cubiculariorum dormitandi potius quam dormiendi locus est. Hic jam quam volupe est auribus insonare cicadas meridie concrepantes, ranas crepusculo incumbente

quam ex ejus scrinio deprompserat. Nam apud Plinium quoque hippodromus inepte legitur pro hypodromo. Sic igitur habent. *Hanc dispositionem amenitatemque tectorum longe lateque præcedit hypodromus. Medius patescit, statimque intrantium oculis totus offertur. Platanis circumitur: illæ hedera vestiuntur, æque summæ suis, ita imæ alienis frondibus virent. Hedera truncum et ramos pererrat, vicinasque platanos transitu suo copulat. Has buzox interjacet: exteriores buzox circumvenit laurus, umbraque platanorum suam confert. Rectus hic hypodromi limes. In extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupressis ambitur et tegitur, densiore umbra opacior nigriorque.* Ac hujusmodi porticum Plato κατάστυρον δρόμον dicere videtur in Euthydemo, εἰσελθόντι δὲ, inquit, περιπατήσῃ ἐν καταστύρῳ δρόμῳ. Porro autem ut hypodromus in his locis pro hypodromo, sic apud Plinium alterum lib. v, cap. 32, *Hippius mons*, et apud Ptolemæum in descriptione Bithyniæ Ἰππίος ποταμός, *Hippius fluvius* perverse legitur pro *Hypium*. De Prusa enim urbe agunt, quæ duplex erat in Bithynia; una sub Olympo monte, altera ad Hypium fluvium. Sic enim scribendum hoc nomen docet inscriptio veterum nummorum L. Veri et Diadumeniiani ΠΡΟΥΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΙΩ, et vetus quoque lapis Romæ in quo distinguuntur ΠΡΟΥΣΑΕΙΣ ΑΠΟ ΟΛΥΜΠΟΥ, et ΠΡΟΥΣΑΕΙΣ

blaterantes, cynos atque anseres concubia nocte clargentes, intempesta gallos gallinacos concinentes, **39** oscines corvos voce triplicata puniceam surgentis auroræ facem consalutantes; diluculo ante philomelam inter frutices sibilantem, ^b prognem inter asseres minurientem? Cui concentui licebit adjungas listulæ septiformis armentalem camœnam, quam sæpe nocturnis carminum certaminibus insomnes nostrorum montium Tityri exercent, inter greges tinnibulatos per depasta buceta reboantes: quæ tamen varia vocum cantuumque certamina, profundius confovendo sopori tuo lenocinabuntur. Porticibus egresso, si portum littoris petas, in area virenti, vulgare quanquam, non procul nemo: ingentes tilia: duæ, connexis frondibus, fomitibus abjunctis, unam ^B umbram non una radice conficiunt: in cujus opacitate, cum me meus Ecdicius illustrat, pilæ vacamus: sed hoc eo usque, donec arborum imago contractior, intra spatium ramorum recussa cohibeatur; atque illic aleatorum lassis consumpto sphaeristerio faciat. Sed quia tibi sicut ædificium solvi, sic lacum debeat, quod restat agnosce. Lacus in Eurum defluus meat, ejusque arenis fundamenta impressa domicilii, ventis motantibus æstuans humectat alluvio. Is quidem sane circa principia sui, solo palustri voraginosus, et vestigio inspectoris inadibilis est: ita limi bibuli pinguedo coalescit, ambientibus sese fontibus algidis, littoribus algosis. Attamen pelagi mobilis campus cymbulis late secatur pervagabilibus, si flabra torsuere. Si turbo Austrinus insorduit, immane turgescit; ita ut arborum comis quæ margini **40** insistant, superjectæ asperginis fr. gor impluat. Ipse autem secundum mensuras quas ferunt nauticas, in decem et septem stadia procedit. Fluvio intratur, qui salebratim saxorum obicibus affractus spumoso c. nescit impulsu, et nec longum scopulis præcipitibus exemplus, lacu conditur: quem fors suat, an incurrat, an faciat, præterit certe, coactus per cola sub-

ΑΠΟ ΥΠΙΟΥ.

^a Hujus piscis meminit Ausonius in Mosella:
Purpureisque salar distinctus tergora guttis.

Quo indicio purpurearum notarum, et quia ex salare farionem, ex farione salmonem fieri docet, salares tractas esse multi conjiciunt, quo salmonatæ vocantur, **29** et in salmonem transire creduntur. Alanus ab Insulis de planctu naturæ: *Illic tractula sinus marinos ingrediens in æquore baptizata salmonis nomine censebatur.*

^b Minuriunt hirundines Sidonio, Spartiano in Geta palumbes. Scite utrumque: nam minurilio et minorum avium cantum omnem significat, et flebilem, qualis est gemitus palumbium. Ita grammatici Græci *μινυρίζων* exponunt τὸ ἤρημα καὶ λεπτόν εἶναι, ἢ θρηνηῖν. Cicero 1 de Oratore: *Hoc nos*, inquit, *si facere velimus, ante condemnentur ii quorum causas receperimus, quam toties quoties præscribitur præna aut minuritionem citarimus*: duo genera conjunxit, præna, qui concitatoris vocis est cantus, et minuritionem, quæ remissioris. Plutarchus de discrimine adulatoris et amici: *Οἱ πολλοὶ βασιλέων οὐκ Ἀπόλλωνος μὲν ἂν μινυρίζωσι. Διόνυσος δὲ ἂν μέγιστος ἦν, Ἑρακλῆς δὲ ἂν πικραιώσι.*

^c In aliquibus libris, *modulamina*.

terraeque deliquari, non ut fluctibus, sed ut piscibus A pauperaretur : qui repulsi in gurgitem pigriorem, carnes rubras albis abdominibus extendunt. Ita illis nec redire valentibus, nec exire permissis, quemdam vivum et circumlatitium carcerem corpulentia facit. Lacus ipse qua dexter, incisus, flexuosus, nemorosusque; qua laevus, patens, herbosus, aequalis. Æquor ab Africo viride per littus, quia iu undam fronde porrecta, ut glareas aqua, sic aquas umbra perfundit. Huiusmodi colorem ab Oriente par silvarum corona continuat : per Arctoum latus, ut pelago natura, sic species; a Zephyro plebeius et tumultuarius frutex, frequenterque lemborum superlabentum ponderibus inflexus. Hunc circa lubrici scirporum cirri plicantur simulque pingues ulvarum paginæ nant, salicumque glaucarum fota semper dulcibus B aquis amariudo. In medio profundi brevis insula, ubi supra molares naturaliter aggeratos, per impactorum puncta remorum navalibus trita gyris meta protuberat, ad quam se jocunda ludentum naufragia collidunt. Nam moris istic fuit senioribus nostris a agonem Drepanitanum Trojanæ superstitionis 41 imitari. Jam vero ager ipse (quanquam hoc supra debitum), diffusus in silvis, pictus in pratis, pectorosus in pascuis, in pastoribus peculiosus. Sed non amplius moror, ne, si longior stylo terminus, relegente te autumnus inveniat. Proinde mihi tribuveniendi celeritatem, nam redeundi moram tibi ipse præstabis : daturus hinc veniam, quod brevitatem sibi debitam paulo scrupulosior epistola excessit, dum totum ruris situm sollicita rimatur, quæ tamen C submovendi fastidii studio nec cuncta perstrinxit. Quapropter bonus arbiter, et artifex lector non paginam quæ spatia describit, sed villam quæ spatiosa describitur, grandem pronuntiabunt. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius b Felici suo salutem.

Gaudeo te, domine major, amplissimæ dignitatis infulus consecutum. Sed id mihi ob hoc solum destinato tabellario nuntiatum non minus gaudeo. Nam licet impræsentiarum sis potissimus magistratus, et in lares Philagrianos patricius apex tantis post sæculis, tua tantum felicitate remeaverit: invenis tamen, vir amicitiarum servantissime, qualiter honorum tuorum crescat communione fastigium, raroque genere exempli altitudinem tuam humiliter sublimas. Sic quondam Q. Fabium magistrum equitum D dictatorio rigori, et Papirianæ superbix favor publicus prætulit. 42 Sic et Cn. Pompeium super æmulos extulit nunquam fastidita popularitas. Sic invidiam Tiberianam pressit universitatis amore Germanicus. Quocirca nolo sibi de successibus tuis principalia beneficia plurimum blandiantur; quæ nihil

a Ludricam naumachiam, qua Æneas ad Drepanum Siciliæ, patri parentavit, de qua Eneid. v.

b Magno Felici, Magni exconsulis filio. Hæc enim a Philagrio patricio oriundos diserte scribit Propemptico, ut Avitum quoque Augustum in panegyrico. Sed de Felice plura carmine 9, quod totum illi dicatum est. Amplissima porro dignitas quam Felici gra-

tibi amplius conferre potuerunt, quam ut si id noluissemus, e transiremus invitati. Illud peculiare tuum est, illud gratiæ singularis, quod tam qui te æmulentur non habes, quam non invenis qui sequantur. Vale.

EPISTOLA IV.

Sidonius Syagrio suo salutem.

Vir clarissimus Projectus domi nobilis, et patre patruoque spectabilibus, avo etiam præstantissimo sacerdote conspicuus, amicitiarum tuarum, n'si respuis, avidissime sinibus infertur : et cum illi familiæ splendor, probitas morum, patrimonii facultas, juventutis alacritas, in omne decus pari lance conquærent; ita demum sibi tamen videbitur ad arcem fastigatissimæ felicitatis evectus, si gratiæ tuæ sodalitate potiatur. Optantii clarissimi viri nuper vita functi filiam (quod Deo prosperante succedat) licet in conjugium petierit, obtinueritque a matre pupillæ; parum tamen votorum suorum promotum censet effectum, nisi assensum tuum super his omnibus, seu sedulitate sua, seu precatu nostræ intercessionis adipiscitur. Namque ipse quantum ad institutionem spectat puellæ in 43 locum mortui patris curarum participatione succedis, conferendo virgini parentis affectum, patroni auctoritatem, tutoris officium. Quocirca quia dignus es ut domus tuæ celeberrimam disciplinam, etiam procul positorem petat ambitus, sicut decet bonarum partium viros, benignitate responsi proci supplicis verecundiam munerare; et qui ita expetitus deberes illi expetere pollicendam, C securus permittite promissam : quia sic te conditioni huic meritorum ratio præfecit, ut nec superstiti Optantio in liberos suos decuerit plus licere. Vale.

EPISTOLA V.

Sidonius Petronio suo salutem.

Joannes familiaris meus inextricabilem labyrinthum negotii multiplicis incurrit, et donec suarum merita chartarum, vel vestra scientia, vel si qua est vestræ, si tamen est ulla, similis inspexerit, quid respuat quidve optet ignorat. Ita se quodam modo bipertitæ litis forma confundit, ut propositio sua, quem actionis ordinem propugnatura, quem si impugnatura, non noverit. Pro quo precem sedulam fundo, ut perpectis chartulis suis, si quid jure competit instruat; quæ qualiterve sint objicienda, quæ refellenda monstrantes. Non enim verebimur, quod cauæ istius cursus, si de vestri manaverit fonte consilii, ulla contrastantium derivatione tenuetur. Vale.

44 EPISTOLA VI.

Sidonius Pegasio suo salutem.

Proverbialiter celebre est sæpe moram esse me-

tulatur, non est consulatus, ad quem Felix nunquam pervenit; sed patriciatus, cujus præterea testis est Gennadius in Fausto.

c Fuit tamen postea patricius et ipse Sidonius, ut patet ex epist. 16 ad Papiamillam, lib. v, et ex Mamerti Claudiani dedicatoria ad Sidonium.

hunc, sicuti et nunc experti sumus. Menstruanus **A** amicus tuus longo istic tempore inspectus, meruit inter personas nobis quoque caras devinctasque censeri: opportunus, elegans, verecundus, sobrius, parens, religiosus, et his morum dotibus præditus, ut quoties in boni cuiusque asciscitur amicitias, non amplius consequatur beneficii ipse quam tribuat. Ilæc tibi non ut ignorantii, sed ut iudicio meo satisfacerem, scripsi. Quamobrem triplex causa lætandi: tibi prima, cui amicos sic aut instituere, aut eligere contingit; Arvernensis secunda, quibus hoc in eo placuisse confirmo, quod te probasse non ambigo; illi tertia, de quo boni quique bona quæque iudicaverunt. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Explicio suo salutem.

Quia iustitia vestra iure sit universitati per complura recti experimenta venerabilis, idcirco singulas quasque personas id ipsum efflagitantes in examen vestrum libens et avidus emitto, quamprimum ambiens, me discussionis, illos simultatis onere laxari: quod demum ita sequetur, si non ex solido querimonias partium verecundus censor **45** excludas: quanquam et hoc ipsum, quod copiam tui iurgantii us difficile concedis, indicium sit bene iudicaturi. Quis enim se non ambiat arbitrum legi, aut pretio aliquid indulturus, aut gratia? Igitur ignosce ad tam sanctæ conscientiæ prærogativam raptim perniciterque properantibus: quandoquidem sententiam tuam, nec victus ut stolidus accusat; nec victor ut argutus irridet; veritatisque respectu dependunt tibi addicti reverentiam, gratiam liberati. Proinde impense obsecro, ut inter Alethium et Paulum, quæ veniunt in disceptationem, mox ut utrinque fuerint opposita, discingas. Namque, ni fallor, supra decemvirales, pontificalesque sententias, ægri udini hujus prope interminabilis iurgii, sola morum tuorum temperantia solita iudicandi salubritate medicabitur. Vale.

* Pro Philematia. Priscum et verum nomen erat Philematium: quomodo a Luciano scribitur in dialogo Charmidis et Tryphænæ, quem claudit his verbis: *Φιλεμάτιον δὲ πολλὰ χαιρέτω*. Dicta enim Philematium ὑποκοριστικῶς ab osculo: quod inuit Lucretius illo versu lib. iv:

Simula *σατάρα* ac satyra est, labiosa *φιλία*:

eodem forma qua Chelidonium, Eustochium, Glycerium, Musarium, Cymbalium, et alia seu vera seu ficta nomina mulierum: quæ post rior ætas aliter inflexit, ut Phlematia, Chelidonia, eodemque modo cæteræ appellarentur. Sed pro Phlematia Filimatia, et pro Philematio Filimatius tandem scribi cœpit, retento Græcæ vocis sono, non orthographiæ et quantitate. Ita enim Filimatius in codice Theodosiano legitur comes sacrarum largitionum sub Gratiano: item apud Sidonium lib. 1, epist. 3, et lib. v, epist. 17, ubi Filimatii mentio est hujusce, opinor, Filimatiz nostræ patris. Jam vero non solum Philematium apud veteres femina dicebatur, verum etiam Philematio. Sicut enim Venuleia Philematium, sic

* De isto Abgario regio juvene cuius epitaphium hic exhibet Sirmondus, videsis quæ coniecerit eruditus Frauci-

EPISTOLA VIII.

Sidonius Desiderato suo salutem.

Mœstissimus hæc tibi nuntio. Decessit nudius tertius, non absque iustitia, a matrona Filimatia, morigera conjux, domina clemens, utilis mater, pia filia: cui debuerit domi forisque persona minor obsequium, major officium, æqualis affectum. Ilæc cum esset unica jamdiu matri amissæ, facile diversis blandimentorum generibus effecerat, ne patri adhuc juveni sobole, sexus alterius desideraretur. Nunc autem per subita suprema virium cœlibatu, patrem orbitate confodit. His **46** additur, quod quinque liberum parens immaturo exitu reddidit infortunatam fecunditatem. Qui parvuli, si matre sospite perdidissent jamdiu debilem patrem, minus pupilli existimarentur. Hanc tamen, si quis hæud incassum honor cadaveribus impenditur, non vespillonum sandapiliariorumque ministeria ominosa tumulavere: sed cum Libitina ipsam flentes omnes externi quoque prensitarent, remorarentur, exoscularentur, sacerdotum propinquorumque manibus excepta, perpetuis sedibus dormienti similior illata est. Post quæ, precatu parentis orbat, nœniam funebrem, non per elegos sed per hendecasyllabos, marmoris incisam, planctu prope calente dictavi. Quam si non satis improbas, cæteris epigrammatum meorum voluminibus applicandam mercenarius bibliopola suscipiet. Si quid secus, sufficit saxo carmen saxum contineri. Ille enim epitaphium est:

Occasi celeri feroque raptam
Natis quinque, patrique, conjugique,
Hoc flentis patriæ manus locarunt
Matronam Philematiam sepulcro,
O splendor generis, decus mariti
Prudens, casta, decens, severa, dulcis,
Atque ipsis senioribus sequenda:
Discordantia quæ solent putari,
Morum commoditate copulasti.
Nam vitæ comites bonæ fuerunt,
Libertas gravis, et pudor facetus.
Hinc est quod decimam tuæ salutis
Vix ætam trieteridem dolemus,
Atque in temporibus vigentis ævi,
b Injuste tibi justa persoluta.

Aelia **30** Philematio in antiquis lapidibus reperitur, et Titia Philematio in hoc Uccenciensi,

TITIA
PHILEMATIO
VIVA SIBI
ET SUIS FECIT.

D

Utriusque autem exemplum exstat in altero lapide pervertusto, nostra memoria in urbe ad portam Salariam effosso: in quo exsculpti sunt duo conjuges coliberti, et sub utraque effigie singula epitaphia rudi opere incisa. Muliebris autem hoc est initium:

AURELIA L. L. PHILEMATIO.

Viva Philematium sum Aurelia nominata,
Casta, pudens, volgei necia, fœda viro.

b Communis hæc querimonia in morte immatura sublatis. Hinc illa in antiquis monumentis, *Mule iudicantibus fatis*, et, *Sublata est oculis fato dictante iniquo*. Elegans in hoc genere Abgari regii juvenis epitaphium, quod Romæ paucis abhinc annis ad D. Pauli basilicam erutum meminimus, dignumque vi-

sus Wise in epistola ad V. C. Joannem Masson de nummo Abgari regis, edita Oxoniæ 1736, pag. 21.

47 Placeat tibi carmen nec ne, tu propera, civitatemque festinus invise. Debes enim consolationis officium duorum civium domibus afflictis. Quod ita solvas, Deum quaeso, ne unquam tibi redhibeatur.

EPISTOLA IX

Sidonius a Donidio suo salutem.

Quæris cur ipse jam pridem Nemausum profectus vestra serum ob adventum desideria producam. Reddo causas redivit tardioris, nec moras meas prodere moror, quia quæ mihi dulcia sunt, tibi quoque. Inter agros amœnissimos, apud humanissimos dominos Ferreolum et Apollinarem tempus voluptuosissimum exegi. Prædiorum iis jura contermina, domicilia vicina, quibus^b interjecta gestatio lassat peditem, nec sufficit equituro. Colles ælibus superiores exercent vinitori et olivitori. Aracynthum et Nysam, celebrata poetarum carminibus iuga, censeas. Uni domui in plana patentiaque, alteri in nemora prospectus; sed nihilominus dissimilis situs similiter oblectat. Quanquam de prædiorum quid nunc amplius positione, cum restat hospitalitatis ordo reserandus? Jam primum agacissimis in hoc exploratoribus destinatis, qui redditus nostri iter aucuparentur, domus utraque non solum tranites aggerum publicorum, verum **48** etiam calles compendiis tortuosos, atque pastoraria divitacula insedit, ne quo casu dispositis officiorum insidiis elateremur. Quas incidimus, fateor, sed minime inviti: jusquejurandum confestim præbere compulsi, ne priusquam septem dies evolverentur, quidquam de itineris nostri continuatione meditaremur. Igitur mane quotidiano, partibus super hospitibus prima et grata contentio quænam potissimum anterieus edulibus nostris culina fumaret: nec sane potestur quod huc loco intexatur. Est ergo hujusmodi:

Ἐκτον ἐπ' εἰκοστῶν πλήτας ἔτος Ἀβγαρος, εἴθα
Ταρχύθη, μοιρῶν ὡς ἐπέκλωσα μίτος.
Ἄ φθόνος ὡς ἀδικός τις ἀπέσθεσεν ἀρχόμενον φῶς,
Λυπήσας τὸ γένος καὶ φίλιους ἑτάρους.
Τύμβον δὲ Ἀντωνίου ἐπὶ θέτο τοῦτον ἀδελφῶ,
Ὅσιν ὁ πρὶν βασιλεὺς Ἀβγαρος ἦν γενέτης.

Qui sex, hisque decem compleverat Abgarus annos,
Parcarum duro est hic situs imperio.
Primævam exstinxit lucem cui livor iniquus,
Mœrore afficiens et genus et socios.
Germano hunc tumulum fratri dedit Antonius,
Abgarus oli.n rex quis genitor fuerat.

* Viro spectabili, civique Arverno, ut conjectura est ex epist. 5, lib. III. Hæc autem scripta est in agro Nemausensi, e villis Apollinaris et Ferreoli, quas describit.

^b Nunc locus et spatium in quo gestari licet: sicut in Romana inscriptione, IN HOC POMARIO GESTATIONIS PER CIRCUITUM QUINQUIENS EFFICIT PASSUS MILLE. Alias gestatio est ipsa exercitatio, qua gestamur aut vehimur, e quo, lectica, vel quovis genere vehiculi. Sed Sidonius præterea transfert etiam ad ambulationem, cum alii distinguant. **31** Seneca epist. 55. *A gestatione cum maxime redeo, non minus fatigatus quam si tantum ambularem, quantum sedi: labor enim est diu ferri.* Et Plinius lib. XXVII: *Imprimis vero prodest ambulatio, gestatio, et ea pluribus modis.*

* Lib. IX, epist. 11: *Athenæi subsellia curcata.*

A rat ex æquo divisioni lancem ponere vicissitudo, licet uni domui mecum, alteri cum meis vinculum foret propinquitatis: quia Ferreolo, præfectorio viro, præter necessitudinem sibi debitam, dabat ætas et dignitas primi inviatis prærogativam. Licet a deliciis in deliciis rapiebamur. Vix quodcumque vestibulum intratum, et ecce huc spheristarum contrastantium paria inter rotantes catastropharum gyros duplicabantur, huc inter alea oriarum vocum competitiones, frequens crepitantium fritillorum tesserarumque strepitus audiebatur. Huc libri affatim in promptu: videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut Athenæi cuneos, aut armaria exstructa bibliopolarum. Sic tamen quod qui inter matronarum cathedras codices erant, stylus iis religiosus inveniebatur: qui vero per subsellia patrumfamilias, in cothurno Latialis eloquii nobilitabatur. Licet quæpiam volumina quorumpiam auctorum servarent in causis disparibus dicendi parilitatem. Nam similis scientiæ viri, hinc Augustinus, hinc Varro; **49** hinc Horatius, hinc Prudentius lectitabantur. Quos inter Adamantius Origenes, Turrano Rufino interpretatus, sedulo fidei nostræ lectoribus inspiciebatur. Pariter et prout singulis cordi diversa censesent sermocinabantur, cur a quibusdam protomystarum, tanquam sævus cavendusque tractator improbaretur: quantum sic esset^d ad verbum sententiamque translatus, ut nec Apuleius Phædonem sic Platonis, neque Tullius Ctesiphontem sic Democritum in usum regulamque Romani sermonis exscripserint. Studiis **C** hinc dum nostrum singuli quique prout libuerat, occupabantur, ecce et ab archimagiro adventans, qui tempore instare curandi corpora moneret: quem quidem nuntium^e per spatia clepsydre horarum

Fuit autem Athenæum publicum urbis gymnasium litterarum, quod Hadriano Aug., ut Aurelius Victor tradit, Græco ritu constituit. Qua in urbis parte non indicat: fortasse in regione 8 fori Romani. Nam eo sane loco ludos litterarios collocat P. Victor et manet illo in tractu ad radices Aventini scholæ Græcorum nomen in æde S. Mariæ: ubi et S. Augustinum docuisse ferunt, quem in Athenæo Romano rethoricam profectum fuisse obscurum non est. Athenæi autem meminit inter cæteros Dio apud Xiphilinum de Diocetio Juliano: *Συναγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὸ Ἀθήναιον, καλούμενον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ παιδευομένων ἀσκήσεως.* Nos consul, inquit, in Athenæum convocat: cui loco nomen est ab exercitatione eorum qui in ipso erudiuntur.

^d Origenes plurima interpretatus est Rufinus. Cujus versionem mirum est tantopere a Sidonio laudari; cum Hieronymus de libris *Περὶ ἀρχῶν* testetur multa ab illo interpolata, detracta, addita, infamemque eam interpretationem appellet in epitaphio Marcellæ. Sed mirari desino, cum redit in mentem nostros fere Gallos et Occidentales omnes in Rufinum propensiores fuisse.

^e Geminum antiqui moris vestigium, clepsydra et horæ inæquales. Horarum ex aqua, id est clepsydram Romanis primus fecit Nasicæ Censor, ut notat Censorinus: nominat iterum Sidonius epist. 15 ad Serranum. Cassiodorus in ea quam pro Theodorico rege scripsit ad Gundobaldum. *Horologium aliud, inquit, ubi solis meatus sine sole cognoscitur, et aquis guttuntibus horarum spatia terminantur.* Aquatile vocat in divinis Institutionibus. Græci *ἕδρα ὀροσκοπεία*, ut Hero Alexandrinus *πνευματικῶν*: *Ἀπόλλωνος ἔναυο*

in remota servantem, i robabat competenter ingres-
sum a quinta digrediens. Prandelamus breuiter,
copiose, senatorium ad morem, quo insitum institu-
tumque, multas epulas paucis paropsidibus apponi :
quanvis convivium per edulia nunc assa, nunc juru-
lenta varietur. Inter d' bendum narratiunculae, qua-
rum cognitu hilararemur institueremurque, quia
eas hifariam orditas, laetitia peritiaque comitabantur.
Quid multa? Sancte, pulchre, abundanter accipiebamur.
Inde surgentes, b si Voroangi eramus, (hoc uni
praedio nomen) ad sarcinas, b si Prusiani (sic fundus alter nuncupa-
batur) Tonantium cum fratribus, lectissimos aequae-
vorum nobilium principes, stratis suis ejiciebamus,
quia nec facile 50 crebro cubilium nostrorum in-
strumenta circumferabantur. Excusso c torpore me-
ridiano, paulisper equitabamus, quo facilius pectora
marcida cibis coenatoriae fami exacuereamus. Balneas
habebat uterque hospes in opere, in usu neuter : sed
cum vel paucillulum bibere desiisset assecularum
meorum famulorumque turba compotrix, quorum
c-rebris hospitalis craterae nimium immersa: do-
minabantur, vicina fonti aut fluvio raptim scrobs
fodiebatur, in quam forte cum cumulus lapidum am-
bustus demitteretur, antro in hemispherii formam
corylis flexilibus intexto, fossa inardescens operie-
batur : sic tam'n ut superjectis Cilicum velis, paten-
tia intervalla virgarum, lumine excluso, tenebrantur,
vaporem repulsura sa'ientem, qui undae ferventis
aspergine flammatis silicibus excuditur. Hic nobis
trabebantur horae, non absque sermonibus salsis
jocularibusque; quos inter halitu nebulae stridentis
oppletis, involutisque saluberrimus sudor eliciebat-
ur; quo prout libuisset effuso, coctilibus aquis inge-
rebamur, harumque fotu cruditatem nostram tergente
resoluti, aut fontano deinceps frigore, putealique,
aut fluviali copia solidabamur. Siquidem domibus
medius it Vvardo fluvius, nisi cum deflua nive past s
iupallioit flavis ruber glareis, et per alveum perspi-
cuis, quietus, calculosusque, neque ob hoc minus
piscium ferax delicatorum. Dicerem et coenas, et
quidem uctissimas, nisi terminum nostrae loquaci-

luti quem verecundia non adhibet, charta posuisset.
Quarum quoque replicatio 51 feret amœna narratu,
nisi epistolæ tergum madidis sordidare calamis cru-
besceremus. Sed qui et ipsi in procinctu sumus, te-
que sub ope Christi acutum nobis invisere pleret,
expeditius tibi coenae amicorum in mea coena tuaque
commemorabuntur : modo nos quamprimum hebdo-
madis exactae spatia completa votivæ restituant esu-
ritioni : quia disruptum ganea stomachum nulla
sarcire res melius quam parcimonia solet. Vale.

EPISTOLA X.

Sidonius d Hesperio suo salutem.

Amo in te quod litteras amas, et usquequaque
B praconis cumulatissimis excolere contendo tanta
diligentiae generositatem per quam nobis non solum
initia tua, verum etiam studia nostra commendas.
Nam cum videmus in hujusmodi disciplinam junio-
rum ingenia succrescere, propter quam nos quoque
subduximus ferulae manum, copiosissimum fructum
nostri laboris adipiscimur. Illud appone, quod tan-
tum increbuit multitudo desidiosorum, ut nisi vel
paucissimi quique meram Latiaris linguae propieta-
tem de trivialium barbarismorum rubigine vindica-
veritis, eam brevi abolitam desineamus interitamque :
sic omnes nobilium sermonum purpura per incuriam
vulgi decolorabuntur. Sed isthaec alias. Interea tu
quod petis accipe. Petis autem ut si qui versiculi
mili fluxerunt, 52 postquam ab alterutro dis-essi-
mus, hos tibi pro quadam morarum mercede pernu-
merem. Dicto pareo, Nam praed tus esse, quanquam
juvenis, hac animi maturitate, ut tibi etiam natu
prioris gerere morem concupiscamus. * Ecclesia
nuper extracta Lugduni est, quae studio papae Pa-
tientis summum coepti operis accessit, viri sancti,
strenui, severi, misericordis, et quique per uberem
munificentiam in pauperes humanitatemque, non mi-
nora bonae conscientiae culmina levet. Hujus igitur
aedis extimis, rogatu praefati antistitis, tumultuarium
carmen inscripsi trochaeis triplicibus, adhuc mihi
jamque tibi perfamiliaibus. Namque ab hexametris

μῦθας τῇ τῶν ὕδρων ὀροσκοπέων ἔξει, ἢ τις ἡμῖν ἐν
τετρασι βιβλίῳ προαναγράφεται.

* Hoc est undecima nostra. Horarum apud veteres
us erat inaequalium : quae duodenae in dies singulos
ab exortu solis ad occasum numerabantur, totidem
in singulas noctes. Quo fiebat ut pro dierum modo
vel noctium inaequales essent, nunc breviores, nunc
longiores. Quod spectans Augustinus de Vera Reli-
gione, Hora, inquit, brumalis aestivae comparata mi-
nor est. Criterum quia sexta illorum hora in meridiem
terminabatur, eo fiebat ut quinta undecimae affinis
semper esset. Hanc igitur eandem denotat Persius
s 1. 5, quinta dum linea tangitur umbra : in solariorum
32 scilicet heliotropio scioterico, in quo ejus-
modi horae notabantur. Quinta autem hora praedii.
Martialis lib. viii :

Horas quinque puer nondum tibi nuntiat, et tu
Jam coariva mihi, Caeciliane, venis.

Ausonius in Ephemeride est :

Sosia, prandendum est : quartam jam totus in horam
Sol calet, ad quintam flectitur umbra notam.

b Praedium id Apollinaris. In Propemptico : Las-
sum te Voroangus odinebit. Nostrum hic invenies Apol-
linarem. Prusianus erat Tonantii Ferracii. Ut aequae
villa ad Wardonem fluvium, qui per Volcas Areco-
micos evolvitur in Rhodanum, vetusto ponte et aquae-
ductu structurae Romanae nobilis : quorum adhuc
reliqua sunt vestigia.

c Supra lib. i, e; ist. 2 de Theodorico : Dapibus
expleto somnus meridianus semper exiguus, saepe nul-
lus. Meridiationem appellant : de qua intelligendus
est Juliani locus ad Libanium. Ἀνίστατον χθὲς τὸν λόγον
πρὸ ἀρίστου σχεδόν. Ἀριστήσας δὲ, πρὶν ἀναπαύσασθαι,
τὸ λοιπὸν ἀποδίδωκα. Hesternum, inquit, die orationem
legi ante prandium prope integram : post prandium
vero, ante somnum quod deerat absolvi.

d Is videtur quem lib. iv, epist. 22, virum magni-
ficum appellat, gemmam amicorum litterarumque.
Huic ergo Hendecasyllabos mittit, quos de basilica
Lugduni extracta condiderat.

* Quænam illa fuerit incertum est. Nam quo minus
S. Irenæi basilica videatur, facit quod ab Arari præ-

eminentium poetarum • Constantii et Secundini viciniantia altari basilicæ Lateræ clarescunt : quos in hanc paginam admitti nostra quam maxime verecundia vetat, quam suas otiositates trepidanter edentem meliorum carminum comparatio premit. Nam sicuti novam nuptiam nihil minus quam pulchrior pronuba decet : et sicuti si vestiatur albo quisque fuscus, sit nigror : sic nostra, quantulacunque est, tubis circumfusa potioribus stipula vilescit : quam mediam loco, infamam merito, despicibilem pronuntiarum. non imperitia modo, sed et arrogantia facit. Quap̄pter illorum justus epigrammata micant, quam ista hæc, quæ imaginarie tantum et quodam modo umbratili er effingimus. Sed quorsum ista? qu' n̄ potius paupertinus flagitata cantilenæ culmus immurmuret.

53 Quisquis pontificis patriſque nostri
Collaudas Patientis hic laborem,
Voti compote supplicatione
Concessum experiere quod rogabis.
Ædes celsa nitet, nec in sinistram
Aut dextram trahitur, sed arcu frontis
b Ortum prospicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque tracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, solum, fenestras :
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta sapphiratos
Flecti per prasinum vitrum lapillos.
Huic est porticus applicata triplex
c Fulmentis Aquitanicis s̄ perba :
Ad ejus specimen remotiora
Claudent atria porticus secundæ :
Et campum medium procul locatas
Vestis saxea silva per columnas.
Hiac agger sonat, hinc Aræ resultat.

cul absit, parumque ei conveniat situs ecclesiæ Sidonianæ. Papirius Massonus de S. Stephani ecclesiâ quæ metropolitana sedes olim fuit, interpretatur. Quæ cum inter Ararim aggeremque publicum posita sit, Sidonii descriptionem facile recipiet, si exstructa constet a Patiente, a quo sane multas plurimis locis fundatas restituisseque testis est epistola ultima lib. vi.

a Constantius notus est ex epistola 1 et al is passim. Secundini ut poetæ meminit iterum lib. v, epist. 8.

b Christianorum ædes sacræ ab exordio in Orientem converti solitæ. Clemens lib. ii Constitutionum, Ὁ οἶκος ἐστὼ ἐπιμήκης, κατὰ ἀνατολᾶς τετραμῆνης. Paulinus epistola 42 ad Severum, *Prospectus basilicæ non, ut usitatio mos est, Orientem spectat.* Quod si quid interpellaret, altare saltem eo dirigebant : quo situ Romæ plurima visuntur. Ideo non aui quondam ὡς ἰδιονόμοι Antiocheni, quod ab usitato ritu discederent. **33** Socrates lib. v, cap. 21 : Ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῆς Συρίας ἡ ἐκκλησία ἐντιστροφὸν ἔχει τὴν θέσιν ὃ γὰρ πρὸς ἀνατολᾶς τὸ ὑσιμαστήριον, ἀλλὰ πρὸς δύσιν ὄρα. Judæorum vero templum ad obeuntem cæli plagam spectabat : quod divinæ litteræ docent, observatque inter alios Theodoretus. Nec repugnat Aristæus et Josephus, qui γὰρ πρὸς τὴν ἑὼ καὶ τὴν ἀνατολὴν τετράφθαί, ad auroram, et Orientem conversum fuisse scribunt : quia de vestibuli non de frontis prospectu loquuntur.

c Columnis e marmo e Aquitanico in Pyrenæi jugis cæso : quarum etiam mentio in Vita Hilari papæ, in qua nominantur columnæ Aquitanicæ, Tripolitæ et porphyreticæ. Aliud est scriptoribus Græcis marmor Ἀρκατονόν, ut Theophani et Cedreno de funere Anastasii Aug. ab Acyio Sporadam una.

d Dum nautæ, inquit, alleluia decantant, id ipsum

hinc sese pedes, atque eques reflectit, Stridentum et moderator essedorum : Curvorum hic chorus helciarorum, d Responsantibus alleluia ripis, Ad Christum levat amicum celeuma. Sic sic psallite, nauta, vel viator : Namque iste est locus omnibus petendus Omnes quo via ducit ad salutem.

54 Ecce parvi tanquam junior imperatis. Tu modo fac memineris multiplicato me fenore remunerandum : quoque id facilius possit voluptuosiusque, opus est ut sine dissimulatione lectites, sine sine lecturis. Neque patiaris, ut te ab hoc proposito propediem conjux domum feliciter ducenda deflectat : sisque oppido meminers, quo olim Martia Hortensio, Terentia Tullio, Ca'purnia Plinio, Pudentilla Apuleio, Rusticiana Symmacho legentibus meditantibusque candelas et candelabra tenerunt. Certe si præter rem oratoriam, contubernio feminarum poeticum ingenium, et oris tui linam frequentium studiorum cotibus expolitam, quæreris otundi, reminisce e quod sæpe versum Corinna cum suo Nasone complevit, Lesbia cum Catullo, Cesennia cum Grætico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cum Tibullo. Proinde liquido claret, studentibus discendi per nuptias occasionem tribui, desideribus excusationem. Igitur incumbe, neque apud te litterariam curam turba depretiet imperitorum : quia natura comparatum est ut in omnibus artibus hęc sit scientiæ pretiosior pompa, quo rarior. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius • Rustico suo salutem.

C Si nobis pro situ spatiusque regionum vicinarum

echo in ripa resonat. Et cantici ergo lemma expressit, et voce usus est propria. Est enim proprie celeuma carmen nauticum ; quod proinde qui canunt nautæ, κελύοντες Longo dicuntur lib. iii Ποιμνικόν ; ubi et celeuma elegantissime describit, et echo in proxima valle ut Sidonius in ripis, celeusmati responsantem. Sed celeumatis Sidoniani argumentum, Alleluia et Dei laudes erant. Quo more veteres Christiani modulus suos et cantica in Christi sanctorumque honorem sæpe vertebant. Ac ne a nautis discudamus, Paulinus de reditu Nicetæ :

Navitæ læti solitum celeuma
Concennat versis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras

Item Asterius Amasæ episcopus in Phocam martyrem. Ναῦται δὲ καὶ πλωτῆρες οἱ πανταχοῦ, τὰ συνθήματα κελύσματα, οἷς τοῦ πλοῦ πόνον προσωπαίουσιν, εἰς κοινὴν τοῦ μαρτύρου μεταβαλὼν εὐφημίαν. Καὶ διὰ γλώττης ἰστίην ὄλωρ ὁ φωνᾶς αὐτοῖς ἐπαδόμενος. *Nautæ, inquit, et remiges ubique gentium consueta celeumata, quibus navigationis tedium consolantur, ad communem martyris laudem transferunt, unoque prorsus omnium ore Phocam decantant.* Augustinus de Cantico novo : *At sit nostra tutela Christi gratia, celeuma nostrum dulce cantemus Alleluia, ut læti ac securi ingrediamur sempiternam ac felicissimam patriam.*

e Burdegalensi. Lib. viii, epist. 11. Sed alii præterea ejus nominis in Gallia paulo ante Sidonium illustres vixerunt, ut Decimus Rusticus, de quo lib. v, epist. 9 et Rusticus episcopus Narbonensis, ad quem Leo papa tribuit. Quorum utri, an alii potius cupiam Rustico tribuenda sit epistola ad Eucherium, quæ in codice Corbeiensi post ejus Quæstiones in Scripturam subjicitur epistolis Salviani et Hilarii ad Euche-

nec a se præsentiâ mutua vasti itineris longinquitate discriminaretur, nihil apicum raritati licere **55** in cœptæ familiaritatis officia permitterem : neque jam semel missa fundamenta certantis amicitiae, diversis honorum generibus exstruere cessarem. Sed animorum conjunctioni separata utrinque porrectioribus terminis obsistit habitatio, equidem semel devinctis parum nocitura pectoribus. Sed tamen ex ipsa communium municipiorum discretione procedit, quod cum amicissimus, raritate colloqui de proluxa terrarum interjectione venientem, in reatum volumus transferre communem, cum de naturalium rerum difficultate nec culpa nos debeat manere nec venia. Domine illustris, gerulos litterarum de disciplinae institutione formatos, et morum herilium verecundiam præsferentes, opportune admisi, patienter **B** audivi, competenter explicui. Vale.

EPISTOLA XII.

Sidonius a Agricolaë suo salutem.

Misisti tu quidem leambum mobilem, solidum, lecti capacem, jamque cum piscibus. Tum præterea gubernatorem longe peritum, remiges etiam robustos expeditosque, qui scilicet ea rapiditate prætervolant amnis adversi terga, qua defluit. Sed dabis venia n,

riùm eundem, nescio. Hoc tamen **34** loco, ne diutius lateat, non ingratum, ut spero, lectori embolum producenda putavi.

EPISTOLA RUSTICI AD EUCHERIUM.

Domino vere sancto papæ Eucherio Rusticus. *Transcriptis exsultanter ac raptim quæ deprecante me exemplanda misisti, illico ad beatitudinem vestram volumen utrumque direxi. Unica vero illa ac sine comparatione doctrina, quæ ex utroque Testamento magnorum ængmentum absolutissime aperiens quæstiones, amoto velamine oculis cordis verum spiritalis intelligentiæ lumen infundit, quam admirationi mihi fuerit, manifestius declarasse non potui, quam ut eum a me fœlear non digne posse laudari. Quanquam quid ego ad attellendum quæ edidisti solum me esse impari dicam? Pace dictum sit omnium qui sunt optime his quæ liberalia appellant studia instituti, nec ab his quidem mira librorum tuorum præconia satis digne excoli posse existimo. Quia licet facilius esse decernam judicare quam dicere, mihi tamen adeo persuasum est non esse hoc facile, ut merito desiniam, quod nemo rectius iam præclari operis prædicatore existeret, quam ejus inventor et cognitor; quia quod nemo sic potuit invenire, utique nemo sic laudare. Sed dum hæc tacitus mecum volvo, occurrit mihi quod in bibliotheca studiosi sæcularium litterarum puer quondam, ut se ætatis illius curiositas habet, prætereundo legissem. Nam cum supra memoratæ ædis ordinator ac dominus, inter expressas lapillis aut ceris discoloribus, formatasque effigies vel oratorum, vel etiam poetarum, specialia singulorum autotypis epigrammata subdidisset; ubi ad præjudicati eloquii venit poetam, hoc modo orsus est :*

Virgilium vatem melius sua carmina laudant,
In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper bonus, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Ei vere, dummodo orationibus tuis culpa non teneat, quod inter sacros apices commemorationesque sanctorum mundalium a me scripturarum ponuntur exempla, merito mihi dominum Eucherium mente recolenti memoratum in memoriam opus recurrit. Nam dum crunt superius comprehensa, omnium Christianorum ore et amore celebrabitur, prædicandum in posterum.

PATROL. LVIII

A quod invitandi tibi in piscationem comes venire dissimulo. Namque me multo decumbentibus nostris validiora mœroris retia tenent; quæ sunt anicis quoque et externis indolescenda. Unde te quoque puto, si rite germano moveris affectu, quo temporis puncto paginam hanc **56** sumpseris, de reditu potius cogitaturum. Severiana sollicitudo communis, inquietata primum lentæ tussis impulsu, febribus quoque jam fatigatur, iisque per noctes ingravescentibus : propter quod optat exire in suburbanum : litteras tuas denique cum sumerem, egredi ad villulam jam parabamus. Quocirca seu tu venias, seu moreris, preces nostras orationibus juva, ut ruris auram desideranti salubriter cedat ipsa vegetatio. Certe ego, vel tua soror, inter spem metumque suspensi, credidimus ejus tædium augendum, si voluptati jacentis obstatissemus. Igitur ardori civitatis atque torpori, tam nos quam domum totam, prævio Christo, pariter eximimus : simulque mediocrum consilia vitam assidentum dissidentumque; qui parum docti et satis seduli languidos multos officiosissime occidunt. Sane contubernio nostro jure amicitia **B** Justus adhibebitur, quem, si joculari liberet in tristibus, facile convincerem, **C** Chironica magis in-

dum doces posteros. Ora pro me, vere sancte atque amice Dei, et mihi in Christo omni cultu suscipienda papa.

A Ad quem libri 1, epist. 2 Papiantillæ fratrem conjicere licet ex his verbis : *Ego vel tua soror, quibus intelligit Papiantillam. Severiana vero Sidonii filia, de qua, aut altera cognomine, Alcimus Avitus ad Fuscianam sororem.*

B **35** Admonet Justus hujus medici commemoratio perantiqui et elegantis epitaphii L. Primigenii medici *περιόδουτος*, hoc est circumforanei, quod Iguvii apud Umbros ante biennium hoc effossum est. Ejus porro exemplum, quod ex Urbe ad nos misit Petrus Marionus, præstanti juvenis ingenio et doctrina, sic habet :

L. SABINUS L. L.

PRIMIGENIUS

ORTUS ABIGUVIO MEDICUS FORA

MULTA SECUTUS

ARTE FEROR NOTA NOBILIORE FIDE.

ME CONSURGENTEM VALIDA FORTUNA

JUVENTA

DESTIVIT RAPIDIS IMPOSITQUE ROGIS.

GLUSINO CINERES FLAMMÆ CESSERE

SEPULCRO

PATRONUS PATRIO CONDIDIT OS-

SA SOLO.

C Uterque insignis : ac Chiron quidem adeo præstans medicus, quod Junius Philargyrius observat, ut Æsculapium ipsum docuisse dicatur. Quare Sidonius de Chironis arte nihil detrahit : sed ut imperitiam Justo medici notet, jocum captat ex altera notatione vocis *χειρῶν*, qua deterioreni significat, et multis sæpe similes argutias præbuit. Ita enim Diogenes Cynicus, auctore Laertio, *Ἰδὼν ποτὲ δύο κενταύρους κάκιστα ἐξωρασμένους, ἕτη, Πότερος τούτων χειρῶν; Conspicatus aliquando duos centauros pessime pictos, Uter, inquit, horum est Chiron? hoc est pejor et ineptior : non centauri nomen, sed picturæ vitium designans. Par etiam, et Sidoniano propior Aristidis rhetoris jocus oratione in Asclepiadas, quos ait a patre Æsculapio medicinam edoctos. Nec enim opus fuisse ut in Chironis disciplinam traderentur, cum domi magis rum haberent, quo Chiron juxta nomen*

stitutum arte quam Machaonica. Quo diligentius postulandus est Christus obsecrandusque ut valetudini cujus curationem cura nostra non invenit, potentia superna medeatur. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius Serrano suo salutem.

Epistolam tuam nobis ^a Marcellinus Togatus exhibuit, homo peritus, virque amicorum : quæ primoribus verbis salutatione libata, reliquo sui **57** tractu qui quidem grandis est, patroni tui ^b Petronii Maximi imperatoris laudes habebat. Quem tamen tu pertinacius aut amabilius quam rectius veriusque felicissimum appellas, propter hoc quippe, cur per amplissimos fascium titulos fuerit evectus usque ad imperium. Sed sententiæ tali nunquam ego assentior, **B** ut fortunatos putem, qui reipublicæ præcipitibus ac lubricis culminibus insistent. Nam dici nequit quantum per horas fert in hac vita miseriarum vita felicium istorum, si tamen sic sunt pronuntiandi, qui sibi ^c hoc nomen, ut Sylla, præsumunt : nimirum qui supergressi jus fasque commune ; summam beatitudinem existimant, summam potestatem : hoc ipso satis miseres, quod parum intelligunt inquietissimo se subjacere famulatu. Nam sicut hominibus reges, in a regibus dominandi desideria dominantur. Vix si omittamus antecedentium principum casus,

suum longe inferior erat. Sed Aristidem ipsum audiamus : *Γενομένους δὲ αὐτοὺς τρέφει ὁ πατήρ ἐν ὑγείας κήποις. Καὶ ἐπειδὴ εἰδέχεται ἡ ἡλικία, οὐκ ἐδιδάξατο τὴν τέχνην λατρικῆν, ἀλλ' ἐδιδάξεν αὐτὸς· οὐ γὰρ ἔτι ἐν Χείρωνος εἶδει βαδίζων, ἔχοντας οἰκοὺς ἐπιστάτην· οὐ πολὺ δὲ κατ' ἐπωνυμίαν χείρων ἦδη ἦν δεύτερος.*

^a Caussidicus, advocatus : ut lib. iv, epist. 3, de advocatis Arelatensibus : *Togatorum illic perorantium peritiam consulere perrexit.* In antiquo marmore quod ad Ennodium produximus, *Pettilius Processius V. S. togatus illustis præfecti prætorio* : et togati prætorianæ atque urbariæ præfecturæ in codice passim. Quomodo et toga ipsa pro advocacione et caussidicina. Constantius in Vita Germani : *Tribunalia præfecturæ professione advocacionis ornavit. Togæ præconiis præminentem protinus republica ad honorum præsumpsit insignia.* Fuit autem Marcellino **36** patria Narbo-Marius. Quare inter claros Narbonenses laudatur carmine 23.

^b Qui casu Placido Valentiniano imperii sedem invasit anno Christi 455. Res nota ex omnibus historicis. Sed quod vulgari hæcenus scriptoribus intactum, filium quoque Cæsarem habuit Maximus nomine Palladium. Quod uni debemus Idatio nostro integro. Nam quod Idatii titulo excusum est Chronicum, Idatii Chronici tantum est brevium. In nostro igitur exemplari, post Valentiniani Aug. eadem hæc leguntur : *Post quem mox Maximus ex consiliibus 43 Romæ Augustus appellatur. Qui cum imperator factus relicta Valentiniani sibi duxisset uxorem, et filio suo ex priori conjugè Palladio quem Cæsarem fecerat, Valentiniani filiam in conjugium tradidisset, magnorum motuum quos verebatur, perturbatione distortus, et quia in occisorum per Valentinianum, et in ipsius interitum Valentiniani, ambitu regni consilia scelestæ patrata contulerat, cum imperium deserere vellet et Romam, vix quatuor regni sui mensibus expletis, in ipsa Urbe tumultu populi et seditione occiditur militari.*

^c Jussit enim se Felicem appellari. Plutarchus, *ἐκέλευσεν ἑαυτὸν εὐτυχῆ προσαγορεύεσθαι. Τοῦτο γὰρ ὁ*

vel secutorum, solus iste peculiaris tuus Maximus, maximo nobis ad ista documento poterit esse : qui quanquam ^d in arcem præfectoriam, patriciam, consulariæque intrepidus ascenderat, eosque quos gesserat magistratus, ceu recurrentibus orbitis inexpleret iteraverat : cum tamen venit omnibus viribus ad principalis apicis abruptum, quamdam potestatis immensæ vertiginem sub corona patiebatur, nec sustinebat dominus esse, qui non sustinuerat esse sub domino. Denique require in supradicto vitæ prioris gratiam, potentiam, diuturnitatem, æque diverso principatus ^e paulo amplius quam bimestris originem, turbinem, finem : **58** profecto invenies hominem beatiorem prius fuisse, quam beatissimum nominaretur. Igitur ille cujus antea epulæ, mores, pecuniæ, pompæ, litteræ, fasces, patrimonia, patricinia florebant, cujus ipsa sic denique spatia vitæ custodiebantur, ut per horarum dispositas clepydras explicarentur ; is nuncupatus Augustus, ac sub hac specie palatinis liminibus inclusus, ante crepusculum ingemuit, quod ad vota pervenerat. Cumque mole curarum pristina quietis tenere dimensum prohiberetur, veteris actutum regulæ legibus renuntiavit, atque perspexit pariter ire non posse negotium principis et otium senatoris. Nec fefellerunt futura mœrentem. Namque cum cæteros aulicos honores tranquillissime percurrisset, ipsam aulam turbulen-

ἤλιξ μάλιστα βούλεται δηλοῦν. Quo nomine Sullam exagitarunt multi : sed ad Sidonii mentem Paternus lib. ii : *Felicis nomen assumpsit : quod quidem usurpasset justissime, si eundem et vivendi et vivendi finem habuisset.* Non enim est felix qui non semper felix. Boetius de Consolatione i :

Quid me felicem : toties iactastis, amici ?
Qui cecidit stabili non erat ille gradu.

^d Præfecturæ urbariæ, quam pene adhuc adulescens anno et sex mensibus Honorio regnante gessit, testis est, præter statuæ Petronianæ inscriptionem, hæc altera brevior, quæ Romæ in basilica S. Mariæ majoris exstat, sed a paucis observatur :

PETRONIUS
MAXIMUS V. C.
PRÆF. URBI
CURAVIT.

Prætorianam quam sub Valentiniano principe iteravit, et patriciatum indicat novella Valentiniani ejusdem 31, quæ inscribitur Maximo ii præfecto prætor. et patricio. Consulatum denique indices sunt Fasti ad annos Christi 453 et 443. Itaque in Tironis Prosperi Chronico Pithæano Maximus vir dicitur gemini consulatus et patriciæ dignitatis. Præter hæc omnia, novum et **37** privatis inusitatum honoris genus Petronio Maximo tributum a Valentiniano vidimus in nummo æreo prægrandi, in quo antica facies Valentiniani vultum exhibet cum solita inscriptione, D. N. PLA. VALENTINIANUS P. F. AUG. ; altera Maximum senatorio habitu in sella sedentem, et vultum in ejus dextera, in lava scipionem cum aquila, nomine hinc inde ascripto, PETRONIUS MAXIMUS V. C. CONS.

^e Pene trimestris. Chronicum anonymum Cuspidiani : *Post interitum Valentiniani imp. levatus est Maximus imp. xvi cal. Aprilis ; et occisus est prid. idus Junias.* Tres ergo pene menses : recteque Marcellinus comes tertio tyrannidis mense membratim discretum scribit : male Cassiodorus, qui intra duo menses, et Idatius, qui quarto expleto.

tissime rexit, inter tumultus militum, popularium, A
 foederatorum, quod et exitus prodidit novus, celer
 acerbus : quem cruentavit fortunæ diu lenocinantis
 perfidus finis, quæ virum, ut scorpius, ultima sui
 parte percussit. Dicere solebat vir litteratus, atque
 ob ingenii merita quæstorius, partium certe bona-
 rum pars magna, ^a Fulgentius, ore se ex ejus fre-
 quenter audisse, cum perosus pondus imperii, vete-
 rem securitatem desideraret, Felicem te, Pamocles,
 qui non uno longius prandio regni necessitatem tole-
 ravisti. Iste enim, ut legimus, Damocles provincia
 Siculus, urbè Syracusanus, familiaris tyranno Diony-
 sio fuit : qui cum nimis laudibus bona patroni, ut
 cætera, scilicet inexpertus, efferret : Vis, inquit
 Dionysius, hodie saltem in hac mensa bonis meis
 pariter ac malis uti ? **59** Libenter, inquit. Tum ille
 confestim lætum clientem, quanquam et attonitum,
 plebeio tegmine erepto, muricis Tyrii, seu Tarentini,
 conchyliato diat indutu : et ridentem gemmis,
 margaritisque aureo lecto, serico toque toreumati
 imponit. Cumque pransuro Sardanapalicum in mo-
 rem, panis daretur e Leontina segete confectus, in-
 super dapes cultæ ferculis cultioribus apponerentur,
 spumarent falerno gemmæ capaces, inque crystallis
 calerent unguenta glacialibus : hinc suffita cinnamo
 ac thure cœnatio spargeret peregrinos naribus odo-
 res, et madescerent nardo capillos circumfusa florum
 sarta siccarent : cœpit supra tergum sic recumben-
 tis repente vibrari mucro districtus e lacunaribus,
 qui videbatur in jugulum purpurati jam jamque rui-
 turus : nam filo equinæ seicæ ligatus, et ita pondere
 minax, ut acumine gulam formidolosi Tantaleo fre-

nabat exemplo, ne cibi ingressi per ora, per vulnera
 exirent. Unde post mixtas fletibus preces atque multi-
 moda suspiria, vix⁷ absolutus emicatimque pros-
 liens, illa refugit celeritate divitias deliciasque re-
 gales, qua solent appeti : reductus ad desideria
 mediocrium timore summorum, et satis cavens, ne
 beatum ultra diceret duceretque, qui septus armis ac
 satellitibus, et per hoc raptis incubans opibus, ferro
 pressus, premeret aurum. Quapropter ad statum hu-
 jusmodi, domine frater, nescio an constet tendere
 beatos : patet certe miseros pervenire. Vale.

60 EPISTOLA XIV.

Sidonius Maurusio suo salutem.

Audio industriæ tuæ votisque communibus, ube-
 riore proventu quam minabatur sterilis annus, re-
 spondere vindemiam. Unde et in ^b pago Vialoscensi,
 qui Martialis ætate citeriore vocitatus est propter
 hiberna legionum Julianarum, suspicor diuturnius
 te moraturum. Quo loco tibi cum ferax vinea est,
 tum præterea prædium magno non minus domino,
 quod te tuosque plurifaria frugum mansionumque
 dote remoretur. licet si horreis apothecisque, seu
 penu impleta, destinas illic usque ad adventum hi-
 rundineum, vel ciconinum, Jani Numæque ninguidos
 menses in otio fuliginoso, seu tunicata quiete trans-
 mittere, nobis quoque parum in oppido fructuosas
 protinus amputabuntur causæ morarum; ut dum
 ipse nimirum frueris rure, nos te fruamur, quibus
 ut recognoscis, non inagis cordi est aut voluptati
 C ager cum redditibus amplis, quam vicinus æqualis
 cum bonis moribus. Vale.

^a Qui sacri palatii quæstor fuerat. Quæstura autem,
 quia litteratos postulat, dignitas dicta est litterarum,
 a Senatore e Variar. 12.

^b Ita libri omnes, quos vidimus. Cæterum vici hujus
 nomen hodiernum adhuc incertum. Cum autem si-

gnificet antiquum illius nomen fuisse Vialoscum,
 postea ob hiberna Julii Cæsaris dictum fuisse Martia-
 lem, non aspernanda est Savaronis conjectura, qui
 Martiacum esse putat, vicum agri Ricomagensis,
 Volvico finitimum.

LIBER TERTIUS.

61 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius a Avito suo salutem.

Maltis quidem vinculis caritatis ab inennte pueri-
 ta, quidquid venimus in juventutem, gratiæ sese mu-
 tuæ cura nexerat. Primum quia matribus nostris
 summa sanguinis juncti necessitudo. Dein quod ipsi
 D iisdem temporibus nati, magistris usi, artibus insi-
 tuti, lusibus otiosi, principibus evecti, stipendiis per-
 functi sumus : et quod est ad amicitias ampliandas
 his validius efficaciosque, in singulis quibusque per-

sonis, **62** vel expetendis æqualiter vel cavendis, ju-
 dicii paritate certavimus. Propter quæ omnia, præ-
 ter conscientiam quæ interius tibi longe præstantior
 eminentiorque, multum voluntates nostras copula-
 verat decursarum forinsecus actionum similitudo.
 Sed quod fatendum est, diu erectis utriusque amoris
 machinis, ipse culmina pretiosa posuisti, ecclesiam
^b Arverni municipioli, cui præpositus etsi immerito
 videor, peropportuna oblatione locupletandó : ejus
 possessioni plurimum contulisti Cuticiacensis prædii

^a Consobrino, ut videtur : cui gratias agit de Cuti-
 ciacensi prædio suburbano, quod ille Arvernorum
 Ecclesiæ ejus episcopus jam erat Sidonius, ex so-
 roria hereditate donaverat

^b Quæ urbs Arverna epist. 12, oppidum Arvernum
 lib. vi epist. ultia. et lib. vii, epist. 5. Sic etiam
 Gregorius Turon. urbem Arverniam vocat. Jornan-
 des urbem Arvernatem, et civitatem Arvernam, omnes
 cum adiecto. Arvernam absolute, ut Romam, quo-

modo nunc a quibusdam usurpari cœpit, veterum,
 opinor, nemo dixit, sed Arvernos in agro gentis vo-
 cabulo, ut Parisios, Petrocorios, Remos, postquam
 usus invaluit, ut princeps cujusque populi et civita-
 tis oppidum communi ejus nomine ornaretur. Ita
 enim Plinius, Marcellinus, Orosius, Paulinus, Noti-
 tia Occidentis et alii Arvernorum urbem, quam Cla-
 rum Montem dicimus, Arvernos appellant, Arver-
 num nunquam.

suburbanitate, non minus nostræ professionis fraternitatem loci proximitate dignatus ditare, quam reditu. Et licet sororiæ hæreditatis duo consortes esse videamini, exemplo tamen fidei tuæ, superstes germana commota est ad boni operis imitationem. Itaque tibi cœlitus jure reddibetur tui facti meritum, alieni incitamentum. Quo fit ut reperire dignissimus, quem divinitas inusitato successionum genere sublimet : quæ tamen nec diu distulit religiosam devotionem centuplicatis opulentare muneribus : quæque ut confidimus, nihilo segnius cœlestia largietur, cum terrena jam solverit. Nicetiana namque, si nescis, hæreditas Cuticiaci supernum pretium fuit. Quod restat exposcimus, ut sicut Ecclesiæ nostræ, ita etiam civitatis æque tibi sit cura communis : quæ cum olim, tum debet ex hoc præcipue tempore, ad tuum patrociniū vel ob tuum patrimonium pertinere. Quod cujus meriti esse possit, quippe si vestra crebro illud præsentia invidet, vel ^a Gothis credite, qui sæpenuerō **63** etiam ^b Septimaniam suam fastidiunt vel refundunt, modo invidio-i hujus anguli etiam desolata proprietate potiantur. Sed fas est, præsule Deo, vobis inter eos et rempublicam mediis, animo quietiora concipere. Quia etsi illi, veterum finium limitibus effractis, omni vel virtute vel mole, possessionis turbidæ metas in Rhodanum Ligerinque proterminant : vestra tamen auctoritas pro dignitate sententiæ sic partem utramque moderabitur, ut et nostra discat, quid debeat negare cum petitur, et poscere adversa desinat, cum negatur. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius c Constantio suo salutem.

Salutat te populus Arvernus, cujus parva tuguria magnus hospes implesti, non ambitus comitatu, sed

^a Quæ de Vesogothorum in Gallia motibus **38** sparsim a Sidonio sequentibus libris commemorantur, ea fere pertinent ad Julii Nepotis imperium, hoc est ad annum Christi 474, quo tempore Arverni ab Eurico rege obsessi. Euricus enim, ut Jornandes narrat, cum paucis annis crebras principum Romanorum mutationes videret, rei bene gerendæ spem adeptus, continuo in eorum fines irripit. Missus est a Nepote Aug. legatus Epiphanius episcopus Ticiensis qui pactione cum Eurico feliciter, ut videbatur, inita rediit ad Nepotem. Acta legationis persequitur Ennodius in Vita Epiphanii. Verum Euricus, rupto mox fœdere, cum imperium in Rhodanum Ligerinque promovere stauisset, interectas gentes armis aggressus, earum episcopos odio catholice partis homo barbarus et Arianus partim exsilio, partim ferro multat. Arvernos, qui reliqui erant in Romanorum fide obsidet, fortiter propugnante Ecdicio comite et magistro militum, Sidonii sororio. Soluta jam ob idione hostes in hiberna discesserant : cum Licinianus quæstor ad Gothos Roma missus, Arvernos ex pacto dedi jubet, Sidonio frustra reclamante, qui solum vertere coactus aliquandiu abfuit a suis. Ecdicius ad Burgundionum reges se contulit. Euricus Victorium comitem Arverni imposuit. Hæc Sidonius epistola 1, 3, 4, 7, hujus libri ; et lib. vii, epist. 1, 6, 7, 17 ; lib. viii, epist. 9 ; lib. ix, epist. 2.

^b Imperii sui fines. Gothorum in Gallia primæ sedes in Septimania. Quo nomine primum dictus est pagus et ager Biterrensis. Nam ut Arelate Sextano-

A ambiendus affectu. Seus bone! quod gaudium fuit laboriosis, cum tu sanctum pedem semirutis mœnibus intulisti? quam tu ab omni ordine, exu, ætate stipatissimus ambiebare? quæ salsi erga singulos libra sermonis? quam te blandum pueri, comem juvenes, gravem senes metiebantur? Quas tu lacrymas, ut patrens omnium, super æles incendio prorutas et domesticilia semiusta fudisti? quantum doluisti campos sepultos ossibus insepnltis? quæ tua deinceps exhortatio, quæ reparationem suadentis animositas? Illis adjicitur, quod cum inveneris civitatem non minus civica simulate, quam barbarica incursione vacuatam, **64** pacem omnibus suadens, caritatem illis illos patriæ reddidisti. Quibus tuo monitu non minus in unum consilium, quam in unum oppidum **B** vertentibus, muri tibi debent plebem reductam, plebs reducta concordiam. Quocirca satis te toti suum, satis se toti tuos æstimant : et, quæ gloria tua maxima est, minime falluntur. Quæversat etenim per dies mentibus singulorum; quod personæ ætate gravis, infirmitate fragilis, nobilitate sublimis, religione venerabilis, solius dilectionis obtentu, abruptisti tot repagula, tot objectas veniendi difficultates : itinerum videlicet longitudinem, brevitatem dierum, nivium copiam, penuriam pabulorum, latitudines solitudinum, angustias mansionum, viarum voragine, aut humore imbrium putres, aut frigorum siccitate tribulosas : ad hoc aut aggeres saxis asperos, aut fluvios gelu lubricos, aut colles ascensu salebrosos, aut valles lapsuum assiduitate derasas : per quæ omnia **C** incommoda, quia non privatim commodum requirbas, amorem publicum retulisti. Quod restat, Deum precamur, ut ævi metis secundum vota promotis, bonorum amicitias infessim expetas, capias, referas : sequaturque te affectio, quam relin-

rum, et Forum Julium Octavanorum cognomen tulerunt a militaribus coloniis sextæ vel octavæ legionis; sic Biterræ seu Biterre Septimanorum, Plinio teste, et subditis urbi ager Septimanicæ. Atque hoc sensu Aphrodisium Biterrensiem in Septimania primum episcopum memorant antiqua martyrologi, et Vita Ludovici Pii Vadalam monasterium in Septimania. Porro Gothos in eo primum provinciæ Narbonensis tractu consedissee, nec desunt qui scribant, et fidem faciunt quæ de illis narrat Olympiodorus Thebæus apud Photium. Quare hæc primum fuit Septimania Gothorum : postea nomen ad totam primam Narbonensem transfusum est, quam hodieque Linguadociam a Gothis dici volant, quasi La-gothiam. In testamento Caroli Magni : *Partem Burgundie cum provincia, et Septimania sive Gothia, usque ad Hispaniam Pippinus accipiet.* Ita et Gregorius Turonicus, Jonas Aurelian. Nithardus, Joannes VIII, epi. t. III, et alii, Septimaniam perpetuo sumunt pro prima Narbonensi.

^c Lugdunensi, ut adnotatum est lib. i, epist. 1. Scripta post obsidionem urbis Arvernæ, cum ea Constantius Lugduno venisset. Quare iter asperum quod describit, illud est quod **39** Lugdunum et Arvernos interjacet : quod qui'em in Tabula Peutingeriana, sed longiore, ut in viis militaribus mos est, antracta designator hoc modo : *Lugduno, Foro Segusianorum xvi, Mediolano xv, Raidomo xxi, Arelolica xii, Vorogio xiv, Aquis Calidis viii, Augustoneme xiii.*

quis : et initiatæ per te ubicunque gratiæ, longum tibi redhibeantur quam fundamenta, tam culmina. Vale.

65 EPISTOLA III.

Sidonius a Ecdicio suo salutem.

Si quando, nunc maxime Arvernus meis desideraris, quibus dilectio tui inmane dominatur, et quidem multiplicibus ex causis. Primum quod summas in affectu partes jure sibi usur, at terra quæ genuit. Dein quod sæculo tuo solus ferme mortalium es, qui patriæ non minus desiderii nasciturus, quam gaudii natus feceris. Astipulantur assertis materni quondam puerperii tempora, quæ proficiente conceptu concordantibus civium votis numerabantur. Omitto illa communia quidem, sed quæ non mediocria caritatis incitamenta sunt, istius tibi reptatas cespitis glebas. Præterea quod hæc primum gramina incessu, flumina natatu, venatu nemora fregisti. Omitto quod hic primum tibi pila, pyrgus, accipiter, canis, equus, arcus ludo fuere. Mitto istic ob gratiam pueritiæ tuæ undique gentium confluisse studia litterarum, tuæque personæ quondam debitum, quod sermonis Celticiquamam depositura nobilitas, nunc oratorio stylo, nunc etiam camænalibus modis imbuebatur. Illud in te affectum principaliter universitatis accendit, quod quos olim Latinos fieri exegeras, barbaros deinceps esse vetuisti. Non enim potest unquam civicis peccoribus elabi, quem te, quantumque nuper omnis ætas, ordo, sexus e semirutis murorum aggeribus conspiciantur, cum interjectis æquoribus in adversum perambulas, et vix ^b duodeviginti **66** equitum sodalitate comitatus, aliquot millia Gothorum; non minus die quam campo medio (quod difficile sit posteritas creditura) transisti. Ad nominis tui rumorem personæque conspectum, exercitum exercitissimum stupor obruit : ita ut præ admiratione nescirent duces partis inimicæ, quam se multi, quamque te pauci comitariantur. Subducta est tota protinus acies in supercilium collis abrupti : quæ cum prius applicata esset oppugnationi, te viso non est explicata congressui. Interea tu cæsis quibusque optimis, quos, novissimos agmini non ignavia, sed aulacia fecerat, nullis tuorum certamine ex tanto desideratis, solus planitie quam patentissima potiebare, cum tibi non daret tot pugna socios, quot solet mensa convivis. Hinc jam per otium in urbem reduci, quid tibi obviam processerit officiorum, plausuum, fletuum, gaudiorum, magis tentant vota conjicere, quam verba reserare. Siquidem cernere erat referis capacissimæ domus atrii, illam ipsam felicissimam stipati reditus tui ovationem : dum alii oculis pulverem tuum rapiunt, alii sanguine ac spumis pingua lupata suscipiunt, alii sellarum eque-

strium madefacta sudoribus fulcra resupinant, alii de concavo tibi cassidis exituro flexitium laminarum vincula diffibulant, alii explicandis ocrearum nexibus implicantur, alii hebetatorum cæde gladiatorum latera dentata pernumerant, alii cæsim atque punctim foraminatos circulos loricarum digitis livescensibus metiuntur. Hic licet multi complexibus tuorum tripudiantes **67** adhærescerent, in te maximus tamen lætitiæ popularis impetus congerebatur : tandemque in turbam inermem quidem veneras, sed de qua te nec armatus evolveres : ferebasque nimirum eleganter ineptias gratulantum; et dum irruentium tumultuoso diriperis amplexu, eo conditionis accesseras, piissimus publici amoris interpres, ut necesse esset illi uberiolem referre te gratiam, qui tibi liberiorum fecisses injuriam. Taceo deinceps collegisse te privatis viribus publici exercitus speciem, parvis extrinsecus majorum opibus adjunctum, et inferiores hostium ante discursus castigatis coercuisse populatibus. Taceo te aliquot superventibus cuneos multas classe turmas, e numero tuorum vix binis ternisvo post prælium desideratis : et tantum calamitatis adversæ partis inopinatis certaminibus inflictum, ut oculere cæcorum numerositatem consilio deformiore meditarentur. Siquidem quos humari nox succincta prohibuerat, decervicatis liquere cadaveribus : tanquam minoris indicii foret, quam villis agnosci crinitum, dimisisse truncatum. Qui postquam luce revoluta, intellexerunt furtum ruinæ suæ crudeli villitate patuisse; tum demum palam officii exsequialibus occupabantur, non magis cladem fraude quam fraudem festinatione celantes : sic tamen, quod nec ossa tumultuarii cespitis mole tumulabant : quibus nec elutis vestimenta, nec vestitis sepulcra tribuebant, juste sic mortuis talia justa solventes. Jacebant corpora undique locorum plaustris convectarantibus : quæ quoniam percussis **68** indesinenter incumberes, raptim successis conclusa domicilii culminum superlabantium rogatibus fragmentis funerabantur. Sed quid ego ista hæc justo plusculum garrio? qui laborum tuorum non ex asse historiam texere, sed pro parte memoriam facere præsumpsi, quo magis crederes votis tuorum; quorum expectationi ægrescenti nulla salubrius ociosiusque, quam tui adventus remedia medicabuntur. Igitur si quid nostratum precatibus acquiescis, acutum in patriam receptui canere festina, et assiduitatem tuam periculosæ regum familiaritati celer exime; quorum consuetudinem spectatissimus quisque flammaram naturæ bene comparat, quæ sicut paululum a se remota illuminant, ita satis sibi admota comburunt. Vale.

^a Arverno, Aviti imp. filio, ut dictum est lib. II, epist. I. Is comes hoc tempore inagisterque militum Arveruorum urbem a Gothis obsessam propugnarat, multaque adversus Gothos fortiter gesserat, quæ a Sidonio laudantur.

^b Apud Gregorium Turon. decem tantum numerantur. Sic enim de hac ipsa Gothorum fuga scribit

lib. II, cap. 24: *Quem Ecdicium miræ velocitatis fuisse multi commemorant. Nam quadam vice multitudinem Gothorum cum decem viris fugasse perscribitur.*

^c Burgundionum, quibus familiaris erat Ecdicium. Itaque in Burgundiam postea, urbe Gothis delita secessit, in eaque habitavit, ut ostendunt quæ de eo narrat Gregorius loco supra scripto.

EPISTOLA IV.

A

Sidonius Felici suo salutem.

• Gozolas natione Judæus, cliens culminis tui, cujus mihi quoque esset persona cordi, si non esset secta despectui, desert litteras meas, quas granditer anxius exaravi. Oppidum siquidem nostrum, quasi quemdam sui limitis oppositi obicem, circumfusarum nobis gentium arma terrificant. Sic æmulorum sibi in medio positi populorum lacrymabilis præda, suspecti Burgundionibus, proximi Gotbis, nec impugnantum ira, nec ^b propugnantum caremus invidia. Sed isthinc alias. Interea si vel penes vos recta sunt, bene est. Neque enim hujusmodi pectore **69** sumus, ut licet apertis ipsi pœnis, propter criminum occulta, plectamur; non agi prospere, vel ubicunque velimus. Nam certum est, non minus vitiorum, quam hostium esse captivum, qui non etiam inter mala tempora bona vota servaverit. Vale.

EPISTOLA V.

Sidonius Hypatio suo salutem.

Si vir spectabilis, morumque vestrorum suspector admiratorque Donidius solam rationem domesticæ militatis habuisset, satis abundeque sufficeret fides vestra commodis suis, etsi nullus intercessor accederet. Sed amore meo ductus est, ut quod ipse per se impetraverat, me faceret postulare. Itaque nunc honori vestro hic quoque cumulus accrescit, quod duo efflicimur debitores, cum tamen unus e nobis beneficium consequatur. • Eborolacensis prædii etiam ante barbaros desolatam medietatem, quæ domus patriæ jura modo respicit, suffragio vestro juri suo optat adjungi. Neque ad hanc nundinationem stimulo cupiditatis, sed respectu avitæ recordationis adducitur. Siquidem fundi ipsius integritas familiæ suæ dominium, usque in obitum vitrici nuper vita decedentis, aspexit. Nunc autem vir alieni non appetens, sui parcus, possessionis antiquæ a se alienatæ non tam damno angitur quam pudore: quam ut redimere conetur, non avaritiæ vitio, sed reverentiæ necessitate compellitur. Tribuere dignare vobis **70** suis, precibus meis, moribus tuis, ut ad soliditatem ruris istius te patrocinante perveniat, cui rem parentum, sibi que non solum notam, verum etiam inter lactentis infantie rudimenta reptatam, sicut recepisse parum fructuosum, sic non emeruisse nimis videtur ignavum. Ego vero tantum obstringar indultis, ac si meæ proficiat peculiariter proprietati, quidquid meus ætate frater, professione filius, loco civis, fide amicus, acceperit. Vale.

• Per quem Felici eidem scribit lib. iv, epistola 5. Narbonensis ergo patria fuit, ut Magnus Felix.

^b Burgundionum item, qui Romanorum in fide steterant post pacem ab Aetio duce datam. Itaque Aetio adfuerant in pugna Catalaunica; et nuper sub Anthemio Riothimum regem reipublicæ fœderatum, a Gothis acie fusum fugatumque exceperant: ut hoc etiam bello Arvernus auxilio fuisse mirum non sit. Propterea Euricus gentibus ad Rhodanum usque positus, mox Burgundiones quoque armis appetiit, teste Jornande.

• Eborolium hodie oppidulum Arvernorum ad Si-

EPISTOLA VI.

Sidonius ^d Eutropio suo salutem.

Si veteris commilitii, si deinceps innovatæ per dies gratiæ bene impræsentiarum fides vestra reminiscitur, profecto intelligitis ut vos ad dignitatum, sic nos ad desideriorum culmina ascendere. Ita namque fascibus vestris gratamur omnes, ut erectam per illos non magis vestram domum quam nostram amicitiam censeamus. Testis est ille tractatus, in quo exhortationis meæ non minimum incitamenta valuerunt: quibus vix potuistis adduci, ut præfecturam philosophiæ jungeretis, cum vos consecrati vestri Plotini dogmatibus inhærentes, ad profundum intempestivæ quietis otium Platonico palæstra rapuisset: cujus disciplinæ tunc fore astruxi liberam professionem, cum nil familiæ debuisset. Porro autem desidiæ vicinior putabatur contemptus ille militiæ, ad quam jactitant **71** lividi, bonarum partium viros non posse potius quam nolle conscendere. Igitur quod loco primore fieri par est, agimus gratias uberes Christo, qui statum celsitudinis tuæ, ut hactenus parentum nobilitate decorabat, ita etiam nunc titulorum parilitate fastigat: simul et animorum spebus erectis fas est de cætero sperare meliora. Certe creber provincialium sermo est, annum bonum de magnis, non tam fructibus quam potestatis æstimandum. Qua de re vestrum est, domine major, expectationem nostram competentibus dispositionibus munerari. Nam memor originis tuæ nobilium sibi persuasit universitas: quandiu nos Sabini familia rexerit, Sabiniani familiam non timebimus. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Felici suo salutem.

Longum a litteris temperatis. Igitur utriusque nostrum mos suus agitur: ego garrigo, vos taciturni. Unde etiam, vir ad reliqua fidei officia insignis, genus reor esse virtutis, tanto te otio non posse lassari. Ecquid? nunquamne respectu movebere familiaritatis antiquæ, ut tandem a continuati silentii proposito pedem referas? aut nescis, quia garrulo non respondere convicium est? Tu retices, vel bibliothecarum medius, vel togarum; et a me officium paupertini sermonis expectas, cui scribendi, si bene perspicis, magis est facilitas quam facultas. Certe vel metus noster materiam tuo stylo **72** faciat. mementoque viatorum manus gravare charis, quatenus amicorum cura relevetur: et indicare festina, si quam prævio Deo, • quæstor Licinianus trepida-

caulam fluvium, vetusto Benedictinorum cœnobio notum. Hinc oriundus erat Donidius, tunc clericus, et incola urbis Arvernæ. Ideo Sidonius episcopus loco civem, professione filium dicit.

^d Viro nobili et philosophiæ studiis dedito, nunc præfecto prætorio Galliarum. Hanc enim illi dignitatem gratulatur. Et quia eundem ipsum ad militiam palatinam et honores capessendos hortatus antea fuerat lib. i, epist. 6, ejus hic epistolæ meminit, et exhortationis tractatum appellat.

• Quem a nepote Augusto legatum ad Euricum regem supra monuimus. Ex hac autem epistola tum

tigni mutæ januam securitatis aperuit. Persona siquidem est, ut perhibent, magna expectatione, major adventu, relatu sublimis, inspectione sublimior, et ob omnia felicitatis naturæque dona monstrabilis. Summa censura, par comitas, et prudentia fidesque misso mittentique conveniens. Nihil affectatum simulatumque, ponderique sermonum vera potius severitas quam severitatis imitatio; et non ut plurimum, qui cum credita diffidenter allegant, volunt videri egisse se cautius. Sed neque ex illorum, ut ferunt, numero, qui secreta dirigentium principum ventilantes, ambiunt a barbaris bene agi cum legato potius quam cum legatione. Hunc nobis morum viri tenorem secundus rumor invexit. Mandate perneciter, si vero dicta conquadrant; ut tantisper a pervigili statione respirent, quos a muralibus excubiis non dies ninguidus, non nox illunis et turbida receptui canere persuadent: quia etsi barbarus in hiberna concedat, magis differunt quam relinquunt semel radicatum corda formidinem. Palpate nos prosperis, quia nostra non tam procul est a vobis causa, quam patria. Vale.

73 EPISTOLA VIII.

Sidonius a Eucherio suo salutem.

Veneror antiquos, non tamen ita ut qui æquævorum meorum virtutes aut merita postponam. Neque si Romana respublica in extrema hæc miseriarum defluxit, ut studiosos sui nunquam remuneretur, non idcirco Brutus Torquatosque non pariunt sæcula mea. Quorsum ista hæc? inquis. De te ad te mihi sermo est, vir efficacissime, cui debet respubli- ca, quod supradictis solum laudat historia. Quapropter ignari rerum temeraria judicia suspendant, nec perseverent satis aut suspicere præteritos, aut despiciere præsentis: quandoquidem facile clarescit, respubli- cam morari beneficia, vos mereri. Quanquam mirandum granditer non sit, natione feneratorum non solum incivilliter Romanas vires administrante, verum etiam fundamentaliter eruente, si nobilium virorum militariunque, et supra vel spem nostræ, vel opinionem partis adversæ bellicosorum, non tam defuerint facta quam præmia. Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius c Riethamo suo salutem.

Servatur nostri consuetudo sermonis; namque miscemus cum salutatione querimoniam: non omnino huic rei studentes, ut stylus noster 74 sit officiosus in titulis, asper in paginis; sed quod ea semper eveniunt, de quibus loci mei aut ordinis hominem

venisse liquet, cum Gothi ab obsidione Arvernorum in hiberna concessissent. De Liciniano iterum scribet lib. v, epistola 16 ad Pappianillam.

40 a Virum illustrem vocat in concione Bituricensi, senatorem Gregorium Turon. Hunc enim esse conjicio Eucherium senatorem, quem a Victorio duce fictis calumniis oppressum, necatumque narrat lib. II, cap. 20.

b In aliquot mss., moderari.

c Britonum regi, ut opinor: quem Euricus Anthemio cum 12 millibus suppetias ferentem in pago Biturico, ut Jornandes in rebus Geticis refert, collatis

constat inconciliari, si loquatur; peccare, si taceat. Sed et ipsi sarcinam vestri pudoris inspiciamus, cujus hæc semper verecundia fuit, ut pro culpis erubesceretis alienis. Gerulus epistolarum, humilis, obscuro, despiciabilisque etiam usque ad damnum innocentis ignaviæ, mancipia sua, Britannis clam sollicitantibus, abducta deplorat. Incertum mihi est an sit certa causatio: sed si inter coram positos æquanimitè objecta discingitis, arbitror hunc laboriosum posse probare, quod objicit: si tamen inter argutos, armatos, tumultuosos, virtute, numero, contubernia contumaces, poterit ex æquo et bono solus, inermis, abjectus, rusticus, peregrinus, pauper audiri. Vale.

EPISTOLA X.

Sidonius Tetradio suo salutem.

Plurimum laudis juvenes nostri moribus suis applicant, quoties de negotiorum meritis ambigentes ad peritorum consilia decurrunt: sicuti nunc vir clarissimus Theodorus, domi quidem nobilis, sed modestissimæ conversationis opinione generosior, qui per litteras meas ad tuas litteras, id est ad inerracissimum scientiæ fontem, laudabili aviditate proficiscitur, non modo reperturus illic ipse quod discat, sed et forsitan relaturus inde quod doceat. Cui contra potentes factiosusque, si vestra 75 peritia abundanter non opitularetur, prudentia consulta sufficeret. Respondete, obsecramus, nisi vobis tamen utriusque nostrum sociæ preces oneri fastidive reputabuntur, iudicio suo, testimonio meo; et substantiam causamque supplicis fluctuantem medicabilis responsi salubritate fulcite. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius d Simplicio suo salutem.

Etsi desiderium nostrum sinisteritas tanta comitatur, ut etiam nunc nostris invidearis obtutibus: non idcirco is es, virorum optime, de cujus nos moribus lateant celsa memoratu. Ita cuncti nostrates, iidemque summæ viri, optimarum te exactissimarumque partium præstantissimum patremfamilias consono præconio prosequuntur. Astipulatur huic de te sententiæ bonorum, vel sic electus gener, vel educta sic filia: in quorum copula tam felicem tibi controversiam vota pepererunt, ut ambigas, utrum iudicio, an institutione superaveris. Sed tamen hinc vel maxime parentes ambo venerabiles este securi: idcirco cæteros vincitis, quod vos filii transierunt. Igitur dona venia litteras primas; quas ut necdum mittere desidia fuerat, ita vereor ne sit misisse gar-

signis profligavit. Nec vero mirum est regem non appellari Riethamum, sive, ut Jornandes scribit, Riethimum, cum nec Gunduicium Hilarus papa, nec Chilpericum Sidonius reges vocent; quorum tamen uterque rex fuit Burgundionum.

d Illi ipsi fortasse, qui paucis post annis Sidonio designante creatus est episcopus Bituricensis. Juvat conjecturam quod de Simplicio hujus filius ait: Vos filii transierunt: de Simplicio episcopi filius in concione, Quibus comparatus pater felicior inde incipit esse quod vincitur.

ruitas. Carebit sane nostrum nævo loquacitatis officium, si exemplo recurrantis alloquii, impudentiam paginæ præsentis absolveris. Vale.

76 EPISTOLA XII.

Sidonius a Secundo suo salutem.

Avi mei, proavi tui tumulum hesterno, prohi dolor! die manus profana pene temeraverat: sed Deus aufuit, ne nefas tantum perpetraretur. Campus autem ipse dudum refertus tam bustualibus favillis quam cadaveribus, nullam jamdiu scrobem recipiebat! Sed tamen tellus, humatis quæ superducitur, redierat in pristinam distenta planitiem, pondere nivali, seu diurno imbrium fluxu sidentibus acervis. Quæ fuit causa ut locum auderent, tanquam vacantem, corporum bajuli rasiris funebribus impiare. Quid plura? Jam niger cespes ex viridi; jam supra antiquum **B** sepulcrum glebæ recentes, cum forte pergens urbem ad Arvernam, publicum scelus e supercilio vicini collis asperi; meque equo effuso tam per æquata quam per abrupta propiciens, et moræ exiguæ sic quoque impatiens, antequam pervenirem, facinus audax prævio clamore compescui. Dum dubitant in crimine reperti, dilaberentur an starent, superveni. Confiteor errorem; supplicia captorum differre non potui: sed supra ipsum senis nostri opertorium torsi latrones, quantum sufficere possit superstium curæ, mortuorum securitati. Cæterum nostro quod sacerdoti nil reservavi; meæ causæ, suæque personæ præsciis, in commune consului; ne vel hæc justo clementius vindicaretur, vel illa justo severius vindicaret. **77** Cui cum tamen totum ordinem rei, ut **C** satisfaciens ex itinere mandassem; vir sanctus et justus iracundiæ meæ dedit gloriam, cum nil amplius ego veniam postularem, pronuntians more majorum reos tantæ temeritatis jure cæsos videri. Sed ne quid in posterum casibus liceat, quos ab exemplo vitare debemus, pæneo ut actutum, me quoque absente, tua cura, sed meo sumptu resurgat in molem sparsa con-

^a Fratris filio: ad quem mittit Apollinaris avi sui epitaphium, quod nocte proxima exararat; mandatque ut in marmore incisum ejus tumulo imponat: atque hæc se quoque absente, id est ante reditum suum, ut curet hortatur. Cum igitur ad urbem Arvernam pergens ex itinere hæc scribat, consequens est tumulum Apollinaris avi non Arvernorum urbi vicinum fuisse, sed Lugduno: unde digressus in sepulcri violatores ipso itineris initio incidere. Non enim procul Lugduno abfuisse tumulum hinc patet, quod cum de multatis reis ad episcopum retulisset, illico responsum in ipso itinere accepit. Sacerdotem itaque suum appellat Patientem episcopum Lugdunensem, et in epitaphio Apollinaris patriam Lugdunum.

^b Lapidicidæ. Cod. de excusat. artif. l. 1: *Quadratarii, quos Græco vocabulo λεθοδικτας appellant: et saxorum quadratarii, Cassiodorus in psalmos. Ars quadrataria in Agone SS. Coronatorum, et in fragmento vetusti lapidis Romæ in æde S. Hagnes.*

^c De præfectura Apollinaris avi, et de tyrannus quos eo tempore passa est Gallia, dicendum lib. v, epistola 9, ad Aquilinum.

^d In baptismo, quem primus e familia sua suscepit: unde patet error Beati Rhenani, qui Sidonio nostro tribuit, quod ejus avo debebatur. Huc autem facit antiquum urbis epigramma, quod reliquis e biblio-

A geries, quam lævigata pagina legat. Ego venerabili Gaudentio reliqui pretium lapidis, operisque mercedem. Carmen hoc sane quod consequetur, nocte proxima feci, non expolitum, credo, quod viæ non parum intentus: quod peto, ut tabulæ quantumcunque est, celeriter indatur. Sed vide ut vitium non faciat in marmore lapidicida: quod factum sive ab industria, seu per incuriam, mihi magis quam quadratario, lividus lector ascribat. Ego vero, si pio studio rogata curaveris, sic agam gratus, quasi nil tibi quoque laudis aut gloriæ accedat, quem patruo tuo, id est me remoto, solida præsentis officii sollicitudo mansisset pro gradu seminis. Vale.

Sernm post patruos, patremque carmen
Haud indignus avo nepos dicavi:
Ne fors tempore postumo, viator,
Ignorans reverentiam sepulti,
Tellurem tereres inaggeratam.
^c Præfectus jacet hic Apollinaris,
Post prætoriam recta Galliarum,
Mærentis patriæ sinu receptus.

78 Consultissimus, utili simusque,
Ruris, militiæ, forique cultor,
Exemploque aliis periculoso,
Liber sub dominantibus tyrannis.
Hæc sed maxima dignitas probatur:
Quod frontem cruce, ^d membra fonte purgans,
Primus de numero patrum suorum
Sacris sacrilegis renuntiavit.
Hoc primum est decus, hæc superba virtus,
Spe præcedere, quos honore jungas.
Quique hic sunt titulis pares parentes,
Hos illic meritis supervenire.

Novi quidem auctoris nostri non respondere doctrinæ epitaphii qualitatem; sed anima perita musicas non refutat inferias. Tibi quoque non decet tardum videri, quod hæres tertius quartusque dependimus: cum tot annorum gyro voluto magnum Alexandrum parentasse manibus Achillis, et Julium Cæsarem Hæctori, ut suo, justa persolvisse didicerimus. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius e Apollinari suo salutem.

Unice probo, gaudeo, admiror quod castitatis

thea Palatina vulgatis addi licet ex codice S. Maris Virduensis.

41 Ad ecclesiam S. Laurentii in Damaso, quæ alio nomine appellatur in Prasino.

Ad Fontem.

Iste salutare fons continet inclitus undas,
Et solet humanam purificare luem.
Munia sacra quæ sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina sancta fidem.
Ab luce fonte sacro veteris contagia vitæ,
O nimium felix, vive renatus aqua!
Hunc fontem quicumque petit, terrena relinquit,
Subjicit et pedibus cæca ministeria.

^e Quidam codices ascribunt filio. Patris enim est ad filium parænesis, et Apollinarem Sidonii filio nomen fuisse, docet tum epist. 9, lib. v, tum 1, lib. ix; et Ruricius lib. ii, epist. 25. Apollinaris autem hic videtur, quem Mediolani S. Victoris ope custodia solutum narrat Gregorius Turon. i Mirac. 45. Vocladensi dein prælio cum Arvernus interfuisse lib. ii histor. 37, non tamen occubuisse, quod de suo quidam addunt. Nam eundem postea in episcopali Arvernorum cathedra mortuum, idem alibi, ut censeo, testis est Gregorius. Apollinaris porro ex Placidiana uxore filius Arcadius: de quo scribit idem lib. ii,

affectu contubernia fugis impudicorum; præsertim A quibus nihil pensi, nihil sancti est, in appetendis garrendisque turpitudinibus: quique quod verbis inverecundis aurium publicarum reverentiam incessant, granditer sibi videntur facitari: **79** cujus vilitatis esse signiferum gnathonem patriæ nostræ vel maximum intellige. Est enim hic gurgēs de autoribus fabularum, de concinnatoribus criminum, de sinistrarum opinionum duplicatoribus; loquax ipse, nec dicax, ridiculusque, nec lætus, arrogansque, nec constans, curiosusque, nec perspicax, atque indecenter affectato lepore, plus rusticus: tempora præsentia colens, præterita carpens, futura fastidiens. Beneficii, si rogaturus est, importunus petendi, derogator negati, æmulator accepti, callidus reformandi, querulus flagitati, garrulus restituti; at si rogandus, simulator parati, dissimulator petiti, venditor præstiti, publicator occulti, calumniator morati, inficiator soluti: osor jejuniorum, sectator epularum; laudabilem proferens non de bene vivente, sed de bene pascente sententiam. Inter hæc tamen ipse avarissimus, quemque non pascit tam panis bonus quam panis alienus: hoc solum comedens domi, si quid e raptis inter alaparum procellas præmisit obsoniis. Sed nec est sane prædicabilis viri in totum silenda frugalitas; jejunit quotiens non vocatur; sed sic quoque levitate parasitica, si invitetur excusans, si vitetur explorans, si excludatur exprobrans, si admittatur exsultans, si verberetur expectans. Cum discubueris, fertur actutum, si tarde comedat, in rapinas; si cito saturetur, in lacrymas; si sitiatur, in querelas; si inebrietur, in vomicas; si fatiget, in contumelias, si fatigetur, in furias: fetulentia omnino par cloacali, quæ quo plus commota, plus **80** fetida est. Ita vivens paucis voluptati, nullis amori, omnibus risui est: vesicarum ruptor, fractorque fularum; bibendi avidus, avidior detrahendi, rabido pariter ore spirans cœnum, spumans vinum, loquens venenum, facit ambigi puditor, temulentior, an facinosior existimetur. Sed dicis, animi probra vultu colorat, et deprecatur ineptias mentis qualitas corporis. Elegans videlicet homo pervenustusque, cujusque sit spectabilis persona visentibus. Enim vero illa sordidior atque deformior est cadavere rogali, quod facibus admotis semicombustum, moxque sidente strue tortium devolutum, reddere pyræ jam fastidiosus pollinctor exhorret. Præter hæc, lumina gerit idem lumine carentia; quæ Stygiæ vice paludis, volvunt lacrymas per tenebras. Gerit et aures immanitate barrinas; quarum fistulam biforem pellis ulcerosa circumvenit, saxeis nodis et tofosis humore

verrucis per marginem curvum protuberantibus. Portat et nasum, qui cum sit amplus in foraminibus, et strictus in spina, sic patescit horri, quod angustatur olfactui. Præterdit os etiam labris plumbeum, rictu ferinum, gingivis purulentum, dentibus luxum; quod spurcat frequenter exhalatus e concavo molarium computrescentium mephiticus odor, quem supercumulat esculenta ructatio de dapibus besternis et redundantium sentina cœnarum. Promit et frontem, quæ sædissimo gestu contem plicat, supercilia distendit. Nutrit et barbam, quæ jam senectute canescens, fit tamen morbo nigra Syllan. **81** Tota denique est misero facies ita pallida, veluti per horas umbris mœstificata larvalibus. Taceo reliquam sui molem, vinctam podagra, pinguedine solutam. Taceo cerebrum crebra vibice peraratum; quod parum amplius tegi constat capillis quam cicatricibus. Taceo præ brevitate cervicis, occipiti supinato scapularum adhærere confinia. Taceo quod decidit honor humeris, decor brachiis, robur lacertis. Taceo chirurgicas manus unctis cataplasmatum pannis, tanquam cæstibus involutas. Taceo quod alarum specubus hircosis atque acescentibus latera captiva vallatus, nares circumsedentium ventilata duplicis Ampsaneti pecto funestat. Taceo fractas pondere arvinæ jacere mammæ, quasque sædum esset in pectore virili vel prominere, has ut ubera materna cecidisse. Taceo ventris inflexi pendulos casses partium genitalium, quia debilibus pudendæ, turpibus rugis turpius præbere velamen. Jam quid hic tergum, spinamque commemorem? de cujus licet internodiorum fomiibus erumpens arcem pectoris texat curvatura costarum; tota nihilominus hæc ossium ramosa compago sub uno velut exundantis abdominis pelago latet. Taceo lumborum corpulentiam, cliniumque, cui crassitudini comparata censetur alvus exilis. Taceo femur aridum et pandum, genua vasta, poplites delicatos, crura cornea, vitreos talos, parvos digitos, pedes grandes. Cumque distortis horreat ita lniamentis, per quæ multiplicem pestilentiam exsanguis semivivusque, nec portatus sentiat, nec sustentatus incedat, **82** verbis tamen est ille quam membris execrabilior. Nam quanquam pruritu laborat sermonis inhonesti, tum patronorum est præcipue cavendus arcanis; quorum est laudator in prosperis, delator in dubiis: at si ad occulta familiarium publicanda temporis ratio sollicitet, mox per hunc Sparacum quæcunque sunt clausa franguntur, quæque obserata reserantur: ita quod quas domorum nequiverit machinis apertæ simultatis impetere, cuniculis clandestinæ proditiōnis impugnat. Hoc fabricatu Dædalus

epp. 9, 12, 18. Arcadii filia Placidina, uxor quondam Leontii junioris Burdigalensium episcopi. Ex quibus lucem accipiet Fortunatus, qui Placidinæ hujus originem refert ad Avitum Augustum, lib. 1, carmine 14:

Cogor amore etiam Placidinæ paucæ referre,
Quæ tibi tunc coniunx, est modo cara soror.
Lumen ab Arcadio veniens genitore refulget,
Quo manet Augustum germen, Avite, tuum.

Imperii fastus toto qui rexit in orbe,
Cujus adhuc polleus jura senatus habet.
Humani generis si culmina prima requiras,
Nomine Cæsareo nil superesse potest.

Vere prorsus. Nam abnepcis fuit Aviti ex Papianilla filia et Sidonio. Itaque apud Gregorium corruptus est locus i Mirac. 65, in hunc modum restituendus, *Alcima soror et Placidina conjux Apollinaris episcopi, quod perspicuum est ex lib. III, cap. 2 et 12.*

noster amicitiarum culmen ædificat : qui sicut sodalibus velut Theseus inter secunda sociatur; sic ab iis postmodum velut Proteus inter adversa dilabitur. Igitur ex voto meo feceris, si talium sodalitati ne congressu quidem primore sociere, maxime illorum quorum sermonibus propositis ac theatralibus nullas habenas, nulla præmittit repagula pudor. Nam quibus citra honestatis nitorem factitabundis loquacis face petulantia lingua polluitur infrenis, his conscientia quoque sordidatissima est. Denique facilius obtingit, ut quispiam seria loquens vivat obscene, quam valeat ostendi, qui pariter existat improbus dictis, et probus moribus. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Placido suo salutem.

Quantum te tua tenet * Gratianopolis, comperi tamen hospitium veterum fido relatu. **83** quod meas

* Nomen inditum a Gratiano. Vetus enim et proprium fuit Cularo. Unde muri Cularonenses hodieque leguntur in antiqua inscriptione portæ civitatis. Nominatur item in Tabula Itineraria Peutingeri, et in Notitia imperii, quæ tribunalum cohortis primæ Flavie Cularone stationem habuisse docet. In epistola

A nugas sive confectas opere prosario, seu poetarum stylo cantilenosas, plus voluminum lectione dignere repositorum. Gaudeo hoc ipso, quod recognovi charitulis occupari nostris otium tuum. Sed probe intelligo, quod moribus tuis hanc voluptatem non operis effectus excudit, sed auctoris affectus. Ideoque plus debeo, quia gloriæ punctum quod dictioni negares, das amicitia. De cæteris vero studii nostri derogatoribus, quid ex asse pronuntiem, nondum deliberavi. Nam qui maxime sibi doctus videtur, dictionem sanam et insanam ferme appetitu pari revolvit, non amplius concupiscens erecta quæ laudet, quam despecta quæ rideat. Atque in hunc modum scientia, pompa, proprietates linguæ Latinæ iudiciis otiosorum maximo spectui est : quorum scurrilitati negligentia comes, hoc volens tantum legere quod carpat, sic non utitur litteris, quod abutitur. Vale.

50 Planci ad Ciceronem, quæ est 23 libri x ad Familiares, **42** legendum jam olim censuimus in ultimis verbis, *Cularone in finibus Allobrogum*, non *Civitate*, ut vulgo edi solet. Fines Allobrogum facit Gratianopolim, quia ad Isaram posita est, quæ Allobroges claudit, separatque a Vocontis.

LIBER QUARTUS.

84 EPISTOLA PRIMA.

*Sidonius * Probo suo salutem.*

Soror mihi quæ uxor tibi : hinc inter nos summa et principalis necessitudo, et ea quidem patruelis, non germana fraternitas, quæ plerumque se purius fortius, meracius amat. Nam facultatum inter germanos prius lite sopita, jam qui nascuntur ex fratribus, nihil invicem controversantur : et hinc sæpe caritas in patruelibus major, quia desistit **85** simultas a divisione, nec cessat affectus a semine. Secundus nobis animorum nexus accessit de studiorum paritate, quia idem sentimus, culpamus, laudamus in litteris, et æque nobis quælibet dictio placet improbaturque. Quantum mihi nimis arrego meum iudicium conferens tuo. Quis enim juvenum nesciat seniorumque, te mihi magistrum fuisse proprium, cum videremur habere communem? et si quid heroicis arduum, comicis lepidum, lyricis cantinelosum, orator matuum, historicis verum, satiricus figuratum, grammaticus regulare, panegyrista plausibile, sophista serium, epigrammista lascivum, commentator lucidum, jurisconsultus obscurum, multifariam condiderunt; id te omnifariam singulis, nisi cui ingenium sibi quis defuit tradidisse? Deus bone! quam sibi hinc patres nostri gloriabantur, cum viderent, sub ope Christi, te docere posse, me discere : et non so-

lum te facere quod posses, sed et velle quod faceres : ideoque te bonum non minus quam peritum pronuntiare? Et vere intra Eusebianos lares talium te quædam moneta susceperat disciplinarum, cujus philosophica incude formatus : nunc varias nobis rerum sermonumque rationes, ipso etiam qui docuerat, probante pandebas : nunc ut Plato discipulus jam prope potior sub Socrate, sic jam tu sub Eusebio nostro, inter Aristotelicas categorias artifex dialecticus atticissabas, cum ille adhuc ætatulam nostram, mobilem, teneram, crudam, modo castigatoria severitate decoqueret, modo **86** mandatorum salubritate condiret. At qualium, Deus bone, quamque pretiosorum!... quæ si quis deportaret philosophaturus, aut ad paludicos Sicambros, aut ad Caucasigenas Alanos, aut ad equimulgas Gelonos, bestialium rigidarumque nationum corda cornea, fibræque glaciales procul dubio emollirentur egelidanturque : neque illorum ferociam stoliditatemque quæ secundum belluas ineptit, brutescit, accenditur, rideremus, contemneremus, pertimesceremus. Igitur quia nos ut affinitas, ita studia junxerunt, precor, quoquo loci es, amicitia jura inconcussa custodias : longumque tibi, et si sede absumus, adsimus affectu : cujus intemperate partes, quantum ad nos spectat, a nobis in ævum, si quid est vitæ reliquum, perennabuntur. Vale.

* Magni Felicis fratri, præstantis doctrinæ ac iudicii viro. Sic enim Felicem alloquitur in carmine 9 :

Germanum tamen ante sed memento
Doctrinæ columen Probum advocare.

Probi vero uxor Eulalia, carmine 24, sub finem. Quare Eulalia Sidonii soror hoc loco, sed soror patruelis. Nam ut frater interdum dicitur non solum germanus, verum etiam patruelis; sic soror tum germana, tum patruelis, aut etiam consobrina.

87 EPISTOLA II.

• *Claudianus Sidonio papæ salutem.*

(Hæc epistolam edidimus Patrologiæ tom. LIII, col. 779, ubi videsis.)

88 EPISTOLA III.

Sidonius Claudiano suo salutem.

(Hæc etiam epistolam videsis Patrol. tom. LIII, col. 731.)

92 EPISTOLA IV.

Sidonius b Simplicio et Apollinari suis salutem.

Ecce, vel tandem adest promissio mea, expectatio vestra, Faustinus paterfamilias domi nobilis, et inter maxima patriæ, jam mihi sibi que communis, ornamenta numerandus. Ille meus frater natalium parilitate, amicis animorum similitudine: sæpe cum hoc seria, sæpe etiam joca miscui, cumque ab hinc retro juvenes eramus, in pila, in tesseriis, in saltibus, cursu, venatu, natatu, sancta semper ambobus, quia manente caritate, contentio. Mihi quidem major hic natu, tantum tamen, ut eum non tam honorari necesse esset, quam delectaret imitari: simul et ipse hinc amplius capiebatur, quod se diligi magis, quam quasi coli intelligebat. Sed propectu ætatis, ex militia clericali, cum esset amabilis prius, cœpit modo esse venerabilis. Per hunc salutem dico, videre vos, sub ope Christi, quam maturissime, si per statum publicum liceat, cupiens. Quocirca nisi desiderium meum videtur onerosum, remeante præfato, flammæ locorum vestrorum et temporum gnarus. Stat sententia eluctari oppositas privatarum occupationum difficultates; et complectendis pectoribus vestris quamlibet longum officium deputare: si tamen, quod etiam nunc veremur, non vis major disposita confundat: quæ vos quoque non **93** perindignum est cum fratre Faustino, prout tempora mœnent, tractatu communicato deliberrare: quem ego quia diligo, tanquam qui me diligit, misi. Si respondet iudicio meo, gratias ago. Porro autem, cum vir bonus ab omnibus censeatur, non est homo pejor, si non est optimus. Valet.

EPISTOLA V.

Sidonius Felici suo salutem.

Iterat portitorem salutationis iteratio. **Gozolas** D ves'er (Deus tribuat ut noster) apicum meorum secundo gerulus efficitur. Igitur verecundiam utrique

A eximite communem. Nam si etiamnum silere meditemini, omnes et me cui, et illum per quem scribere debeatis, indignum arbitrabuntur. De temporum statu jam nihil, ut prius, consulo, ne sit moribus tuis overi, si adversa significes, cum prospera non sequantur. Nam cum te non deceat falsa mandare, atque item desint votiva memoratu; fugio quidquid illud inali est, per bonorum indicia cognoscere. Vale.

EPISTOLA VI

Sidonius c Apollinari suo salutem.

Per Faustinum antistitem, non minus mihi veteris contubernii sodalitate quam novæ professionis communionem devinctum, verbo quæpiam **94** cavenda mandaveram: dicto paruisse vos gaudeo. Siquidem prudentibus cordicibus insitum est, vitare fortuita: sicut itidem absurdum est, si cœptis audacibus adverteretur eventus, consurgere in querimonias, et inconsultarum dispositionum culpabiles exitus ad informanda casuum incerta convertere. Quorsum ista hæc? ais. Fateor me nimis veritum, ne tempore timoris publici non timeretis, et solidæ domus ad hoc ævi inconcussa securitas, ad tempestuosos hostium incursus pro intempestiva devotione trepidaret, inchoaretque apud animorum matronalium teneritudinem solemnitas expetita vilesceat: quanquam in pectoribus earundem ita sibi sit genuina sanctitas peculiare metata domicilium, ut si quid secus viantibus accidisset, lætaturæ fuerint quoddam se pro martyre tolerasse martyrium. Ast ego cui majorem confidentiam minor innocentia facit, super hoc ambiguo sententiæ cautiori libentius adhæresco, nec difficulter app'icor etiam tuta metuentibus. Proinde factum bene est, quod anceps iter salubriter distulistis, neque intra factum tantæ alexæ status tantæ familiæ fu. Et licet inchoata via potuerit prosperari, ego tamen hujusmodi consilio album calculum minime apponam, cujus temeritas absolvi nequit, nisi beneficio felicitatis. Dabit quidem talia vota divinitas dignis successibus promoveri: licebitque adhuc horumcæ terrorum sub pacis amœnitate meminisse; sed præsentia faciunt cautos, quos videbunt futura securos. Interim ad præsens, apicum **95** oblator damna sibi quæpiam per Genesium vestrum inflictæ suspirat. Si perspicia a vero non discrepare querimoniam, tribui quæso convincenti reformationem, peregrino celeritatem. Si vero calumniam plectibili sufflainmat invidia, in eo jam præcessit vindicta pulsati, quod procax peti-

* Mamertus Claudianus Viennensis ecclesiæ presbyter, Mamerti episcopi frater. Discernendi enim sunt gerinani duo, Mamertus episcopus et Mamertus Claudianus presbyter, cujus est hæc epistola. Utrique commune vocabulum, Mamertus: sed episcopo proprium id nomen fuit, presbytero cognomen: nam proprium et verum hujus nomen, Claudianus.

b Hos iterum conjungit epist. 12, ad singulos etiam seorsim alias scribit. Videntur fratres fuisse, cum Sidonio necessitudinis vinculo colligati: quod quidem de Apollinari liquet ex epist. 9, lib. II.

c Eidem. Invitati ad martyris apud Arvernorum societatem Simplicius et Apollinaris, ab iustituto

itinere metu hostium destiterant. Factum laudat Sidonius, gaudetque domum, id est familiam, nullis ad id tempus adversis turbatam, hostium incursibus non fuisse expositam. Cave igitur ad arcem Poliniam cum viro docto referas: aut de arce illa tibi persnadeas vel Apollinarium olim fuisse, vel nomen ab Apolline derivasse: quod Gabriel Simeonius, homo Etruscus ingenioso commento sibi visus est divinasse. Nam vetus nomen arcis Podomniacus: quod passim legere est tum in aliis antiquis monumentis, tum in litteris Urbani V papæ ad Carolum regem pro Armando vicecomite, loci domino.

tor sumpti et itinere confectus, temere propositæ A 97
litis exsudat incommoda : atque hoc in ^a maximo
hiemis accentu, summisque cumulis nivium, crustis-
que glacierum : quod tempus, quantum ad sectatores
litium spectat, breve quidem sæpe est audientia, sed
diuturnum semper injuriæ. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Simplicio suo salutem.

Solet dicere, currentem mones, qui rogatur ut faci-
at quod facturus fuerat etiam non rogatus. Percun-
ctere forsitan, quo spectet ista præmitti. Bajulus api-
cum sædulo precatur, ut ad vos a me litteras ferat :
cujus a nobis itinere comperto, id ipsum erat utique,
si tacuisset, orandus : namque hoc officium vester
potius amor, quam geruli respectus elicit. Cæterum
hic ipse beneficium se computat meruisse, qui præ-
stitit; quanquam identidem quod poposcit acceperit;
sed quæ nobis amicitiarum jura, minime agnoscens.
Unde, quanquam absens, facile conjecto, quo repente
stupore ferietur, cum intuitu nostri dignanter ad-
missus, intellexerit se paginam meam magis odose
flagitasse 96 quam tradere. Videre mihi videor, ut
homini non usque ad invidiam perfaceto, nova erunt
omnia, cum inevitabitur peregrinus ad domicilium, tre-
pidus ad colloquium, rusticus ad lætitiā, pauper ad
mensam. Et cum apud crudos cepearumque crapulis
esculentos hic agat vulgus, illic ea comitate tractabitur,
ac si inter Apicios epulones et Byzantinos chironomon-
tas hucusque ructaverit. Attamen qualis ipse quantus-
que est, peropiose me officii votivi compotem fecit.
Sed quanquam hujuscemodi sæpe personæ despici-
biles sunt ferme, in sodalibus tamen per litteras excolendis,
dispendii multum caritas sustinet, et, si ab usu frequen-
tioris alloqui portitorum vilitate revocetur. Vale.

EPISTOLA VIII.

Sidonius b Evodio suo salutem.

Cum tabellarius mihi litteras tuas reddidit, qui te
Tolosam, rege mandante, mox profecturus certis ami-
cis confitebatur; nos quoque ex oppido longe remo-
tum rus petebamus. Me quidem mane primo remora-
tum, vix et tenaci caterva persecutorum paginæ tuæ oc-
casio excussit, ut satisfacere mandato saltem viator,
saltem eques possem. Cæterum diluculo familia præces-
serat, ad duodeviginti millia passuum fixura tentorium,
quo quidem loci sarcinulis relaxandis multa succed-
dunt conducibilia : fons gelidus in colle nemoroso,

A 97 subditus ager herbis abundans, fluvius ante ocu-
los avibus ac pisce multo refertus : præter hæc jun-
ctam habens ripæ domum novam vetus amicus, cu-
jus immensæ humanitati, nec si acquiescas, nec si
recuses, modum ponas. Igitur huc nostris anteceden-
tibus, cum tui causa substitissemus, quo puer ocuis
vel e capite vici remitteretur, e jam duæ secundæ fa-
cile processerant, jam sol adultus roscidæ noctis hu-
morem radio crescente sorbuerat, æstus ac sitis in-
valescebant, atque in profunda serenitate contra
calorem sola quæ tegetet nebula de pulvere. Tum
longinquitas viæ, per virens æquor campi patentis ex-
posita visentibus, quippe ob hoc ipsum sero pransu-
ris, ingemebatur : nam viaturos et si nondum terebat
labore, jam tamen expectatione terrebat. Quæ cuncta
B præmissa, domine frater, huc tendunt, ut tibi pro-
bem, neque animo vacasse me multum, neque corpore,
neque tempore, quo postulatis obtemperavi. Hicet ut ad
epistolæ vestræ tenorem jam revertamur, post verba quæ
primum salve ferebant, hoc poposcisti, ut epigramma
transmitterem duodecim versibus terminatum, quod
possit aptari conchæ capaci, quæ per ansarum latus
utrumque in extremum gyri a rota fundi d senis
cavatur striaturis. Quarum puto destinas vel ventri-
bus pandis singulos versus, vel curvis, melleo consilio,
si id magis deceat, capitibus inscribere : istoque cultu
expolitam e reginæ Ragnahildæ disponis offerre,
votis nimirum tuis pariter atque actibus patrocini-
um invictum præparaturus. Famulor 98 injunctis
quomodocunque, non ut volebam : sed tuæ culpæ
primus ignosce, qui spatii plus præstitisti argen-
tario quam poetæ; cum procul dubio non te lateret,
intra officinam litteratorum carminis si quid incus
metrica produxerit, non minus forti et asprata lima
poliri. Sed ista vel similia quorsum? ecce jam canta :

Pistrigero quæ concha vehit Tritone Cytherea,
Hæc sibi collata cedere non dubitet.
Poscimus, inclina paulisper culcitra herile :
Et minus parvum magna patrona cape.
Evodiumque libens non aspernare clientem,
Quem faciens grandem, tu quoque major eris.
Sic tibi, cui rex est genitor, socer atque maritus
Natus rex quoque sit cum patre, postque patrem,
Felicis lymphæ, clausæ quæ luce metalli,
Ora tamen dominæ lucidiora foveat.
Nam cum dignatur regina hic tangere vultus,
Candor in argentum mittitur e facie.

Si tantum amore nostro teneris, ut scribere has

^a Id Græcis θέρους και χειμῶνος ἀκμή. Nova vocis
noto : quam iterum usurpat lib. v, 44 epist. 17,
ab accentu ludi; et lib. vii, plausum maximo accentu.

^b Quidam libri *Ennodio*, alii *Euhodio*, more anti-
quo. Huic mittit epigramma : quod ejus rogatu scrip-
serat in argentea concha incidendum, quam reginæ
Gothorum Ragnahildæ Eurici conjugii oblaturus erat.

^c Horæ quatuor ab ortu solis. Alteram secundam
dixit in Narbone: *Cum mane exierat novum, et cale-
scens horam sol dabat alteram secundam*. Ea est hora
nostra per ætatem paulo amplius quam nona.

^d Striatam fieri concham oportuit, ut nativam re-
ferret. Sunt enim conchæ marinæ quædam striatæ
Plinio et Apulejo. Striæ porro et striges in columnis

et vasculis quid sint, notum ex Vitruvio. Hic *ventres
pandi* sunt striges, id est canaliculi, quasi sulcus in
aratro; *curva capita* striæ, partes eminulæ, velut
porcæ inter sulcos.

^e Eurici uxori. Hujus enim ut potius existimem
quam Theodorici, facit ratio temporum quibus hæc
scriptæ sunt epistolæ, et quasi sub hujus finem suadet
occuli auctorem epigrammatis, ne videlicet muneris
gratiam deterat si prodatur, quod quidem superstite
Theodorico cui gratus et familiaris erat, non dice-
ret Sidonius. Reginæ igitur nomen uni Sidonio debe-
mus : cui cognominem alteram, Sigivaldi nostratius
uxorem, memorat Gregor. Turon. in Vita Æmiliaui.

nūq̄as non erubescas occulte auctorem, de tua rectus A parte securus. Namque in foro tali, sive Athenæo, plus charta vestra quam nostra scriptura laudabitur.

EPISTOLA IX.

Sidonius Industrio suo salutem.

Interveni proxime Vectio, illustri viro, et actiones ejus quotidianas penitissime et veluti ex otio 99 in-
spexi. Quas quoniam dignas cognitu inveni, non indignas relatu existimavi. Primore loco, quod jure ceteris laudibus anteponeamus, servat illæsam domino domus par pudicitiam: servi utiles, rustici morigeri, urbani, amici, obediens, patronoque contenti; mensa non minus pascens hospitem quam clientem; humanitas grandis, grandiorque sobrietas. Illa leviora, quod ipse quem loquimur, in equis, canibus, accipitribus instituendis, spectandis, circumferendis, nulli secundus. Summus nitor in vestibus, cultus in singulis, splendor in phaleris; pomposus incensus, animus serius; iste publicam fidem, ille privatam asserti dignitatem; remissio non vitians, correptio non cruentans, et severitas ejus temperamenti, quæ non sit tetra, sed tetrica. Inter hæc sacrarum voluminum lectio frequens; per quam inter edendum sæpius sumit animæ cibum; psalmos crebro lectitat, crebrius cantat, novoque genere vivendi, monachum complet, non sub palliolo, sed sub paludamento, ferarum carnibus abstinet, carnisibus acquiescit: itaque occulte delicateque religiosus venatu utitur, nec utitur venatione. Filiam unicam parvam, post obitum uxoris relictam, solatio cælibatus alit avita teneritudine, materna diligentia, paterna benignitate. Erga familiam suam nec in proferendo alloquio minax, nec in admitendo concilio spernax, nec in reatu investigando persequax, subjectorum

statum conditionemque non dominio, sed judicio regit: putes eum domum propriam non possidere, sed potius administrare. Qua industria viri ac 100 temperantia inspecta, ad reliquorum quoque censui pertinere informationem, si vel summo tenus vita cæteris talis publicaretur. Ad quam sequendam, præter habitum quo interim præsentī sæculo imponitur, omnes nostræ professionis homines utilissime incitarentur. Quia, quod pace ordinis mei dixerim, si tantum bona singula in singulis erunt, plus ego admiror sacerdotalem virum quam sacerdotem. Vale.

EPISTOLA X.

Sidonius Felici suo salutem.

Erumpo in salutationem licet seram, domine meus, annis ipse jam multis insalutatus; frequentiam veteris officii servare non audens, post quam me soli patrii sinibus eliminatum peregrinationis adversa frangerunt. Quapropter ignoscere vos quoque decet erubescens: siquidem convenit humiliatis tenere constantiam, quibus forte sit improbum plus amoris quam reverentiæ impendere. Propter hoc denique jam diu taceo, vosque tacuisse, cum filius meus Heliodorus huc venit, magis toleranter quam libenter accepi: sed dicere solebas, quanquam fatigans, quod meam quasi facundiam vererere. Excusatio ista hæc, etiam si fuisset vera, transierat: quæ post terminatum libellum qui parum cultior est, reliquis denuo litteras usuali, licet accuratus mihi melior non sit, sermone 101 contexo. Non enim tanti est poliri formulas editione carituras. Cæterum si caritatis tuæ morem pristino colloquiorum cursui reddis, et nos vetustæ loquacitatis orbitas recurremus. Præter hæc avide, prævio Christo, sicuti locorum fueritis, modo

* Alludit ad Romanæ urbis loca, in quibus recitari poëmata et orationes solebant. De Athenæo testis Lampridius in Alexandro: *Ad Athenæum*, inquit, *audiendorum et Græcorum et Latinorum rhetorum vel poetarum causa frequenter processit*. Capitolinus item in Pertinace et Gordiano; ac Sidonius ipse lib. ix, epist. 13, ad Burgundionem: *Dignus omnino quem Roma plausibilibus sveret ulnis: quoque recitante crepitantis Athenæi subsellia cuneata quaterentur*. Symmachus denique lib. ix, 34. De Foro Trajano Fortunatus ad Berthramnum episcopi Cenomannensem:

Vix modo tam nitido pomposa poëmata cultu
Audit Trojano Roma venerata foro.

De Foro Martis, index vetus adnotatio in codice Apuleiano bibliothecæ Vaticanæ his verbis: *Ego Salustianus legi et emendavi Romæ feliciter, Olibrio et Probrino coss. in foro Martis controversiam declamans oratori Endelechio. Rursus Constantinopoli recognovi Cæsario et Attico coss. Quo ex loco præterea docemur quo tempore cathedra Romæ tenuerit Endelechius rhetor, hoc est, ut interpretor Severus, sanctus Endelechius, orator et poeta Christianus cujus exs at breve 45 carmen de mortibus bonum: quanquam ætatis alterum erat argumentum ex Paulino, qui Endelechii, ut amici sui, meminit in epist. 9 ad Severum.*

† Concha argentea, in qua exarandi erant versus Sidonii.

* Monachorum insigne fuit pallium, ut philosophorum. Nam et ipsam monachorum vitam καὶ ἀσκησιν Græci Patres philosophiam nominarunt. Unde agmina palliata monachorum in funere S. Martini apud Sulpicium Severum. Atque ut philosophos Græci merito ridebant, qui pallio et barba tenus philosopharentur, sic nostri monachos, qui habitu sæculo imponerent, ut ait Sidonius, quibusque φιλοσοφία ἦν τὸ τριβώνιον. Iulianus Pelusiotæ epist. 22, οὐκ ἴσται ἀκησέως πληροφωρία τριβώνος καὶ ὑπὸ κνήμης ἐπίδηξις: *Monachæ vitam, fratres, non complet pallii et barbæ ostentatio.*

‡ Infra epist. 22: *Ut epistolarum curam terminatis libris earum converteremur ad stylium historiarum*. Uterque locus indicat Sidonii epistolaram primam editionem non fuisse, quam Constantio nuncupavit: sed earum aliquot libellos ante Constantianam collectionem in lucem emissos.

* Latino quidem, sed rudi et impolito, qualis tunc in usu vulgo Galliæ. Olim sane Galis sermo peculiaris et diversus a Latino. Unde Varro, Hieronymo teste, Massilienses trilingues vocabat, quod Græcæ, Latine et Gallicæ scirent. Poeta fecit assidua cum Romanis consuetudo, ut Latinum usurparet, sed ut exteris gentibus evenire solet, rudem et incultum, qui proinde magistri studio et industria perpoliri deberet. Ideo laudat Ecclisium Sidonii lib. iii, epist. 3, quod ejus exemplo nobilitas Gallicana Celtici sermonis squama deposita Latinam linguam in scholis accurate perdisceret. Eodemque spectat lib. vii, epist. 2 ad Joannem.

* redux patronus indulgeat, advolaturi, ut rebus amicitia vegetetur, quæ verbis infrequentata torpuerat. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius b Petreio suo salutem.

Ang't me nimis damnus sæculi mei, nuper erepto avunculo tuo Claudiano oculis nostris, ambigo an quempiam deinceps parem conspicaturis. Vir siquidem fuit providus, prudens, doctus, eloquens, acer, et hominum ævi, loci, populi sui ingeniosissimus: quique indesinenter salva religione philosopharetur; et licet crimem barbamque non pasceret, et pallium et clavam nunc irrideret, nunc etiam execraretur, a collegio tamen complatoniorum solo habitu ac fide dissociabatur. Deus bone! quid erat illud, quotiens ad eum sola consultationis gratia conveniebamus? Quam ille omnibus statim totum non dubitans, non fastidians aperiebat? voluptuosissimum reputans, si forte oborta quarumpiam quæstionum insolubilitate labyrinthica scientiæ suæ thesauri eventilarentur. Jam si frequentes consederemus, officium audiendi omnibus, uni solum quem forsitan elegissemus, deputans 102 jus loquendi: viritum, vicissimque, non tumultuatim, nec sine schematis cujuspiam gestu artificioso doctrinæ suæ opes erogaturus. Dein quæcunque dixisset, protinus reluctantium syllogismorum contrarietatibus excipiebamus. Sed repellebat omnium nostrum temerarias oppositiones. Itaque nihil non perpensum probatumque recipiebatur. Hinc etiam illi apud nos maxima reverentia fuit, quod non satis ferebat ægre pigram in quibuspiam sequacitatem. Hæc apud eum culpa veniabilis erat: quo sebat, esset ut nobis patientia ejusdem sine imitatione laudabilis. Quis enim virum super abditis consuleret invitus, a cujus disputationis communiōne ne idiotarum quidem imperitorumque sciscitatio repudiaretur? Hæc pauca de studiis. Cæterum cætera quis competenti præconio

a Victorious comes Arvernorum, quem suum jure sæculari patronum dicit lib. vii, epist. 17 ad Volusianum.

b Filio sororis Mamerti et Claudiani: ad quem mittit Claudiani avunculi nuper vita functi epitaphium.

c Clavam itidem inter philosophorum insignia cum pallio jungit lib. ix, epist. 9, et carmine 15,

Tetrica nodosæ commendat pallia clavæ

Prudentius in Hamartigenia :

Hinc gerit Herculeam vilis sapientia clavam,
Ostentatque suos vicitim Gymnosophistas.

46 E Græcis Lucianus in Parasito : Εὐλα μὲν ἔχουσι καὶ εἰς βιβλιοθήκων ἀπόντες, καὶ ἐπ' ἄριστον. Libanion Andronicò epist. 136 : τῶν δὲ οὐ φιλοσοφούντων χαίρειν ἰὼν πάγων καὶ τρίβωνα καὶ βακτῆριον. *Philosophantium*, inquit, *valedicere barbæ et pallio et baculo.* Et quod propius ad clavam, Chrysostomus de status xvii : Ποῦ νῦν εἰσὼν οἱ τοὺς τρίβωνα ἀναβεβλημένοι, καὶ βαθὺ γίνετον δεικνύοντες, καὶ ῥόπαλα τῇ δεξιᾷ φέροντες οἱ τῶν ἔξωθεν φιλόσοφοι : *Ubi nunc sunt qui pallio amictiuntur, et promissam barbam ostentant, et clavæ dextra gestant externi philosophi?*

d Paulo superius dixit : *In expositionibus interpretum*, quod eodem referri potest. Tractatores enim dicti, sacrarum litterarum interpretes et doctores. Idcirco authenticis opponit Sidonius lib. vii, epist

A extollat? quod conditionis humanæ per omnia membra, clericos opere, sermone populares, exhortatione moerentes, destitutos solatio, captivos pretio, jejunos cibo, nudos operimento consolabatur. Pariter et super his plura replicare superflue statu. Nam merita sua, quibus divitem conscientiam censu pauperatus locupletavit, spe futuræ retributionis celare plus studuit. Episcopum fratrem majorem natu affectuosissime observans, quem diligebat ut filium, cum tanquam patrem veneretur. Sed et ille suspiciebat hunc granditer, habens in eo consiliarium in judiciis, vicarium in ecclesiis, procuratorem in negotiis, villicum in prædiis, tabularium in tributis, in lectionibus comitem, in expositionibus 103 interpretem, in itineribus contubernalem. Sic utriusque ab alterutro, utque ad invidiam exempli, matura fide germanitatis officia restituebantur. Sed quid dolorem nostrum moderaturi causis potius doloris fomenta sufficimus? Igitur ut dicere institueramus, huic jam, et est illud Maronianum, cineri ingrato, id est gratiam non relatu, næmiam condidimus tristem lectuamque, prope modum laboriose, quia faceret dictandi desuetudo difficultatem : nisi quod animum natura desidiosissimum, dolor fletu gravidus accendit. Ejus hoc carmen est :

Germani decus et dolor Mamerti,
Mirantur unica pompa episcoporum,
Hoc dat cespite membra Claudianus.
Triplex bibliotheca quo magistro
Romana, Attica, Christiana fulsit :
Quam totam monachus virente in sevo
Secreta bibit institutione.
Orator, dialecticus, poeta,
d Tractor, geometra, musicusque.
Doctus solvere vincula quæstionum,
Et verbis gladio secare sectas,
Si quæ catholicam fidem læcessunt.
Psalmorum hic modulatur et phœnacus,
Autè altaria, fratre gratulante,
Instructus docuit sonare classes.
Hic solemnibus annis paravit,
Quæ quo tempore lecta convenirent.
e Antistes fuit ordinis in secundo,

9, et Claudianus ipse de Statu animæ, lib. 1 : *Sed rideo prophetas, evangelistas, apostolos (hi authenticos) post etiam authenticorum plurimos tractatores suis propriis voluminibus nomina prænotasse.* Similia etiam scribit lib. ii, ubi Hieronymum laudat potissimum tractatorem; et Severus dialogo 1 Originem tractatorem sacrarum litterarum peritissimum. Vox crebra illius maxime sæculi scriptoribus, quo natum videtur innuere Vincentius Lirinensis in commonitorio : *Doctores, inquit, qui tractatores nunc appellantur quos hic idem Apostolus etiam prophetas interdum nuncupat, eo quod per eos prophetarum mysteria populis aperiantur.*

D e Episcopus, in ordine et gradu presbyteri. Mamertum, inquit, fratrem episcopum plurimum in rebus ita sublevabat, ut quamvis presbyter tantum esset, episcopus ipse quod in modo videretur. Clericorum primo in ordine sunt episcopi, in secundo presbyteri, in tertio diaconi, itaque ita deinceps. Optatus Milevitanus lib. 1 : *Quid commemorem laicos qui tunc in ecclesia nulla fuerant dignitate suffulti? quid ministros plurimos? quid diacones in tertio? quid presbyteros in secundo sacerdotio constitutos? Ipsi apices et principes omnium episcopi, etc.* Ordo igitur secundus Sidonio est ordo presbyterorum. Odo Dorobernicus de S. Willfrido, quando factus est presbyter :

Tandem colla jugo subdens dejecta petito
Ordinis aptatur cælebs in honore secundi.

104 Fratrem fasce levans episcopali.
Nam de pontificis tenore summi,
Ille insignia sumpsit, hic labore.
At ut quisque doles, amice lector,
De tanto quasi nil viro supersit,
Lidis parce genis rigare marmor;
Meus et gloria non queunt humari.

Ecce quod carmen, cum primum adfui, super unanimi fratris ossa conscripsi. Namque tunc abfui cum funeraretur; nec ob hoc tamen perdidit in totum desideratissimam flendi occasionem. Nam dum forte mediarer, lacrymis habenas anima parturiente laxavi: fecique ad epitaphium, quod alii fecerant ad sepulcrum. Hæc ergo scripsimus tibi, ne forte arbitrare solam nos colere vivorum sodalitatem, rei que tuo iudicio essemus, nisi amicorum vita carentum semper, æque ut incolumium, reminisceremur. Namque et ex hoc, quod vix reservatur imaginaria fides vel superstitionibus, non præter æquum opinabere, si perpaucae esse conjicias, qui mortuos ament. Vale.

EPISTOLA XII.

Sidonius Simplicio et Apollinari suis salutem.

Deus bone! quantum naufragioso pelago conformis est motus animarum, quippe cum nuntiorum turbinibus adversis quasi propria tempestate confunditur. Nuper ego filiusque communis Terentianæ Hecyræ sales ruminabamus: studentis **105** assidebam naturæ meminers, et professionis oblitus. Quoque absolutius rhythmos comicos incitata docilitate sequeretur, ipse etiam fabulam similis argumenti, id est, ^a Epitrepontem Menandri in manibus habebam. Legebamus pariter, laudabamus, jocabamurque: et C

A quæ vota sunt communia, illum lectio, me ille capiebat; cum repente puer familiaris astitit vultuosus: cui nos, quid ita? et ille lectorem, inquit, Constantem nomine pro foribus vidi a dominis Simplicio et Apollinare redeuntem; dedit, inquit, litteras quas acceperat, sed perdidit quas recepit. Quibus agnitis, serenitas lætitiæ meæ confestim nubilo superducti mœroris insorduit; tantamque mihi bilem nuntii hujusce contrarietas excitavit; ut per plurimos dies illum ipsum hermam stolidissimum venire ante oculos meos inexoratus arcuerim; laturus ægre, si mihi apices, aut quoscunque, aut quorumcunque non redderet; taceam vestros, qui mihi, dum lecti compos animus durat, minime frequentes maxime desiderabiles judicabuntur. At postquam nostra sensim temporis intervallo ira defremuit, percontor num verbo quispiam præterea detulisset. Respondit ipse, quam esset trepidus et sternax, et præ reatu balbutiret ore, cæcutiret intuitu, totum quo instrui, quo delectari valerem, paginis quæ intercidissent, fuisse mandatum. Quocirca recurrite ad pugillares, replicate membranas, et scripta rescribite. Tandiu enim æquanimitè admitto, ut desiderio meo sinister eventus officiat, donec ad vos **106** nostro sermone perveniat, ad nos vestrum non pervenisse sermonem. Valet.

EPISTOLA XIII.

Sidonius ^b Vectio suo salutem.

Nuper rogatu Germanici spectabilis viri Cantillensem ecclesiam inspexi. Est ipse loco sitorum facili primus; quique post tergum cum jam ^c duodecim

Posset ejus generis testimonia innumera proferri: sed omnium instar erit lex nova imp. Theodosii et Valentiniiani, in qua presbyteri secundi sacerdotes nuncupantur. Ea autem in codice pervetusto legitur his verbis:

THEODOSIUS ET VALENTINIANUS AUGUSTI AD VERUM PRÆFECTUM PRÆTORII.

Ademus quidem sermonem facere, solito plus timore capti de sanctia et venerabilibus sacerdotibus, et secundis sacerdotibus **47** vel etiam levitis, et eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat. Et post alia: De obnoxiiis vero, si qui ambularent cum episcopo, vel cum presbytero, aut etiam cum diacono, sive in platea, sive in agro, sive in quolibet loco, nullo pacto eos retineri vel adduci jubemus, quoniam in sacerdotibus Ecclesia constat. Data xv kalendas Januarias, Theodosio xiii et Valentiniano iii cons.

Ex his, opinor, nemo non videt presbyteros interdum dictos fuisse secundos sacerdotes, aut secundi ordinis sacerdotes: qua nimirum nota distinguuntur ab episcopis, qui primi ordinis erant sacerdotes, et summi sacerdotes appellabuntur. Quod vero doctissimo Savaroni venit in mentem, presbyteros olim etiam episcopos fuisse nuncupatos, atque ita Claudianum hoc loco episcopum dici a Sidonio; id, ut paucis dicam, a Sidonii mente et veterum more alienissimum est. Nec mirari satis possum inanem fabulam de primi et secundi ordinis episcopis in quorundam animis tantum fidei obtinuisse, ut in ore scriptisque suis nihil frequentius habeant, quam duos olim, si Deo placet, in singulis cathedris episcopos fuisse. Nera est fabula, ut dixi: neque ad eam astruendam ab illis quidquam affertur, quod non sua sponte dissulat. Etenim Gennadii locum, ubi Claudianum epi-

scopum appellare videtur, corruptum esse jam alii monuerunt. Quorsum enim secum ipse pugnaret, ut episcopum hic diceret quem presbyterum postea vocat? Justus vero, qui in arca sepulchrali quæ in S. Illidii basilica visitur, Arvernæ urbis episcopus inscribitur, non est Justus ille archidiaconus S. Illidii episcopi; sed Justus alter qui reipsa fuit episcopus Arvernorum post Avolum, ante Cæsarium: cujus sane nomen apud Gregorium Turonicum in episcoporum elencho quæri non debet, quia post Gregorium vixit. De Joanne denique archidiacono Cabilonensi par est hallucinatio, quam prodest epist. 25.

^a Epitrepontem Menandri fabulam citat Stobæus sermone 87 ex eaque profert hos versus,

Ἐπιτρέπον τὸ καταγέλαστον τὸ δὲ
Ἀλεξάνδρου, τὸ δ' ὀδυρόντες ἀνθρώπων.

Idem aliis locis *ἐπιτρέποντας*, καὶ *ἐπιτρόπους*. Alciphron item *ἐπιτρέποντας* inter fabulas Menandri numerat epistola ultima et Athenæus lib. xiv. Meminit et tacito auctoris nomine Quintilianus, Epitrepontis perfectum oratorii iudicii ideam continere docens, lib. x, cap. 1.

^b Viro illustri, cujus supra mentio epistola 9. Cantillensem ecclesiam dicit, a Cantilla vetere castello Arvernorum, **48** cujus mentio in Tabula Itineraria Peutingeri. Annales rerum a Pippino gestarum anno 762: *Aquitaniam ingressus quedam oppida et castella manu cepit: in quibus præcipua fuerunt Burbonium, Cantilla, Ciarus Mons.*

^c Annos 60, ut Juvenalis, quem æmulator satira 8:

Stupet hæc qui jam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fontico coniale natus.

lustra transmittat, quotidie tamen habitu cultuque conspicuo non juvenescit solum, sed quodammodo repuerascit. Enim vero vestis astricta, tensus colturnus, * crinis in rotæ specimen accisus, barba intra rugarum latebras mercis ad cutem secta forpibus; ad hoc et munere superno membrorum solida conjunctio, integer visus, amplius in celeri gressu incessu, incorruptæ lactea dentium compage gingivæ. Non illi stomachus nauseat, non vena flammatur, non cor incutitur, non pulmo suspirat, non riget lumbus, non jecur turget, non mollescit manus, non spina curvatur; sed præditus sanitate juvenili, solam sibi vindicat de senectute reverentiam. Propter quæ beneficia peculiaris Dei, quoniam vobis jura amicitia grandia vigent, quippe vicinis; obsecro ac noneo ut consilio tuo, cui sequendo per conscientiam magnam maximam tribuis auctoritatem, non multum fidat ambiguis, nec nimis nimia credat incolumitati: sed tandem professione religionis arrepta, viribus potius resurgentis innocentia convalescat, **107** faciat se vetustus annis meritis novum. Et quoniam nemo ferme est qui plectilibus careat occultis, ipse super his quæ clam commissa reminiscitur, palam fusa satisfactione solvatur. Nam sacerdotis pater, filiusque pontificis, nisi sanctus est, rubo similis efficitur; quem de rosis natum, rosasque parientem, et genitis gignentibusque floribus medium, pungentibus comparanda peccatis dumorum vallat asperitas. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius ^b Polemio suo salutem.

C. Tacitus e majoribus unus tuus, Ulpianorum temporum consularis, sub verbis eujuspium Germanici ducis in historia sua retulit dicens: * Cum Vespasiano mihi vetus amicitia, et dum privatus esset, amici vocabamur. Quo respicit, ais, ista præfari? ut scilicet memineris, eo tempore quo personam publicam portas, gratiæ te privatæ memoriam semper esse oportere. Biennium prope clauditur, quod te præfectum prætorio Galliarum, non nova vestra dignatione, sed nostro affectu adhuc vetere gaudemus. Qui si Romanarum rerum sineret adversitas, ægre tolerarem, nisi singulæ personæ, non dicam provinciæ, variis per te beneficiis amplificarentur. Et nunc cum id quod possibilitas tua non habet, verecundia non petatur: dicas velim, qualiter fueris futurus humanus in factis, qui perduras avarus in verbis. Nam tuorum peritiæ comparatus, **108** non solum Cornelios oratores, sed Ausonios quoque poetas vincere potes. Si

* Utrumque inter prisca cultus delicias, lege cautum Levi ici XIX: Οὐ ποιήσατε σισόνη ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. Οὐδὲ θεράπετε τὴν ὄψιν τοῦ πάγωνος ὑμῶν. Hoc est, interprete Hieronymo: Non in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam: quemadmodum, inquit Hesychius lib. vi in Leviticum, hi facere consueverunt qui barbaricas student comas.

^b Præfecto prætorio Galliarum, cujus et Araneolæ sponsæ luserat epithalamium carmine 15, in quo quidem, atque in epistola nuncupatoria, de Polemii doctrina philosophandique studio permulta.

* Verba sunt Claudii civilis Bataavorum principis apud Tacitum lib. v Historiarum, sed paulo aliter a

A te baetenus philosophantem, nova sulio ob jurisdictionem gloria capit, ^d et nos aliquid uomenque decusque gessimus. At si videtur humilitas nostræ professionis habenda contemptui, quia Christo res humanas vitasque medicaturo nutrium conscientiarum cultro squalens ulcus aperimus: quod et in nostri ordinis viris et si adhuc aliquid de negligentia felet, nihil jam tamen de superbia tumet: noveris volo, non ut est apud præsulem Iori, sic esse apud judicem mundi. Namque ut is qui propria vobis non tacerit flagitia, damnatur; ita nobiscum qui eadem Deo fuerit confessus, absolvitur. Unde liquido patet, incongrue a partibus vestris nimis reum pronuntiarum, cujus causa plus spectat tribunal alienum. Quapropter imminuentem querelam nostri doloris nequaquam valebis ulterius effundere; quia succedentibus prosperis, sive obliviscare, sive negligas gratiam antiquam, juxta est acerbum. Proinde si futura magni pensatis, scribe clerico; si præsentia, scribe collegæ. Et hæc in te ipse virtutem, si naturalis est, excole; si minus, ut insititiam appone; quia sodales vetustos nunquam pro consequentum novitate fastidias. Porro autem videbero sic amicis uti quasi floribus, tandiu gratis, donec recentibus. Vale.

109 EPISTOLA XV.

*Sidonius * Elaphio suo salutem.*

Epulum multiplex, et capacissima lectisteria para; plurimis viis, pluribus turbis ad te venit; ita bonorum contubernio sedit: quippe postquam omnibus tempus futuræ dedicationis inclaruit. Nam baptisterium quod olim fabricabamini, scribitis jam posse consecrari. Ad quæ festa vos voti, nos ministerii, officii multos, fidei totos causa sollicitat. Si quidem res est grandis exempli, eo tempore a vobis nova ecclesiarum culmina strui, quo vix auderet alius vetusta sarcire. Quod restat, optamus, ut Deo nostro per uberes annos, sicut vota redditis, ita voveatis reddenda: ilque non solum religione celata, sed et conversione manifesta: mitigatoque temporum statu, tam desiderio meo Christus indulgeat, quam Ruthenorum; ut possitis et pro illis offerre sacrificia, qui jam pro vobis offertis altaria. De cætero, quantum et extremus autumnus jam diem breviam, et viatorum sollicitas aures, foliis toto nemore labentibus, crepulo fragore circumstreperit; inque castellum ad quod invitatis, ut pote Alpibus rupibus iunctum, sub vicinitate brumali difficilius ascenditur, nos tamen, Deo prævio, per tuorum montium latera

Tacito concepta: *Erga Vespasianum*, inquit, *vetus mihi observantia, et cum privatus esset, amici vocabamur.*

^d Fuerat enim præfectus Urbis: cujus dignitatis ac magisterie militum, par erat prærogativa prætoriana, lib. i cod. Theod. de Præfectis prætorio, sive Urbis, et magistris militum.

* Quidam, *Eriphio*. Rogatus ab Elaphio Sidonio, ut ad dedicandam ecclesiam veniret quam ille in quodam castello Ruthenicæ diocesis extraxerat, operam spondet: quia nimirum episcopus Ruthenicus eo tempore nullus erat, ut docet epistola 6, lib. vii. Ad Elaphium est Ricci epist. 7, lib. ii.

confragosa venientes, nec subjectas cautes, nec superfectas nives expavescemus : quamvis jugorum profunda declivitas aggere cochleatim fracto sæpe redeunda **110** sit : quia etsi nulla solemnitas, tu satis dignus es, ut est ^a Tullianum illud, propter quem Thespiæ visantur. Vale.

EPISTOLA XVI.

Sidonius ^b Ruricio suo salutem.

Accepi per Paterninum paginam vestram, quæ plus mellis an salis habeat incertum est. Cæterum eloquii copiam hanc præfert, hos olet flores, ut bene appareat, non vos manifesta modo, verum etiam fertiva quoque lectione proficere. Quamquam et hoc surtum quod deprecaris, exemplati libelli, non venia tam debeat respicere quam gloria. Quid tu enim facias absque virtute, qui nec ipsa peccata sine laude **B** committis? Ego vero quidquid impositum est fraudis mihi ut pote absentem, libens audio, principalique pro munere amplector, qui quodammodo damnum indemne toleravi. Neque enim quod tuo accessit usui, decessit hoc nostræ proprietati; aut ad incrementa scientiæ vestræ per detrimenta venistis alienæ. Quin potius ipse jure abhinc uberi præconio non carebis; qui magis igneo ingenio naturam decenter ignis imitatus es, de quo si quid demere velis, remanet totus qui transfertur. Unde jam pareo trepidare, deque moribus amici plusculum recto secus credere. Namque in hoc facto nos magis vulvus polluit culpæ, si feriat icetus invidiæ. Vale.

111 EPISTOLA XVII.

Sidonius ^c Arbogasti suo salutem.

Eminentius amicus tuus, domine major, obtulit mihi, quas ipse dictasti, litteras litteratas, et gratiæ trifariam rendentis cultu refertas : quarum utique virtutum caritas prima est, quæ te coegit in nobis, vel peregrinis, vel jam latere cupientibus, humilia dignari : tum verecundia, cujus instinctu dum immerito trepidas, merito prædicaris; tertia urbanitas, qua te ineptire facetissime allegas, et Quirinalis impletus fonte facundiæ, potor Mosellæ Tiberim ructas : sic barbarorum familiaris, quod tamen nescius barbarismorum; par ducibus antiquis lingua, manuque; sed quorum dextera solebat non minus stylum tractare quam gladium. Quocirca sermonis pompa Ro-

A mani, si qua adhuc uspiam est, Belgicis olim sive Rhenanis abolita terris in te resedit : quo vel incolumi, vel perorante, etsi apud limitem ipsum Latina jura ceciderunt, verba non titubant. Quapropter alternum salve rependens, granditer lætor, saltem in illustri pectore tuo vanescentium litterarum remansisse vestigia : quæ si frequenti lectione continuas, experire per dies, quanto antecellunt belluis homines, tanto anteferri rusticis institutos. De paginis sane quod spiritalibus vis ut aliquid interpret improbus garriam, justus hæc postulabuntur a sacerdotibus loco propinquis, ætate grandævus, file claris, opere **112** vulgatis, ore promptis, memoria tenacibus, omni denique meritorum sublimium dote potioribus. Namque ut antistitem civitatis vestræ relinquam, consummatissimum virum, cunctarumque virtutum conscientia et fama juxta beatum, multo opportunius de quibuscunque quætionibus tibi interrogantur inclyti Galliarum patres et protomystæ, nec satis positus in longinquo Lupus, nec parum in proximo Auspicius : quorum doctrinæ abundant eventilandæ, nec consultatio tua sufficit. Proinde quod super hac precum parte non parvi, benignus quidem, sed et justus ignosce : quia si vos imperitiam fugere par est, me quoque decet vitare jactantiam. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Sidonius Lucentio suo salutem.

Oblivisceris quod rogaris, eque contrario, si quid injungas, ex asse meministi repeteri. Perlongum **C** est, de cito reditu quæ tu, tuique promiseritis mihi, meisque : quorum omnium non sunt vel minima completa. Quin potius, cum fugam a nobis machinarem, quo reversuros ad sacrum pascha vos putavimus, nullæ graves sarcinæ ad prædium ex oppido ductæ, nulla serraca, nulla esseda subvehendis oneribus attrahebantur. Utque de matronalium partium nil querar fraude, quas cum expeditis tulstis impedimentis, tuque fraterque communis ^d Volusianus, vix singulorum clientum **113** puerorumque comitatu ambiebamini : per quod sollicitudinem prosequentem vana mox recurrendi spe sefellistis; cerere frater Volusianus, qui forte pergens in prædia Bajocassina, totamque provinciam ^e Lugdunensem se-

^a Libro IV in Verrem : *Præxiæ Cupidinem fecit, illum qui est Thespiis : propter quem Thespiæ visantur. Nam alia visendi causa nulla est.* Idem tradit Strabo lib. IX : *Αἱ δὲ Θεσπιάι πρότερον μὲν ἑργωρίζοντο διὰ τὸν Ἐρωτα Πραξιτέλους, ὃν ἔγλυψε μὲν ἐκείνος, ἀνέθηκε δὲ ἡ ἑταίρα Θεσπιάισι. Πρότερον μὲν γὰρ ἀλόγενοι τινες τὸν Ἐρωτα ἀνέβαινον ἐπὶ τὴν θίαν, ἄλλως οὐκ οὐσαν ἀξιοδίατον.*

^b Cujus et Iberiæ conjugis epithalamium cecinit carmine II, episcopo postea Lemovicensi. Is enim est cujus paucis abhinc annis ex S. Galli bibliotheca editi sunt duo libri epistolarum, quas partim episcopus, partim ante episcopatum scripsit. In illis sunt aliquot ad Sidonium, atque in his octava, cui Sidonius hoc **49** loco respondet. Eidem et alias scribit lib. V et VIII, nondum episcopo.

^c Ex Sidonii verbis docemur Arbogastem stylum inter arma tractasse, domo Belgam fuisse, habitasseque ad Mosellam, non procul ab Auspicio, Tullen-

D sinum videlicet Lemorum episcopo : cujus nuperime ad Arbogastem edita est epistola quæ hæc omnia confirmat. Docet enim Arigii filium sui-se, c. mitem Treverorum, e stirpe Arbogastis alterius Franci, qui comes fuit Valentiniiani junioris. Barbaros ergo quibuscum versabatur, Francos interpretor, qui jam tum in Belgica prima dominabantur; antistitem civitatis episcopum Trevirensem; Lupum vero Tricassinum, ad quem non senel Sidonius.

^d Frater Sidonii : ad quem lib. VIII epist. 17.

^e Lugdunenses provinciam Sidonii ævo quatuor erant, totidemque in Notitia imperii describuntur : quæ ad nostram hanc ætatem antiquas retinent metropoles. Primæ caput Lugdunum, de qua lib. V, epist. 7. Secundæ Rothomagus, cui subest civitas Bajocassium hoc loco. Tertiæ Turoni, quæ nominatur in epistola Leonis Bituricensis, aliorumque episcoporum, *Ne clericis expetant secularia judicia,*

caudam pervagaturus, expectationem nostram specie brevioris itineris elusit. Et nunc tu ipse sic multis contra fidem diebus otia abundus, ais tibi, si quas postea luserim metro nugas, mitti oportere. Annuo injunctis, quia dignus es ut talia legas. Nam carmen ipsum quod nunc e manibus elabitur, tam rusticanum est tamque impolitum, ut me non illud ad villam, sed potius e villa mittere putes. * Basilicam sancti pontificis confessorisque Martini, Perpetuus episcopus, dignissimum tanto prædecessore successor, multum priori, quæ fuit hæcenus, capaciorem novavit. Magnum est, ut ferunt, opus nominandumque; quod in honorem talis viri factum, talis vir fecisse debuerit. Hujus me parietibus inscribere supradictus sacerdos hoc epigramma compellit, quod recenselis; ut est in his quæcunque deposcit privilegio caritatis imperiosissimus. Atque utinam molis illius pompam, sive donaria, nil hujus obsequii turpet oblatio: quod secus fore plurimum timeo. Nisi forsitan inter omnia venusta sic epigrammatis istius fœditas placeat, ut niger nævus candido in corpore: qui quidem solet sic facere risum, quod accipere suffragium. Sed quid hinc amplius? pone fistulas ipse pastorias, et elegiæ nostræ, quia pede claudicat, manum porrige.

114 Martini corpus, totis venerabile terris,
In quo post vitæ tempora vivit honor,
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
Quæ confessori non erat æqua suo:
Nec desistebat cives onerare pudore
Gloria magna viri, gratia parva loci.
Antistes sed qui numeratur b sextus ab ipso,
Longam Perpetuus sustulit invidiam:
Interum removens modici penetrare sacelli,
Amplaque tecta levans exteriore domo.
Creveruntque simul, valido tribuente patrono,
c In spatii ædes, conditor in meritis:
Quæ Salomoniaco potis est conflare templo,

ad episcopos provincie Tertiæ. Sic enim ex antiquis exemplaribus ibi legendum est; non Thraciæ, ut vulgo legitur inter epistolas Leonis papæ, quibus hæc parum caute inserta est, cum ejus non sit. Quartæ metropolis Senones, unde Senonia appellatur lib. vii, epist. 5, et in Notitia de Tractu Armoricanico. Cæterum Lugdunenses provincie, cum primum dividi cœperunt, duæ tantum fuerunt: post quatuor factæ, a Theodosio, ut conjicio. Nam a Rufio Festo duæ tantum numerantur, nec plures ab Ammiano Marcellino, qui Turones in secunda Lugdunensi collocat, Senones in prima: ut satis appareat tertiam ex secunda, quartam ex prima natam esse.

* De hac S. Martini basilica quam Perpetuus Turonum episcopus condidit, remota vetere parvula, quam Briccius ædificarat, agit Gregorius Turon. lib. ii, cap. 14, et lib. x in elenco episcoporum. Ejus parietibus Perpetui rogatu varia diversorum poetarum inscripta fuerunt epigrammata: quæ olim collecta, nunc etiam in plerisque Sulpicii Severi codicibus ad Vitæ S. Martini causam adjecta reperiuntur: atque inter alia Sidonianum hoc, quod nobilissimo basilicæ loco, id est in abside, incisum notant, in quam S. Martini corpus fuerat translatum: deinde alterum Paulini Petrocorii, supra ostium basilicæ a parte Ligeris: quod versibus constat 25, hoc modo.

Quisque solo adclinis mersisti in pulvere vultum,

50 et qui sequuntur. Editi enim sunt sub finem librorum vi de Vita Martini, sed sine titulo: de quibus et Paulinus ipse scribit in epistola ad Perpetuum. Sunt præterea ibidem Martini Dumiensis versiculi:

Septima quæ mundo facta mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud,
Istud transgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, abso vanturque priores,
Nil novet, aut addat garrula posteritas.
Dumque venit Christus, populos qui suscitavit omnes,
Perpetuo durent culmina Perpetui.

Obtulimus, ut cernis, quod cantilenæ recentis obviam manui fuit; sed nec hoc minus, si morose nectis, astra quætiemus, versibus quoque stereographis, si res exegerit, usuri: quos huic carmini lenitate adæquandos falso putabis. Namque efficacitatis citius, ardentius natura mortalium culpam aliquam, quam laudet. Vale.

115 EPISTOLA XIX.

Sidonius Florentino suo salutem.

Et moras nostras, et silentium accusas: utrumque purgabile est; namque et venimus et scribimus. Vale.

EPISTOLA XX.

Sidonius Domitio suo salutem.

Tu cui frequenter arma et armatum et armatos inspicere jucundum est; quam voluptatem putans mente conciperes, si Sigismerem regium juvenem, ritu atque cultu gentilium ornatum, ut pote sponsum, seu petiorem, prætorium soceri expetere vidisses? Illum equus quidem phaleris comptus, imo equi radiantibus gemmis onusti antecedeant, vel etiam subsequebantur: cum tamen hoc magis ibi decorum conspiciebatur, quod præcursoribus suis, sive pedisequis, pedes et ipse medius incessit, flavumque cocco, rutilus auro, lacteus sericeo, tum cultui tanto, coma, rubore, cute concolor. Regulorum autem, sociorumque comitantum forma et in pace terribilis: quorum pedes primi perone setoso talos adusque vinciebantur; genua, crura, suræque sine tegmine.

ii scilicet quos super ostium a parte meridiana adjectos postea fuisse auctor est idem Gregorius lib. v, cap. 37.

b Sextum a Martino Perpetuum dixit, quia Justinianum, opinor, et Armentium numerat qui Briccio pulso sedem ejus tenuerunt; quos in episcoporum indiculo præterit Gregorius: proinde quantum illic a Martino statuit Perpetuum. At lib. ii alium calculum secutus quintum facit.

c Hanc ære causam ascribunt, qui antiquis ædificiis nova substituant: quod videre est in Christianis monumentis antiquarum inscriptionum. Nota autem in suburbana S. Felicis ecclesia quam Paulinus episcopus condidit, restant hodieque versus quos Paulini ipsius esse plerique judicant, renovata ab eo, ut est in Natali x, basilica compositos.

Parvus erat locus ante, sacris angustus agendis,
Supplicibusque negas pandere posse manus
Nunc populo spatiosa sacris altaria præbet
Officium, mediis martyris in gremio.
Cuncta Deo renovata placeant, novat omnia semper
Christus, et in cumulum luminis amplifcat
Sic et dilecti solum Felicis honorans,
Et splendore simul protulit et spatia.

d Gothumne, Francum, an Burgundionem, non satis exploratum. Illud certum est, Sigismerem hunc, contra quam viro docto visum sit, diversum esse a Sigismere comite Athalarici regis Italiae, cujus mentio apud Senatorem lib. viii, epist. 2, tum quia loca et tempora discrepant, tum quia comitem illum regis sanguine ortum fuisse nihil est quod suadeat.

Præter hoc vestis alta, stricta, versicolor, vix ap- A hic vagientis infantia lactentia membra formavimus; hic civicarum bajulabare pondus ulnarum. Hinc ^b avus Fronto blandus tibi, sibi severus, qui exemplo esse potuisset his quæ habemus nos in exemplo; hinc avia Auspicia, quæ tibi post tuæ matris orbata decessum, dependit una curam duarum. Sed et mater tera tua hinc, et hinc fuit sanctior sanctis Frontina virginibus, quam verebatur mater, pater venerabatur, summæ abstinentiæ puella, summi rigoris ac fidei ingentis, sic Deum timens, ut ab hominibus timeretur. Hic te imbuendum liberalibus disciplinis, grammatici, theorisque studia florentia monitu certante fovērunt : unde tu non tam mediocriter institutus existis, ut tibi liceat Arvernos vel propter litteras non amare. Taceo ^c territorii peculiarem jocunditatem; taceo illud æquor agrorum, in quo sine periculo quæstuosæ fluctuant in segetibus undæ: quod industrius quisque quo plus **118** frequentat, hoc minus naufragat : viatoribus molle, fructuosum aratoribus, venatoribus voluptuosum; quod montium cingunt dorsa pascuis, latera vinetis, terrena villis, saxosa castellis, aperta lustris, aperta culturis, concava fontibus, abrupta fluminibus; quod denique hujusmodi est, ut semel visum advenis, multis patriæ oblivionem sæpe persuadeat. Taceo civitatem ipsam, tui semper sic amatissimam, ut soli nobilium contubernio præferre nil debeas; cui tu manu injecta feliciter raptus inserebare : sicque omnes præsentis vestræ voluptas, quod tamen nullum satias cepit. Jam quid istic de re familiari tua dicam, cujus hic status est, ut tuam pensam hoc sit facilis toleratura, quod crebris? Nam dominus agricola si laetem hic foveat, sic facit sumptum, quod angat et redditum. Hæc unus tibi omnium, certe honorum civium voto, petito, vice garrigo : qui cum tanto honore te poseant, tanto amore desiderent, intelligi datur, gaudii plus te, dum tribuis quod rogaris, assecuturum. Vale.

EPISTOLA XXI.

Sidonius Apro suo salutem.

Est quidem princeps in genere monstrando partis paternæ prærogativa : sed tamen multum est quod debemus et matribus. Non enim a nobis aliquid exilium fas est honorari, quod pondera illarum, quam quod iterum semina sumus. Sed originis nostræ definiendæ materia vel ratio sit penes physicos : nos unde hæc ista præmisimus persequamur. ^a Heduis pater tibi, mater Arverna est. Primis Heduis deberis : ergo non solis, vel propter illud exemplum nostri Maronis, quo teste Pallas sic habitus Arcas, quod pariter et Samois, in Mezentium movere potuisset, ut peregrinus, arma Hetruscorum, ni mixtus matre Sabella, partem quoque **117** patriæ inde traxisset. Ecce habes magnum maximo auctore documentum, quod patriæ pars computanda sit et regio materna : nisi poetas, et cum ab historia non recedunt, mentiri existimabimur. Igitur Arverni si portionem tui saltim vicissim jure sibi vindicant, patienter admitte querimoniam desiderantur; qui tibi per unius oris mei officium, non unius pectoris profudere secretum. Quos palam et coram dicere puta : Quid in te mali tantum, ingratis, commisimus, ut per tot annos quondam humum altricem nunc velut hosticum solum fugias? Hic incunabula tua fovimus;

^a Hedui Arvernus ut sedibus vicinis, ita multis sæpe privatis publicisque fœderibus conjuncti. Fidem faciat vetus ara marmorea, quæ Genio Arvernorum a Suavi quondam Æduo posita, in Ricomagi nostræ D suburbano Mauasiacensi cœnobio restat his verbis :

GENIO ARVERNORUM
SEX. ORCVI SUAVIS
ÆDUUS.

^b Hic idem videri potest, quod non facile affirmarim, Fronto comes, gemina legatione functus ad Suevos in Hispaniam, primum sub Valentiniano, deinde sub Avito. Utriusque meminit **51** Idatius noster : prioris anno 41 Martiani, posterioris triennio post, his verbis : *Per Avitum Augustum Fronto comes legatus mittitur ad Suevos : similiter et a rege Gothorum Theuderico, quia fides Romano esset imperio : ut quia uno essent pacis fœdere copulati, jura fœderis promissa servarent.*

^c Inferioris Arvernæ nostræ, quæ peculiari vocabulo Lemane dicta. Hujus ubertatem multis etiam

versibus ornat in panegyrico Aviti. Certat enim Lemanicus agri amœnitatis cum fecunditate. Sed amœnitatis famam testantur Childeberti regis verba, quæ recitat Gregorius, et ipse Arvernus, lib. III, cap. 9 : *Dicere, inquit, erat solitus rex, Velim unquam Arvernam Lemanam, quæ tantæ jocunditatis gratia refulere dicitur, oculis cernere.*

^d Consiliario Eurici regis Gothorum, et velut quæstori : hoc enim significat quæ ad eundem scribit lib. VIII, epist. 5. Quantus præterea vir fuerit eloquentiæ ac poeticæ studiis, jurisque civilis eximia cognitione, multis passim locis prædicat Sidonius. Item Ennodius in Vita Epiphanii, de hujus ægri legatione ad Euricum : *Erat, inquit, ea tempestate consiliorum principis et moderator et arbiter, Leo nomine, quem pro eloquentiæ meritis non una jam declamationum palma susceperat : qui cum summo gaudio adventum pontificis indicavit notitia publicæ.* Sed et superstes Eurico Leo; idem quoque munus obiit in aula Alarici filii : cujus item consiliarius a Gregorio dicitur lib. I Miraculorum, cap. 92.

natis libris earum, converteremus ad stylum historiae. Reverentia summa, summo et affectu, **119** talem atque tantam sententiam amplector: idoneum quippe pronuntias ad opera majora, quem mediocria putas deserere debere. Sed quod fatendum est, facilius audeo hujusmodi suspicere iudicium, quam suscipere consilium. Res quidem digna quam tu iuberis: sed non minus digna quam faceres. Namque et antiquitus, cum C. Cornelius C. Secundo paria suasisset, ipse postmodum quod injunxit arripuit: idque ab exemplo nunc melius aggredieris: quia et ego Plinio ut discipulus assurgo, et tu vetusto genere narrandi iure Cornelium antevenis; qui saeculo nostro si revivisceret, teque qualis in litteris et quantus habere, conspiceretur, modo verius Tacitus esset. Itaque tu molem thematis missi recte capessis, cui praeter eloquentiam singularem, scientiae ingentis magna opportunitas. Quotidie namque per potentissimi consilia regis, totius sollicitus orbis, pariter ejus negotia et jura, foedera et bella, loca, spatia, merita cognoscis. Unde quis justius sese ad ista succinxerit, quam ille, quem constat gentium motus, legationum varietates, facta ducum, pacta regnantium, tota denique publicarum rerum secreta didicisse? quique praestanti positus in culmine, non necesse habet, vel suppressere verum, vel concinnare mendacium? At nostra longe conditio dispar, quibus dolori peregrinatio nova, nec usui lectio vetusta: tum religio professioni est, humilitas appetitui, mediocritas obscuritati; nec in praesentibus rei tantum, quantum in futuris spei locatum. **120** Postremo languor impedimento; jamque vel sero propter hunc ipsum desidia cordi aequaeva. Certe jam super studiis nulla laus curae, sed ne posthuma quidem: praecipue gloriam nobis parvam ab historia petere fixum; quia per homines clericalis officii temerarie nostra, jactanter aliena, praeterita infructuose, praesentia semiplene, turpiter falsa, periculose vera dicuntur. Est enim hujusmodi thema, vel opus, in quo bonorum si facias mentionem, modica gratia paratur; si notabilium, maxima offensa. Sic se ille protinus dicti omni color, odorque satyricus admiscet. Ilicet scriptio historica videtur ordine a nostro multum abhorrere, cujus inchoatio invidia, continuatio labor, finis est odium. Sed tunc ista proveniunt, clericis si aliquid dicitur auctoribus, qui colubrinis oblatratorum molaribus fixi, si quid simpliciter edamus, insani; si quid exacte, vocamur praesumptiosi. At si tu ipse, cui datum est saltibus gloriae proterere posse cervices vituperonum, seu supercurrere, materiae istius libens provinciam sortiare: nemo te celsius scripserit, nemo antiquius, etiam si placeat recentia loqui; quandoquidem ser-

monum copia impletus ante, nunc rerum, non reliquisti cur venenato morsu secere. Atque ideo te in posterum consuli utilitas, audiri voluptas, legi auctoritas erit. Vale.

121 EPISTOLA XXIII.

Sidonius a Proculo suo salutem

Filius tuus, imo communis, ad me cucurrit; qui te relicto deliquisse se mæret, obrutus poenitendi pudore transfugii. Igitur audito culpæ tenore, corripui latitandum verbis amaris, vultu minaci, et mea quidem voce, sed vice tua: dignum abdicatione, cruce, culco clamans, cæterisque suppliciis parricidalibus. Ad hæc ille confusus irrubuit, nil impudenti excusatione deprecatus errorem; sed ad cuncta convictum cum redarguerem, verecundiæ junxit comites lacrymas, ita profluas ubertimque manantes, ut securæ correctioni fidem fecerint. Rogo ergo sis clemens in se severo: et dondnum sequens, non habeas te iudice reum se proficiente damnabilem: quem si inaudita genera poenarum jubeas inexoratus excipere, non potest amplius per te dolore, quam per se pudore torqueri. Libera metu desperationem suam, libera confidentiam meam, et pietatis paternæ necessitate, si bene interpretor, te quoque absolve, qui conficere occulto, quod filius publico mærorum conficitur: cui fecisse me constat plurimum injuriæ; si tu tamen vel parva feceris: quam certe ut spero non facies, nisi scopulis durior duras, aut adamantibus rigidior perseveras insecabilibus. Ergo si de moribus tuis deque amicitis juste meliora præsumo, excusato propitius indulge: quem **122** reconcilians fore fidelem constanter in posterum spondeo; quoque velociter culpa soluto, ego beneficio ligor: magnopere deposcens, non ut ignoscas modo, verum ut et protinus, et revertentem non domo solum, sed et pectore admittas. Deus magne! quam lætus orietur tibi des, mihi nuntius, animus illi, cum paternis pedibus affusus, ex illo ore læso, ore terribili convicium exspectans, osculum exceperit. Vale.

EPISTOLA XXIV.

Sidonius Turno suo salutem.

Bene nomini, bene negotio tuo congruit Mantuani illud:

D Turne, quod optanti civum promittere nemo Auderet, volvenda dies en atulit ul ro.

Pecuniam pater tuus Turpio, vir tribunitius, mutuum pridem, si recordaris, a Maximo Palatino postulavit, impetravitque; nil quidem loco fiduciae pignorisque, vel argenti sequestrans, vel obligans prædiorum: sed, ut chirographo facto docetur, cuncta centesima est feneratori: quæ per pilustre producta tempus modum e sortis ad duplum adduxit. Sed cum

* Ejusdem est argumenti cum epistola Plinii 22, lib. III, nisi quod Plinius pro liberto Sabinianum patronum, Sidonius pro filio patrem exorat.

† Ex eorum genere, opinor, qui sacris aut privatis largitionibus militabant, et in provincias a comitibus dirigi solebant, l. 1 cod. Theod. de palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum.

* Usura centesima duodecim nummos singulis annis peragit in centenos. Fuerint ergo centum aurei Turpioni hac lege dati a Maximo: usura in decennium producta cum capite conficiet ducentos vicenos: quæ summa duplum sortis non æquat modo, sed superat. Verum Sidonius, ut viri docti observant, excurrentis supra duplum summæ rationem

pater tuus morti propinquæ morbo incumbente succumberet; atque ob hoc ipsum publica auctoritas male valentem patremfamilias violentius ad reformandum debitum arctaret, nec sustineri valeret improbitas exsecutorum; proficiscenti mihi Tolosam, jam desperatus **123** litteris imperavit, ut me rogantē creditor vester modicis saltem largiretur inducias. Precibus orantis citus annui: quia cum Maximo mihi non notitiæ solum, verum et hospitii vetera jura. Igitur ad amicum libens ex itinere perrexi, quanquam villa non paucis aggere a publico millibus abesset. Ut veni, occurrit mihi ipse, quem noveram antèrurs corpore erectum, grassu expeditum, voce liberum, facie liberalem, multum ab antiquo dissimilis incessu. Habitus viro, gradus, pudor, color, sermo religiosus; tum coma brevis, barba proluxa, tripodes sellæ, cilicium vela foribus appensa, lectus nil habens plumæ, mensa nil purpuræ; humanitas ipsa sic benigna, quod frugi, nec ita carnis abundans, ut leguminibus. Certe si quid in cibis unctius, non sibi, sed hospitibus indulgens. Cum surgeremus, clam percontor astantes, quod genus vitæ de tribus arripuisset ordinibus; ^b monachum ageret, an clericum, pœnitentemue? dixerunt, nuper impacto sacerdotio fungi, quo recusantem factiose ligasset civicus amor. Luce revoluta, dum pueri clientalesque capiendis animalibus occuparentur, secretæ colloquutionis peto copiam. Præstat: amplector nil opinantem, gratularique me primum pro sui status apice confirmo, tum consequentes misceo preces. Turpionis nostri rogata profero, allego necessitates, extrema deploro, quæ duriora mœrentibus amicis hinc viderentur, quod fenore ligatus corpore solveretur: meminisset ergo professionis suæ novæ, **124** sodalitatibus antiquæ, exactorumque circumlatrantum

barbaram instantiam indulgis tantisper induciis moderaretur: et si decessisset æger, tribueret hæredibus annui luctus tempus immune: si, quod optarem, pristinam Turpio salutem recuperasset, indulgeret exhausto per otium facultatem convalescendi. Adhuc rogabam, cum repente vir totius caritatis flere granditer cœpit non moram debiti, sed periculum debitoris; senatoque singulto, Absit a me, inquit, ut hæc repositam clericus ab ægro, quæ vix petissem miles a sospite. Sed et liberos ejus ita diligo, ut etiamsi quid adversum cesserit amico, nil sim ab his amplius postulaurus quam mei officii ratio permittit. Quapropter scribe sollicitis; quoque credant plus litteris tuis, meas junge, quisquis in le fuerit languoris eventus (quem tamen fratri prosperum optamus) quod et annum solutioni spatium prorogabo, et superpositam medietatem quæ per usuræ nomen accrevit, indulgeam, sola simpli restitutione contentus. Egi ad hæc gratias, Deo maximas, hospiti magnas, qui sic amaret tam suam famam quam conscientiam, confirmans amicum præmittere sibi quod dimitteret vobis, atque hinc superna regna mercari, quod beneficia terrena non venderet. Ergo quod restat, enitere, ut auctore te protinus saltem commodata summa solvatur: sic ut ingentes nihilominus gratias agas etiam nomine illorum qui tibi germanitate conjuncti, fors per ætatem sapere non possunt quid muneris consequantur. **125** Non est cur dicere incipias, Habeo consortes, necdum celebrata divisio est; avarius constat me esse tractatum quam cohæredes; frater et soror sub annis adhuc tutelaribus agunt; necdum sorori maritus, fratri necdum curator, curator necdum satisfactor inventus est; quod quidem totum creditoribus bene, sed malis dicitur. At cum habet talis persona contractum, quæ velit medium relaxare,

non habuit, quia sciebat usuras communes supra duplum nec dari, nec exigi posse, l. 26 D. de condit. indeb., et l. 4 D. de fenore nautico. Cujus legis meminit Plutarchus, sed privata, Asianas a Lucullo impositæ: *Τοὺς μακροτόρους*, inquit, *τοῦ ἀρχαίου τόκου ἀπέκοψεν*. Meminit et Diodorus lib. II Antiquit. Ægyptiis olim lata **52** a Clericoride: *Τοὺς μετὰ ἑνυγγραφεῖς δανείσαντας ἐκόλωε διὰ τοῦ τόκου πλεῖον ποιῆν ἢ διπλάσιον*: *Eos qui ex syngrapha fenerarent, vetuit amplius quam duplum sortis usura conficere.*

^a Observare licet in his verbis veterem cultum cleri Gallicani ac totius Ecclesiæ Occidentalis: ubi comam fluentem statim ponebant, qui se militia sacrae accinxerant. Prudentius de sancto Cypriano:

Defusa casaries compescitur ad breves capillos.

Et manent hujus moris vestigia in sacro ritu quo fiunt clerici. Episcopus enim quos cooptat, iis capillorum cinnos hinc inde delibat, quæ prima tonsura nominatur, et tonsi olim ejus gradus clerici. Olim enim revera tondebantur, nec postea integrum erat comam ælere. Synodus Agathensis can. 13: *Clerici qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, iuvli detondeantur*. Inde concilii IV Carthaginensis, can. 44: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat, vel ut alii veteres libri legunt, tondet*. Barbam igitur alebant, ut hodieque Græci, et Latini non pauci: ut prorsus non capiunt, quod scribit Gregorius VII ad judicem Caralitanum lib. IX, epist. 10:

Totius Occidentalis Ecclesiæ clerum ab ipsis Ecclesiæ Christi primordiis barbam radendi morem tenuisse. Latini tamen postea barbam perlicque raslarunt. Idque discrimen Græci Latinique cleri: quod religioni nostræ nihil officere accurate disserit synodus Lænovicina: in ejus actis diei secundæ recitantur canones synodi Bituricensis, quorum septimus clericos omnes tonsuram ecclesiasticam habere jubet, hoc est barbam rasam et coronam in capite. Adeo variae hac etiam in parte vices temporum fuerunt.

^b Facit Sidonii dubitatio, ut intelligamus brevem comam, barbam proluxam, monachis ac pœnitentibus fuisse cum clericis communem. De monachis docet Hilarius Arelatensis in Vita Honorati: *Rediguntur ad breves capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, cervicis luctæ decus palliis rigentibus occupatur*: quibus verbis monachum designat. Item Salvianus lib. VIII: *Intra Carthaginis muros palliatum, et pallidum, et recisis comarum fluentium júbis usque ad cutem tonsam videre populum via poterat*: id est monachum. De pœnitentibus autem, comam itidem tondere solitos constat ex canone 15 synodi Agathensis, et can. 12 synodi III Toletanæ, li. V, capitularium 52. Gregorius Turon. lib. VI, cap. 57: *Caput, inquit, totondit, atque penitentiam accipiens spiritum exhalavit*. Inde est quod in Onirocriticis legitur: *Ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἰκούρευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς ἐν τύπῳ μοναχοῦ, μετανοῶνται οὗτος, ἢ ἀποβάλλει λείψεν*.

cum totum possit evigere; si moram patitur quid- A quid propter mis ricordiam concesserat pie, juste reposit propter injuriam. Vale.

EPISTOLA XXV.

Sidonius a Domnulo suo salutem.

Nequeo differre, quin grandis communiōe te gau- dii festinus impertiam: nimirum nosse cupientem, quid pater noster in Christo, pariter et pontifex Pa- tiens, b Cabillonum profectus, more religionis, more constantiæ suæ fecerit. Cum venisset in oppidum suprascriptum, provincialium sacerdotum prævio partim, partim comitanie collegio, scilicet ut muni- cipio summus aliquis antistes ordinaretur: cujus ec- clesiæ disciplina mutabat, postquam junior episcopus Paulus discesserat decesseratque: exceperunt ponti- ficale concilium variz voluntates oppidanorum, nec non et illa, quæ bonum publicum semper evertunt, studia privata; quæ quidam triumviratus accenderat **126** competitorum: quorum hinc antiquam nata- lium prærogativam reliqua destitutus morum dote ructabat: hic per fragoris parasiticos, culinarum suf- fragio comparatos, Apicianis plausibus ingerebatur; hic apice votivo si potiretur, tacita pactione promi- serat ecclesiastica plausoribus suis prædæ prædia fore. Quod ubi viderunt sanctus Patiens et sanctus Euphronius, qui rigorem firmitatemque sententiæ sanioris, præter odium gratiamque, primi tenebant; consilio cum coepiscopis prius clam communicato,

53 a Afro, viro docto, et ob litteras quæstorio: C quorum alterum docent epist. 43 et 45, lib. ix, alterum epistola ad Polemium, quæ præcedit ejus epi- thalamium. Domnulum etiam inter eos qui scriptis suis claruere, numerat auctor Vitæ Hilarii Arelaten- sis. Vox est ὁμοροφωρετῆς, a domino seu domino. Sal- vianus epistola ad Hypatium: *Ille ego vestra Palladia, vestra gracula, vestra domnula: cum qua his tot vocabulis quondam indulgentissima pietate luistis.*

b Vetus Ecclesiæ mos erat in episcopis constituen- dis, ut quem clerus Ecclesiæ et utriusque ordinis populus delegisset, hunc sibi collegis que provincialibus qui convenerant, probatum metropolitanus epi- scopum renuntiaret. Leo episcopis Galliæ de electio- ne Ravennii: *Quod ergo, inquit in Arelatensi civitate, defuncto beatæ memoriæ Hilario, virum etiam nobis probatum, fratrem Ravennium, secundum desideria cleri, honoratorum et plebis unanimiter consecrastis, bonum fraternitatis vestræ opus nostro iudicio roboramus.* Idem ad episcopos Viennensis provinciæ: *Per pacem et quietem qui præfuturi sunt postulentur. Te- neatur subscriptio clericorum, honoratorum testimo- nium, ordinis consensus et plebis: qui præfuturus est omnibus, ab omnibus deligatur.* Convenerant ergo Patiens metropolitanus Lugdunensi, Euphronius episcopus Augustodunensis, alique provinciales ut rite ex more agerent. Qui cum diversa nacti essent civium studia, ipsi episcopum inter se delegerunt quem populus renuntiatum susciperet.

c Hoc est presbyterum, qui secundi ordinis et proximi post episcopum est gradus, ut dictum est ad

quam palam prodito, strepituque despecto turbæ fu- rentis, jactis repente manibus ardentum, nihilque tum minus quam quæ agebantur optantem suspican- temque, sanctum Joannem, virum honestate, man- suetudine insignem (lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infantia; post laborum temporum- que proces- u, archidiaconus; in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter indu- striam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset ab- solvi), attamen hunc e jam secundi ordinis sacerdo- tem, dissonas inter partium voces, quæ differrebant laudare non ambientem, sed nec audebant culpæ laudabilem; stupeptibus factiosis, erutescentibus malis, acclamantibus bonis, reclamantibus nullis, collegam sibi consecraverit. Nunc ergo d Jurensia si te remittunt jam monasteria in quæ libenter solitus ascendere, jam cælestibus supernisque præludis habitaculis, gaudere te par est de communium patrum vel patronorum, **127** seu sic sentiente concordia, seu sic concordante sententia. Illius quoque nomine exsulta, quem creaverunt Euphronius testimonio, Patiens manu, ambo iudicio. In quo fecit Euphronius quod conveniret non senectutis modo suæ, verum etiam dignitatis longævitati: fecit et Patiens vir quamlibet magnis par tamen laudibus, quod satis de- cuit facere personam, quæ caput est e civitati nostræ per sacerdotium, provinciæ vero ve træ per civita- tem. Vale.

epistolam 11 de Claudiano. Joannes, inquit, cum diu in archidiaconi gradu detentus fuisset propter indu- striam, jam tamen aucta dignitate presbyter erat, cum electus est in episcopum. Archidiaconorum ordo et gradus olim alius non erat quam diaconorum. Quare cum presbyteri stebant, archidiaconatu defun- gebantur, quod ex antiquis omnibus historiis perspi- cuum est. Ideo canones qui ordines sacros archidia- conis indicunt, non alium quam diaconatum præscri- bunt. Synodus Arvernica Urbani II, can. 3: *Ut nul- lus fiat decanus in ecclesia nisi presbyter, nullus archidiaconus nisi levita.* Laxata exinde disciplina usus obtinuit ut archidiaconatus etiam presbyteris deferretur.

d Quæ in Jura monte crebra. Gregorius Turon. in Vita Lupicini et Romani: *Ille Jurensis deserti secreta, quæ inter Burgundiam Alamanniamque sita Aventicæ adjacent civitati.* Horum facile princeps monasterium S. Eugendi, quod S. Claudii postea nuncupatum. Ut autem hæc Jurensia, sic Jurenses **54** reges Flodoardo in Chronico dicti Rodolphus et Conradus, qui in illo Burgundiæ tractu impera- bant.

e Lugduno, cujus caput Patiens, quia episcopus; per civitatem vero, quia Lugdunum metropolis est provinciæ, idem quoque caput totius provinciæ primæ Lugdunensis. Lugdunum parro civitas et patria Si- donii: ejus episcopus, cum hæc scriberet, Patiens, quem propterea initio epistolæ suum in Christo pa- trem vocat.

LIBER QUINTUS.

128 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius a Petronio suo salutem.

Audito quod lectitandis epistolis meis voluptuosam

a Arelatensis fori togato, quem Romam cum aliis

patientiam impendas. Magnum hoc est, et litterarum viro convenientissimum, cum studiis ipse maxime polleas, ea et in aliis etiam minima complecti. Sed leg tum vidimus in causa Arvandi lib. 1, epist. 7.

ex hoc ipso consummatissima tibi gloria reponderatur, nam satis eminet meritis ingenii proprii, qui fuerit fautor alieni. Commendo Vindictium necessarium **129** meum, virum religiosum, et leviticæ dignitati quam nuper indepius est, accommodatissimum. Qui meis e pugillaribus transferre quæ jusseras non vacans, per quam provinciam fuit, hic vobis aliquid nentiarum munusculi vice detulit: quanquam quæ tua sanctitas, semper grandia litteras nostras præmia putes. Interea necessitatem præfati porritoris insinuo, quem traxit isto negotii oborti bipartita conditio. Siquidem hac definitione perrexit, ut aut ineat litem, aut adeat hæreditatem. Nam patrueli paterno cælibi intestatoque defuncto, per agnationis prærogativam succedere parat; nisi tamen cœptis factiosa vis obviet. Contra quas tamen cunctas difficultates, solus post opem Christi supplicii tuo sufficis: cujus confido, quod si meruerit persona gratiam, consequetur causa victoriam. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius Nymphidio suo salutem.

* Librum de Statu animæ, tribus voluminibus illustrem, Mamertus Claudianus, peritissimus Christianorum philosophus, et quorumlibet primus eruditiorum totis sectatæ philosophiæ membris, artibus, partibusque comere et excolere curavit, novem quas vocant Musas, disciplinas aperiens esse, non feminas. Namque in paginis ejus vigilax lector inveniet veriora nomina Camœnarum, quæ propriam de se sibi pariunt nuncupationem. **130** Illic enim et grammatica dividit, et oratoria declamat, et arithmetica numerat, et geometria metitur, et musica ponderat, et dialectica disputat, et astrologia præno-scit, et architectonica struit, et metrica modulatur. Hujus lectionis novitate lætatus, excitatusque maturitate, raptim recensendam transferendamque, ut videras, petisti, ut petieras impetrasti, sub sponsione citæ redditionis. Nec me falli, nec te fallere decet. Tempus est commodata restitui: quia liber ipse, si placuit, debuit exhibere satietatem, si displicuit, debuit movere fastidium. Tu autem quidquid illud est, fidem tuam celeriter absolve: ne si repetitum libellum serius reddere parus, membranas potius videaris amare, quam litteras. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius Apollinari suo salutem.

Par erat quidem gerrillitatem nostram silentii vestri talione frenari. Sed quoniam perfecta dilectio non tam debet recolere quid officiorum solvat, quam meminisse quid debeat; etiam nunc laxatis verecun-

Illic ergo ut jurisconsulto commendat Vindictium ecclesiæ suæ diaconum, cujus iterum meminuit lib. vii, epist. 4.

* De quo ejusque auctore Claudiano, multa epist. 2 et 3, lib. iv.

^b Ambrosius in re pari, hoc est in auspiciis impac-i episcopatus, lib. 1 de Officiis ministrorum: *Cum jam effugere non possimus officium docendi, quod nobis refugientibus inposuit sacerdotii necessitudo.* Et post alia: *Ego enim raptus de tribunalibus atque administrationis infulis ad sacerdotium, docere vos cœpi quod*

dæ habentis obsequium alloquii impudentis ireamus. Cujus improbitas vel hinc maxime dignoscitur, quod taretis. Ergo ne quid tempore hostilitatis ageritis, frater, nosse non merui? Dissimulastis trepido pro vobis amico vel securitatem prodere, vel timorem? Quid est aliud, si requirenti tuas suppressis actiones, **131** quam suspicari eum qui tui sollicitus existat, aut certe non gavisurum compertis prosperis, aut tri-tem, si diversa cesserint, non futurum? Facessat hæc a bonis moribus impietatis opinio, et a candore suo vera caritas nævum tam miseræ suspicionis eliminet. Namque, ut Crispus vester affirmat, idem velle, atque idem nolle, eadem firma amicitia est. Interea si vel vos valetis, bene est. Ego autem infelicis conscientiæ mole depressus, vi febrium nuper extremam salutis accessi; ut pote cui indignissimo tantæ professionis pondus in pactum est: qui miser ante compulsus docere quam discere, et ante præsumens bonum prædicare quam facere, tanquam sterilis arbor, cum non habeam opera pro pomis, spargo verba pro foliis. Quod restat, orate, ut operæ pretium sit, quod ab inferna propemodum sede remeavimus: ne si in præteritis criminibus manserimus, incipiat ad animæ potius mortem pertinere, quod vivimus. Ecce quod agimus indicavimus; ecce adhuc quid agatis inquirimus. Fit a nostra parte quod pium est: vos deinceps facite quod videtur. Illud sane velut Atticis leges ita ære credite incisum, nos sub ope Christi nunquam admissuros amoris terminum, cujus studuimus fundare principium. Vale.

132 EPISTOLA IV.

Sidonius Simplicio suo salutem.

Quod non recepi scripta qui miseram, imputo amicitiae, sed deputo plus pudori. Nam, nisi præter equum autumo, ut salutatio mihi debita dissimularetur, non illud contumacia, sed verecundia fuit. At si ulterius paginæ garrienti forem claudis, pessulum opponis; quieti quidem tuæ non invitus indulgeo, sed non procul a te reos meos inventurum me esse denuntio. Nam totam silentii vestri invidiam verti non injuriam est ad superbiam filiorum, qui se diligi sentientes, quoddam patiuntur de nostra sedulitate fastidium: quos monere pro patria auctoritate debetis, ut contractæ apud nos offensæ amaritudinem politis affatibus dulcare non desinant. Vale.

EPISTOLA V.

Sidonius e Syagrio suo salutem.

Cum sis consulis pronepos, idque per virilem suc-

ipse non didici. Itaque factum est, ut prius docere inciperem quam discere.

* Afranii Syagrii olim consulis pronepoti, a quo etiam, sed genere materno, ex filia ortus Touantius, lib. 1, epist. 7. Ad hunc vero iterum scribit lib. viii, epist. 8. Syagrii Lugdunenses fuere. Nam Syagrii consulis sepulcrum Lugduni, epist. 12 hujus libri; et ex eadem gente Syagria, quam Ecclesiæ thesaurum appellat Emodius in Epiphanio, Lugduni florabat sub Gundobaldo rege Burgundionum: apud quos et hic Syagrius in pretio. Itaque quod Symmachus

cessionem (quanquam id ad causam subieiendam A minus attinet); cum sis igitur e semine poetæ, cui procul dubio status dederant litteræ, si trabæ non dedissent : quod etiam nunc auctoris culta versibus verba testantur, a quo studia posterorum, ne parum quidem, quippe in hac parte, degeneraverunt : immane narratu est, quantum 133 stupeam sermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuisse. Atqui pueritiam tuam competenter scholis liberalibus meminim inbutam, et sæpenumero acriter eloquenterque declamasse coram oratore, satis habeo compertum. Atque hæc cum ita sint, velim dicas, unde subito hauserint pectora tua euphoniam gentis alienæ; ut modo mihi post ferulas lectionis Maronianæ, postque desudatam varicosi Arpinatis opulentiam loquacitatemque, a quasi b de Hilario veterè novus falco promp- B tumpas? Estimari minimè potest, quanto mihi cæterisque sit risui, quoties audio, quod te præsentè formidet facere linguæ suæ barbarus barbarismum. Astupet tibi epistolas interpretanti curva Germanorum senectus, et negotiis mutuis arbitrum te discipulatoremque desumit. Novus Burgundionum Solon in legibus di-serendis; novus Amphion in citharis, sed tricordibus temperandis, amaris, frequentaris, ex-teris, oblectas, eligeris, adhiberis, decernis, audiris. Et quanquam æque corporibus ac sensu rigidi sint indolatillesque, amplectuntur in te pariter et discunt sermonem patrium, cor Latinum. Restat hoc unum, vir facetissime, ut nibilo segnus, vel cum vacabit, aliquid lectioni operis impendas, custodiasque hoc, prout es elegantissimus, temperamentum, ut ista C tibi lingua teneatur, ne ridearis; illa exerceatur, ut rideas. Vale.

lib. i epistolarum Syagrium consulem trans Alpes habitasse significat, de Lugduno intelligendum est.

a Petrus Colvius ex ms. Claromontensi : quasi, de Syagrio veterè novus Franco prorumpis?

b Sic libri plerique : alii varie *harilao* vel *harilio*, ut difficile sit statuere quid potissimum scripserit Sidonius. Sensus est, Ut vidaris mihi ex avi patria in exoticam mutatus, ex Gallica in Germanicam. Pari elegantia Ruricius lib. i, epist. 3 ad Hesperium, ex Arione in Orpheum repente mutari dixit, pro eo quod est, doctum subito fieri ex rustico. 55 Scitlicet, inquit, tam consuetudinis meæ immemor, quam rusticitatis oblitus, quasi ex Arione in Orpheum repente mutatus, velim disertissimis auribus tuis ore garrulo non tam officinosam quam injuriosus existere.

c Thaumasti fratri, Sidonii consanguineo.

d Burgundionum regi, Clotildis nostræ, ut reor, patri. Quatuor hoc tempore Burgundionibus reges imperabant, Gundobaldus, Gundegisclus, Chilpericus et Gundomarus, Gundeuci, ut Gregorius, lib. ii, cap. 28, docet, filii, ejus qui post Gundacarium ab Aetio cæsum, regnum obtinuit, cum altero Chilperico fratre : quorum meminit Jornandes in rebus Geticis. Itaque ambigi posset de utro Chilperico agat Sidonius, nisi epistola sequenti tetrarcham appellaret, quatuor fratres designans qui simul regnabant. Jam quod Chilpericum hanc non regem, sed magistrum militum vocat, eo more facit, quo Sigismundum Gundobaldi filium Alcimus Avitus patricium, Hilarus papa Gunducium seu Gundecum, aut, ut est apud J rmandem, Gundacium horum quatuor patrem, ma-

134 EPISTOLA VI.

Sidonius e Apollinari suo salutem.

Cum primum ætas excessit autumnò, et Arver- norum timor potuit aliquantisper ratione temporis temperari, Viennam veni : ubi Thaumastum germanum tuum, quem pro jure vel sanguinis vel ætatis, reverenda familiaritate complector, mœstissimum inveni. Qui quanquam recenti cælibatu granditer afficiebatur, pro te tamen parum minus anxius erat. Timebat enim verebaturque, ne quam tibi calumniam turbo barbaricus, aut militaris concinnaret improbitas. Namque confirmat d magistro militum Chilperico, victoriosissimo viro, relatu venenato quorumpiam sceleratorum fuisse secreto insurratum, tuo præcipue machinato, e oppidum Vasionense f partibus novi principis applicari. Si quid hinc tibi tuisque suspicionis incutitur, raptim doce recursu familiarium paginarum; ne vobis sollicitudinis aut præsentis meæ opportunitas pereat. Curæ mihi peculiariter erit, si quid tamen cavendum existimabis, ut te faciat aut gratia impetrata securum, aut explorata iracundia cautiorem. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Thaumasto suo salutem.

Indagavimus tandem, qui apud e tetrarcham nostrum germani tui, et e diverso partium, novi 135 principis amicitias criminarentur, si tamen fidam sodalium sagacitatem clandestina delatorum non fefelleret vestigia. Hi nimirum sunt, ut idem coram positus audisti, quos se jam dudum perpeti inter clementiores barbaros Gallia genit. Hi sunt quos timent etiam qui timentur. Hi sunt quos hæc peculiariter provincia manet inferre calumnias, deferre personas,

gistrum item militum appellat, in epistola ad Leon- tium episcopum Arelatensem.

e Quod Vasio Vocontiorum Pomponio Melæ et Plinio, *Ὀυασιών* Ptolemæo. Posterior ætas Vasense dixit pro Vasionensi. Sed Vocontiorum fines olim in provincia Viennensi latissime patuerunt. Plinii verba sunt lib. iii, cap. 4 : *Vocontiorum civitatis federatæ duo capita, Vasio et Lucus Augusti : oppida vero ignobilia* 19. At Luci hodie nomen obscurum et jam olim a Fabii Valentis exercitu incendio deformatum narrat Tacitus lib. i Historiæ. Clarior fama urbis Deensis, quæ Colonia Dea Augusti Vocontiorum dicitur in lapide Arelatensi. Fuit et Mons Seleucus inter oppida Vocontiorum, Magnentiana clade nobilis : sed cujus nomen apud omnes ferme depravatam est. Nam apud Socratem *Ματροσίλευκος* legitur, apud Sozomenum *Μοντιοσίλευκος*; alibi *Μούρος Σίλευκος* : vera appellatio quam Historia Tripartita retinet, Mons Seleuci, Lucum inter et fines Vocontiorum, ac Vapincum, ut ex itinerariis Æthici ac Burdigalensi videre est. Tridui plus minus itinere abest Lugduno. Quare ad montem Seleuci referendum est quod Muræ hæc in parte tribuit Socrates lib. ii, cap. 27.

f Non dubium quin novum principem appellet, qui Romæ cæperat imperare : sed quemnam intelligat, in tanta principum quæ tum paucis annis accidit, mutatione et varietate non liquet.

g Chilpericum, qui Lugduni rerum potiebatur, diviso tunc in quatuor regna Burgundionum imperio.

afferre minas, auferre substantias. Hi sunt quorum A laudari audis in otio occupationes, in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias. Hi sunt qui causas morantur adhibiti, impediunt prætermisisti, fastidiunt admoniti, obliviscuntur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant arbitros, judicanda dictant, dictata convellunt, attrahunt litigatoros, protrahunt audiendos, trahunt ad dictos, retrahunt transigentes. Hi sunt quos si petas etiam nullo adversante beneficium, piget promittere, pudet negare, poenitet præstitisse. Hi sunt quorum comparationi digitum tollerent ^a Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinus et Pallas. Hi sunt qui invident tunicatis otia, stipendia paludatis, viatica veredaris, mercatoribus nundinas, munuscula legatis, portoria quadraplatoribus, B prædia provincialibus, ^b flamonia municipibus, arcariis pondera, mensuras allectis, salaria tabulariis, dispositiones numerariis, prætorianis sportulas, civitatibus inducias, vectigalia publicanis, reverentiam clericis, originem nobilibus, consessum prioribus, congressum æqualibus, cinctis **136** jura, discinctis privilegia, scholas instituendis, mercedes instituentibus, litteras institutis. Hi sunt qui novis opibus ebrii, ut et minima cognoscas, per utendi intemperantiam produunt imperitiam possidendi. Nam libenter incedunt armati ad epulas, albatii ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, ^c castorinati ad litanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporum, cordi est. In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio scurræ, in exactionibus harpyiæ, in colloca- C tionibus statuarum, in questionibus bestiarum, in tractatibus cochlearum, in contractibus trapezitæ; ad intelligendum saxei, ad judicandum lignei, ad succensendum flammæ, ad ignoscendum ferrei, ad amicitias

56 ^a Cæsariani omnes liberti, pravo ingenio, delationumque infamia clari : Narcissus, Pallas et Licinius Claudii Augusti; Massa, Marcellus et Carus Neronis; Asiaticus Vitellii; Parthenius Domitiani : de quibus Seneca, Persius, Juvenalis, Martialis, Tacitus, Plinius uterque, Suetonius et Dio.

^b Flaminia, flaminum sacerdotia. Flamonii vocem pro flaminio agnoscunt veteres glossæ, et inscriptio Alæ Julię.

L. FL. VALENS
OB HONOREM
FLAMONII
B. P. D.

Id flaminicum munus dicitur in alia inscriptione antiqua. Flamines autem in municipiis fuisse constat, et peculiariter municipiis tributis, ut provinciis sacerdotes. Drepanius Pacatus in panegyrico, *reverendos municipali purpura flamines, insignes apicibus sacerdotes*. Novella Martiani 15, *Ne flamini municipali, sacerdoti provincia liceret habere uxorem ancillam*.

^c Castorina, seu fibrina veste amicti. Isidorus originum XIX : *Fibrinum, inquit, lana castorum, et fibrina vestis, tramam de fibrina lana habens, castorina*. Ambrosius de dignitate sacerdotii : *Castorinas quarimus et sericas vestes : et ille se inter episcopos credit altiozem, qui vestem induerit clariozem*. Eodem spectant latrinæ pelles in Carolo Eginarthi.

^d Sironidi notam in hunc locum contra Savaronem pag. 368.

pardi, ad facetias ursi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, ad consumendum minotauri. Spes firmas in rerum motibus habent, dubia temporacertius amant, et ignavia pariter conscientiaque trepidantes, cum sint in prætoris leones, in castris lepores, timent foedera, ne discuntur; bella, ne pugnent. Quorum si nares afflaverit uspiam rubiginosi aura marsupii, confestim videbis illic et oculos Argi et manus Briarei, et Sphingarum ungues, et perjuriam Laomedontis, et Ulyssis argutias, et Sinonis fallacias, et fidem Polymnestoris, et pietatem Pygmalionis adhiberi. His moribus obruunt virum non minus bonitate quam potestate præstantem. Sed quid faciat unus undique venenato vallatus interprete? Quid inquam faciat, cui natura cum bonis, vita cum malis est? Ad quorum **137** consilia Phalaris cruentior, Mida cupidior, Ancus jactantior, Tarquinius superbior, Tiberius callidior, Caius periculosior, Claudius socordior, Nero impurior, Galba avarior, Otho audacior, Vitellius sumptuosior, Domitianus truculentior redderetur. Sane quod principaliter medetur afflictis, temperat ^d Lucumonem nostrum Tanaquil sua, et aures mariti virosa susurrorum fræe completas opportunitate salsi sermonis eruderat. Cujus studio scire vos par est; nihil interium quieti fratrum communium apud animum communis patroni ^e juniorum Cibratarum venena nocuisse, neque quidquam (Deo propitiante) nocitura; si modo quandiu præsens potestas ^f Lugdunensem Germaniam ^g regit, nostrum suumque Germanicum præsens Agrippina moderetur. Vale.

EPISTOLA VIII

Sidonius & Secundino suo salutem.

Diu quidem est, quod te hexametris familiaribus inservientem stupentes prædicantesque lectitabamus.

^d Chilpericum regem uxorem. Quia Lucumonis, hoc est Tarquini Prisci, uxor fuit Tanaquil, figurate hæc nomina transfert ad Chilpericum et uxorem : ut paulo inferius, Germanici et Agrippinæ nominibus eisdem designat, quia Agrippina uxor fuit Germanici patris Caligulæ.

^e Qui moribus referant fratres illos Tlepoleum et Hieronem e Cybiris Ciliciæ, quorum opera usus Verres in depraedanda Sicilia. De his Cicero 6 Verrina. Urbis vero nomen corrumpunt, qui aliter scribunt vel enuntiant. Sic enim Cibratarum ipsorum nomen antiquus, in quo scriptum est ΚΙΒΡΑΤΩΝ, et **D** Cibratica civitas recte apud Tacitum IV Annalium.

^f Sic appellat Lugdunensem regionem, in qua Burgundiones Germani dominabantur. Nihil Sidonio familiarius quam in Germanorum nomine ludere, cum de Burgundionibus est sermo, qui ex Germania, ut dixi, prodierant. Supra epist. 5, *curva Germanorum senectus*. Carmine 12, *et Germanica verba sustinentem*. Germaniam sane partem illam Galliarum quam Burgundiones **57** occupant, quæ proprio dehinc nomine Burgundia nuncupata est, eo modo dici licuit, quo Britanniam insulam scimus Saxoniam transmarinam a nonnullis scriptoribus interdum vocitatum, ab Anglis qui e Saxonia eo trajecerant.

^g Lugdunensi, cujus ut poetæ jam mentio fuit lib. II, epist. 10.

confirmat Wesselingius ad Vett. Romanorum Itiner.,

Erat siquidem materia jocunda, seu nuptiales tibi thalamorum faces; sive perfossæ regis ictibus feræ describerentur. Sed triplicibus trochæis nuper in metrum hencæsyllabum compaginatis nihil ne tuo quidem iudicio simile fecisti. Deus bone! quid illic inesse^a fellis, leporis, piperatæque facundiæ minime tacitus inspexi? nisi quod ferventis fulmen ingenii, et eloquii salsa libertas, **138** plus personis forte, quam caulis impediabantur: ut mihi non figuratus Constantini domum vitamque videatur, vel pupugisse versu gemello^b consul Ablavius, vel momordisse, disticho tali clam palatinis foribus appenso.

Saturni aurea sæcla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Quia scilicet prædictus Augustus, iisdem fere temporibus, extinxerat^c conjugem Faustam calore balnei, filium Crispum frigore veneni. Tu tamen nihilo segnius operam saltem facietis satyrarum coloribus intrepidus impende. Nam tua scripta, ^d nostrorum

^a In aliquibus mss., *mellis*.

^b Nondum consul fuerat, sed quinto post anno consulatum cum Basso gessit, anno imperii Constantini 25. Crispum autem a patre necatum anno 20 Græci fere ac Latini auctores consentiunt. Ablavii porro versuum in Constantinum unus omnium veterum meminit Sidonius.

^c Ordo præposterus. Nam Crispum prius occidit, deinde Faustam. Veneni autem Crispo dati solus auctor est Sidonius, et post Sidonium Gregorius Turonicus. Cætera fuse, sed quod solet odio Constantini, Zosimus lib. II. Historia Hippolyti et Phædræ fabulis simillima. De qua cum multi varia narrent, haud scio quam exploratum videri possit, quod in collectaneis antiquis *θεαμάτων* urbis Constantinopolitanæ, quæ in multis bibliothecis occurrunt, memini me legere, Constantinum Crispo filio a se interfecto, cum facti errorisque dolore ictus esset, statuam argenteam auro superfusam, capite aereo, cum hoc titulo posuisse, *ΗΑΙΚΙΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ, φίλις meus injuria læsus*. (ujus rei vindices laudant Herodotum atque Hippolytum chronographos.

^d Burgundionum. Distriuxerat Secundinus (sic enim nostra est conjectura) satyricum dentem in tetrarchas illos fratres de quibus ante dictum est. Nota autem sunt omnibus tragica funera regis domus: in qua Gundobaldus duorum fratrum sanguine manus imbut, Chilperici et Gundemari, quorum ipse armis regni parte antea fuerat ejectus: Chilperici etiam conjugem Sidonio supra laudatam aquis obruit. Hoc igitur est argumentum, quod comparat cum Constantiano. Scimus ad hæc ex Ennodii Epiphonio, Gundobaldum post hæc facinora Lugduni, Gundegisclum fratrem Genavæ regni solum habuisse.

^e De Apollinaris Sidonii avi præfectura prætorio Galliarum, docuit nos ejus epitaphium lib. III. epist. 12. Rusticus autem Aquilini avus, est Decimus Rusticus is, quem scripserat Renatus Frigeridus, ex magistro officiorum præfectum item ab iisdem tyrannis creatum fuisse post Apollinarem. Ita per utriusque dignitas. De morte, idem Frigeridus apud Gregorium Turon. lib. II. cap. 9: *Iisdem*, inquit, *diebus præfectus tyrannorum Decimus Rusticus, Agræcius ex primicerio notariorum Jovini, multique 58 nobiles, apud Arvernos capti a ducibus Honorianis, et crudeliter interempti sunt* post debellatam Constantini tyrannidem. Idem præterea Rusticus videtur, quem testatur Olympiodorus apud Photium, in nuptiis Placidæ et Ataulfi epithalamium cum Attalo et Phæbadio cecinisse.

^f Qui e Britannia tyrannidem in Gallias transtulit, sedemque lixit Arelate. Inde ad occupandas Hispanias

A vitis proficientibus tyrannopolitarum, locupletabuntur. Non enim tam mediocriter intumescunt, quos nostra iudicia, sæcula, loca, fortunatos putant; ut de nominibus ipsorum quandoque reminiscendis sit posteritas laboratura. Namque improborum probra, æque ut præconia bonorum, immortalia manent. Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius Aquilino suo salutem.

In meo ære duco, vir omnium virtutum capacissime, si dignum tu quoque putas, ut quantas habemus amicitiarum causas, tantas habeamus ipsi amicitias. Avitum est quod reposito: testes mihi impræsentiarum avi nostri super hoc negotio^e Apollinaris et Rusticus advocabuntur; quos laudabili familiaritate conjunxerat litterarum, **139** dignitatum, periculorum, conscientiarum similitudo: cum^f in Constantino inconstantiam, ^g in Jovino facilitatem, ^h in Gerontio perfidiam; singula in singulis, omnia ⁱ in Dardano

Constantem filium misit cum Gerontio magistro militum, et Apollinare avo præfecto prætorii. Zosimus lib. VI: *Ἐπὶ τούτοις ὁ Κωνσταντὶς εἰς τὴν Ἱβηρίαν διέβη, στρατηγὸν μὲν Τίραντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς αὐτῆς ὑπαρχῶν*. Idem Zosimus Apollinarem post hæc a Constantino præfectura spoliatum tradit: quæ fortasse est inconstantia, quam notat Sidonius. Hujus porro Constantini consulatus indicium est in lapide Trevirensi, cujus Græcam inscriptionem protulit Josephus Scaliger lib. V de Emendatione temporum, hoc modo.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥΧΕΒΙΑ ΕΝ ΕΙ
ΡΗΝΗ ΟΥΧΑ ΙΕΡΟΚΟΜΗΤΙΟ ΑΠΟ
ΚΟΜΗΤΕ ΑΔΑΝΩΝ ΖΗΧΑΚΑ ΜΙ
ΚΡΟΝ ΠΡΟΣ ΕΤΩΝ ΙΕ. ΥΠΑΤΕΙΑ
ΟΝΟΡΙΟΥ ΤΟ Η. ΚΑΙ ΚΟΝΣΤΑΝ
ΤΙΝΟΥ ΤΟ Α. ΜΗΝΙ ΠΑΝΕΜΟΥ
ΙΒ. ΗΜΕΡΑ ΚΙ. Β. ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

^C Quærit Scaliger, et ignorare se fatetur, quis sit iste Constantinus Honorii collega in VIII consulatu. Mihi dubium non est quin hic sit Constantinus tyrannus, qui biennio ante venerat in Gallias, atque his in potestatem redactis, consulatum ediderat, anno Christi 409, collegam se Honorio Augusto consuli ascribens, cum quo, ut Olympiodorus Thebæus scribit, concordiam imperiique societatem affectarat.

^e Qui et ipse purpuram induit, quo tempore Constantinus Arelate obsessus ab Honorii ducibus tenebatur: a quibus itidem cum Sebastiano fratre quem tyrannidis participem fecerat, armis oppressi, Narbone tandem, ut Idatius noster narrat, interfecti sunt.

^h Adversus Constantinum et Constantem. Nam cum Gerontio Constantis Hispaniam commisisset, illi subito mutata voluntate barbaros concitavit Maximumque clientem suum regis insignibus ornatum in Hispania relinquentem, trajecto in Galliam exercitu, Constantem Viennæ captum interfecit. Orosius lib. VII. Sozomenus lib. IX. cap. 13.

^D Claudio Postumo Dardano, præfecto prætorio Galliarum: cujus maxime industria Jovinus tyrannus averso ab **59** ejus societate Ataulfo rege oppressus est, ut Tiro Prosper in Chronico tradit: quod etiam confirmat Olympiodorus. Dardani præfectura testis est Honorii lex 117 cod. Theod. de decurionibus; et vetus inscriptio quæ haurit procul Sistarico provincie Il Narbonensis cernitur in rupe opere humano divisa, quam vulgo Petram scissam vocant.

CL. POSTUMUS DARDANUS V. INL. ET PATRICIÆ DIGNITATIS. EXCONSULARI PROVINCIÆ VIENNENSIS. EX MAGISTRO SCRINI LIB. EXQUÆST. EXPRÆF. PRÆT. GALL.

crimina simul execrarentur. Ætateque media, patres nostri sub uno contubernio, vix dum a pueritia, in totam adolescentiam evecti, principi Honorio a tribunum notariique militavere, tanta caritate peregrinante ut inter eos minima fuerit causa concordie, quod filii amicorum commemorabantur. In principatu Valentiniani imperatoris b unus Galliarum præfuit parti, alter soliditati. Sed ita se quodam modo tituli amborum compensatione fraterna ponderaverunt, ut prior sue sit fascium c tempore, qui erat posterior dignitate. Ventum ad nos, id est, ventum est ad nepotes: quos nil decuerit plus cavere quam ne parentum antiquorumque nostrorum per nos forte videatur antiquata dilectio. Ad hoc in similem familiaritatem, præter hæreditariam prærogativam, multifaria opportunitate compellimur: ætas utriusque non minus juncta quam patria. Unus nos evercuit ludus, magister instituit; una nos lætitia dissolvit, severitas coercuit, disciplina formavit. De cætero, si Deus annuit, in anni jam senectutis initia pulsantibus, si minus, nisi respuis, animæ dux, animus unus; imbutusque liberos invicem diligentes, idem velle, velle, refugere, sectari. Hoc patrum vero jam supra vosa, si per Rusticum Apollinaremque, proavorum prædicabilium, tam reformentur corda quam nomina. Vale.

140 EPISTOLA X.

Sidonius Sapaudo suo salutem.

Si quid omnino Pragmatius illustris, hoc inter reliquas animi virtutes optime facit; quod amore studiorum te singulariter amat, in quo solo, vel maxime animam advertit, veteris peritiæ, diligentiaque resedisse vestigia. Et quidem non injuria tibi fautor est: nam debetur ab eo percipiosus litteris honor. Hunc olim perorantem et rhetorica sedilia plausibili oratione frangentem, socer eloquens ultro in familiam patriciam ascivit: licet illi ad hoc (ut sileam de genere vel censu) ætas, venustas, pudor, patrocina-

ET NEVIA GALLA CLAR. ET INL. FEM. MATERFAM. EJUS LOCO CUI NOMEN THEOPOLI EST VIARUM USUM CÆSIS UTRIMQUE MONTIUM LATERIB. PRÆSTITERUNT. MUROS ET PORTAS DEDERUNT. QUOD IN AGRO PROPRIO CONSTITUTUM TUE TIONI OMNIUM VOLUERUNT ESSE COMMUNE. ADNITENTE ETIAM V. INL. COM. AC FRATRE MEMORATI VIRI CL. LEPIDO EXCONSULARI GERMANIÆ PRIMÆ. EX MAG. MEMORIÆ EXCOM. RERUM PRIVAT. UT ERGA OMNIUM SALUTEM EORUM STUDIUM ET DEVOTIONIS PUBL.: : TITULUS POSS.: : OSTENDI.

Egregium insignis operis monumentum: ex quo non solum Dardani et Nevie Gallæ uxoris nomina didicimus, sed varias præterea ejusdem et Claudii Lepidi fratris dignitates. Dardano item scribunt Hieronymus et Augustinus: sed Augustinus honorum ejus non meminit, Hieronymus duplicem ejus præfecturam commemorat.

* Principis secretarii. qui aditus honorum nobili adolescentiæ. Cassiod. Senator lib. 1 Variar.: *Pater candidati sub Valentiniano principe gessit tribuni et auri laudabiliter dignitatem: honor qui tunc daba-*

rentur. Sed ut comperi, erubescere jam etiam tunc vir serius et formæ dote placuisse; quippe cui merito ingenii suffecisset adamari; et vere optimus quisque morum præstantius pulchritudine placet. Porro autem prætervolantia corporis decorementa currentis ævi profectu defectuque labascunt. Hunc quoque manente sententia, Gallis post præfectus d Priscus Valerianus, consiliis suis tribunalibusque sociavit; judicium antiquum perseverantissime tenens, ut cui scientiæ obtentu junxerat sobolem, jungeret et dignitatem. Tua vero tam clara, tam spectabilis dictio est, ut illi divisio e Palæmonis, gravitas Gallionis abundantia Delphidii, Agræcii disciplina, fortitudo Alcimi, Adelpii teneritudo, rigor Magni, dulcedo Victorii, non modo non superiora, 141 sed vix æquiparabilia scribantur. Sane ne videar tibi sub hoc quasi hyperbolico rhetorum catalogo quippiam gratificatusque, solam tibi acrimoniam Quintiliani pompamque Palladii comparari non ambigo, sed potius acquiesco. Quapropter si quis post vos Latine favet eruditioni, huic amicitie gratias agit, et sodalitati vestræ, si quid hominis habet, tertius optat adhiberi. Quamquam quod est gravius, non sit satis ambitus iste fastidium vobis excitaturus, quia pauci studia nunc honorant. Simul et naturali vitio fixum est radicatumque pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes, non mirentur artifices. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius Potentino suo salutem.

Multum te amamus: et quidem hujusce dilectionis non est erroneus aut fortuitus affectus. Namque ut sodalis tibi devinctior fierem, judicavi. Est enim consuetudinis mex, ut eligam ante, post diligam. Quænam, inquis, in me tibi probanda placere? Dicam libenter et breviter: quorum unum fieri gratia, alterum charta compellit. Veneror in actionibus tuis, quod multa bono cuique imitabilia geris. Colis ut qui solertissime, ædificas ut qui dispositissime, ve-

tur egregis, dum ad imperiale secretum tales constet eligi in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri.

b Consulare in aliqua provincia Gallie fuisse oportet patrem Aquilini. Nam Sidonii pater præfectus prætorio toti Gallie præfuit, lib. viii, epist. 6.

c In aliquibus libris, tenore.

d Vir præfectorius. Præfectus enim prætorio Galliarum fuerat, in eoque magistratus a-ssessore usugenero suo Pragmatio. Et jam præfectorius erat Aviti Aug. principatu, ut docet titulus carminis 8.

60 * Horum omnium nihil hodie superest præter declamationes Quintiliani. Palæmonis tamen Hadriani temporum rhetoris meminit Eusebius in Chronico; Gallionis fratris sui Seneca in præfatione Quæstionum naturalium. Atticum Tironem Delphidiumque Ausonius carmine 5 Professorum. Idem etiam Censorium Atticum Agræcium carmine 15. Atticum Hieronymus in Chronico. Adelpii memoria obscurior. Magni oratoris Romani clarior ex epist. 83 Hieronymi, et ex apologia 4 in Rufinum. Victorius fortasse rhetor est Massiliensis, cujus exstant poemata. Palladius is videtur de quo Symmachus tum aliis locis tum epist. 9, lib. 1: *Movel, inquit, novus Athenaci hospes Latiare concilium, divisionis arte, inventionum copia, sensuum gravitate, luce verborum.*

naris ut qui efficacissime, pascis ut qui exactissime, A
jocaris ut qui facetissime, judicas ut qui æquissime,
suades ut qui sincerissime, commoveris ut qui tardi-
dissime, placaris 142 ut qui celerrime, redamas ut
qui fidelissime. Hæc omnia exempla vivendi jam hinc
ab annis puberibus meus Apollinaris si sequitur,
gaudeo : certe, ut sequatur, admoneo. In quo do-
cendo instituendoque, modo sub ope Christi dispo-
sita succedant, plurimum lætor maximam me formulam
vitæ de moribus tuis mutuaturum. Vale.

EPISTOLA XII.

Sidonius Calminio suo salutem.

Quod rarius ad vos a nobis pagina meat, non no-
stra superbia, sed aliena impotentia facit. Neque
super his quidquam planius quæras; quippe cum
silentii hujus necessitatem par apud vos metus in-
terpretetur. Hoc solum tamen libere gemo, quod
turbine dissidentium partium sægrege facti, mutuo
minime fruimur aspectu. Neque unquam patriæ sol-
licitis offerri obtulibus; nisi forsitan cum ad arbi-
trium terroris alieni, vos loriceæ, nos propugnacula
tegunt. Ubi ipse in hoc solum captivus adduceri, ut
pharetras sagittis vacuare, lacrymis oculis implere
cogaris; nobis quoque non recusantibus, quod tua
satis aliud molliuntur vota, quam jacula. Sed quia
interdum, et si non per fœderum veritatem, saltem
per induciarum imaginem, quædam spei nostræ li-
bertatis fenestra resplendet: impense flagito, uti nos,
cum maxime potes, assatu paginæ frequentis imper-
tias; sciens tibi in animis 143 obsessorum civium
illam manere gratiam, quæ obliviscatur obsidentis C
invidiam. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius a Pannychio suo salutem.

b Seronatum Tolosa nosti redire: si nondum (et
credo quod nondum), vel per hæc disce. Jam Clau-
sentiæ pergunt Evanthius; jamque contractas operas
cogit erudere, si quid forte defectu caducæ frondis
agger insorduit. Scite si quid voraginosum est, ipse
humo advecta scrobibus oppletis trepidus exæquat,
ut pote belluam suam de valle Tarnis ducaliter ante-
cessurus; musculis similis inter saxosa, vel brevia,
halenarum corpulentiam prægubernantibus. At ille
sic ira celer, quod piger mole, seu draco e specu vix

a Bituricensi, viro illustri, ut est in Concione D
lib. vii.

b De quo superius lib. ii, epist. i. Tunc Aturibus
redibat, nunc Tolosa: utrobique ex aula regis Gotho-
rum, quorum partibus favebat.

c Securitates sunt apochæ: documenta illationum
appellat Symmachus lib. x, epist. 43, syngraphas
nimirum, quas qui tributa solvunt a susceptoribus ac-
cipiunt fiducia causa. Cassiodorus canonicario Veneti-
arum: *Validas contra te apochas invenerunt, invictas
securitates illis dedit calamitas sua: violenter abstulit
quod quærebas.* Hinc, Primiſerinius securitatum in
officio comitis privati.

d Scripti aliquot libri *Calenses*, alii *Calenses* legunt.
Baia sunt aquæ calidæ. Et sunt hodie in Arvernus,
quæ id nomen vico dederunt: nam calidas aquas
patria lingua vocant. In Tabula etiam Peutingeri, ut
supra dictum est, nominantur Aquæ Calidæ in iti-
nere quod ab Augustonemeto Lugdunum ducit.

evolutus, jam metu exsanguibus Galitanis e proxi-
mo inferitur: quos singulos sparsos, inoppidatos,
nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, nunc
flexuosa calumniarum fraude circumrexit; ne tum
quidem domum laboriosos redire permittens, cum
tributum annum datavere. Signum et hoc certum
est imminentis adventus, quod catervatim, quos
cunque converterit, vincti trahuntur vincula tra-
hentes: quorum dolore lætatur, pascitur fame:
præcipue pulchrum arbitratus, ante turpare quam
punire damnandos: crinem viris nutrit, mulieribus
incidit: e quibus tamen, si rara quosdam venia re-
spexerit, hos venalitas solvit, 144 vanitas illos,
nullos misericordia. Sed explicandæ bestię tibi nec
oratorum princeps Marcus Arpinas, nec poeta-
rum Publius Mantuanus, sufficere possunt. Proinde
quia dicitur hæc ipsa perniciēs appropinquare (cujus
proditionibus Deus obviet) præveni morbum provi-
dentię salubritate; contraque lites jurgiosorum, si
quæ moverent, pactionibus consule; e contra tributa
securitatis: ne malus homo rebus honorum vel
quod noccat, vel quod præstet inveniat. In summa
de Seronato vis accipere quid sentiam? Cæteri affligi
per suprascriptum damno verentur; mihi latronis et
beneficia suspecta sunt. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Apro suo salutem.

d Calenses nunc te Baia, et scabris cavernatim
ruelata pumicibus aqua sulphuris, atque jecoris ac
phtisicentibus languidis medicabilis piscina delectat.
An fortasse montana sedes circum castella; et in
eligenda sede per fugii, quamdam pateris ex muni-
tionum frequentia difficultatem? Quidquid illud est,
quod vel negotio vacas, in urbem tamen, ni fallimur,
e rogationum contemplatione revocabere. Quarum
nobis solemnitate primus Mamertus pater et ponti-
fex, reverentissimo exemplo, utilissimo experimento,
invenit, instituit, invexit. Erant quidem prius (quod
salva fidei pace sit dictum) vagæ, tepentes, infre-
quentesque, utque 145 sic dixerim, oscitantibus
supplicationes; quæ sæpe interpellantium prandiorum
obscibus hebetabantur, maxime aut imbres, aut seren-
itatem deprecaturæ; ad quas (ut nil amplius dicam)
ligulo pariter atque hortulano non oportuit conve-

e De institutis a Mamerto Viennensi episcopo ro-
gationibus existit homilia Alcimi Aviti ejusdem Eccle-
siæ antistitis, et consentiunt antiqui omnes scriptores.
Quare frustra laborant, qui propterea quod litaniarum
supplicationes ante Mamertum in Ecclesia existi-
tisse legunt, ideo illum rogationum non primum au-
ctorem, sed restauratorem dici volunt. Frustra, in-
quam. Neque enim quæstio est an primus litaniarum
usum in Ecclesiam invexerit, quem constat multo
antiquiorem fuisse: sed an eas instituerit quæ ante
Ascensionem Domini celebrantur, Rogationesque
propria jam voce nuncupantur. In quo, ut dixi, con-
sentiunt omnes, et Sidonii verba *invenit, instituit,
invexit*, dubitari non sinit. Rogationum ergo primus
auctor Mamertus. Non solum instituit, ut statim ac
solemnis illis diebus supplicationes essent, sed sup-
plicationum formam usitata sanctionem augustiore
que præscripsit.

nire. In his autem quas suprafatus summus sacerdos et protulit pariter et contulit, jejunatur, oratur, psallitur, fietur. Ad hæc te festa cervicium humiliatarum, et sternacium civium suspiriosa contubernia peto: et si spiritalem animum tuum bene metior, modo citius venies, quod non ad epulas, sed ad lacrymas evocaris. Vale.

EPISTOLA XV.

Sidonius Ruricio suo salutem.

Officii sermone præfatus, bibliopolam vestrum non grate, sed judicialiter expertus insinuo: cujus ut fidem in pectore, sic in opere celeritatem, circa dominum te mihi sibi que communem satis abunde probavi. ^a Librum igitur jam ipse deportat Heptateuchi, scriptum velocitate summa, summo nitore; quanquam et a nobis relectum et retractatum. Defert et volumen prophetarum, licet me absente decursum, sua tamen cura manique de supervacuis sententiis erudatam; nec semper ^b illo contra legente, qui promiserat operam suam: credo quia infirmitas fuerit impedimento, quominus pollicita compleret. Restat ut exhortatio vestra, sive sponsio, famulum sic vel studentem **146** placere, vel meritum, gratia competenti remuneretur: quæ utique pro tali labore si solvitur, incipiet vestram respicere mercedem. Sed cum hoc ego de sola gratia precer, vos quid mereatur aspiciate, quem constat affectum domini magis ambire quam præmium. Vale.

EPISTOLA XVI.

Sidonius e Papianillæ suæ salutem.

Ravenna veniens ^d quæstor Licinianus, cum primo teigit, Alpe transmissa, Galliæ solum, litteras adventus sui prævias misit, quibus indicat esse se

61 ^a Ut Pentateuchum veteres appellarunt quinque libros Mosis, ita et Triteuchum tres qui proxime sequuntur, Josue, Judices et Ruth. Sic enim Athanasius ad Marcellinum: utrosque vero simul junctos, Octateuchum. Ita Cassiodorus cap. 4 Divinarum institutionum, et Græci omnes quorum scripta leguntur *εἰς τὴν Ὀκτάτευχον*. Quia autem Hebræi, ut Euphronius et Hieronymus observant, historiam Ruth unum in librum cum Judicibus compingunt, inde factum est ut Heptateuchum plerique dixerint pro Octateuchum: ut Hieronymus epist. 7 et 28, et Sidonius hoc loco.

^b Vetus adnotatio in codice Martiani Capellæ, quam integram protuli ad Ennodium lib. 1, epist. 19: *Felix rhetor emendabam contra legente Deuterio scholastico discipulo meo*. Qui libros ex collatione meliorum codicum emendat, socinam adhibet qui legat, dum ipse codicem unum inspicit. Is contra legere dicebatur. In alio codice Macrobii Theodosii emendator hanc annotarat: *Aurelius Memmius Symmachus V. C. emendabam Ravennæ cum Macrobio Plotino Eudoxo*: quibus verbis contra legere Eudoxium significat.

^c Aviti Augusti filix, Sidonii uxori ante sacerdotium, nunc sorori, ex canonum præscripto et perpetua consuetudine priore Ecclesiæ: in qua qui ex conjugio ad sacerdotium acciscebantur, ab uxorum toro separati, non aliter deinceps cum illis quam cum sororibus versabantur. Hieronymus epist. 4 ad Pamachiam: *Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in ætrnum pudici*. Faustus Reiensis in epistola non edita: *Perdit gratiam consecrati qui adhuc officium*

^a Hanc epistolam edidimus supra col. 66.

A gerulum codicellorum, quorum in adventu, fratri etiam tuo Ecdicio, cujus æque titulis ac meis gaudes, honor patricius accedit; celerrime, si cogites ejus ætatem; si merita, tardissime. Namque ille jam pridem suffragium dignitatis ineundæ non solvit in lance, sed in acie: ærariumque publicum ipse privatus non pecuniis, sed manubiis locupletavit. Hoc tamen sancte Julius Nepos, armis pariter summus Augustus ac moribus, quod decessoris Anthemii filem, fratris tui moribus obligatam, quo ceterior, hoc laudabiliter absolvit; siquidem iste complevit, quod ille sæpissime pollicebatur. Quo fit, ut deinceps pro republica optimus quisque possit ac debeat, si quid cupiam virium est, quia securus, hinc avidus impendere: quando quidem mortuo quoque imperatore, laborantium devotioni quidquid spoponderit princeps, semper redhibet **147** principatus. Interea tu, si affectum tuum bene colligo, hisce compertis, magnum solatium inter adversa maxima capis: nec animum tuum a tramite communium gaudiorum vicinæ quoque obsidionis terror exorbitat. Novi enim probe, ne meo quidem te, quem ex lege participas, sic honore latatam: quia licet sis uxor bona, soror quoque optima es. Qua de re, propitio Deo Christo, ampliatos prospaxitæ titulos ego festinus gratatoris apicibus inscripsi, pariter absolvens sollicitudinem tuam, fratris pudorem: quem nil de propria dignitate indicaturum, si verendum forte nescires, nec sic impium judicares. Ego vero non tantum insignibus vestris, quæ tu hactenus quanto liberius, tanto impatientius præstolabare (quanquam iis quoque granditer) quantum concordia fruor: quam parem nostris, suisque liberis in posterum exopto; votis in

vult exercere mariti. Qua de re ut rationes omittam qui passim occurrunt, præclara existat Lupi Tricasini et Euphronii Augustodunensis episcoporum epistola quæ morem hunc testatur: sed hinc edendæ alius erit locus, Deo adjuvante*. Nunc satis sit exemplum Paulini Nolani, cui Terasia de conjugio facta soror, ut in Chronico loquitur Idatius: Germani Antistiodorensis, de quo in ejus Vita Constantius presbyter: *Uxor in sororem ex conjugio mutatur*: et Leonitii episcopi Burdegalensis, de cujus Placidina idem scribit Fortunatus: denique Urbici Arvernorum episcopi, quem narrat Gregorius lib. 1, cap. 44, multis lacrymis eluisse, quod consuetudinem ecclesiasticam temere aliquando violasset. Quod ergo lege ac more sancitum, prædecessorisque sui facti testatum meminerat Sidonius, id aut ignorare, aut impune contemnere qui potuit? Et tamen sunt qui ex Papianillæ mentione hoc loco fucum fieri posse confidunt; et quia lib. iv, epist. 12, cum Apollinare filio Terentium Menandrumque legit Sidonius episcopus, inde filium **62** jam ephebum, jam Græcæ Latineque linguæ auctoribus initiatum, a patre jam episcopo susceptum contendunt: quem res ipsa docet epistolas omnes Constantianæ collectionis, hoc est librorum vii priorum, quas episcopo dictatas, in ipsis pene pontificatus auspiciis dictasse. Sed quid facias hominibus, qui cum veri nihil dicant, sibi tamen clausis oculis credi volunt?

^d De hujus altero in Galliam adventu jam supra scripsit lib. iii, epist. 7. Nunc de codicillis patriciatus, quos Ecdicio comiti attulit a Nepote Augusto.

commune deprecens, ut sicut nos utramque familiam nostram praefectoriam nacti, etiam patriciam divino favore reddidimus: ita ipsi quam suscipiunt patriciam, a faciant consularem. Roscia te salutat, cura communis: quae in aviae amitarumque indulgentissimo sinu, quod raro nepotibus contingit alienis, et cum severitate nutritur: qua tamen tenerum non infirmatur aevum, sed informatur ingenium. Vale.

148 EPISTOLA XVII.

Sidonius ^b Eriphio suo salutem.

Es, Eriphi meus, ipse qui semper: nunquamque te tantum venatio, civitas, ager avocat, ut non obiter voluptate litterarum tenere: sitque eo studio, ut nec nostra fastidias, qui tibi, ut scribis, musas olemus. Quae sententia tamen large probatur vero carere: quanquam et apparet, aut ex joco venire, si laetus es, aut ex amore, si serius. Caterum a justo longe resultat, cum mihi assignas, quae vix Maroni, vix aut Homero competenter accommodarentur. Haec relinquamus, idque, unde causa, sermocinemur. Dirigi ad te praecipis versus, quos viri amplissimi socieri tui precibus indulsit: qui contubernio mixtus aequalium, vivit moribus ad jubendum obsequendumque juxta paratis. Sed quia scire desideras et locum et causam, quo facilius intelligas rem peregrinam, tibi potius vitio verte, quod loquacior erit o, ere praefati. Conveneramus ad sancti Justi sepulcrum, sed tibi infirmitas impedimento, ne tunc adesses: processio fuerat ante lucana, solemnitas anniversaria, populus ingens sexu ex utroque, quem capacissima basilica non caperet, et quamlibet cincta diffusis crypta porticibus. Cultu peracto vigiliarum, quas alterante mulcedine monachi clericique psalmicines concelebraverant, quisque in diversa secessimus; non procul tamen; ut pote ad tertiam praesto futuri, cum sacerdotibus res divina facienda. De loci **149** sane turbarumque compressu, deque numerosis luminibus illatis, nimis anhelis: simul et aestati nox adhuc proxima tacito clausos vapore torruerat; et si jam primo frigore tamen autumnalis aurorae detepescebat. Itaque cum passim varia ordinum corpora dispergerentur, placuit ad ^c conditorium Syagrii consulis civium primis una coire, quod nec impleto jactu sagittae separabatur. Hic pars sub umbra palmitis adulti, quam stipitiibus altatis cancellatimque pendentibus pampinus superducta texuerat; pars cespite in viridi, sed floribus odoro conserderamus. Verba erant dulcia,

^a Re: tus ordo dignitatum. Nam patricius honor medius est inter praefecturam et consulatum, ut docet Cassiodorus in Formula patriciatus. At consulatus omnium dignitatum apex, κορυφή και κεφαλή, ut verbis utar Chrysostomi ex oratione εις την επιγραφην των πραξεων. 'Εν τοις βιωτικοις, inquit, πράγμασιν εισιν αρχαι πολλαι· ου πάσαι δι της αυτης αξιας· αλλ' αι μεν μειζους, αι δε ελαττους· οιν, ινα απο της κατωτερας τον αριθμον ποιησωμεθο, εστιν ο της πολως εκδικος· εστιν ανωτερος εκεινου, ο του εθνους ηγεμων· εστι μετ' εκεινον ετερος αρχων μειζων· εστι παλιν ο στρατηλατης· εστιν ο υπαρχος· εστιν ανωτερα τουτων αρχη, η των υπατων αρχη. Et post alia: η των υπατων αρχη καθαπερ κορυφη και κεφαλη πασαις επικειται.

A jocosa, fatigatoria: praeterea (quod beatissimum) nulla mentio de potestate aut de tributis; nullus sermo qui proderet, nulla persona quae proderetur. Fabulam certe referre dignam relatu, dignisque sententia quisque potuisset: audiebatur ambitiosissime. Nec erat idcirco non distincta narratio, quia laetitia permixta. Inter haec otio diu Marcidis aliquid aere visum. Mox bipertitis, ut erat aetas, acclamationibus afflagitata profertur his pila, his tabula. Sphaera primus ego signifer sui, quae mihi, ut nosti, non minus libro comes habetur. Altera ex parte, frater meus Domnicus, homo gratiae summæ, summi leporis, tesseras ceperat quatiebatque: quo velut classica ad pyrgum vocabat aleatores. Nos cum caetera scholasticorum lusimus abunde, quantum membra torpore B statarii laboris hebetata, cursu salubri vegetarentur. Illic vir illustris Philematius, ut est illud Mantuani poetae:

Ausus et ipse manu juvenum tentare laborem.

150 Spartiarum se turmalibus constanter immiscuit. Pulchre enim hoc fecerat, sed cum adhuc essent anni minores. Qui cum frequenter de loco statim medii currentis impulsu summo veretur; nunc quoque acceptus in aream, tam pilae coram praetervolantis, quam superjectae, nec intercideret tramitem, nec caveret; ad hoc per catastropham saepe pronatus, ego de ruinoso flexu se recolligeret; primus ludi ab accento sese removit suspiciosus exitis incalescentibus. Namque et jeculesculi fibra tumente pungebant exercitatum crebri dolores. Destiti protinus et ipse, facurus communiione cessandi rem caritatis, ne verendum lassitudo fraternata pateretur. Ergo ut resedimus, et illum mox aquam ad faciem petere sudor admonuit, exhibita posceti est: pariter et linum villis onustum, quod pridiana squama positum casu sub ipsis aedulae valvis bipatentibus de janitoris erecto trochleatim fune nutabat: quo dum per otium genus siccatur. Vellem, inquit, ad panum similis officii, aliquod tetrastichon mihi scribi juberet. Fiat, inquam. Sed quod meum, dixit, et non in metro teneret. Respondi possibilia factu quae poposcisset. Ait et ipse, Dicta ergo. Tunc ego aridens, illico scias Musas moveri, si choro ipsarum non absque arbitris vacem. Respondit ille violenter et perurbane, ut est natura vir flammeus, quidamque facundiae fons inexhaustus: Vide, D domine Solli, ne magis Apollo forte moveatur, quod suas alumnas solus ad secreta sollicitas. Jam post

^b Lugdunensi, genero Philematii: ad quem mittit tetrastichum, quod in socieri ejus gratiam scripserat, cum ad S. Justi basilicam una convenissent. Inculdit autem S. Justi episcopi Lugdunensis anniversaria solemnitas in IV nonas Septembres: hoc est in autumnum principium, ut innuit Sidonius.

^c Sepulcrum et monumentum. Petronius: In conditorium etiam prosecuta est defunctum. Suetonius Augusti xviii: Conditorium et corpus Alexandri magni corona a rea imposita ac floribus aspersa veneratus est. Et in epitaphio Karoli magni: Sub hoc conditorisum est corpus Karoli magni atque orthodoxi imperatoris: in antiquis inscriptionibus requietorium.

nosse, quem plansom sententia tam repentina, tam A
lepida commoverit. Nec plus **151** moratus, mox suo
scriba qui pugillarem juxta tenebat, ad me vocato,
subditum sic epigramma composui.

Mane novo, sen cum ferventia balnea poscunt,
Seu cum venatu frous calefacta madet.
Hoc foveat pulcher faciem Philematius udam,
Migret ut in bibulum vellus ab ore liquor.

Epiphanius noster vix supra scripta peraraverat,
et nuntiatum est, hora monente, progredi episcopum
de receptorio : nosque surreximus. Da postulata tu
veniam cantilenæ. Illud autem ambo, quod majus
est, quodque me nuper in quemdam dies bonos male
ferentem parabolice, seu figurate dictare jussistis,
quodque expe-litum cras dirigetur, clam recense-
re; et si placet, edentes fovele; si displicet, delentes
ignoscitote. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Sidonius a Attalo suo salutem.

Hæc civitati te præsidere cœpisse, libens atque
cum gaudio accepi. Lætitiæ causa quadripartita est :
prima, quod amicus; secunda, quod justus es; tertia,
quod severus; quarta, quod proximus. Quo fit, ut
nostris nostrorumque contractibus, plurimum velis,
debeas, possis opitulari. Igitur amplectens in fami-
liari vetusto novum Jus potestatis indeptæ, materiam
beneficiis tuis jam diu quæro. Quibus me tantum fi-
dere agnosce, ut et si non invenio quæ poscam, quæ-
siturus mihi videaris ipse quæ tribuas. Vale.

152 EPISTOLA XIX.

Sidonius Pudenti suo salutem.

Nutricis meæ filiam filius tuæ rapuit : facinus in-
dignum, quodque vos nosque inimicasset, nisi pro-
tinus scissem te nescisse faciendum. Sed conscientia
tuæ purgatione prælata, petere dignaris culpæ calen-
tis impunitatem. Sub conditione concedo, si stupra-
torem ^b pro domino jam patronus originali solvas
inquinatum. Mulier autem illa jam libera est : quæ
tum demum videbitur non ludibrio addicta, sed
assumpta conjugio; si reus noster pro quo precaris,
mox eliens factus e tributario, plebeiam potius inci-
piat habere personam quam colonariam. Nam meam
hæc sola seu compositio, seu satisfactio, vel non me-
diocriter contumeliam emendat : qui tuis votis atque
amicitiis hoc acquiesco, si laxat libertas maritum, ne
constringat pœna raptorem. Vale.

^a Comiti Augustodunensi : hoc enim, opinor, est
quod ait *Æduæ* civitati præsidere cœpisse. Comitatu
Æduensem ante cathedram episcopalem rexit
Gregorius Linguonicus annis 40, ut Turonensis in ejus
Vita refert. Huic nepos fuit Attalus, de quo auctor
idem l. b. III, cap. 45. Ante hos vero Attalus hic alter.

^b Duplex illa distinctio agricolarum, in censitos
sen tributarios, servos et colonos liberos, qui et in-
quiliini, cod. de agricolis, perpetua et constans non
est, ne apud ipsos quidem jurisconsultos. Quare ferri
hoc loco potest Sidonius, qui eundem Pudentis agri-
colam servum, originarium inquilinum, et colonum
facit : et manumitti vult, ut fiat ex domino patronus,
63 ex servo eliens. Sic enim et l. II cod. in quibus
causis coloni dominos accusare possunt, agr. colarum
domini et patroni distinguuntur.

EPISTOLA XX.

Sidonius Pastori suo salutem.

Quod die hesterno tractatu civitatis in concilio de-
fuisi, ex industria factum pars melior accepit; quæ
suspicata est id te cavere, ne tuis humeris onus fu-
turæ legationis imponeretur. Gratulor tibi quod istis
moribus vivis, ut necesse habeas electionem tui ti-
mere : laudo efficaciam, suspicio prudentiam, **153**
prosequor laude felicitatem. Opto denique æqualia
iis, quos æqualiter amo. Multi frequenter quos exse-
crabilis popularitas agit, civium maximos manu pren-
sant, æque consensu publico abducunt, ac sequen-
tis oscula impingunt, operam suam spondent, sed non
petiti. Uique videantur in negotii communis asser-
tione legati, electionem refundunt, ipsosque sumptus
ultra recusant, et ab ambitu clam rogant singulos, ut
ab omnibus palam rogentur. Sic quoque cum fatigatio
illorum gratuita possit libenter admitti, libentius
tamen atque amabilius verecundi leguntur, idque cum
expensa : tantum impudentia sese ingerentum por-
deris habet, etiam e fasci cum tributario nomine
ipsorum nil superfunditur. Proinde quanquam te non
sefellit, quid boni quique meditarentur, redde te
tamen expectantium votis, expectanturque caritatem
proba, qui jam probasti pudorem. Quod defuisti pri-
mum, modestiæ ascribitur : ad ignoviam respicit se-
cunda dilatio. Præterea tibi Arelatum profecturo est
venerabilis in itinere mater, fratres, amantes, redam-
nantisque patriæ solum, ad quod et præter occasio-
nem voluptuose venit : tum domus propria, cujus
auctorem, vineam, messem, olivetum, tectum quo-
que ipsum, vel dum præterveharis, inspicere res
commodi est. Quapropter missus a nobis et tibi per-
venis. Namque erit talis viæ tuæ causæque nostræ
conditio, ni fallor, atque opportunitas, ut pro bene-
ficio civitati posse imputare quindocunque videaris,
quod tuos videris. Vale.

154 EPISTOLA XXI.

Sidonius Sacerdoti et Justino suis salutem.

^a Victorinus patruus vester, vir ut egregius, sic in-
decunque doctissimus, cum cætera potenter, tum
potentissime condidit versus. Mihi quoque semper a
parvo cura musarum. Nunc vos parenti venitis hæ-
redes, quam jure, tam merito. Illicet ego poetæ
D

^c Sic legendum, non *fascium tributario*. Etiam, in-
quit, cum expensam itineris in se ipsos recipiunt, tri-
butorumque oneribus eorum causa nihil accedit. Le-
gatis enim decerni solet viaticum. Arcadius libro de
Muneribus civilibus, D. de muneribus et honoribus :
Legati quoque qui ad sacrarium principis mittuntur,
*viaticum quod legativum dicitur, interdum solent acci-
pere.*

^d Quæri potest, cum tempora non discrepent, an
hic sit Victorius Aquitanus qui Cyclum Paschalem
Hilari archidiaconi, Romani postea pontificis, rogatu
composuit, Constantino et Rufo coss., ut ex ejus ad
Hilarum epistola patet. Victorii autem ex fratre nepotum
Justini et fratris, tacito nomine iterum meminit
in Proœmptico.

proximus flo professione, vos semine. Ergo justissimi A dat, ut jungitur. Ideoque patrimonia tenete, data
mum est, ut die functo sic quisque nostrum succe- carmina. Valete.

LIBER SEXTUS.

155 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius domino a papæ Lupo salutem.

Benedictus Spiritus sanctus et pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, et episcopus episcoporum, et alter sæculi tui Jacobus, de quadam specula caritatis, nec de inferiori Hierusalem, tota Ecclesiæ Dei nostri membra superinspicis; dignus qui omnes consoleris infirmos, quique merito ab omnibus consularis. Et quid nunc ego dignum dignationi 156 huic putris et fetida reatu terra respondeam? Colloquii salutaris tui, et indigentiam patiens et timorem, recordatione vitæ plectibilis adducor, ut clamem tibi, quod dixit Domino tuus ille collega: *Ezi a me, quia homo peccator sum, Domine (Luc. v, 8)*. Sed si iste B timor non temperetur affectu, vereor ne Gerasenorum detinuar exemplo, discedas a finibus meis. Quin potius illud, quod mihi conducibilius est, colleprosi mei te proposita conditione constringam, ut aiam tibi: *Si vis, potes me mundare (Matth. viii, 2)*. Qua ille sententia non plus de Christo quid peteret prodidit, quam qui crederet publicavit. Ergo ne cum sis procul aobiguo prius omnium toto, qua patet, orbe pontificum, cum prærogativæ subjiciatur, cum censura tuæ attemat etiam turba collegii; cum in gravitatis vestræ comparisonem, ipsa etiam grandævorum corda purascant; cum post desudatas militiæ C Lirinensis excubias, et in apostolica sede e novem jam decursa quinquennia, utriusque sanctorum ordinis quemdam te conclamatissimum primipilarem spiritualia castra venerentur: tu nihilominus hastatorum antesignatorumque paulisper contubernio sequestratus, ultimos calones tuos lixasque non despicias, et ad extimos trahariorum qui per insipientiam suam adhuc ad carnis sarcinas sedent, crucis diu portatæ vexilla circumfers, ac manum linguæ porrigis in conscientia vulneratis. Nosti, ut apparet, ex adversa acie sauciatos, dux veterane, colligere; et

a Episcopo Tricassino. In hunc librum et sequentem congestæ sunt epistolæ ad episcopos scriptæ. Gallicanorum autem ejus ævi pontificum Sidonii iudicio facile princeps Lupus, cum cæteris rebus, tum Britannica legatione, et peccati civibus suis Attilæ gloria clarus.

b Insulanam angelicæ congregationis militiam dixit Faustus Reiensis epistola 5 ad Ruricum, de Lirino eadem loquens, quæ commune tunc erat saculum abdicantibus gymnasium. In ea versatum fuisse Lupum non solum hic locus ostendit, et lib. viii, epist. 14, sed Eucherius quoque ad Hilarium de laude eremi: *Hæc habuit, inquit, reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Benjamin Lupum retulit: hæc habuit germanum ejus Vincentium, interno genman splendore perspicuam*. Lupi fratrem dicit Vincentium presbyterum, clarissimi nominis scriptorem. Quin horum potissimum meminisse apud Hilarium Arelatensem videtur, quod Hilarii sororem Pimeniolam Lupus in matrimonio quondam habuerat.

peritissimus tubicen ad Christum a peccatis recepti canere; 157 et evangelici pastoris exemplo non amplius lætatis, si permancant sani, quam si non remaneant desperati. Te ergo norma morum, te columna virtutum, te, si blandiri reis licet, vera, quia sancta, dulcedo, despiciatissimi vermis ulcera digitis exhortationis contrectare non piguit: tibi avaritiæ non fuit pascere monitis animam fragilitate jejunam; et de apotheca dilectionis altissimæ, sectandæ nobis humilitatis propinare mensuram. Sed ora, ut quandoque respiscam, quantum meas deprimat oneris impositi massa cervices. Facinorum continuatione miser eo necessitatis accessi, ut is pro peccato populi nunc orare compellar, pro quo populus innocentum vix debet impetrare si supplicet. Nam quis bene medelam æger impartiat? quis febriens d arrotanti tactu pulsum distingnat incolamem? quis desertor scientiam militaris rei jure laudaverit? quæ sculentus absternium competenter arguerit? Indignissimus mortalium necesse habeo dicere quod facere detrecto: et ad mea ipse verba damnabilis, cum imperem quæ non impleo, idem in me quotidie cogor dictare sententiam. Sed si tu inter me et illum cui conerucifigeris, Jesum Christum Dominum nostrum, pro scelerum meorum populo, junior mage quam minor Moses, intercessor assistas; non ulterius descendemus in infernum viventes; nec per carnalium vitiorum incentiva flammatis, ad altare Domini ignem diutius accendimus alienum. Quia quamquam nos, ut pote reos, gloriæ libra non respicit: 158 satis tamen superque gaudebimus, si precatu tuo levare valeamus interioris hominis nostri, et si non integrum ad remunerationem, certe vel cicatricatum pectus ad veniam. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA II.

Sidonius papæ e Pragmatio suo salutem.

Venerabilis f Eutropia matrona, quod ad nos

e Annos 45. Quibus ex verbis cardinalis Baronius æra subducta colligit Sidonium, qui non multo post adeptum episcopatum hanc epistolam scribebat, in episcopali cathedra sedere cœpisse anno Christi 472. Is enim Lupi erat in episcopatu 45.

d In aliquibus libris, *arroganti et ægrolanti*.

64 e Cujus sedis fuerit episcopus, non liquet. Qui enim Augustodunensem fuisse conjiciunt, Euphronii successorem qui interfuit synodo Epaunensi, manifesto argumento revincuntur, quod Epaunorum hoc tempore anistes fuerit Euphronius: cujus nomen una cum Pragmatio subscriptum cum legatur in epistola Fausti ad Lucidum, sequitur ut Pragmatius hic diversus sit ab Epaunensi.

f Vidua Arverna, cujus filius Agrippini filiam duxerat. Hanc etiam levi conjectura S. Eutropiam esse putant, cujus nomen in martyrologium relatum est xvii kalendas Octobris. Liceat autem cum singulari exempli femina alteram componere, cujus egregias sexuique decentissimas virtutes prædicat

spectat, singularis exempli (quæ parcimonia et humanitate certantibus : non minus se jejuniis, quam cibis pauperes pascit, et in Christi cultu pervigil, sola in se compellit peccata dormire) mœroribus orbitatis necessitate litis adjecta, in remedium mali duplicis perfectionem vestræ consolationis expetere festinat, gratanter habitura, sive istud tibi peregrinatio brevis, seu longum computetur officium. Igitur præfata venerabilis fratris mei nunc jam presbyteri Agrippini, ne injuriosum sit dixisse nequitiis, certe fatigatur argutiis : qui abutens imbecillitate matronæ, non desistit spiritalis animæ serenitatem sæcularium versutiarum flatibus turbidare : cui filii, nec post multo nepotis amissi, duæ pariter plagæ recentes, ad diuturni viduæ vulnera adduntur. Tentavimus inter utrumque componere nos maxime quibus in eos novum jus professio, vetustumque faciebant amicitia, aliqua censentes, suadentes quæpiam, plurima supplicantes, quodque miremini, in omnem concordia statum **159** promptius a feminea parte discessum est. Et quamquam se alius profuturum filia paterna jactaret prærogativa, nurui tamen magis placuit munificentia socrualis oblatio. Jurgium interim semisupitum vestris modo sinibus infertur. Pacificate certantes, et pontificalis auctoritate censuræ suspectis sibi partibus indicite gratiam, dicite veritatem. Sancta enim Eutropia, si quid vadimonio meo creditis, victoriam computat, si vel post damna non litiget. Unde et suspicor vobis unam pronuntiandam domam discordiosam, licet inveniatis utramque discordem. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA III.

Sidonius domino papæ a Leontio salutem.

Etsi nullis hortatibus primordia nostræ professionis epitaphium quod in veteri S. Petri basilica Romæ visebatur. Est autem hujusmodi :

GABINIA GAUDENTIA H. F. IN
QUA FUIT INIMITABILIS CASTI
TAS IN PROBISSIMA VERE
CUNDIA INCOMPARABILIS IN
NOCENTIA PERPETUA QUIE
SCIT IN PACE QUÆ VIXIT ANN.
XVIII. M. XI. D. XXI. VARIUS VI
CTOR CONJUGI B. M. D. XII. KAL.
AUGUST.

^a Episcopo Arelatensi. Multa sunt in verbis Sidonii quæ Arelatem designent ; ut quod ait de privilegio loci et de togatis illic perorantibus. Arelatensium autem episcopum his temporibus fuisse Leontium, nulla est dubitatio. Hoc enim ostendunt Hilari papæ epistolæ : ex quibus etiam docemur Leontium sedem inisse anno 462, hoc est decem plus minus annis ante Sidonium. Synodus præterea Arelatensis cujus meminit Faustus, cui præfuit idem Leontius : et Kuricii epist. 15 ad Aeonium, in qua Leontio tunc vita functo Aeonium successisse significat. Leontius Forojuliensis de quo vir doctus suspicatur, Sidonio auctor fuit, Burdegalensis posterior.

^b Ennodius Symmacho papæ lib. iv, epist. 22 : *Erigat parvulos implorata coronæ vestrae miseratio. Id est auctoritas tua, miseratio vestra. Ut purpuram interdum pro principe dicimus, sic coronam pro clerico : quia hæc insigne est clerici, ut illa principis. Augustinus Proculiano epist. 147 : Per coronam nostram nos adjurant vestri : per coronam vestram vos adjurant nostri.* Tonsura clericalis ita olim fiebat, ut

nis animatis, neque sitim ignorantia hætenus sæcularis ullo supernæ rigatis imbre doctrinae ; non ego tamen tantum mei meminens non sum, ut a meis præsumam partibus æquali officiorum lance certandum. Nam cum nostra mediocritas ætate vitæ, tempore dignitatis, privilegio loci, laude scientiæ, dono conscientia vestrae facile vincatur ; nullum meremur, si par expectamus alloquium. Igitur non incusantes silentium vestrum, sed loquacitatem nostram potius excusare nitentes, commendamus apicum portio-rem : cujus si peregrinationem prompto favore fovetis, grandis **160** actionibus illius portus securitatis aperitur. Negotium huic testamentarium est : latent eum propriarum merita chartarum. Togatorum illic perorantium merita peritiam consulere perrexit ; B pro victoria computaturus, si se intellexerit jure superari ; modo ne sibi suisque desidia vitio peperam cavisse culpetur. Hunc eatenus commendare præsumo, ut si eum instruere dignanter advocatio consulta fastidit, ^b auctoritas coronæ tuæ dissimulantibus studeat excudere responsi celeritatem. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IV.

Sidonius domino papæ Lupo salutem.

Præter officium quod incomparabiliter eminenti apostolatu tuo sine fine debetur, et si absque intermissione solvatur, commendo supplicum bajulorum pro nova necessitate vetustam necessitudinem : qui in Arvernam regionem longum iter, his quippe temporibus, emensi, casso labore venerunt. Namque unam ^c feminam de affectibus suis, quam forte ^d Varogorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) superventus abstraxerat, isto deductam ante aliquot annos, istique distractam, cum non falso incirculus tantummodo capillorum emeretur, instar coronæ. Sic enim describit Gregorius Turon. de Nicetio Trevirorum episcopo : *S. Nicetius, inquit, ab ortu suo clericus est designatus : nam cum partu fuisset effusus, omne caput ejus, ut est consuetudo puerorum, a capillis nudum quidem cernebatur : in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iisdem coronam clerici fuisse signatam.* Hodie apud nos antiquam coronæ formam **65** soli fere monachi retinent, et pueri vocales symphoniæ. Nam brevis ille orbis in vertice quo cleri pars magna utitur, insolens olim atque inusitatus in Ecclesia fuit, ut docet canon 40 concilii IV Toletani.

^e De familia propinquam. Paulinus auctor Eucharistici :

Cum mihi plena domus caris affectibus esset.

Et post alia :

jam dudum cunctis affectibus expertis

Prima socru ac matre, debuit et conjugæ functa.

^d Sidonius ipse interpretatur indigenas latrunculos. Proprie tamen Vargi dicebantur extorres, et patria expulsi : ut in lege Ripuaria 87 et in Salica 57 : *Si quis corpus jam sepultum exfodierit, et exposuerit, wargus sit, hoc est expulsus de eodem pago.* Nimirum ex profugis exsulis indigenæ fiunt latrones. Non dissimili sensu aliquando dicti sunt et Bagaudæ. Aurelius Victor in Diocletiano : *Excilia manu agresium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant.* Item Scamari, legum Longobardarum titulo 4 apud Jornandem in Geticis. Egyptus in Vita S. Severini : *Istri fluentia prætermeas latrones properanter insequitur, quos vulgus Scamaros appellabat.*

cessionem (quanquam id ad causam subjiendam minus attinet); cum sis igitur e semine poetæ, cui procul dubio status dederant litteræ, si trabæ non dedissent: quod etiam nunc auctoris culta versibus verba testantur, a quo studia posterorum, ne parum quidem, quippe in hac parte, degeneraverunt: immane narratu est, quantum **133** stuporem sermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuisse. At qui pueritiam tuam competenter scholis liberalibus meministi imbutam, et sæpenumero acriter eloquenterque declinasse coram oratore, satis habeo comportum. Atque hæc cum ita sint, velim dicas, unde subito hauserunt pectora tua euphoniæ gentis alienæ; ut modo mihi post ferulas lectionis Maronianæ, postque desulatam varicosi Arpinatis opulentiam loquacitatemque, ^a quasi ^b de Hilario vetere novus falco prurumpas? ^B Estimari minime potest, quanto mihi cæterisque sit risui, quoties audio, quod te præsentem formidet facere linguæ suæ barbari barbarismum. Astupet tibi epistulas interpretanti curva Germanorum senectus, et negotiis mutuis arbitrum te discipulatoremque desumit. Novus Burgundionum Solon in legibus disserendis; novus Amphion in citharis, sed tricordibus temperandis, amaris, frequentaris, expecteris, oblectas, eligeris, adhiberis, decernis, audiris. Et quanquam æque corporibus ac sensu rigidi sint indolatilesque, amplectuntur in te pariter et discunt sermonem patrum, cor Latinum. Restat hoc unum, vir facetissimè, ut nibilo segnius, vel cum vacabit, aliquid lectioni operis impendas, custodiasque hoc, prout es elegantissimus, temperamentum, ut ista ^C tibi lingua teneatur, ne ridearis; illa exerceatur, ut rideas. Vale.

Hb. i epistolarum Syagrium consulens trans Alpes habitasse significat, de Lugduno intelligendum est.

^a Petrus Colvius ex ms. Claromontensi: quasi, de Syagrio vetere novus Franco prorumpas?

^b Sic libri plerique: alii varie *haritua* vel *harilio*, ut difficile sit statuere quid potissimum scripserit Sidonius. Sensus est, Ut vidaris mihi ex avi patria in exoticam mutatus, ex Gallica in Germanicam. Pari elegantia Ruricius lib. i, epist. 3 ad Hesperium, ex Arione in Orpheum repente mutari dixit, pro eo quod est, doctum subito fieri ex rustico. **55** Scilicet, inquit, tam consuetudinis meæ immemor, quam rusticitatis oblitus, quasi ex Arione in Orpheum repente mutatus, velim disertissimis auribus tuis ore garrulo non tam officiosus quam injuriosus existere.

^c Thaumasti fratri, Sidonii consanguineo.

^d Burgundionum regi, Clotidis nostræ, ut reor, patri. Quatuor hoc tempore Burgundionibus reges imperabant, Gundobaldus, Gundegiselus, Chilpericus et Guodomarus, Gundeuci, ut Gregorius, lib. ii, cap. 28, docet, filii, ejus qui post Gundacarium ab Aetio casum, regnum obtinuit, cum altero Chilperico fratre: quorum meminit Jornandes in rebus Geticis. Itaque ambigi posset de utro Chilperico agat Sidonius, nisi epistola sequenti tetrarchiam appellaret, quatuor fratres designans qui simul regnabant. Jam quod Chilpericum hanc non regem, sed magistrum militum vocat, eo more facit, quo Sigismundum Gundobaldi filium Alcimus Avitus patricium, Hilarius papa Gunducium seu Gundecum, aut, ut est apud Jornandem, Gundacum horum quatuor patrem, ma-

134 EPISTOLA VI.

Sidonius e Apollinari suo saluter.

Cum primum ætas decessit autumno, et Arvernorum timor potuit aliquantisper ratione temporis temperari, Viennam veni: ubi Thaumastum germanum tuum, quem pro jure vel sanguinis vel ætatis, reverenda familiaritate complector, mœstissimum inveni. Qui quanquam recenti cælibatu granditer afficiebatur, pro te tamen parum minus anxius erat. Timebat enim verebaturque, ne quam tibi calamitiam turbo barbaricus, aut militaris concinnaret improbitas. Namque confirmat ^d magistro militum Chilperico, victoriosissimo viro, relatu venenato quorum sceleratorum fuisse secreto insusurratum, tuo præcipue machinato, ^e oppidum Vasionense ^f partibus novi principis applicari. Si quid hinc tibi tuisque suspicionis incutitur, raptim doce recursu familiarium paginarum; ne vobis sollicitudinis aut præsentis meæ opportunitas pereat. Curæ mihi peculiariter erit, si quid tamen cavendum existimabis, ut te faciat aut gratia impetrata securum, aut explorata iracundia cautiorem. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Thaumasto suo salutem.

Indagavimus tandem, qui apud ^e tetrarcham nostrum germani tui, et e diverso partium, novi **135** principis amicitias criminarentur, si tamen fidam sodalium sagacitatem clandestina delatorum non fefelleret vestigia. Hi nimirum sunt, ut idem coram positus audisti, quos se jam dudum perpeti inter clementiores barbaros Gallia gemit. Hi sunt quos timent etiam qui timentur. Hi sunt quos hæc peculiariter provincia manet inferre calumnias, deferre personas,

gistrum item militum appellat, in epistola ad Leonium episcopum Arelatensem.

^e Quod Vasio Vocontiorum Pomponio Melæ et Plinio, *Ὀυασιῶν* Ptolemæo. Posterior ætas Vasense dixit pro Vasionensi. Sed Vocontiorum fines olim in provincia Viennensi latissime patuerunt. Plinii verba sunt lib. iii, cap. 4: *Vocontiorum civitatis federatæ duo capita, Vasio et Lucus Augusti: oppida vero ignobilia* 49. At Luci hodie nomen obscurum et jam olim a Fabii Valentis exercitu incendio deformatum narrat Tacitus lib. i Historiæ. Clarior fama urbis Deensis, quæ Colonia Dea Augusti Vocontiorum dicitur in lapide Arelatensi. Fuit et Mons Seleucus inter oppida Vocontiorum, Magnentiana clade nobilis: sed cujus nomen apud omnes ferme depravatum est. Nam apud Socratem *Ματροσάλευκος* legitur, apud Sozomenum *Μοντιοσάλευκος*; alibi *Μούρος Σάλευκος*: vera appellatio quam Historia Tripartita retinet, Mons Seleuci, Lucum inter et fines Vocontiorum, ac Vapincum, ut ex itinerariis Æthici ac Burdigalensi videre est. Tridui plus minus itinere abest Lugduno. Quare ad montem Seleuci referendum est quod Mursæ hac in parte tribuit Socrates lib. ii, cap. 27.

^f Non dubium quin novam principem appellet, qui Romæ cœperat imperare: sed quemnam intelligat, in tanta principum quo tum paucis annis accidit, mutatione et varietate non liquet.

^g Chilpericum, qui Lugduni rerum potiebatur, diviso tunc in quatuor regna Burgundionum imperio.

afferre minas, auferre substantias. Hi sunt quorum laudari audis in otio occupationes, in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias. Hi sunt qui causas morantur adhibiti, impediunt prætermisisti, fastidiunt admoniti, obliviscuntur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessionem, deputant arbitros, iudicanda dictant, dictata convellunt, attrahunt litigatoros, protrahunt audiendos, trahunt addictos, retrahunt transigentes. Hi sunt quos si petas etiam nullo adversante beneficium, piget promittere, pudet negare, poenitet præstitisse. Hi sunt quorum comparationi digitum tollerent ^a Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinus et Pallas. Hi sunt qui invident tunicatis otia, stipendia paludatis, viatica veredariis, mercatoribus nundinas, munuscula legatis, portoria quadruplatoribus, prædia provincialibus, ^b flamina municipibus, arcaris pondera, mensuras allectis, salaria tabulariis, dispositiones numerariis, prætorianis sportulas, civitatibus inducias, vectigalia publicanis, reverentiam clericis, originem nobilibus, consessum prioribus, congressum æqualibus, cinctis ¹³⁶ jura, discinctis privilegia, scholas instituendis, mercedes instituentibus, litteras institutis. Hi sunt qui novis opibus ebrui, ut et minima cognoscas, per utendi intemperantiam produnt imperitiam possidendi. Nam libenter incedunt armati ad epulas, albat ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, ^c castorinati ad litanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporum, cordi est. In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio scurræ, in exactionibus harpyiæ, in collo-

A. pardi, ad facias ursi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, ad consumendum minotauri. Spes firmas in rerum motibus habent, dubia temporacertius amant, et ignavia pariter conscientiaque trepidantes, cum sint in prætorii leones, in castris lepores, timent fœdera, ne discantur; bella, ne pugnent. Quorum si nares afflaverit uspiam rubiginosi aura marsupii, confestim videbis illic et oculos Argi et manus Briarei, et Sphingarum ungues, et perjuriam Laomedontis, et Ulyssis argutias, et Sinonis fallacias, et fidem Polymnestoris, et pietatem Pygmalionis adhiberi. His moribus obruunt virum non minus bonitate quam potestate præstantem. Sed quid faciat unus undique venenato vallatus interprete? Quid inquam faciat, cui natura cum bonis, vita cum malis est? Ad quorum ¹³⁷ consilia Phalaris cruentior, Mida cupidior, Ancus jactantior, Tarquinius superbiior, Tiberius callidior, Caius periculosior, Claudius socordior, Nero impuriior, Galba avariior, Otho audacior, Vitellius sumpuosior, Domitianus truculentior redderetur. Sane quod principaliter medetur afflictis, temperat ^d Lucumonem nostrum Tanaquil sua, et aures mariti virosa susurronum face completas opportunitate salsi sermonis eruderat. Cujus studio scire vos par est; nihil interim quieti fratrum communium apud animum communis patroni ^e juniorum Cibyrtarum venena nocuisse, neque quidquam (Deo propitiante) nocitura; si modo quandiu præsens potestas ^f Lugdunensem Germaniam ^g regit, nostrum suumque Germanicum præsens Agrippina moderetur. Vale.

EPISTOLA VIII

Sidonius & Secundino suo salutem.

Diu quidem est, quod te hexametris familiarius inservientem stupentes prædicantesque lectitabamus.

^d Chilpericum regem uxor. Quia Lucumonem, hoc est Tarquini Prisci, uxor fuit Tanaquil, figurate hæc nomina transfert ad Chilpericum et uxorem: ut paulo inferius, Germanici et Agrippinæ nominibus eisdem designat, quia Agrippina uxor fuit Germanici patris Caligulae.

^e Qui moribus referant fratres illos Tlepoleum et Hieronem et Cybiri Ciliciæ, quorum opera usus Verres in deprædanda Sicilia. De his Cicero 6 Verrina. Urbis vero nomen corrupit, qui aliter scribunt vel enuntiant. Sic enim Cybiratarum ipsorum nummus antiquus, in quo scriptum est ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ, et Cybiratica civitas recte apud Tacitum IV Annalium.

^f Sic appellat Lugdunensem regionem, in qua Burgundiones Germani dominabantur. Nihil Sidonio familiarius quam in Germanorum nomine ludere, cum de Burgundionibus est sermo, qui ex Germania, ut dixi, prodierant. Supra epist. 5, *curva Germanorum senectus*. Carmine 12, *et Germanica verba sustinentem*. Germaniam sane partem illam Galliæ quam Burgundiones ⁵⁷ occupant, quæ proprio dehinc nomine Burgundia nuncupata est, eo modo dici licuit, quo Britanniam insulam scimus Saxoniam transmarinam a nonnullis scriptoribus interdum vocitatum, ab Anglis qui e Saxonia eo trajecerant.

^g Lugdunensi, cujus ut poetæ jam mentio fuit lib. II, epist. 10.

⁵⁶ ^a Cæsariani omnes liberti, pravo ingenio, delationumque infamia clari: Narcissus, Pallas et Licinius Claudii Augusti; Massa, Marcellus et Carus Neronis; Asiaticus Vitellii; Parthenius Domitiani: de quibus Seneca, Persius, Juvenalis, Martialis, Tacitus, Plinius uterque, Suetonius et Dio.

^b Flaminia, flaminum sacerdotia. Flaminii vocem pro flaminio agnoscunt veteres glossæ, et inscriptio Alæ Julæ.

L. FL. VALENS
OB HONOREM
FLAMINII
B. P. D.

Id flaminicum munus dicitur in alia inscriptione antiqua. Flamines autem in municipiis fuisse constat, et peculiariter municipiis tributos, ut provinciis sacerdotes. Drepanius Pacatus in panegyrico, *reverendos municipali purpura flamines, insignes apicibus sacerdotes*. Novella Martiani 15, *Ne flaminii municipali, sacerdoti provinciarum liceret habere uxorem ancillam*.

^c Castorina, seu fibrina veste amicti. Isidorus originum XIX: *Fibrinum, inquit, lana castorum, et fibrina vestis, tramam de fibri lana habens, castorina*. Ambrosius de dignitate sacerdotii: *Castorinas quærimus et sericas vestes: et ille se inter episcopos credit altiore, qui vestem induerit clariorem*. Eodem spectant latrinæ pelles in Carolo Eginarbi.

^d Sironi notam in hunc locum contra Savaronem confirmat Wesselingus ad Vett. Romanorum Itiner., pag. 568.

Erat siquidem materia jocunda, seu nuptiales tibi thalamorum faces; sive perfossæ regis icibus feræ describerentur. Sed triplicibus trocheis nuper in metrum hencasyllabum compaginatis nihil ne tuo quidem iudicio simile fecisti. Deus bone! quid illic inesse^a fellis, leporis, piperatæque facundiæ minime tacitus inspexi? nisi quod ferventis fulmen ingenii, et eloquii salsa libertas, **138** plus personis forte, quam cau- is impediabantur: ut mihi non figuratius Constantini domum vitamque videatur, vel pupugisse versu gemello^b corus Ablavii, vel momordisse, distichio tali etiam palatinis foribus appenso.

Saturni aurea sæcla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Quia scilicet prædictus Augustus, iisdem fere temporibus, exstinxerat^c conjugem Faustam calore balnei, filium Crispum frigore veneni. Tu tamen nihilo segnius operam saltem facietis satyrarum coloribus intrepidus impende. Nam tua scripta, ^d nostrorum

^a In aliquibus mss., *mellis*.

^b Nondum consul fuerat, sed quinto post anno consulatum cum Basso gessit, anno imperii Constantini 25. Crispum autem a patre necatum anno 20 Græci fere ac Latini auctores consentiunt. Ablavii porro versuum in Constantinum unus omnium veterum meminit Sidonius.

^c Ordo præposterus. Nam Crispum prius occidit, deinde Faustam. Veneni autem Crispo dati solus auctor est Sidonius, et post Sidonium Gregorius Turonicus. Cætera fuse, sed quod solet odio Constantini, Zosimus lib. II. Historia Hippolyti et Phædræ fabulis simillima. De qua cum multi varia narrent, haud scio quam exploratum videri possit, quod in collectaneis antiquis *θεράπειαν* urbis Constantinopolitaneæ, quæ in multis bibliothecis occurrunt, memini me legere, Constantinum Crispo filio a se interfecto, cum facii errorisque dolore ictus esset, statuum argenteam auro superfusam, capite aureo, cum hoc titulo posuisse, *ΗΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ*, *filius meus injuria læsus*. Cuius rei vindices laudant Herodotum atque Hippolytum chronographos.

^d Burgundionum. Distinxerat Secundinus (sic enim nostra est conjectura) satyricum dentem in tetrarchas illos fraires de quibus ante dictum est. Nota autem sunt omnibus tragica funera regni domus: in qua Gundobaldus duorum fratrum sanguine manus imbuat, Chilperici et Gundemari, quorum ipse armis regni parte antea fuerat ejectus: Chilperici etiam conjugem Sidonio supra laudatam aquis obruit. Hoc igitur est argumentum, quod comparat cum Constantini. Scimus ad hæc ex Ennodii Epiphonio, Gundobaldum post hæc facinora Lugduni, Gundegisclum fratrem Genavæ regni solum habuisse.

^e De Apollinaris Sidonii avi præfectura prætorii Galliarum, docuit nos ejus epitaphium lib. III, epist. 12. Rusticus autem Aquilini avus, est Decimius Rusticus is, quem scripserat Renatus Frigeridus, ex magistro officiorum præfectum item ab iisdem tyrannis creatum fuisse post Apollinarem. Ita par utriusque dignitas. De morte, idem Frigeridus apud Gregorium Turon. lib. II, cap. 9: *Iisdem*, inquit, *diebus præfectus tyrannorum Decimius Rusticus, Agræcius ex primicerio notariorum Jovini, multique 58 nobiles, apud Arvernos capti a ducibus Honorianis, et crudeliter interempti sunt* post debellatam Constantini tyrannidem. Idem præterea Rusticus videtur, quem testatur Olympiodorus apud Plotinum, in nuptiis Placidie et Ataulfi epithalamium cum Attalo et Phæbadio cecinisse.

^f Qui e Britannia tyrannidem in Gallias transtulit, sedemque fixit Arclate. Inde ad occupandas Hispanias

A villis proficientibus tyrannopolitarum, locupletabuntur. Non enim tam mediocriter intumescunt, quæ nostra iudicia, sæcula, loca, fortunatos putant; ut de nominibus ipsorum quandoque reminiscendis sit posteritas laboratura. Namque improborum probra, æque ut præconia bonorum, immortalia manent. Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius Aquilino suo salutem.

In meo ære duco, vir omnium virtutum capacissime, si dignum tu quoque putas, ut quantas habemus amicitiarum causas, tantas habeamus ipsi amicitias. Avitum est quod reposito: testes mihi impræsentiarum avi nostri super hoc negotio^e Apollinaris et Rusticus advocabuntur; quos laudabili familiaritate conjunverat litterarum, **139** dignitatum, periculorum, conscientiarum similitudo: cum^f in Constantino inconstantiam, ^g in Jovino facilitatem, ^h in Gerontio perfidiam; singula in singulis, omniaⁱ in Dardano

Constantem filium misit cum Gerontio magistro militum, et Apollinare avo præfecto prætorii. Zosimus lib. VI: *Ἐπὶ τοῦτοις ὁ Κωνσταντὸς εἰς τὴν Ἱσπανίαν διέβη, στρατηγὸν μὲν Τίραντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς αἰχμῆς ὑπαρχόν.* Idem Zosimus Apollinarem post hæc a Constantino præfectura spoliatum tradit: quæ fortasse est inconstantia, quam notat Sidonius. Hujus porro Constantini consulatus indicium est in lapide Trevirensi, cujus Græcam inscriptionem protulit Josephus Scaliger lib. V de Emendatione temporum, hoc modo.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥΧΕΒΙΑ ΕΝ ΕΙ
ΡΗΝΗ ΟΥΧΑ ΙΕΡΟΚΟΜΗΤΙΚΗ ΑΠΟ
ΚΩΜΗΣ ΑΔΑΝΩΝ ΖΗΓΑΘΑ ΜΙ
ΚΡΟΝ ΠΡΟΣ ΕΤΩΝ ΙΕ. ΥΠΑΤΕΙΑ
ΟΝΟΡΙΟΥ ΤΟ Η. ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝ
ΤΙΝΟΥ ΤΟ Α. ΜΗΝ ΠΑΝΕΜΟΥ
ΙΒ. ΗΜΕΡΑ ΚΙ. Β. ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

^C Querit Scaliger, et ignorare se fatetur, quis sit iste Constantinus Honorii collega in viii consulatu. Mihi dubium non est quin hic sit Constantinus tyrannus, qui biennio ante venerat in Gallias, atque his in potestatem redactis, consulatum ediderat, anno Christi 409, collegam se Honorio Augusto consuli ascribens, cum quo, ut Olympiodorus Thebæus scribit, concordiam imperiique societatem affectarat.

^e Qui et ipse purpuram induit, quo tempore Constantinus Arelate obsessus ab Honorii ducibus tenebatur: a quibus itidem cum Sebastiano fratre quem tyrannidis participem fecerat, armis oppressi, Narbone tandem, ut Iadius noster narrat, interfecti sunt.

^h Adversus Constantinum et Constantem. Nam cum Gerontio Constans Hispaniam commisisset, ille subito mutata voluntate barbaros concitavit Maximumque clientem suum regis insignibus ornatum in Hispania relinquentem, trajecto in Galliam exercitu, Constantem Viennæ captum interfecit. Orosius lib. VII, Sozomenus lib. IX, cap. 13.

ⁱ Claudio Postumo Dardano, præfecto prætorii Galliarum: cujus maxime industria Jovinus tyrannus averso ab **59** ejus societate Ataulfo rege oppressus est, ut Tiro Prosper in Chronico tradit: quod etiam confirmat Olympiodorus. Dardani præfecturæ testis est Honorii lex 117 cod. Theod. de decurionibus; et vetus inscriptio quæ haud procul Sistario provinciæ Narbonensis cernitur in rupe opere humano divisa, quam vulgo Petram scissam vocant.

CL. POSTUMUS DARDANUS V. INL. ET PATRICIÆ DIGNITATIS. EXCONSULARI PROVINCIÆ VIENNENSIS. EX MAGISTRO SCRINI LIB. EXQUÆST. EXPRÆF. PRÆT. GALL.

crimina simul exsecrarentur. Ætateque media, patres nostri sub uno contubernio, vix dum a pueritia, in totam adolescentiam evecti, principi Honorio a tribuni notariique militavere, tanta caritate peregrinante ut inter eos minima fuerit causa concordiae, quod filii amicorum commemorabantur. In principatu Valentiniani imperatoris b unus Galliarum praefuit parti, alter soliditati. Sed ita se quodam modo tituli amborum compensatione fraterna ponderaverunt, ut prior sine it fascium c tempore, qui erat posterior dignitate. Ventum ad nos, id est, ventum est ad nepotes: quos nil decuerit plus cavere quam ne parentum antiquorumque nostrorum per nos forte videatur antiquata dilectio. Ad hoc in similem familiaritatem, praeter haereditariam praerogativam, multifaria oportunitate compellimur: atas utriusque non minus juncta quam patria. Unus nos exerceat ludus, magister instituit; una nos laetitia dissolvit, severitas coercuit, disciplina formavit. De cetero, si Deus annuit, in anni- sed senectutis initia pulsantibus, simul, nisi respuis, amicitiae duae, animus unus; imbuimusque liberos invicem diligentes, idem velle, nolle, refugere, sectari. Hoc patrum vero jam supra vosa, si per Rusticum Apollinaremque, proavorum praedicabilium, tam reformentur corda quam nomina. Vale.

140 EPISTOLA X.

Sidonius Sapando suo salutem.

Si quid omnino Pragmaticus illustris, hoc inter reliquas animi virtutes optime facit; quod amore studiorum te singulariter amat, in quo solo, vel maxime animam advertit, veteris peritiae, diligentique resedisse vestigia. Et quidem non injuria tibi fautor est: nam debetur ab eo percipiosus litteris honor. Illic olim perorantem et rhetorica sedilia plausibili oratione frangentem, socer eloquens ultro in familiam patriciam ascivit: licet illi ad hoc (ut sileam de genere vel censu) aetas, venustas, pudor, patrocinan-

rentur. Sed ut comperi, erubescerat jam etiam tunc vir serius et formae dote placuisse; quippe cui merito ingenii suffecisset adamari; et vere optimus quisque morum praestantius pulchritudine placet. Porro autem praetervolantia corporis decora currentis aevi profectu defectuque labascunt. Illic quoque manente sententia, Gallis post praefectus d Priscus Valerianus, consiliis suis tribunalibusque sociavit; iudicium antiquum perseverantissime tenens, ut cui scientiae obtentu junxerat sobolem, jungeret et dignitatem. Tua vero tam clara, tam spectabilis dictio est, ut illi divisio e Palæmonis, gravitas Gallionis abundantia Delphidii, Agræcii disciplina, fortitudo Alcimi, Adelpii teneritudo, rigor Magni, dulcedo Victorii, non modo non superiora, 141 sed vix æquiparabilia scribantur. Sane ne videar tibi sub hoc quasi hyperbolico rhetorum catalogo blanditus quippiam gratificatusque, solam tibi acrimoniam Quintiliani pompamque Palladii comparari non ambigo, sed potius acquiesco. Quapropter si quis post vos Latinæ favet eruditioni, huic amicitiae gratias agit, et sodalitati vestrae, si quid hominis habet, tertius optat adhiberi. Quanquam quod est gravius, non sit satis ambitus iste fastidium vobis excitaturus, quia pauci studia nunc honorant. Simul et naturali vitio fixum est radicatumque pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes, non mirentur artifices. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius Potentino suo salutem.

Multum te amamus: et quidem hujusce dilectionis non est erroneus aut fortuitus affectus. Namque ut sodalis tibi devinctior fierem, judicavi. Est enim consuetudinis meae, ut eligam ante, post diligam. Quenam, inquis, in me tibi probanda placere? Dicam libenter et breviter: quorum unum fieri gratia, alterum charta compellit. Veneror in actionibus tuis, quod multa bono cuique imitabilia geris. Colis ut qui solertissime, ædificas ut qui dispositissime, ve-

ET NEVIA GALLA CLAR. ET INL. FEM. MATERFAM. EJUS LOCO CUI NOMEN THEOPO LI EST VIARUM USUM CÆSIS UTRIMQUE MONTIUM LATERIB. PRÆSTITERUNT. MUROS ET PORTAS DEDERUNT. QUOD IN AGRO PROPRIO CONSTITUTUM TUE TIONI OMNIUM VOLUERUNT ESSE COM MUNE. ADNITENTE ETIAM V. INL. COM. AC FRATRE MEMORATI VIRI CL. LEPIDO EXCONSULARI GERMANIÆ PRIMÆ. EX MAG. MEMORIÆ EXCOM. RERUM PRIVAT. UT ERGA OMNIUM SALUTEM EORUM STUDIUM ET DEVOTIONIS PUBL.: : TITULUS POSS.: : OSTENDI.

Egregium insignis operis monumentum: ex quo non solum Dardani et Neviae Gallæ uxoris nomina didicimus, sed varias præterea ejusdem et Claudii Lepidi fratris dignitates. Dardano item scribunt Hieronymus et Augustinus: sed Augustinus honorum ejus non meminit, Hieronymus duplicem ejus præfecturam commemorat.

a Principis secretarii. qui aditus honorum nobili adolescentiæ. Cassiod. Senator lib. 1 Variar.: *Pater candidati sub Valentiniano principe gessit tribuni et notarii laudabiliter dignitatem: honor qui tunc daba-*

tur egregitis, dum ad imperiale secretum tales constet eligi in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri.

b Consularem aut præsidem in aliqua provincia Galliæ fuisse oportet patrem Aquilini. Nam Sidonii pater præfectus prætorio toti Galliæ præfuit, lib. viii, epist. 6.

c In aliquibus libris, *tenore.*

d Vir præfectorius. Præfectus enim prætorio Galliarum fuerat, in eoque magistratu a assessore usu genero suo Pragmatico. Et jam præfectorius erat Aviti Aug. principatu, ut docet titulus carminis 8.

60 • Horum omnium nihil hodie superest præter declamationes Quintiliani. Palæmonis tamen Hadriani temporum rhetoris meminit Eusebius in Chronico; Gallionis fratris sui Seneca in præfatione Quaestionum naturalium. Atticum Tironem Delphidium laudat Ausonius carmine 5 Professorum. Idem etiam Censorium Atticum Agræcium carmine 15. Atticum Hieronymus in Chronico. Adelpii memoria obscurior. Magni oratoris Romani clarior ex epist. 84 Hieronymi, et ex apologia 4 in Rufinum. Victorius fortasse rhetor est Massiliensis, cujus exstant poemata. Palladius is videtur de quo Symmachus tum aliis locis tum epist. 9, lib. 1: *Movet, inquit, novus Athenæi hospis Latiare concilium, divisionis arte, inventionum copia, sensuum gravitate, luce verborum.*

cundam pervagaturus, exspectationem nostram specie brevioris itineris elusit. Et nunc tu ipse sic multas contra fidem diebus otibundus, ais tibi, si quas postea luserim metro nugas, mitti oportere. Annuo injunctis, quia dignus es ut talia legas. Nam carmen ipsum quod nunc e manibus elabitur, tam rusticanum est tamque impolitum. ut me non illud ad villam, sed potius e villa mittere putes. ^a Basilicam sancti pontificis confessorisque Martini, Perpetuus episcopus, dignissimus tanto prædecessore successor, multum priori, quæ fuit hactenus, capaciorem novavit. Magnum est, ut ferunt, opus nominandumque; quod in honorem talis viri factum, talis vir fecisse debuerit. Hujus me parietibus inscribere supradictus sacerdos hoc epigramma compellit, quod recensebis; ut est in his quæcunque deposcit privilegio caritatis imperiosissimus. Atque utinam molis illius pompam, sive donaria, nil hujus obsequii turpet oblatio: quod secus fore plurimum timeo. Nisi forsitan inter omnia venusta sic epigrammatis istius fœditas placeat, ut niger nævus candido in corpore: qui quidem solet sic facere risum, quod accipere suffragium. Sed quid hinc amplius? pone fistulas ipse pastorias, et elegiæ nostræ, quia pede claudicat, manum porrige.

114 Martini corpus, totis venerabile terris,
In quo post vitæ tempora vivit honor,
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
Quæ confessori non erat æqua suo:
Nec desistebat cives onerare pudore
Gloria magna viri, gratia parva loci.
Antistes sed qui numerat ^b sextus ab ipso,
Longam Perpetuus susulit invidiam:
Interiorem removens modici penetrale sacelli,
Amplaque tecta levans exteriori domo,
Creveruntque simul, valido tribuente patrono,
^c In spatii ædes, conditor in meritis:
Quæ Salomoniaci potis est configere templo,

ad episcopos provincie Tertie. Sic enim ex antiquis exemplaribus ibi legendum est; non Thracie, ut vulgo legitur inter epistolas Leonis papæ, quibus hæc parum caute inserta est, cum ejus non sit. Quartæ metropolis Senones, unde Senonia appellatur lib. vii, epist. 5, et in Notitia de Tractu Armoricanum. Cæterum Lugdunenses provincie, cum primum dividi cœperunt, duæ tantum fuere: post quatuor factæ, a Theodosio, ut conjicio. Nam a Rufio Festo duæ tantum numerantur, nec plures ab Ammiano Marcellino, qui Turones in secunda Lugdunensi collocat, Senones in prima: ut satis appareat tertiam ex secunda, quartam ex prima natam esse.

^a De hac S. Martini basilica quam Perpetuus Turonum episcopus condidit, remota vetere parvula, quam Briceus ædificarat, agit Gregorius Turon. lib. ii, cap. 14, et lib. x in elenco episcoporum. Ejus parietibus Perpetui rogatu varia diversorum poetarum inscripta fuerunt epigrammata: quæ olim collecta, nunc etiam in plerisque Sulpicii Severi codicibus ad Vitæ S. Martini caecem adjecta reperiuntur: atque inter alia Sidonianum hoc, quod nobilissimo basilicæ loco, id est in abside, incisum notant, in quam S. Martini corpus fuerat translatum: deinde alterum Paulini Petrocorii, supra ostium basilicæ a parte Ligeris: quod versibus constat 23, hoc modo.

Quisque solo adclavis mersisti in pulvere vultum,
50 et qui sequuntur. Editi enim sunt sub finem librorum vi de Vita Martini, sed sine titulo: de quibus et Paulinus ipse scribit in epistola ad Perpetuum. Sunt præterea ibidem Marini Dumiensis versiculi:

Septima quæ mundo fa' rica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud,
Istud transgrediur cuncta metalla fide,
Livor abli mordax, phso vanturque priores,
Nil novet, aut addat garrula posteritas.
Dumque venit Christus, populos qui susceit omnes,
Perpetuo durent culinina l'erpctui.

Obtulimus, ut cernis, quod cantilenæ recentis obviam manui fuit; sed nec hoc minus, si moras necis, astra quatiemus, versibus quoque s:tiographis, si res exegerit, usuri: quos huic carmini lenitate adæquandos falso putabis. Namque efficacius, citius, ardentius natura mortalium culpam aliquam quam laudet. Vale.

115 EPISTOLA XIX.

Sidonius Florentino suo salutem.

Et moras nostras, et silentium accusas: utrumque purgabile est; namque et venimus et scribimus. Vale.

EPISTOLA XX.

Sidonius Domitio suo salutem.

Tu cui frequenter arma et armatum et armatos inspicere jucundum est; quam voluptatem putamus mente conciperes, si ^d Sigismerem regium juvenem, ritu atque cultu gentilitio ornatum, ut pote sponsum, seu petiorem, prætorium soceri expetere vidisses? Illum equus quidem phaleris comptus, imo equi radiantibus gemmis onusti antecedeabant, vel etiam subsequebantur: cum tamen hoc magis ibi decorum conspiciebatur, quod præcursoribus suis, sive pedisequis, pedes et ipse medius incessit, flammis cocco, rutilus auro, lacteus serico, tum cultui tanto, coma, rubore, cute concolor. Regularum autem, sociorumque comitantium forma et in pace terribilis: quorum pedes primi perone setosos talos adusque vinciebantur; genua, crura, suræque sine tegmine.

ii scilicet quos *super ostium a parte meridiana* adjectos postea fuisse auctor est idem Gregorius lib. v, cap. 37.

^b Sextum a Martino Perpetuum dixit, quia Justinianum, opinor, et Armentium numerat qui Briceio pulso sedem ejus tenuerunt; quos in episcoporum indiculo præterit Gregorius: proinde quartum illic a Martino statuit Perpetuum. At lib. ii alium calculum secutus quintum facit.

^c Hanc ræpe causam ascribunt, qui antiquis ædificiis nova substituant: quod videre est in Christianis monumentis antiquarum inscriptionum. Note autem in suburbana S. Felicis ecclesia quam Paulinus episcopus condidit, restant hodieque versus quos Paulini ipsius esse plerique judicant, renovata ab eo, ut est in Natali x, basilica compositos.

Parvus erat locus ante, sacris angustus agendis,
Supplicibusque negans pandere posse manus
Nunc populo spatiosa sacris altaria præbet
Officium, mediis martyris in gremio.
Cuncta Deo renovata placeant, novat omnia semper
Christus, et in cumulum luminis amplificat
Sic et dilecti solum Felicis honorans,
Et splendore simul protulit et spatia.

^d Gothumne, Francum, an Burgundionem, non satis exploratum. Illud certum est, Sigismerem huic, contra quam viro docto visum sit, diversum esse a Sigismere comite Athalarici regis Italiae, cujus mentio apud Senatorem lib. viii, epist. 2, tum quia loca et tempora discrepant, tum quia comitem illum regis sanguine ortum fuisse nihil est quod suadeat.

Præter hoc vestis alta, stricta, versicolor, vix appropinquans poplitibus exsertis, manicæ sola brachiorum principia velantes, viridantia saga limbis marginata puniceis : **116** penduli ex humero gladii balteis supercurrentibus strinxerant clausa bullatis latera rhenonibus. Eo quo comebantur ornato, muniebantur : lanceis unctis, securibusque missibilibus dextræ refertæ, clypeis lævam partem adumbrantibus, quorum lux in orbibus nivea, fulva in umbonibus, ita censem prodebat, ut studium. Cuncta prorsus hujusmodi, ut in actione thalamorum non appareret minor Martis pompa quam Veneris. Sed quid hæc pluribus? Spectaculo tali sola præsentia tua defuit. Nam cum spectarem quæ tibi pulchra sunt non te videre, ipsam eo tempore desiderii tui impatientiam desideravi. Vale.

EPISTOLA XXI.

Sidonius Apro suo salutem.

Est quidem princeps in genere monstrando partis paternæ prærogativa : sed tamen multum est quod debemus et matribus. Non enim a nobis aliquid exsilium fas est honorari, quod pondera illarum, quam quod isterum semina sumus. Sed originis nostræ definiendæ materia vel ratio sit penes physicos : nos unde hæc ista præmisimus persequamur. ^a Hædus pater tibi, mater Arverna est. Primis Hædus debetur : ergo non solis, vel propter illud exemplum nostri Maronis, quo teste Pallas sic habitus Arcas, quod pariter et Samnis, in Mezentium movere potuisset, ut peregrinus, arma Hetruscorum, ni mixtus matre Sabella, partem quoque **117** patriæ inde traxisset. Ecce habes magnum maximo auctore documentum, quod patriæ pars computanda sit et regio materna : nisi poetas, et cum ab historia non recedunt, mentiri existimabis. Igitur Arverni si portionem tui saltim vicissim jure sibi vindicant, patienter admitte querimoniam desiderantum ; qui tibi per unius oris mei officium, non unius pectoris profudere secretum. Quos palam et coram dicere puta : Quid in te mali tantum, ingrata, commisimus, ut per tot annos quondam humum altricem nunc velut hosticum solum fugias? Illic incunabula tua fovimus ;

^a Hædus Arvernus ut sedibus vicinis, ita multis sæpe privatis publicisque sæderibus conjuncti. Fidem faciat vetus ara marmorea, quæ Genio Arvernorum a Suavi quondam Æduo posita, in Hicomagi nostræ suburbano Mausiacensi cœnobio restat his verbis :

GENIO ARVERNORUM
SEX. ORCIUS SUAVIS
ÆDUUS.

^b Hic idem videri potest, quod non facile affirmarim, Fronto comes, gemina legatione functus ad Suevos in Hispaniam, primum sub Valentiniano, deinde sub Avito. Utriusque meminuit **51** Idatius noster : prioris anno 41 Martiani, posterioris triennio post, his verbis : *Per Arim Augustum Fronto comes legatus mittitur ad Suevos : similiter et a rege Gothorum Theuderico, quia fides Romano esset imperio : ut quia uno essent pacis sædere copulati, jura sæderis promissa servarent.*

^c Inferioris Arvernæ nostræ, quæ peculiari vocabulo Lemane dicta. Hujus ubertatem multis etiam

hic vagientis infantis lactentia membra formavimus ; hic civicarum bajulabare pondus ulnarum. Illic ^b avus Fronto blandus tibi, sibi severus, qui exemplo esse potuisset his quæ habemus nos in exemplo ; hinc avia Auspicia, quæ tibi post tuæ matris orbaia decessum, dependit una curam duarum. Sed et mater tera tua hinc, et hinc fuit sanctior sanctis Frontina virginibus, quam verebatur mater, pater venerabatur, summæ abstinentiæ puella, summi rigoris ac fidei ingentis, sic Deum timens, ut ab hominibus timeretur. Illic te imbuendum liberalibus disciplinis, grammatici, rhetorisque studia florentia monitu certante fovērunt : unde tu non tam mediocriter institutus existis, ut tibi liceat Arvernos vel propter litteras non amare. Taceo ^e territorii peculiarem jocunditatem ; taceo illud æquor agrorum, in quo sine periculo quæstuosæ fluctuant in segetibus undæ : quod in lustris quisque quo plus **118** frequentat, hoc minus naufragat : viatoribus molle, fructuosum aratoribus, venatoribus voluptuosum ; quod montium cingunt dorsa pascuis, latera vinetis, terrena villis, saxosa castellis, opaca lustris, aperta culturis, concava fontibus, abrupta fluminibus ; quod denique hujusmodi est, ut semel visum advenis, multis patriæ oblivionem sæpe persuadeat. Taceo civitatem ipsam, tui semper sic amantissimam, ut soli nobilitatem contubernio præferre nil debeas ; cui tu manu injecta feliciter raptus inserebare : sicque omnes presentis vestræ voluptas, quod tamen nullum satias cepit. Jam quid istic de re familiari tua dicam, cujus hic status est, ut tuam expensam hoc sit facilius toleratura, quod crebrius? Nam dominus agricola si latrem hic foveat, sic facit sumptum, quod auget et redditum. Hæc unus tibi omnium, certe honorum civium voto, petitu, vice gario : qui cum tanto honore te poseant, tanto amore desiderent, intelligi datur, gaudii plus te, dum tribuis quod rogaris, assecuturum. Vale.

EPISTOLA XXII.

Sidonius d Leoni suo salutem.

Vir magnificus Hesperius, gemma amicorum litterarumque, nuper urbe cum rediit e Tolosatium, præcipere te dixit, ut epistolarum curam, jam termi-

versibus ornat in panegyrico Aviti. Certat enim Lemani agri amœnitas cum fecunditate. Sed amœnitatis famam testantur Childeberti regis verba, quæ recitat Gregorius, et ipse Arvernus, lib. III, cap. 9 : *Dicere, inquit, erat solitus rex, Velim unquam Arvernam Lemanem, quæ tantæ jocunditatis gratia refulere dicitur, oculis cernere.*

^d Consiliario Eurici regis Gothorum, et velut quæstorii : hoc enim significant quæ ad eundem scribit lib. VIII, epist. 5. Quantus præterea vir fuerit eloquentiæ ac poeticæ studiis, jurisque civilis eximia cognitione, multis passim locis prædicat Sidonius. Item Ennodius in Vita Euphrasii, de hujus agris legatione ad Euricum : *Erat, inquit, ea tempestate consiliorum principis et moderator et arbiter, Leo nomine, quem per eloquentiæ meritum non una jam declamationum palma susceperat : qui cum summo gaudere adventum pontificis indicavit notitiam publicæ. Sed et superstes Enrico Leo ; idem quoque munus obiit in aula Alarici filii : cujus item consiliarius a Gregorio dicitur lib. I Miraculorum, cap. 92.*

natis libris earum, converteremus ad stylum historiae. Reverentia summa, summo et affectu, **119** talem atque tantam sententiam amplector: idoneum quippe pronuntias ad opera majora, quem mediocria putas deserere debere. Sed quod fatendum est, facilius audeo huiusmodi suspicere iudicium, quam suscipere consilium. Res quidem digna quam tu iuberis: sed non minus digna quam faceres. Namque et antiquitus, cum C. Cornelius C. Secundo paria suasisset, ipse postmodum quod injunxit arripuit: idque ab exemplo nunc melius aggredieris: quia et ego Plinio ut discipulus assurgo, et tu vetusto genere narrandi iure Cornelium antevenis; qui saeculo nostro si revisceret, teque qualis in litteris et quantus habere, conspiceretur, modo verius Tacitus esset. Itaque tu molem thematis missi recte capessis, cui praeter eloquentiam singularem, scientiae ingentis magna opportunitas. Quotidie namque per potentissimi consilia regis, totius sollicitus orbis, pariter ejus negotia et jura, foedera et bella, loca, spatia, merita cognoscis. Unde quis justius sese ad ista succinxerit, quam ille, quem constat gentium motus, legationum varietates, facta ducum, pacta regnantium, tota denique publicarum rerum secreta didicisse? quique praestanti positus in culmine, non necesse habet, vel suppressere verum, vel concinnare mendacium? At nostra longe conditio dispar, quibus dolori peregrinatio nova, nec usui lectio vetusta: tum religio professioni est, humilitas appetitui, mediocritas obscuritati; nec in praesentibus rei tantum, quantum in futuris spei locatum. **120** Postremo languor impedimento; jamque vel sero propter hunc ipsum desidia cordi aequaeva. Certe jam super studiis nulla laus cura, sed ne posthuma quidem: praecipue gloriam nobis parvam ab historia petere fixum; quia per homines clericalis officii temerarie nostra, jactanter aliena, praeterita infructuose, praesentia semiplene, turpiter falsa, periculose vera dicuntur. Est enim huiusmodi thema, vel opus, in quo bonorum si facias mentionem, modica gratia paratur; si notabilium, maxima offensio. Sic se ille protinus dicti tibi color, odorque satyricus admiscet. licet scriptio historica videtur ordine a nostro multum abhorrere, cujus inchoatio invidia, continuatio labor, finis est odium. Sed tunc ista proveniunt, clericis si aliquid dictetur auctoribus, qui colubrinis oblatratorum molaribus fixi, si quid simpliciter edamus, insani; si quid exacte, vocamur praesumptiosi. At si tu ipse, cui datum est saltibus gloriae proterere posse cervices vituperonum, seu supercurrere, materiae istius libens provinciam sortiari: nemo te celsius scripserit, nemo antiquius, etiam si placeat recentia loqui; quandoquidem ser-

^a Eiusdem est argumenti cum epistola Plinii 22, lib. III, nisi quod Plinius pro liberto Sabinianum patronum, Sidonius pro filio patrem exorat.

^b Ex eorum genere, opinor, qui sacris aut privatis largitionibus militabant, et in provincias a comitibus dirigi solebant, l. 4 cod. Theod. de palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum.

monum copia impletus ante, nunc rerum, non reliquisti cur venenato morsu secere. Atque ideo te in posterum consuli utilitas, audiri voluptas, legi auctoritas erit. Vale.

121 EPISTOLA XXIII.

Sidonius a Proculo suo salutem

Filius tuus, imo communis, ad me cucurrit; qui te relicto deliquisse se mœret, obrutus poenitendi pudore transfugii. Igitur audito culpæ tenore, corripui latitandum verbis amaris, vultu minaci, et mea quidem voce, sed vice tua: dignum abicatione, cruce, culco clamans, cæterisque suppliciiis parricidalibus. Ad hæc ille confusus irrubuit, nil impudenti excusatione deprecatus errorem; sed ad cuncta convictum cum redarguerem, verecundiæ junxit comites **B** lacrymas, ita profluas ubertimque manantes, ut securæ correctioni fidem fecerint. Rogo ergo sis clementis in se severo: et dondum sequens, non habeas te iudice reum se proficiente damnabilem: quem si inaudita genera poenarum iubeas inexoratus excipere, non potest amplius per te dolore, quam per se pudore torqueri. Libera metu desperationem suam, libera confidentiam meam, et pietatis paternæ necessitate, si bene interpretor, te quoque absolve, qui conficere occulto, quod filius publico mœrore conficitur: cui fecisse me constat plurimum injuriæ; si tu tamen vel parva feceris: quam certe ut spero non facies, nisi scopulis durior duras, aut adamantibus rigidior perseveras insecabilibus. Ergo si de moribus tuis deque amicitiiis juste meliora præsumo, excusato propitius indulge: quem **122** reconcilians fore fidelem constanter in posterum spondeo; quoque velociter culpa soluto, ego beneficio ligor: magnopere deposcens, non ut ignoscas modo, verum ut et protinus, et revertentem non domo solum, sed et pectore admittas. Deus magne! quam lætus orietur tibi dies, mihi nuntius, animus illi, cum paternis pedibus affusus, ex illo ore læso, ore terribili convictum expectans, osculum exceperit. Vale.

EPISTOLA XXIV.

Sidonius Turno suo salutem.

Bene nomini, bene negotio tuo congruit Mantuani illud:

Turne, quod optanti civum promittere nemo
Auderet, volvenda dies en atulit ul ro.

D Pecuniam pater tuus Turpio, vir tribunicius, mutuatam pridem, si recordaris, a Maximo Palatino postulavit, impetravitque; nil quidem loco fiduciae pignorisque, vel argenti sequestrans, vel obligans prædiorum: sed, ut chirographo facto docetur, cuncta centesima est feneratori: quæ per bilustre producta tempus modum sortis ad duplum adduxit. Sed cum

^e Usura centesima duodecim nummos singulis annis peragit in centenos. Fuerint ergo centum aurei Turpioni hac lege dati a Maximo: usura in decennium producta cum capite conficiet ducentos vicenos: quæ summa duplum sortis non æquat modo, sed superat. Verum Sidonius, ut viri docti observarunt, excurrentis supra duplum summæ rationem

pater tuus morti propinquæ morbo incumbente succumberet; atque ob hoc ipsum publica auctoritas male valentem patremfamilias violentius ad reformandum debitum arctaret, nec sustineri valeret improbitas exsecutorum; proficiscenti mihi Tolosam, jam desperatus **123** litteris imperavit, ut me rogantē creditor vester modicas saltem largiretur inducias. Precibus orantis citus annui: quia cum Maximo mihi non notitiā solum, verum et hospitii vetera jura. Igitur ad amicum libens ex itinere perrexi, quanquam vilia non paucis aggere a publico millibus abesset. Ut veni, occurrit mihi ipse, quem noveram antea corpore erectum; gressu expeditum, voce liberum, facie liberalem, multum ab antiquo dissimilis incessu. Habitus viro, gradus, pudor, color, sermo religiosus; tum a coma brevis, barba proluxa, tripodes sellæ, cilicum vela foribus appensa, lectus nil habens plumæ, mensa nil purpuræ; humanitas ipsa sic benigna, quod frugi, nec ita carnis abundans, ut leguminibus. Certe si quid in cibis unctius, non sibi, sed hospitibus indulgens. Cum surgeremus, cum percontor astantes, quod genus vitæ de tribus arripuisset ordinibus; ^b monachum ageret, an clericum, pœnitentemve? dixerunt, nuper impacto sacerdotio fungi, quo recusantem factiose ligasset civicus amor. Luce revoluta, dum pueri clientæque capiendis animalibus occuparentur, secretæ colloctionis peto copiam. Præstat: amplector nil opinantem, gratularique mihi primum pro sui status apice confirmo, tum consequentes misceo preces. Turpionis nostri rogata profero, allego necessitates, extrema deploro, quæ duriora mœrentibus amicis hinc viderentur, quod fenore ligatus corpore solveretur: meminisset ergo professionis suæ novæ, **124** sodalitatæ antiquæ, exactorumque circumlatrantum

non habuit, quia sciebat usuras communes supra duplum nec dari, nec exigi posse, l. 26 D. de condit. indeb., et l. 4 D. de fenore nautico. Cujus legis meminit Plutarchus, sed privata, Asianis a Lucullo impositæ: *Τὸς μακροτέρους, inquit, τοῦ ἀρχαίου τόκου ἀπέκονεν*. Memini et Diodorus lib. II Antiquit. Ægyptiis olim latæ **52** a Borchoride: *Τὸς μετὰ ἑνυγγραφεῆς δανείσαντας ἐκόλυε διὰ τοῦ τόκου πλείον ποιεῖν ἢ διπλάσιον: Εὐς qui ex syngrapha fenerarent, veluit amplius quam duplam sortis usura conficere.*

^a Observare licet in his verbis veterem cultum cleri Gallicani ac totius Ecclesiæ Occidentalis: ubi comam fluentem statim ponebant, qui se militiæ sacræ accinxerant. Prudentius de sancto Cypriano:

Deflua cæsaries comespicitur ad breves capillos.

Et manent hujus moris vestigia in sacro ritu quo fiunt clerici. Episcopus enim quos cooptat, iis capillorum cinnos hinc inde delibat, quæ prima tonsura nominatur, et tonsi olim ejus gradus clericis. Olim enim revera tondentur, nec postea integrum erat comam alere. Synodus Agathensis can. 15: *Clerici qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, inviti detondeantur*. Inde concilii IV Carthagenensis, can. 44: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat, vel ut alii veteres libri legunt, tondent*. Barbam igitur alebant, ut hodieque Græci, et Latini non pauci: ut prorsus non capiam, quod scribit Gregorius VII ad judicem Caralitanum lib. IX, epist. 10:

A barbaram instantiam indultis tantisper induciis moderaretur: et si decessisset æger, tribueret hæredibus annui luctus tempus immune: si, quod optarem, pristinam Turpio salutem recuperasset, indulgeret exhausto per otium facultatem convalescendi. Adhuc rogabam, cum repente vir totius caritatis flere granditer cœpit non moram debiti, sed periculum debitoris; frenatoque singultu, Absit a me, inquit, ut hæc repositam clericus ab ægro, quæ vix petissem miles a sospite. Sed et liberis ejus ita dilige, ut etiam si quid adversum cesserit amico, nil sim ab his amplius postula urus quam mei officii ratio permittit. Quapropter scribe sollicitis; quoque credant plus litteris tuis, meas junge, quisquis in te fuerit languoris eventus (quem tamen fratri prosperum optamus) quod et **B** annum solutioni spatium prorogabo, et superpositam medietatem quæ per usuræ nomen accrevit, indulgeam, sola simpli restitutione contentus. Egi ad hæc gratias, Deo maximas, hospiti magnas, qui sic amaret tam suam famam quam conscientiam, confirmans amicum præmittere sibi quod dimitteret vobis, atque hinc superna regna mercari, quod beneficia terrena non venderet. Ergo quod restat, enitere, ut auctore te protinus saltim commodata summa solvatur: sic ut ingentes nihilominus gratias agas etiam nomine illorum qui tibi germanitate conjuncti, fors per ætatem sapere non possunt quid muneris consequantur. **125** Non est cur dicere incipias, Habeo consortes, necdum celebrata divisio est; avarius constat me esse tractatum quam coheredes; frater **C** et soror sub annis adhuc tutelaribus agunt; necdum sorori maritus, fratri necdum curator, curatori necdum satisfactor inventus est; quod quidem totum creditoribus bene, sed inalis dicitur. At cum habet talis persona contractum, quæ velit medium relaxare,

Totius Occidentalis Ecclesiæ clerum ab ipsis Ecclesiæ Christi primordiis barbam radendi morem tenuisse. Latini tamen postea barbam plerique rasarunt. Idque discrimen Græci Latinique cleri: quod religioni nostræ nihil officere accurate disserit synodus Lenovicina: in cujus actis diei secundæ recitantur canones synodi Bituricensis, quorum septimus clericos omnes tonsuram ecclesiasticam habere jubet, hoc est barbam rasam et coronam in capite. Adeo variæ hæc etiam in parte vices temporum fuerunt.

^b Facit Sidonii dubitatio, ut intelligamus brevem comam, barbam proluxam, monachis ac pœnitentibus fuisse eum clericis communem. De monachis docet Hilarius Arelatensis in Vita Honorati: *Rediguntur ad breves capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, cervicis lucteæ decus palliis rigentibus occupatur*: quibus verbis monachum designat. Item Salvianus lib. VIII: *Intra Carthaginiis muros palliatum, et pallidum, et recisis comarum fluentiam jabis usque ad cutem tonsam videre populus via poterat*: id est monachum. De pœnitentibus autem, comam itidem tondere solitos constat ex canone 15 synodi Agathensis, et can. 12 synodi III Toletanæ, li. V, capitularium 52. Gregorius Turon. lib. VI, cap. 57: *Caput, inquit, totondit, atque pœnitentiam accipiens spiritum exhalavit*. Inde est quod in Onirocriticis legitur: *Εάν τις ἴδῃ ὅτι ἐκούρευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς ἐν τύπῳ μοναχοῦ, μετανοήσῃ οὗτος, ἢ ἀποβαλεῖ ῥάτιν.*

cum totum possit evigere; si moram patitur quid- A
quid propter misericordiam concesserat pie, juste
reposecit propter injuriam. Vale.

EPISTOLA XXV.

Sidonius a Domnulo suo salutem.

Nequeo differre, quin grandis communiōe te gau-
dii festinus impertiam: nimirum nosse cupientem,
quid pater noster in Christo, pariter et pontifex Pa-
tiens, b Cabillonum profectus, more religionis, more
constantiae suae fecerit. Cum venisset in oppidum
suprascriptum, provincialium sacerdotum prae-
vium partim, partim comitan'e collegio, scilicet ut mun-
cipio summus aliquis antistes ordinaretur: cuius ec-
clesiae disciplina nutabat, postquam junior episcopus
Paulus discesserat decesseratque: exceperunt ponti-
ficale concilium variae voluntates oppidanorum, nec
non et illa, quae bonum publicum semper everiunt,
studia privata; quae quidam triumviratus accenderat
126 competitorum: quorum hinc antiquam nata-
lium prerogativam reliqua destitutus morum dote
ructabat: hic per fragores parasiticos, culinarum suf-
fragio comparatos, Apicianis plausibus ingerebatur;
hic apice votivo si potiretur, tacita pactione promi-
serat ecclesiastica plausoribus suis praedae praedia
fore. Quod ubi viderunt sanctus Patiens et sanctus
Euphronius, qui rigorem firmitatemque sententiae
sanioris, praeter odium gratiamque, primi tenebant;
consilio cum coepiscopis prius clam communicato,

53 a Afro, viro docto, et ob litteras quaestorio: C
quorum alterum docent epistolae 13 et 15, lib. ix, alterum
epistola ad Polemium, quae praecedit ejus epi-
thalamium. Domnulum etiam inter eos qui scriptis
suis claruere, numerat auctor Vitae Hilarii Arelaten-
sis. Vox est ὑποχρηστική, a domino seu domino. Sal-
vianus epistola ad Hypatium: *Ille ego vestra Palladi-
um, vestra gracula, vestra domnula: cum qua his tot
vocalibus quondam indulgentissima pietate lusistis.*

b Vetus Ecclesiae mos erat in episcopis constituen-
dis, ut quem clerus Ecclesiae et utriusque ordinis
populus delegisset, hunc sibi collegisque provinciali-
bus qui convenerant, probatum metropolitano epis-
copo renuntiaret. Leo episcopis Galliae de electio-
ne Ravennii: *Quod ergo, inquit in Arelatensi civitate,
defuncto beatae memoriae Hilario, virum etiam nobis
probatum, fratrem Ravennium, secundum desideria
cleri, honoratorum et plebis unanimiter consecratis,
bonum fraternitatis vestrae opus nostro iudicio roboramus.* Idem ad episcopos Viennensis provinciae: *Per
pacem et quietem qui praefuturi sunt postulentur. Te-
neatur subscriptio clericorum, honoratorum testimo-
nium, ordinis consensus et plebis: qui praefuturus est
omnibus, ab omnibus deligatur.* Convenerant ergo
Patiens metropolitano Lugdunensi, Euphronius
episcopus Augustodunensis, alique provinciales ut
rite ex more agerent. Qui cum diversa nacti essent
civium studia, ipsi episcopum inter se delegerunt
quem populus renuntiatum susciperet.

c Hoc est presbyterum, qui secundi ordinis et
proximi post episcopum est gradus, ut dictum est ad

quam palam prodito, strepituque despecto turbæ fu-
rentis, jactis repente manibus arietum, nihilque
tum minus quam quae agebantur optantem suscipian-
temque, sanctum Joannem, virum honestate, man-
suetudine insignem (lector hic primum, sic minister
altaris, idque ab infantia; post laborum temporum-
que processu, archidiaconus; in quo seu gradu, seu
ministerio multum retentus propter industriam, diu
dignitate non potuit augeri, ne potestate posset ab-
solvī), attamen hunc e jam secundi ordinis sacerdo-
tem, dissonas inter partium voces, quae differebant
laudare non ambientem, sed nec audebat culpae
laudabilem; stupentibus factiosis, erulescentibus
malis, acclamantibus bonis, reclamantibus nullis,
collegam sibi consecraverē. Nunc ergo d Jurensia si
te remittunt jam monasteria in quae libenter solitus
ascendere, jam caelestibus supernisque praeludis ha-
bitaculis, gaudere te par est de communium patrum
vel patronorum, **127** seu sic sentiente concordia,
seu sic concordante sententia. Illius quoque nomine
exsulta, quem creaverunt Euphronius testimonio,
Patiens manu, ambo iudicio. In quo fecit Euphronius
quod conveniret non senectutis modo suae, verum
etiam dignitatis longaevitati: fecit et Patiens vir
quamlibet magnis par tamen laudibus, quod satis de-
cuit facere personam, quae caput est e civitati nostrae
per sacerdotium, provinciae vero ve tra per civita-
tem. Vale.

epistolam 11 de Claudiano. Joannes, inquit, cum diu
in archidiaconi gradu decens fuisse propter indu-
striam, jam tamen aucta dignitate presbyter erat,
cum electus est in episcopum. Archidiaconorum ordo
et gradus olim alius non erat quam diaconorum.
Quare cum presbyteri fiebant, archidiaconatu defun-
gebantur, quod ex antiquis omnibus historiis perspi-
cuum est. Ideo canones qui ordines sacros archidia-
conis indicunt, non alium quam diaconatum praescri-
bunt. Synodus Arvernica Urbani II, can. 3: *Ut nul-
lus fiat decanus in ecclesia nisi presbyter, nullus
archidiaconus nisi levita.* Laxata exinde disciplina
usus obtinuit ut archidiaconatus etiam presbyteris
deferretur.

d Quae in Jura monte crebra. Gregorius Turon.
in Vita Lupicini et Romani: *Ille Jurensis deserti
secreta, quae inter Burgundiam Alamanniamque sita
Aventicae adjacent civitati.* Horum facile princeps
monasterium S. Eugendi, quod S. Claudii postea
nuncupatum. Ut autem haec Jurensia, sic Jurenses
54 reges Flodoardo in Chronico dicti Rodolphus
et Conradus, qui in illo Burgundiae tractu impera-
bant.

e Lugduno, cujus caput Patiens, quia episcopus;
per civitatem vero, quia Lugdunum metropolis est
provinciae, idem quoque caput totius provinciae primae
Lugdunensis. Lugdunum parro civitas et patria Si-
donii: ejus episcopus, cum haec scriberet, Patiens,
quem propterea initio epistolae suum in Christo pa-
trem vocat.

LIBER QUINTUS.

128 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius a Petronio suo salutem.

Audio quod lectitandis epistolis meis voluptuosam

a Arelatensis fori togato, quem Romam cum aliis

patientiam impendas. Magnum hoc est, et litterarum
viro convenientissimum, cum studiis ipse maximis
polleas, ea et in aliis etiam minima complecti. Sed
leg tum vidimus in causa Arvandi lib. 1, epist. 7.

ex hoc ipso consummatissima tibi gloria reponderatur, nam satis eminet meritis ingenii proprii, qui fuerit fautor alieni. Commendo Vindictam necessarium **129** meum, virum religiosum, et leviticæ dignitati quam nuper indepius est, accommodatissimum. Qui meis e pugillaribus transferre quæ jusseras non vacans, per quam provinciam fuit, hic vobis aliquid natiarum munusculi vice detulit: quanquam quæ tua sanctitas, semper grandia litteras nostras præmia putes. Interea necessitatem præfati porritoris insinuo, quem traxit isto negotii oborti bipartita conditio. Siquidem hac definitione perrexit, ut aut ineat litem, aut adeat hæreditatem. Nam patrueli paterno cælibi intestatoque defuncto, per agnationis prærogativam succedere parat; nisi tamen cæptis factiosa vis obviet. Contra quas tamen cunctas difficultates, solus post opem Christi supplici tuo sufficis: cujus confido, quod si meruerit persona gratiam, consequetur causa victoriam. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius Nymphidio suo salutem.

Librum de Statu animæ, tribus voluminibus illustrem, Mamertus Claudianus, peritissimus Christianorum philosophus, et quorumlibet primus eruditorum totis sectatæ philosophiæ membris, artibus, partibusque comere et excolere curavit, novem quas vocant Musas, disciplinas aperiens esse, non feminas. Namque in paginis ejus vigilax lector inveniet veriora nomina Camænarum, quæ propriam de se sibi pariunt nuncupationem. **130** Illic enim et grammatica dividit, et oratoria declamat, et arithmetica numerat, et geometria metitur, et musica ponderat, et dialectica disputat, et astrologia prænoscit, et architectonica struit, et metrica modulatur. Hujus lectionis novitate lætatus, excitatusque maturitate, raptim recensendam transferendamque, ut videras, petisti, ut petieras impetrasti, sub sponsione citæ redhibitionis. Nec me falli, nec te fallere decet. Tempus est commodata restitui: quia liber ipse, si placuit, debuit exhibere satietatem, si displicuit, debuit movere fastidium. Tu autem quidquid illud est, fidem tuam celeriter absolve: ne si repetitum libellum scrius reddere parus, membranas potius videaris amare, quam litteras. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius Apollinari suo salutem.

Par erat quidem garrulitatem nostram silentii vestri talione frenari. Sed quoniam perfecta dilectio non tam debet recolere quid officiorum solvat, quam meminisse quid debeat; etiam nunc laxatis verecun-

Illic ergo ut jurisconsulto commendat Vindictam ecclesiæ suæ diaconum, cujus iterum meminuit lib. VII, epist. 4.

^a De quo ejusque auctore Claudiano, multa epist. 2 et 3, lib. IV.

^b Ambrosius in re pari, hoc est in auspiciis impac i episcopatus, lib. I de Officiis ministrorum: *Cum jam effugere non possimus officium docendi, quod nobis refugientibus imposuit sacerdotii necessitudo. Et post alia: Ego enim raptus de tribunalibus atque administrationis infulis ad sacerdotium, docere vos cæpi quod*

A dæo habentis obsequium alloquii impudentis iteramus. Cujus improbitas vel hinc maxime dignoscitur, quod taretis. Ergo ne quid tempore hostilitatis ageritis, frater, nosse non merui? Dissimulastis trepido pro vobis amico vel securitatem prodere, vel timorem? Quid est aliud, si requirenti tuas supprimis actiones, **131** quam suspicari eum qui tui sollicitus existat, aut certe non gaviurum compertis prosperis, aut trirem, si diversa cesserint, non futurum? Facessat hæc a bonis moribus impietatis opinio, et a caudere suo vera caritas nævum tam miseræ suspicionis eliminat. Namque, ut Crispus vester affirmat, idem velle, atque idem nolle, eadem firma amicitia est. Interea si vel vos valeatis, bene est. Ego autem infelicis conscientie mole depressus, vi febrium nuper extremum salutis accessi; ut pote cui indignissimo tantæ professionis pondus in pactum est: qui miser ^b ante compulsus docere quam discere, et ante præsumens bonum prædicare quam facere, tanquam sterilis arbor, cum non habeam opera pro pomis, spargo verba pro foliis. Quod restat, orate, ut operæ pretium sit, quod ab inferna propemodum sede remeavimus: ne si in præteritis criminibus manserimus, incipiat ad animæ potius mortem pertinere, quod vivimus. Ecce quod agimus indicavimus; ecce adhuc quid agatis inquirimus. Fit a nostra parte quod pium est: vos deinceps facite quod videtur. Illud sane velut Atticæ leges ita ære credite incisum, nos sub ope Christi nunquam admissuros amoris terminum, cujus studuimus fundare principium. Vale.

132 EPISTOLA IV.

Sidonius Simplicio suo salutem.

Quod non recepi scripta qui miseram, imputo amicitia, sed deputo plus pudori. Nam, nisi præter equum autumo, ut salutatio mihi debita dissimularetur, non illud contumacia, sed verecundia fuit. At si ulterius paginae garrienti forem claudis, pessulum opponis: quieti quidem tuæ non invitus indulgeo, sed non procul a te reos meos inventurum me esse denuntio. Nam totam silentii vestri invidiam verti non injurium est ad superbiam filiorum, qui se diligi sentientes, quoddam patiuntur de nostra sedulitate fastidium: quos monere pro patria auctoritate debetis, ut contractæ apud nos offensæ amaritudinem politis affatibus dulcare non desinant. Vale.

EPISTOLA V.

Sidonius e Syagrio suo salutem.

Cum sis consulis pronepos, idque per virilem suc-

ipse non didici. Itaque factum est, ut prius docere inciperem quam discere.

^c Afranii Syagrii olim consulis pronepoti, a quo etiam, sed genere materno, ex filia ortus Touantius, lib. I, epist. 7. Ad hunc vero iterum scribit lib. VIII, epist. 8. Syagrii Lugdunenses fuere. Nam Syagrii consulis sepulchrum Lugduni, epist. 12 hujus libri; et ex eadem gente Syagria, quam Ecclesiæ thesaurum appellat Ennodius in Epiphania, Lugduni florebat sub Gundobaldo reg: Burgundionum: apud quos et hic Syagrius in pretio. Itaque quod Symmachus

cessionem (quanquam id ad causam subieciendam A minus atinet); cum sis igitur e semine poetæ, cui procul dubio status dederant litteræ, si trabæ non dedissent: quod etiam nunc auctoris culta versibus verba testantur, a quo stadia posteriorum, ne parum quidem, quippe in hac parte, degeneraverunt: immane narratu est, quantum **133** stuporem sermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuisse. Atqui pueritiam tuam competenter scholis liberalibus meministi imbutam, et sæpenumero acriter eloquenterque declamasse coram oratore, satis habeo compertum. Atque hæc cum ita sint, velim dicas, unde subito hauserunt pectora tua euphoniam gentis alienæ; ut modo mihi post ferulas lectionis Maronianæ, postque desudatam varicosi Arpinatis opulentiam loquacitatemque, ^a quasi ^b de Hilaro veteri novus falco prurumpas? ^B Estimari minime potest, quanto mihi cæterisque sit risui, quoties audio, quod te præsentem formidet facere linguæ suæ barbarus barbarismum. Astupet tibi epistolis interpretanti curva Germanorum senectus, et negotiis mutuis arbitrum te disceptatoremque desumit. Novus Burgundionum Solon in legibus di-serendis; novus Amphion in citharis, sed tricoloribus temperandis, amaris, frequentiaris, ex-eteris, oblectas, eligeris, adhiberis, decernis, audiris. Et quanquam æque corporibus ac sensu rigidi sint idololatriæque, amplectuntur in te pariter et discunt sermonem patrium, cor Latinum. Restat hoc unum, vir facetissime, ut nibilo segnius, vel cum vacabit, aliquid lectioni operis impendas, custodiasque hoc, prout es elegantissimus, temperamentum, ut ista ^C tibi lingua teneatur, ne ridearis; illa exerceatur, ut rideas. Vale.

134 EPISTOLA VI.

Sidonius e Apollinari suo salutem.

Cum primum astas decessit autumnus, et Arver-norum timor potuit aliquantisper ratione temporis temperari, Viennam veni: ubi Thaumastum germa-num tuum, quem pro jure vel sanguinis vel ætatis, reverenda familiaritate complector, mœstissimum inveni. Qui quanquam recenti cælibatu granditer af-ficiebatur, pro te tamen parum minus anxius erat. Timebat enim verebaturque, ne quam tibi calum-niam turbo barbaricus, aut militaris concinnaret im-probitas. Namque confirmat ^d magistro militum Chil-perico, victoriosissimo viro, relato venenato quo-rumpiam sceleratorum fuisse secreto insusurratum, tuo præcipue machinatu, ^e oppidum Vasionense ^f partibus novi principis applicari. Si quid hinc tibi tuisque suspicionis incurrat, raptim doce recursu fa-miliarium paginarum; ne vobis sollicitudinis aut præsentis meæ opportunitas pereat. Curæ mihi pec-uliariter erit, si quid tamen cavendum existimabis, ut te faciat aut gratia impetrata securum, aut explo-rata iracundia cautiorem. Vale.

EPISTOLA VII.

Sidonius Thaumasto suo salutem.

Indagavimus tandem, qui apud ^e tetrarcham no-strum germani tui, et e diverso partium, novi **135** principis amicitias criminarentur, si tamen fidam so-dalium sagacitatem clandestina delatorum non fefel-lere vestigia. Hi nimirum sunt, ut idem coram posi-tus audisti, quos se jam dudum perpeti inter clemen-tiores barbaros Gallia gemit. Hi sunt quos timent etiam qui timentur. Hi sunt quos hæc peculiariter provincia manet inferre calumnias, deferre personas,

Hh. i epistolarum Syagrium consulem trans Alpes habitasse significat, de Lugduno intelligendum est.

^a Petrus Colvius ex ms. Claromontensi: quasi, de Syagrjo veteri novus Franco prurumpas?

^b Sic libri plerique: alii varie *haritao* vel *harilio*, ut difficile sit statuere quid potissimum scripserit Sidonius. Sensus est, Ut videris mihi ex avi patria in exoticam mutatus, ex Gallica in Germanicam. Pari elegantia Ruricius lib. i, epist. 3 ad Hesperium, ex Arione in Orpheum repente mutari dixit, pro eo quod est, doctum subito fieri ex rustico. **55** Sciticeet, inquit, tam consuetudinis meæ immemor, quam rusticitatis oblitus, quasi ex Arione in Orpheum repente muta-tus, velim disertissimis auribus tuis ore garrulo non tam officiosus quam injuriosus existere.

^c Thaumasti fratri, Sidonii consanguineo.

^d Burgundionum regi, Clotildis nostræ, ut reor, patri. Quatuor hoc tempore Burgundionibus reges imperabant, Gundobaldus, Gundegisclus, Chilpericus et Gundomarus, Gundeuci, ut Gregorius, lib. ii, cap. 28, docet, filii, ejus qui post Gundicarium ab Aetio cæsum, regnum obtinuit, cum altero Chilperico fratre: quorum meminit Jornandes in rebus Geticis. Itaque ambigi posset de utro Chilperico agat Sidonius, nisi epistola sequenti tetrarcham appellaret, quatuor fratres designans qui simul regnabant. Jam quod Chilpericum hunc non regem, sed magistrum militum vocat, eo more facit, quo Sigismundum Gundobaldi filium Alcimus Avitus patricium, Hilarus papa Gunduicium seu Gundeucum, aut, ut est apud J rmandem, Gundiucum horum quatuor patrem, ma-

gistrum item militum appellat, in epistola ad Leon-tium episcopum Arelatensem.

^e Quod Vasio Vocontiorum Pomponio Melæ et Plinio, *Ὀυακίων Πτολεμαίου*. Posterior ætas Vasense dixit pro Vasionensi. Sed Vocontiorum fines olim in provincia Viennensi latissime patuerunt. Plinii verba sunt lib. iii, cap. 4: *Vocontiorum civitatis fæderatæ duo capita, Vasio et Lucus Augusti: oppida vero ignobilia* 19. At Luci hodie nomen obscurum et jam olim a Fabii Valentis exercitu incendio deformatum narrat Tacitus lib. i Historiæ. Clarior fama urbis Deensis, quæ Colonia Dea Augusti Vocontio-rum dicitur in lapide Arelatensi. Fuit et Mons Seleu-cus inter oppida Vocontiorum, Magnentiana clade nobilis: sed cujus nomen apud omnes ferme depræ-vatum est. Nam apud Socratem *Μάτσοειλευκος* legi-tur, apud Sozomenum *Μοντισοειλευκος*; alibi *Μοῦρος Σειλευκος*: vera appellatio quam Historia Tripartita retinet, Mons Seleuci, Lucum inter et fines Vocontio-rum, ac Vapincum, ut ex Itinerariis Æthici ac Burdigalensi videre est. Tridni plus minus itinere abest Lugduno. Quare ad montem Seleuci referen-dum est quod Mursæ hac in parte tribuit Socrates lib. ii, cap. 27.

^f Non dubium quin novam principem appellet, qui Romæ cœperat imperare: sed quemquam intelligat, in tanta principum quæ tum paucis annis accidit, mutatione et varietate non liquet.

^g Chilpericum, qui Lugduni rerum potiebatur, di-viso tunc in quatuor regna Burgundionum imperio.

afferre minas, auferre substantias. Hi sunt quorum laudari audis in otio occupationes, in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias. Hi sunt qui causas morantur adhibiti, impediunt prætermissi, fastidiunt admoniti, obliviscuntur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessionem, deputant arbitros, iudicanda dictant, dictata convellunt, attrahunt litigatoros, protrahunt audiendos, trahunt addictos, retrahunt transigentes. Hi sunt quos si petas etiam nullo adversante beneficium, piget promittere, pudet negare, poenitet præstitisse. Hi sunt quorum comparationi digitum tollerent ^a Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinus et Pallas. Hi sunt qui invident tunicatis otia, stipendia palodatis, viatica veredariis, mercatoribus nundinas, munuscula legatis, portoria quadruptatoribus, prædia provincialibus, ^b flamma municipibus, arcaris pondera, mensuras allectis, salaria tabulariis, dispositiones numerariis, prætorianis sportulas, civitatibus inducias, vectigalia publicanis, reverentiam clericis, originem nobilibus, consessum prioribus, congressum æqualibus, cinctis ^c 136 jura, discinctis privilegia, scholas instituendis, mercedes instituentibus, litteras institutis. Hi sunt qui novis opibus ebrii, ut et minima cognoscas, per utendi intemperantiam produnt imperitiam possidendi. Nam libenter incedunt armati ad epulas, albatii ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, ^c castorinati ad litanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporum, cordi est. In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio scurræ, in exactionibus harpyiæ, in collocationibus statuarum, in quæstionibus bestiarum, in tractatibus cochleæ, in contractibus trapezitæ; ad intelligendum saxei, ad iudicandum lignei, ad succensendum flammæ, ad ignoscendum ferrei, ad amicitias

56 ^a Cæsariani omnes liberti, pravo ingenio, delationumque infamia clari: Narcissus, Pallas et Licinius Claudii Augusti; Massa, Marcellus et Carus Neronis; Asiaticus Vitellii; Parthenius Domitiani: de quibus Seneca, Persius, Juvenalis, Martialis, Tacitus, Plinius uterque, Suetonius et Dio.

^b Flaminia, flaminum sacerdotia. Flaminii vocem pro flaminio agnoscunt veteres glossæ, et inscriptio Alæ Julæ.

L. FL. VALENS
OB HONOREM
FLAMINII
B. P. D.

^d Flaminicum munus dicitur in alia inscriptione antiqua. Flamines autem in municipiis fuisse constat, et peculiariter municipiis tributos, ut provinciis sacerdotes. Drepanius Pacatus in panegyrico, *reverendos municipali purpura flamines, insignes apicibus sacerdotes*. Novella Martiani 15, *Ne flamini municipali, sacerdoti provinciæ liceret habere uxorem ancillam*.

^e Castorina, seu fibrina veste amici. Isidorus originum XIX: *Fibrinum, inquit, lana castorum, et fibrina vestis, tramam de fibræ lana habens, castorina*. Ambrosius de dignitate sacerdotii: *Castorinas quarimus et sericas vestes: et ille se inter episcopos credit altiore, qui vestem induerit clariorem*. Eodem spectant latrinæ pelles in Carolo Eginarthi.

^f Sirmondi notam in hunc locum contra Savaronem confirmat Wesselingus ad Vett. Romanorum Itiner., pag. 368.

A pardi, ad faciatias ursi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, ad consumendum minotauri. Spes firmas in rerum motibus habent, dubia temporacèpius amant, et ignavia pariter conscientiaque trepidantes, cum sint in prætoriiis leones, in castris lepores, timent fœdera, ne discutiantur; bella, ne pugnent. Quorum si nares afflaverit uspiam rubiginosi aura marsupii, confestim videbis illic et oculos Argi et manus Briarei, et Sphingarum ungues, et perjuriam Laomedontis, et Ulyssis argutias, et Sinonis fallacias, et fidem Polymnestoris, et pietatem Pygmalionis adhiberi. His moribus obruunt virum non minus bonitate quam potestate præstantem. Sed quid faciat unus undique venenato vallatus interprete? Quid inquam faciat, cui natura cum bonis, vita cum malis est? Ad quorum **137** consilia Phalaris cruentior, Mida cupidior, Ancus jactantior, Tarquinius superbior, Tiberius callidior, Caius periculosior, Claudius socordior, Nero impurior, Galba avarior, Otho audacior, Vitellius sumptuosior, Domitianus truculentior redderetur. Sane quod principaliter medetur afflictiis, temperat ^d Lucumonem nostrum Tanaquil sua, et aures mariti virosa susurronum face completas opportunitate salsi sermonis eruderat. Cujus studio scire vos par est; nihil interim quieti fratrum communium apud animum communis patroni ^e juniorum Cibyatarum venena nocuisse, neque quidquam (Deo propitiante) nocitura; si modo quandiu præsens potestas ^f Lugdunensem Germaniam ^f regit, nostrum suumque Germanicum præsens Agrippina moderetur. Vale.

EPISTOLA VIII

Sidonius ^g Secundino suo salutem.

Diu quidem est, quod te hexametris familiaris inservientem stupentes prædicantesque lectitabamus.

^d Chilpericum regem uxor. Quia Lucumonis, hoc est Tarquini Prisci, uxor fuit Tanaquil, figurate hæc nomina transfert ad Chilpericum et uxorem: ut paulo inferius, Germanici et Agrippinæ nominibus eisdem designat, quia Agrippina uxor fuit Germanici patris Caligulæ.

^e Qui moribus referant fratres illos Tlepolemem et Hieronem e Cybiris Ciliciæ, quorum opera usus Verres in deprædanda Sicilia. De his Cicero 6 Verrina. Urbis vero nomen corrumpunt, qui aliter scribunt vel enuntiant. Sic enim Cybiratarum ipsorum numerus antiquus, in quo scriptum est ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ, et ^d Cybiratica civitas recte apud Tacitum IV Annalium.

^f Sic appellat Lugdunensem regionem, in qua Burgundiones Germani dominabantur. Nihil Sidonio familiarius quam in Germanorum nomine ludere, cum de Burgundionibus est sermo, qui ex Germania, ut dixi, prodierant. Supra epist. 5, *curva Germanorum senectus*. Carmine 12, *et Germanica verba sustinentem*. Germaniam sane partem illam Galliæ quam Burgundiones **57** occupant, quæ proprio dehinc nomine Burgundia nuncupata est, eo modo dici licuit, quo Britanniam insulam scimus Saxoniam transmarinam a nonnullis scriptoribus interdum vocitatum, ab Anglis qui e Saxonia eo trajecerant.

^g Lugdunensi, cujus ut poetæ jam mentio fuit lib. II, epist. 10.

Erat siquidem materia jocunda, seu nuptiales tibi thalamorum faces, sive perfossæ regis ictibus feræ describerentur. Sed triplicibus trochæis nuper in metrum henecasyllabum compaginatis nihil ne tuo quidem iudicio simile fecisti. Deus bone! quid illic inesse^a fellis, leporis, piperatæque fecundiae minime tacitus inspexi? nisi quod ferventis fulmen ingenii, et eloquii salsa libertas, **138** plus personis forte, quam cau- is impediabantur: ut mihi non figuratis Constantini domum vitamque videatur, vel pupugisse versu gemello^b consul Ablavius, vel momordisse, distichio tali clam palatinis foribus appenso.

Saturni aurea sæcla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Quia scilicet prædictus Augustus, iisdem fere temporibus, exstinxerat^c conjugem Faustam calore balnei, filium Crispum frigore veneni. Tu tamen nihilo segnius operam saltem facetis satyrarum coloribus intrepidus impende. Nam tua scripta, ^d nostrorum

^a In aliquibus mss., *mellis*.

^b Nondum consul fuerat, sed quinto post anno consulatum cum Basso gessit, anno imperii Constantini 25. Crispum autem a patre necatum anno 20 Græci fere ac Latini auctores consentiunt. Ablavii porro versuum in Constantinum unus omnium veterum meminit Sidonius.

^c Ordo præposterus. Nam Crispum prius occidit, deinde Faustam. Veneni autem Crispo dati solus auctor est Sidonius, et post Sidonium Gregorius Turonicus. Cætera fuse, sed quod solet odio Constantini, Zosimus lib. II. Historia Hippolyti et Phædræ fabulis simillima. De qua cum multi varia narrent, haud scio quam exploratum videri possit, quod in collectaneis antiquis *θεαμάτων* urbis Constantinopolitanæ, quæ in multis bibliothecis occurrunt, memini me legere, Constantinum Crispo filio a se interfecto, cum facti errorisque dolore ictus esset, statuum argenteam auro superfusam, capite aureo, cum hoc titulo posuisse, *ΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ, filius meus injuria læsus*. Cuius rei vindices laudant Herodotum atque Hippolytum chronographos.

^d Burgundionum. Distrinxerat Secundinus (sic enim nostra est conjectura) satyricum dentem in tetrarchas illos fratres de quibus ante dictum est. Nota autem sunt omnibus tragica funera regis domus: in qua Gundobaldus duorum fratrum sanguine manus imbut, Chilperici et Gundemari, quorum ipse armis regni parte antea fuerat cjectus: Chilperici etiam conjugem Sidonio supra laudatam aquis obruit. Hoc igitur est argumentum, quod comparat cum Constantiano. Scimus ad hæc ex Ennodii^e Epiphonio, Gundobaldum post hæc facinora Lugduni, Gundegisclum fratrem Genavæ regni solium habuisse.

^e De Apollinaris Sidonii avi præfectura prætorio Galliarum, docuit nos ejus epitaphium lib. III, epist. 42. Rusticus autem Aquilini avus, est Decimius Rusticus is, quem scripserat Renatus Frigeridus, ex magistro officiorum præfectum item ab iisdem tyrannus creatum fuisse post Apollinarem. Ita par utriusque dignitas. De morte, idem Frigeridus apud Gregorium Turon. lib. II, cap. 9: *Iisdem, inquit, diebus præfectus tyrannorum Decimius Rusticus, Agricinus ex primicerio notariorum Jovini, multique 58 nobiles, apud Arvernus capti a ducibus Honorianis, et crudeliter interempti sunt post delibellatam Constantini tyrannidem*. Idem præterea Rusticus videtur, quem testatur Olympiodorus apud Photium, in nuptiis Placidiae et Ataulfi epithalamium cum Attalo et Phæbalio cecinisse.

^f Qui e Britannia tyrannidem in Gallias transtulit, sedemque fixit Arelate. Inde ad occupandas Hispanias

vitiis proficientibus tyrannopolitarum, locupletabuntur. Non enim tam mediocriter intumescunt, quos nostra iudicia, sæcula, loca, fortunatos putant; ut de nominibus ipsorum quandoque reminiscendis sit posteritas laboratura. Namque improborum probra, æque ut præconia bonorum, immortalia manent. Vale.

EPISTOLA IX.

Sidonius Aquilino suo salutem.

In meo ære duco, vir omnium virtutum capacissime, si dignum tu quoque putas, ut quantas habemus amicitiarum causas, tantas habeamus ipsi amicitias. Avitum est quod reposito: testes mihi impræsentiarum avi nostri super hoc negotio^g Apollinaris et Rusticus advocabuntur; quos laudabili familiaritate conjunxerat litterarum, **139** dignitatum, periculorum, conscientiarum similitudo: cum^h in Constantino inconstantiam, ⁱ in Jovino facilitatem, ^k in Gerontio perfidiam; singula in singulis, omnia ^l in Dardano Constantem filium misit cum Gerontio magistro militum, et Apollinare avo præfecto prætorii. Zosimus lib. VI: *Ἐπὶ τούτοις ὁ Κωνσταντῆς εἰς τὴν Ἱβηρίαν διέβη, στρατηγὸν μὲν Τέρεντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς αὐτῆς ὑπαρχόν*. Idem Zosimus Apollinarem post hæc a Constantino præfectura spoliatum tradit: quæ fortasse est inconstantia, quam notat Sidonius. Hujus porro Constantini consulatus indicium est in lapide Trevirensi, cujus Græcam inscriptionem protulit Josephus Scaliger lib. V de Emendatione temporum, hoc modo.

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΕΥΧΕΒΙΑ ΕΝ ΕΙ
ΡΗΝΗ ΟΥΤΑ ΙΕΡΟΚΟΜΗΤΙΚ ΑΠΟ
ΚΩΜΗC ΑΔΑΝΩΝ ΖΗCΑCΑ ΜΙ
ΚΡΟΝ ΠΡΟΣ ΕΤΩΝ ΙΕ. ΘΑΤΕΙΑ
ΟΝΩΡΙΟΥ ΤΟ Η. ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝ
ΤΙΝΟΥ ΤΟ Α. ΜΗΝ ΠΑΝΕΜΟΥ
ΙΒ. ΗΜΕΡΑ ΚΙ. Β. ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

^C Quærit Scaliger, et ignorare se fatetur, quis sit iste Constantinus Honorii collega in viii consulatu. Mihi dubium non est quin hic sit Constantinus tyrannus, qui biennio ante venerat in Gallias, atque his in potestatem redactis, consulatum ediderat, anno Christi 409, collegam se Honorio Augusto consuli ascribens, cum quo, ut Olympiodorus Thebæus scribit, concordiam imperiique societatem affectarat.

^e Qui et ipse purpuram induit, quo tempore Constantinus Arelate obsessus ab Honorii ducibus tenebatur: a quibus itidem cum Sebastiano fratre quem tyrannidis participem fecerat, armis oppressi, Narbone tandem, ut Idatius noster narrat, interfecti sunt.

^h Adversus Constantinum et Constantem. Nam cum Gerontio Constant Hispaniam commisisset, ille subito mutata voluntate barbaros concitavit Maximumque clientem suum regis insignibus ornatum in Hispania relinquent, trajecto in Galliam exercitu, Constantem Viennæ captum interfecit. Orosius lib. VII, Sozomenus lib. IX, cap. 43.

^D Claudio Postumo Dardano, præfecto prætorio Galliarum: ejus maxime industria Jovinus tyrannus averso ab **59** ejus societate Ataulfo rege oppressus est, ut Tiro Prosper in Chronico tradit: quod etiam confirmat Olympiodorus. Dardani præfecturæ testis est Honorii lex 117 cod. Theod. de decurionibus; et vetus inscriptio quæ haud procul Sistarico provincie II Narbonensis cernitur in rupe opere humano divisa, quam vulgo Petram scissam vocant.

CL. POSTUMUS DARDANUS V. INL. ET PATRICIÆ DIGNITATIS. EXCONSULARI PROVINCIÆ VIENNENSIS. EX MAGISTRO SCRINI LIB. EXQUÆST. EXPRÆF. PRÆT. GALL.

crimina simul execrarentur. Ætateque media, patres A nostri sub uno contubernio, vix dum a pueritia, in totam adolescentiam evecti, principi Honorio a tribuni notariique militavere, tanta caritate peregrinante ut inter eos minima fuerit causa concordie, quod filii amicorum commemorabantur. In principatu Valentiniani imperatoris b unus Galliarum præfuit parti, alter soliditati. Sed ita se quodam modo tituli amborum compensatione fraterna ponderaverunt, ut prior sue sit fascium c tempore, qui erat posterior dignitate. Ventum ad nos, id est, ventum est ad nepotes: quos nil decuerit plus cavere quam ne parentum antiquorumque nostrorum per nos forte videatur antiquata dilectio. Ad hoc in similem familiaritatem, præter hæreditariam prærogativam, multifaria oportunitate compellimur: ætas utriusque non minus juncta quam patria. Unus nos exercebat ludus, magister instituit; una nos latitudo dissolvit, severitas coercuit, disciplina formavit. De cætero, si Deus annuit, in anni- jam senectutis initia pulsantibus, simul, nisi respicis, animæ duæ, animus unus; imbuamusque liberos invicem diligentes, idem velle, nolle, refugere, sectari. Hoc patrum vero jam supra vota, si per Rusticum Apollinaremque, proavorum prædicabilem, tam reformentur corda quam nomina. Vale.

140 EPISTOLA X.

Sidonius Sapaudu suo salutem.

Si quid omnino Pragmatius illustris, hoc inter reliquas animi virtutes optime facit; quod amore studiorum te singulariter amat, in quo solo, vel maxime C animum advertit, veteris peritiæ, diligentique resedisse vestigia. Et quidem non injuria tibi fautor est: nam debetur ab eo percopiosus litteris honor. Illic olim perorantem et rhetorica sedilia plausibili oratione frangentem, socer eloquens ultro in familiam patriciam ascivit: licet illi ad hoc (ut sileam de genere vel censu) ætas, venustas, pudor, patrocina-

rentur. Sed ut comperi, erubescere jam etiam tunc vir serius et formæ dote placuisse; quippe cui meriti ingenii suffecisset adamari; et vere optimus quisque morum præstantius pulchritudine placet. Porro autem prætervolantia corporis decora mentis currentis ævi profectu defectuque labæscunt. Illic quoque manente sententia, Gallis post præfectus d Priscus Valerianus, consiliis suis tribunalibusque sociavit; iudicium antiquum perseverantissime tenens, ut cui scientiæ obtentu junxerat sobolem, jungeret et dignitatem. Tua vero tam clara, tam spectabilis dictio est, ut illi divisio e Palæmonis, gravitas Gallionis abundantia Delphidii, Agræcii disciplina, fortitudo Alcimi, Adelphii teneritudo, rigor Magni, dulcedo Victorii, non modo non superiora, 141 sed vix æquiparabilia scribantur. Sane ne videar tibi sub hoc quasi hyperbolico rhetorum catalogo blanditus quippiam gratificatusque, solam tibi acrimoniam Quintilianii pompæque Palladii comparari non ambigo, sed potius acquiesco. Quapropter si quis post vos Latinæ favet eruditioni, huic amicitie gratias agit, et sodalitati vestræ, si quid hominis habet, tertius optat adhiberi. Quanquam quod est gravius, non sit satis ambitus iste fastidium vobis excitaturus, quia pauci studia nunc honorant. Simul et naturali vitio fixum est radicatumque pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes, non mirentur artifices. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius Potentino suo salutem.

Multum te amamus: et quidem hujusce dilectionis nō est erroneus aut fortuitus affectus. Namque ut sodalis tibi devinctior fierem, judicavi. Est enim consuetudinis meæ, ut eligam ante, post diligam. Quænam, inquis, in me tibi probanda placere? Dicam libenter et breviter: quorum unum fieri gratia, alterum charta compellit. Veneror in actionibus tuis, quod multa bono cuique imitabilia geris. Colis ut qui solertissime, ædificas ut qui dispositissime, ve-

ET NEVIA GALLA CLAR. ET INL. FEM. MATERFAM. EJUS LOCO CUI NOMEN THEOPOLESTI EST VIARUM USUM CÆSIS UTRUMQUE MONTIUM LATERIB. PRÆSTITERUNT. MUROS ET PORTAS DEDERUNT. QUOD IN AGRO PROPRIO CONSTITUTUM TUE TIONI OMNIUM VOLUERUNT ESSE COMMUNE. ADNITENTE ETIAM V. INL. COM. AC FRATRE MEMORATI VIRI CL. LEPIDO EXCONSULARI GERMANIÆ PRIMÆ. EX MAG. MEMORIÆ EXCOM. RERUM PRIVAT. UT ERGA OMNIUM SALUTEM EORUM STUDIUM ET DEVOTIONIS PUBL: : TITULUS POSS: : OSTENDI.

Egregium insignis operis monumentum: ex quo non solum Dardani et Nevie Gallæ uxoris nomina didicimus, sed varias præterea ejusdem et Claudii Lepidi fratris dignitates. Dardano item scribunt Hieronymus et Augustinus: sed Augustinus honorum ejus non meminit, Hieronymus duplicem ejus præfecturam commemorat.

* Principis secretarii. qui aditus honorum nobili adolescentiæ. Cassiod. Senator lib. 1 Variar.: Pater candidati sub Valentiniano principe gessit tribuni et secretarii laudabiliter dignitatem: honor qui tunc daba-

tur egregis, dum ad imperiale secretum tales constet eligi in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri.

b Consularem aut præsidem in aliqua provincia Gallie fuisse oportet patrem Aquilini. Nam Sidonii pater præfectus prætorio toti Gallie præfuit, lib. viii, epist. 6.

c In aliquibus libris, tenere.

D d Vir præfectorius. Præfectus enim prætorio Galliarum fuerat, in eoque magistratu a-ssessore usugenere suo Pragmatio. Et jam præfectorius erat Aviti Aug. principatu, ut docet titulus carminis 8.

60 * Horum omnium nihil hodie superest præter declamationes Quintilianii. Palæmonis tamen Hadriani temporum rhetoris meminit Eusebius in Chronico; Gallionis fratris sui Seneca in præfatione Quæstionum naturalium. Atticum Tironem Delphidii laudat Ausonius carmine 5 Professorum. Idem etiam Censorium Atticum Agræcium carmine 15. Atticum Hieronymus in Chronico. Adelphii memoria obscurior. Magni oratoris Romani clarior ex epist. 84 Hieronymi, et ex apologia 1 in Rufinum. Victorius fortasse rhetor est Massiliensis, cujus exstant poemata. Palladius is videtur de quo Symmachus tum aliis locis tum epist. 9, lib. 1: *Movet, inquit, novus Athenaci hospis Latiare concilium, divisionis arte, inventionum copia, sensuum gravitate, luce verborum.*

naris ut qui efficacissime, pascis ut qui exactissime, A jocularis ut qui facetissime, judicas ut qui æquissime, suades ut qui sincerissime, commoveris ut qui tardissime, placaris 142 ut qui celerrime, redamas ut qui fidelissime. Hæc omnia exempla vivendi jam hinc ab annis puberibus meus Apollinaris si sequitur, gaudeo : certe, ut sequatur, a-l-moneo. In quo docendo instituendoque, modo sub ope Christi disposita succedant, plurimum lætor maximam me formulam vitæ de moribus tuis mutuaturum. Vale.

EPISTOLA XII.

Sidonius Calminio suo salutem.

Quod rarius ad vos a nobis pagina meat, non nostra superbia, sed aliena impotentia facit. Neque super his quidquam planius quæras; quippe cum silentii hujus necessitatem par apud vos metus interpretetur. Hoc solum tamen libere gemo, quod turbine dissidentium partium sægrege facti, mutuo minime fruimur aspectu. Neque unquam patriæ sollicitis offerris obtutibus; nisi forsitan cum ad arbitrium terroris alieni, vos lorica, nos propugnacula tegunt. Ubi ipse in hoc solum captivus adducaris, ut pharetras sagittis vacuare, lacrymis oculis implere cogaris; nobis quoque non recusantibus, quod tua satis aliud molliuntur vota, quam jacula. Sed quia interdum, et si non per fœderum veritatem, saltem per induciarum imaginem, quædam spei nostræ libertatis fenestra resplendet: imperse flagito, uti nos, cum maxime potes, assatu paginæ frequentis imperitias; sciens tibi in animis 143 obsessorum civium illam manere gratiam, quæ obliviscatur obsidentis C invidiam. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius Pannychio suo salutem.

♣ Seronatum Tolosa nosti redire: si nondum (et credo quod nondum), vel per hæc disce. Jam Clausentiam pergit Evanthius; jamque contractas operas cogit erudere, si quid forte dejectu caducæ frondis agger insorduit. Certe si quid voraginosum est, ipse humo advecta scrobibus opplētis trepidus exæquat, ut pote belluam suam de valle Tarmis ducaliter antecessurus; musculis similis inter saxosa, vel brevia, balenarum corpulentiam prægubernantibus. At ille sic ira celer, quod piger mole, seu draco e specu vix

♠ Bituricensi, viro illustri, ut est in Concione D lib. vii.

♢ De quo superius lib. ii, epist. 1. Tunc Aturribus redibat, nunc Tolosa: utrobique ex aula regis Gothorum, quorum partibus favebat.

♣ Securitates sunt apochæ: documenta illationum appellat Symmachus lib. x, epist. 45, syngraphas nimirum, quas qui tributa solvunt a susceptoribus accipiunt fiducia causa. Cassiodorus canonicario Venetiarum: *Validas contra te apochas invenerunt, invictas securitates illis dedit calamitas sua: violenter abstulit quod quærebns.* Hinc, Primiserinius securitatum in officio cœnitis privati.

♠ Scripti aliquot libri *Caïenses*; alii *Calenses* legunt: Baia sunt aquæ calidæ. Et sunt hodie in Arvernus, quæ id nomen vico dederunt: nam calidas aquas patria lingua vocant. In Tabula etiam Peutingeri, ut supra dictum est, nominantur Aquæ Calidæ in itinere quod ab Augustonemeto Lugdunum ducit.

evolutus, jam metu exsanguibus Gabalitanis e proximo inferitur: quos singulos sparsos, inoppidatos, nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, nunc flexuosa calumniarum fraude circumretit; ne tum quidem domum laboriosos redire permittens, cum tributum annum datavere. Signum et hoc certum est imminentis adventus, quod catervatim, quo se cunque converterit, vinculi trahuntur vincula trahentes: quorum dolore lætatur, pascitur fame: præcipue pulchrum arbitratus, ante turpare quam punire damnandos: crinem viris nutrit, mulieribus incidit: e quibus tamen, si rara quosdam venia respexerit, hos venalitas solvit, 144 vanitas illos, nullos misericordia. Sed explicandæ bestię tili nec oratorum princeps Marcus Arpinas, nec poetarum Publius Mantuanus, sufficere possunt. Proinde quia dicitur hæc ipsa perniciēs appropinquare (cujus prodictionibus Deus obviet) præveni morbum providentiæ salubritate; contraque lites jurgiosorum, si quæ moventur, pactionibus consule; ♣ contra tributa securitatibus: ne malus homo rebus bonorum vel quod noceat, vel quod præstet inveniat. In summa de Seronato vis accipere quid sentiam? Cæteri affligi per superscriptum damno verentur; mihi latronis et beneficia suspecta sunt. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Apro suo salutem.

♠ Calenses nunc te Baia, et scabris cavernatim ruelata pumicibus aqua sulphuris, atque jecorosis ac phthisiscentibus languidis medicabilis piscina delectat. An fortasse montana sedes circum castella; et in eligenda sede per fugii, quamdam pateris ex munitionum frequentia difficultatem? Quidquid illud est, quod vel negotio vacas, in urbem tamen, ni fallimur, ♣ rogationum contemplatione revocabere. Quarum nobis solemnitate primus Mamertus pater et pontifex, reverentissimo exemplo, utilissimo experimento, invenit, instituit, invexit. Erant quidem prius (quod salva fidei pace sit dictum) vagæ, tepentes, infrequentesque, utque 145 sic dixerim, oscitabundæ supplicationes; quæ sæpe interpellantur prandiorum obicibus hebetabantur, maxime aut imbres, aut serenitatem deprecaturæ; ad quas (ut nil amplius dicam) ligulo pariter atque hortulano non oportuit conve-

♣ De institutis a Mamerto Viennensi episcopo rogationibus existit homilia Alcimi Aviti ejusdem Ecclesiæ antistitis, et consentiunt antiqui omnes scriptores. Quare frustra laborant, qui propterea quod litaniarum supplicationesque ante Mamertum in Ecclesia existisse legunt, ideo illum rogationum non primum auctorem, sed restauratorem dici volunt. Frustra, inquam. Neque enim questio est an primus litaniarum usum in Ecclesiam invexerit, quem constat multo antiquiorem fuisse: sed an eas instituerit quæ ante Ascensionem Domini celebrantur, Rogationesque propria jam voce nuncupantur. In quo, ut dixi, consentiunt omnes, et Sidonii verba *invenit, instituit, invexit*, dubitari non sinit. Rogationum ergo primus auctor Mamertus. Non solum instituit, ut statæ ac solemnnes illis diebus supplicationes essent, sed supplicationum formam usitata sanctionem augustiorecque præscripsit.

nire. In his autem quas suprafatus summus sacerdos et protulit pariter et contulit, jejunatur, oratur, psallitur, fletur. Ad hæc te festa cervicum humiliatarum, et sternacium civium suspiriosa contubernia peto: et si spiritalem animum tuum bene metior, modo citius venies, quod non ad epulas, sed ad lacrymas evocaris. Vale.

EPISTOLA XV.

Sidonius Ruricio suo salutem.

Officii sermone præfato, bibliopolam vestrum non gratose, sed judicialiter expertus insinuo: cuius ut fidem in pectore, sic in opere celeritatem, circa dominum te mihi sibi que communem satis abunde probavi. ^a Librum igitur jam ipse deportat Heptateuchi, scriptum velocitate summa, summo nitore; quanquam et a nobis relectum et retractatum. Defert et volumen prophetarum, licet me absente decursum, sua tamen cura manumque de supervacuis sententiis eruderatum; nec semper ^b illo contra legente, qui promiserat operam suam: credo quia infirmitas fuerit impedimento, quominus pollicita completeret. Restat ut exhortatio vestra, sive sponsio, fanulum sic vel studentem **146** placere, vel meritum, gratia competenti remuneretur: quæ utique pro tali labore si solvitur, incipiet vestram respicere mercedem. Sed cum hoc ego de sola gratia precer, vos quid mereatur aspiciate, quem constat affectum domini magis ambire quam præmium. Vale.

EPISTOLA XVI.

Sidonius c Papiamillæ suæ salutem.

Ravenna veniens ^d quæstor Licinianus, cum primum teigit, Alpe transmissa, Galliæ solum, literas adventus sui prævias misit, quibus indicat esse se

61 ^a Ut Pentateuchum veteres appellarunt quinque libros Mosis, ita et Triteuchum tres qui proxime sequuntur, Josue, Judices et Ruth. Sic enim Athanasius ad Marcellinum: utrosque vero simul junctos, Octateuchum. Ita Cassiodorus cap. 4 Divinarum institutionum, et Græci omnes quorum scripta leguntur *αἱ τῶν Ὀκτάτευχον*. Quia autem Hebræi, ut Epiphanius et Hieronymus observant, historiam Ruth in librum cum Judicibus compingunt, inde factum est: ut Heptateuchum plerique dixerint pro Octateuchum: ut Hieronymus epist. 7 et 28, et Sidonius hoc loco.

^b Vetus adnotatio in codice Martiani Capellæ, quam integram protuli ad Ennodium lib. 1, epist. 19: *Felix rhetor emendabam contra legente Deuterio scholastico discipulo meo*. Qui libros ex collatione meliorum codicum emendat, socium adhibet qui legat, dum ipse codicem unum inspicit. Is contra legere dicebatur. In alio codice Macrobiani Theodosii emendator hæc annotarat: *Aurelius Memmius Symmachus V. C. emendabam Ravenne cum Macrobio Plotino Eudoxo*: quibus verbis contra legisse Eudoxum significat.

^c Aviti Augusti filix, Sidonii uxori ante sacerdotium, nunc sorori, ex canonum præscripto et perpetua consuetudine priore Ecclesiæ: in qua qui ex conjugio ad sacerdotium asciscabantur, ab uxorum loro separati, non alter deinceps cum illis quam cum sororibus versabantur. Hieronymus epist. 4 ad Pamachium: *Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virginis eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici*. Faustus Reiensis in epistola non edita: *Perdit gratiam consecrati qui adhuc officium*

^d Hanc epistolam edidimus supra col. 66.

gerulum codicellorum, quorum in adventu, fratri etiam tuo Ecdicio, cuius æque titulis ac meis gaudes, honor patricius a cedit; celerrime, si cogites ejus ætatem; si merita, tardissime. Namque ille jam pridem suffragium dignitatis ineundæ non solvit iul lance, sed in acie: ærariumque publicum ipse privatus non pecuniis, sed manubiis locupletavit. Hoc tamen sancte Julius Nepos, armis pariter summus Augustus ac moribus, quod decessoris Anthemii filem, fratris tui sudoribus obligatam, quo ceterior, hoc laudabilior absolvit; siquidem iste complevit, quod ille sæpissime pollicebatur. Quo fit, ut deinceps pro republica optimus quisque possit ac debeat, si quid cuiquam virium est, quia securus, hinc avidus impendere: quando quidem moruo quoque imperatore, laborantium devotioni quidquid sponderit princeps, semper redhibet **147** principatus. Interea tu, si affectum tuum bene colligo, hisce compertis, magnum solatium inter adversa maxima capis: nec animum tuum a tramite communium gaudiorum vicinæ quoque obsidionis terror exorbitat. Novi enim probe, ne meo quidem te, quem ex lege participas, sic honore lætatam: quia licet sis uxor bona, soror quoque optima es. Qua de re, propitio Deo Christo, ampliatos prosapiæ tuæ titulos ego festinus gratatoriis apicibus inscripsi, pariter absolvens sollicitudinem tuam, fratris pudorem: quem nil de propria dignitate indicaturum, si verecundum forte nescires, nec sic impium judicares. Ego vero non tantum insignibus vestris, quæ tu hactenus quanto liberius, tanto impatientius præstolabare (quanquam iis quoque granditer) quantum concordia fruor: quam parem nostris, suisque liberis in posterum exopto; votis in

vult exercere mariti. Qua de re ut rationes omittam qui passim occurrunt, præclara exstat Lupi Tricasini et Euphronii Augustodunensis episcopi quoque epistola quæ morem hunc testatur: sed huic edendæ alius erit locus, Deo adjuvante*. Nunc satis sit exemplum Paulini Nolani, cui Terasia de conjuge facta soror, ut in Chronico loquitur Idatius: Germani Antissiodorensis, de quo in ejus Vita Constantius presbyter: *Uxor in sororem ex conjuge mutatur*: et Leonii episcopi Burdegalensis, de cuius Placidina idem scribit Fortunatus: denique Urbici Arvernorum episcopi, quem narrat Gregorius lib. 1, cap. 44, multis lacrymis eluisse, quod consuetudinem ecclesiasticam temere aliquando violasset. Quod ergo lege ac more sancitum, prædecessorisque sui facto testatum meminerat Sidonius, id aut ignorare, aut impune contemnere qui potuit? Et tamen sunt qui ex Papiamillæ mentione hoc loco fucum fieri posse confidunt; et quia lib. iv, epist. 12, cum Apollinare filio Terentium Menandrumque legit Sidonius episcopus, inde filium **62** jam ephæbum, jam Græcæ Latineque linguæ auctoribus initiatum, a patre jam episcopo susceptum contendunt: quem res ipsa docet epistolas omnes Constantianæ collectionis, hoc est librorum vii priorum, quas episcopus dictavit, in ipsis pene pontificatus auspiciis dictasse. Sed quid facias hominibus, qui cum veri nihil dicant, sibi tamen clausis oculis credi volunt?

^d De hujus altero in Galliam adventu jam supra scripsit lib. iii, epist. 7. Nunc de codicillis patriatiis, quos Ecdicio comiti attulit a Nepote Augusto.

commune deposcens, ut sicut nos utramque familiam nostram præfectoriâ nacti, etiam patriciam divino favore reddidimus: ita ipsi quam suscipiunt patriciam, a faciant consularem. Roscia te salutât, cura communis: quæ in aviæ amitarumque indulgentissimo sinu, quod raro nepotibus contingit alienis, et cum severitate nutritur: qua tamen tenerum non infirmatur ævum, sed informatur ingenium. Vale.

148 EPISTOLA XVII.

Sidonius ^b Eriphio suo salutem.

Es, Eriphi meus, ipse qui semper: nunquamque te tantum venatio, civitas, ager advocat, ut non obiter voluptate litterarum tenere: sitque eo studio, ut nec nostra fastidias, qui tibi, ut scribis, musas oleamus. Quæ sententia tamen large probatur vero carere: quæquam et apparet, aut ex joco venire, si lætus es, aut ex amore, si serius. Caterum a justo longe resultat, cum mihi assignas, quæ vix Maroni, vix aut Homero competenter accommodarentur. Hæc relinquamus, idque, unde causa, sermocinemur. Dirigi ad te præcipis versus, quos viri amplissimi soceri tui precibus indulsit: qui contubernio mixtus æqualium, vivit moribus ad jubendum obsequendumque juxta paratis. Sed quia scire desideras et locum et causam, quo facilius intelligas rem peregrinam, tibi potius vitio verte, quod loquacior erit ore præfati. Conveneramus ad sancti Justi sepulcrum, sed tibi infirmitas impedimento, ne tunc adesses: processio fuerat ante lucana, solemnitas anniversaria, populus ingens sexu ex utroque, quem capacissima basilica non caperet, et quamlibet cincta diffusis clypea porticibus. Cultu peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi clericique psalmicines concelebraverant, quisque in diversa recessimus; non procul tamen; ut pote ad tertiam præsto futuri, cum sacerdotibus res divina faciendâ. De loci **149** sancti turbarumque compressu, deque numerosis luminibus illatis, nimis anhelis: simul et æstati nox adhuc proxima tacito clausos vapore torruerat; et si jam primo frigore tamen autumnalis auroræ detepescebat. Itaque cum passim varia ordinum corpora dispergerentur, placuit ad ^c conditorium Syagrii consulis civium primis una coire, quod nec impleto jactu sagittæ separabatur. Hic pars sub umbra palmitis adulti, quam stipitibus altatis cancellatimque pendentibus pampinus superducta texuerat; pars cespite in viridi, sed floribus odoro consideramus. Verba erant dulcia,

^a Rectus ordo dignitatum. Nam patriciatus honor medijs est inter præfecturam et consulatum, ut docet Cassiodorus in Formula patriciatus. At consulatus omnium dignitatum apex, κορυφή και κεφαλή, ut verbis utar Chrysostomi ex oratione eis τὴν ἐπιγραφήν τῶν πράξεων. Ἐν τοῖς βιωτικοῖς, inquit, πραγμάσιν εἰσὶν ἀρχαὶ πολλαὶ: οὐ πάσαι δὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας: ἀλλ' αἱ μὲν μείζους, αἱ δὲ ἐλάττους: οἷον, ἵνα ἀπὸ τῆς κατωτέρας τὸν ἀριθμὸν ποιησώμεθα, ἔστιν ὁ τῆς πόλεως ἐκδικος: ἔστιν ἀνώτερος κτείνου, ὁ τοῦ ἔθνους ἡγεμὸν: ἔστι μὲν ἐκείνου ἑτέρης ἀρχῶν μείζων: ἔστι πάλιν ὁ στρατηλάτης: ἔστιν ὁ ὑπαρχος: ἔστιν ἀνωτέρα τούτων ἀρχή, ἡ τῶν ὑπάτων ἀρχή. Ἐστὶ ποτ' alia: ἡ τῶν ὑπάτων ἀρχή καθάπερ κορυφή και κεφαλή πάσαις ἐπίκειται.

A jocosa, fatigatoria: præterea (quod beatissimum) nulla mentio de potestate bus aut de tributis; nullus sermo qui proderet, nulla persona quæ proderetur. Fabulam certe referre dignam relatu, dignisque sententiis quisque potuisset: audiebatur ambitiosissime. Nec erat idcirco non distincta narratio, quia lætitia permixta. Inter hæc otio diu marcidis aliquid aere visuin. Mox bipertitis, ut erat ætas, acclamationibus afflagitata profertur his pila, his tabula. Sphæræ primus ego signifer fui, quæ mihi, ut nosti, non minus libro comes habetur. Altera ex parte, frater meus Domnicus, homo gratiæ summæ, summi leporis, tesseras ceperat quatiēbatque: quo velut classica ad pyrgum vocabat aleatorias. Nos cum cetera scholasticorum lusimus abunde, quantum membra torpore B statarii laboris hebetata, cursu salubri vegetarentur. Illic vir illustris Philematius, ut est illud Mantuani poetæ:

Autus et ipse manu juvenum tentare laborem.

150 Sparistarum se turmalibus constanter immiscuit. Pulchre enim hoc fecerat, sed cum adhuc essent anni minores. Qui cum frequenter de loco stantium medii currentis impulsu summoventur: nunc quoque acceptus in aream, tam pilæ coram prætervolantis, quam superjectæ, nec intercideret tramitem, nec caveret; ad hoc per catastropham sæpe pronatus, æge de ruinoso flexu se recolligeret; primus ludi ab accento sese removit suspiriosus exiis incalcentibus. Namque et jecusuli fibra tumente pungebant exercitatum crebri dolores. Destiti protinus et ipse, facturus C communionem cessandi rem caritatis, ne verecundiam lassitudo fraterna pateretur. Ergo ut resedimus, et illum mox aquam ad faciem petere sudor admovult, exhibita posceti est: pariter et liu'eum villis onustum, quod pridiana squama positum casu sub ipsis ædiculæ valvis bipatientibus de janitoris exerto trochleatim fune nutabat: quo dum per otium genus siccat. Vellem, inquit, ad pannum similis officii, aliquod tetrastichon mihi scribi juberet. Fiat, inquam. Sed quod meum, dixit, et non in metro teneret. Respondi possibilis factu quæ poposcisset. Ait et ipse, Dicta ergo. Tunc ego aridens, illico scias Musas moveri, si choro ipsarum non absque arbitris vacem. Respondit ille violenter et perurbane, ut est natura vir flammeus, quidamque facundia: fons inexhaustus: Vide, D domine Solli, ne magis Apollo forte moveatur, quod suas alumnas solus ad secreta sollicitas. Jam potes

^b Lugdunensi, genero Philematii: ad quem mittit tetrastichon, quod in soceri ejus gratiam scripserat, cum ad S. Justi basilicam una convenissent. Incidit autem S. Justi episcopi Lugdunensis anniversaria solemnitas in iv nonas Septembris: hoc est in autumnii principium, ut innuit Sidonius.

^c Sepulcrum et monumentum. Petronius: *In conditorium etiam prosecuta est defunctum.* Suetonius Augusti xviii: *Conditorium et corpus Alexandri magni corona aerea imposita ac floribus aspersis veneratus est.* Et in epitaphio Karoli magni: *Sub hoc conditorio situm est corpus Karoli magni atque orthodoxi imperatoris: in antiquis inscriptionibus requietorium.*

nosse, quem plausum sententia tam repentina, tam **A** lepida commoverit. Nec plus **151** moratus, mox suo scriba qui pugillarem iuxta tenebat, ad me vocato, subditum sic epigramma composui.

Mane novo, sen cum ferventia balnea poscunt,
Seu cum venatu frons calefacta madet.
Hoc foveat pulcher faciem Philematius udam,
Migret ut in libulum vellus ab ore liquor.

Epiphanius noster vix supra scripta peraraverat, et nuntiatum est, hora monente, progredi episcopum de receptorio: nosque surreximus. Da postulatae tu veniam cantilenae. Illud autem ambo, quod majus est, quodque me nuper in quemdam dies bonos male ferentem parabolice, seu figurate dicere jussistis, quodque expe-litum cras dirigetur, clam recense; et si placet, edentes fovete; si displicet, delentes ignoscitote. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Sidonius a Attalo suo salutem.

Heduz civitati te praesidere coepisse, libens atque cum gaudio accepi. Laetitiae causa quadripartita est: prima, quod amicus; secunda, quod justus es; tertia, quod severus; quarta, quod proximus. Quo fit, ut nostris nostrorumque contractibus, plurimum velis, debeas, possis opitulari. Igitur amplectens in familiari vetusto novum jus potestatis indeptae, materiam beneficiis tuis jam diu quaero. Quibus me tantum fidere agnosce, ut et si non invenio quae poscam, quaesiturus mihi videaris ipse quae tribuas. Vale.

152 EPISTOLA XIX.

Sidonius Pudenti suo salutem.

Nutricis meae filiam filius tuae rapuit: facinus indignum, quodque vos nosque inimicasset, nisi protinus scissem te nescisse faciendum. Sed conscientiae tuae purgatione praelata, petere dignaris culpae calentis impunitatem. Sub conditione concedo, si stupratorem **b** pro domino jam patronus originali solvas inquitinatu. Mulier autem illa jam libera est: quae tum demum videbitur non ludibrio addicta, sed assumpta conjugio; si reus noster pro quo precaris, mox cliens factus e tributario, plebeiam potius incipiat habere personam quam colonariam. Nam ineam haec sola seu compositio, seu satisfactio, vel non mediocriter contumeliam emendat: qui tuis votis atque amicitiiis hoc acquiesco, si laxat libertas maritum, ne constringat poena raptorem. Vale.

^a Comiti Augustodunensi: hoc enim, opinor, est quod ait Aeduus civitati praesidere coepisse. Comitatum Aeduensem ante cathedram episcopalem rexit Gregorius Lingueticus annis 40, ut Turonensis in ejus Vita refert. Huic nepos fuit Attalus, de quo auctor idem l. b. III, cap. 45. Ante hos vero Attalus hic alter.

^b Duplex illa distinctio agricolarum, in censitos seu tributarios, servos et colonos liberos, qui et inquilini, cod. de agricolis, perpetua et constans non est, ne apud ipsos quidem jurisconsultos. Quare ferri hoc loco potest Sidonius, qui eundem Pudentis agricolam servum, originarium inquilinum, et colonum facit: et manumitti vult, ut fiat ex domino patronus, **63** ex servo cliens. Sic enim et l. II cod. in quibus causis coloni dominos accusare possunt, agricolarum domini et patroni distinguuntur.

EPISTOLA XX.

Sidonius Pastori suo salutem.

Quod die hesterno tractatui civitatis in concilio defuisti, ex Industria factum pars melior accepit; quae suspicata est id te cavere, ne tuis humeris onus futurae legationis imponeretur. Gratulor tibi quod istis moribus vivis, ut necesse habeas electionem tui timere: laudo efficaciam, suspicio prudentiam, **153** prosequor laude felicitatem. Opto denique aequalia iis, quos aequaliter amo. Multi frequenter quos execrabilis popularitas agit, civium maximos manu pressant, aequae consensu publico abducunt, ac sequestratis oscula impingunt, operam suam spondent, sed non petiti. Utque videantur in negotii communis assertionem legati, electionem refundunt, ipsosque sumptus ultro recusant, et ab ambitu clam rogant singulos, ut ab omnibus palam rogentur. Sic quoque cum fatigatio illorum gratuita possit libenter admitti, libentius tamen atque amabilius verecundi leguntur, idque cum expensa: tantum impudentia sese ingerentum ponderis habet, etiam e fasci cum tributario nomine ipsorum nil superfunditur. Proinde quanquam te non fefellit, quid boni quique meditentur, redde te tamen expectantium votis, expetentumque caritatem proba, qui jam probasti pudorem. Quod defuisti primum, modestiae ascribitur: ad ignoviam respicit secunda dilatio. Praeterea tibi Arelatensem praefectura est venerabilis in itinere mater, fratres, amantes, redamantisque patriae solum, ad quod et praeter occasionem voluptuose venit: tum domus praerupta, cujus auctorem, vineam, messem, olivetum, tectum quoque ipsum, vel dum praeterveharis, inspicere res commodi est. Quapropter missus a nobis et tibi pervenis. Namque erit talis viae tuae causaeque nostrae conditio, ni fallor, atque opportunitas, ut pro beneficio civitati posse imputare quidocunque videaris, quod tuos videris. Vale.

154 EPISTOLA XXI.

Sidonius Sacerdoti et Justino suis salutem.

^a Victorius patruus vester, vir ut egregius, sic undecunque doctissimus, cum caetera potenter, tum potentissime condidit versus. Mihi quoque semper a parvo cura musarum. Nunc vos parenti venitis haed **D** redes, quam jure, tam merito. Ilicet ego poetae

^c Sic legendum, non *fascium tributario*. Etiam, inquit, cum expensam itineris in suos recipiunt, tributorumque oneribus eorum causa nihil accedit. Legatis enim decerni solet viaticum. Arcadius libro de Muneribus civilibus, D. de muneribus et honoribus: *Legati quoque qui ad sacrarium principis mittuntur, viaticum quod legativum dicitur, interdum solent accipere.*

^d Quaeiri potest, cum tempora non discrepent, an hic sit Victorius Aquilanus qui Cyclum Paschalem Hilari archidiaconi, Romani postea pontificis, rogatu composuit, Constantino et Rufo coss., ut ex ejus ad illorum epistola patet. Victori autem ex fratre nepotum Justini et fratris, tacito nomine iterum memiit in Proemio.

proximus flo professione, vos semine. Ergo justissimi- A dat, ut jungitur. Ideoque patrimonia tenete, date mum est, ut die functo sic quisque nostrum succe- carmina. Valete.

LIBER SEXTUS.

155 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius domino a papæ Lupo salutem.

Benedictus Spiritus sanctus et pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, et episcopus episcoporum, et alter sæculi tui Jacobus, de quadam specula caritatis, nec de inferiori Hierusalem, tota Ecclesiæ Dei nostri membra superinspicias; dignus qui omnes consoleris infirmos, quique merito ab omnibus consularis. Et quid nunc ego dignum dignationi **156** huic putris et fetida reatu terra respondeam? Colloquii salutaris tui, et indigentiam patiens et timerem, recordatione vitæ plectibilis adducor, ut clamem tibi, quod dixit Domino tuus ille collega: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine (Luc. v, 8).* Sed si iste timor non temperetur affectu, vereor ne Gerasenorum detituar exemplo, discedas a finibus meis. Quin potius illud, quod mihi conducibilis est, colleprosi mei te proposita conditione constringam, ut aiam tibi: *Si vis, potes me mundare (Math. viii, 2).* Qua ille sententia non plus de Christo quid peteret prodidit, quam qui crederet publicavit. Ergo ne cum sis procul ambiguo prinus omnium toto, qua patet, orbe pontificum, cum prærogativæ subjiatur, cum censura tuæ atremat etiam turba collegii; cum in gravitatis vestræ comparationem, ipsa etiam grandævorum corda pu-rascent; cum post desudatas ^b militiæ Lirinensis excubias, et in apostolica sede ^c novem jam decursa quinquennia, utriusque sanctorum ordinis quemdam te conclamatissimum primipilarem spiritualia castra venerentur: tu nihilominus hastatorum antesignatorumque paulisper contubernio sequestrans, ultimos calones tuos lizasque non despicias, et ad extimos trahariorum qui per insipientiam suam adhuc ad carnis sarcinas sedent, crucis diu portatæ vexilla circumfers, ac manum linguæ porrigris in conscientia vulneratis. Nosti, ut apparet, ex adversa acie sauciatos, dux veterane, colligere; et

^a Episcopo Tricassino. In hunc librum et sequentem congestæ sunt epistolæ ad episcopos scriptæ. Gallicanorum autem ejus ævi pontificum Sidonii iudicio facile princeps Lupus, cum cæteris rebus, tum Britannica legatione, et peccati civibus suis Attilæ gloria clarus.

^b Insulanam angelicæ congregationis militiam dixit Faustus Reiensis epistola 5 ad Ruricum, de Lirino eadem loquens, quæ commune tunc erat sæculum abdicantibus gymnasium. In ea versatum fuisse Lupum non solum hic locus ostendit, et lib. viii, epist. 14, sed Eucherius quoque ad Hilarium de laude eremi: *Hæc habuit, inquit, reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Benjamin Lupum retulit: hæc habuit germanum ejus Vincentium, interno germani splendore perspicuum.* Lupi fratrem dicit Vincentium presbyterum, clarissimi nominis scriptorem. Quin horum potissimum meminisse apud Hilarium Arelatensem videtur, quod Hilarii sororem Pimeniolam Lupus in matrimonio quondam habuerat.

peritissimus tubicen ad Christum a peccatis recepturi canere; **157** et evangelici pastoris exemplo non amplius lætatis, si permaneant sani, quam si non remaneant desperati. Te ergo norma morum, te columna virtutum, te, si blandiri reis licet, vera, quia sancta, dulcedo, despiciatissimi vermibus ulcera digitis exhortationis contrectare non piguit: tibi avaritiæ non fuit pascere monitis animam fragilitate jejunam; et de apotheca dilectionis altissimæ, sectandæ nobis humilitatis propinare mensuram. Sed ora, ut quandoque resipiscam, quantum meas deprimat oneris impositi massa cervices. Facinorum continuatione miser eo necessitatis accessi, ut is pro peccato populi nunc orare compellar, pro quo populus innocentum vix debet impetrare si supplicet. Nam quis bene medelam æger impartiat? quis febriens ^d arrogantis tacta pulsus distinguat incolumem? quis desertor scientiam militaris rei jure laudaverit? quis esculentus abstemium competentem arguerit? Indignissimus mortalium necesse habeo dicere quod facere detrecto: et ad mea ipse verba damnabilis, cum imperem quæ non impleo, idem in me quotidie cogor dictare sententiam. Sed si tu inter me et illum cui conerucifigeris, Jesum Christum Dominum nostrum, pro acelerum meorum populo, junior mage quam minor Moses, intercessor assistas; non ulterius descendemus in infernum viventes; nec per carnalium vitiorum incentiva flammati, ad altare Domini ignem diutius accendemus alienum. Quia quanquam nos, ut pote reos, gloriæ libra non respicit: **158** satis tamen superque gaudebimus, si precatu tuo levare valeamus interioris hominis nostri, et si non integrum ad remunerationem, certe vel cicatricatum pectus ad veniam. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA II.

Sidonius papæ e Pragmatio suo salutem.

Venerabilis ^f Eutropia matrona, quod ad nos

^e Annos 45. Quibus ex verbis cardinalis Baronius æra subducta colligit Sidonium, qui non multo post adeptum episcopatum hanc epistolam scribebat, in episcopali cathedra sedere cœpisse anno Christi 472. Is enim Lupi erat in episcopatu 45.

^d In aliquibus libris, *arroganti et ægrolanti.*

⁶⁴ Cujus sedis fuerit episcopus, non liquet. Qui enim Augustodunensem fuisse conjiciunt, Euphronii successorem qui interfuit synodo Epauensi, manifesto argumento revincuntur, quod Aduerum hoc tempore antistes fuerit Euphronius: cujus nomen una cum Pragmatio subscriptum cum legatur in epistola Fausti ad Lucidum, sequitur ut Pragmatius hic diversus sit ab Aduensi.

^f Vidua Arverna, cujus filius Agrippini filiam duxerat. Hanc etiam levi conjectura S. Eutropiam esse putant, cujus nomen in martyrologium relatam est xvii calendas Octobris. Liceat autem cum singularis exempli femina alteram componere, cujus egregias sexuique decentissimas virtutes prædicat

spectat, singularis exempli (quæ parcimonia et humanitate certantibus : non minus se jejuniis, quam cibus pauperes pascit, et in Christi cultu pervigil, sola in se compellit peccata dormire) mœroribus orbitalis necessitate litis adjecta, in remedium mali duplicis perfectionem vestræ consolationis expetere festinat, gratanter habitura, sive istud tibi peregrinatio brevis, seu longum computetur officium. Igitur præfata venerabilis fratris mei nunc jam presbyteri Agrippini, ne injuriosum sit dixisse nequitiis, certe fatigatur argutis : qui abutens imbecillitate matronæ, non desistit spiritalis animæ serenitatem sæcularium versutiærum flatibus turbidare : cui filii, nec post multo nepotis amissi, duæ pariter plagæ recentes, ad diuturni viduæ vulnera adduntur. Tentavimus inter utrumque componere nos maxime quibus in eos novum jus professio, vetustumque faciebant amicitia, aliqua censentes, suadentes quæpiam, plurima supplicantes, quodque miremini, in omnem concordia statum **159** promptius a feminea parte discessum est. Et quamquam se alius profuturum filia paterna jactaret prærogativa, nurui tamen magis placuit munificentia socrualis oblatio. Jurgium interim semisupitum vestris modo sinibus infertur. Pacificate certantes, et pontificalis auctoritate censuræ suspectis sibi partibus indicite gratiam, dicite veritatem. Sancta enim Eutropia, si quid vadimonio meo creditis, victoriam computat, si vel post damna non litiget. Unde et suspicor vobis unam pronuntiandam domum discordiosam, licet inveniatis utramque discordem. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA III.

Sidonius domino papæ a Leontio salutem.

Etsi nullis hortatibus primordia nostræ professionis epitaphium quod in veteri S. Petri basilica Romæ visebatur. Est autem hujusmodi :

GABINIA GAUDENTIA H. F. IN
QUA FUIT INIMITABILIS CASTI
TAS IN PROBISSIMA VERE
CUNDIA INCOMPARABILIS IN
NOCENTIA PERPETUA QUIE
SCIT IN PACE QUÆ VIXIT ANN.
XVIII. M. XI. D. XXI. VARIUS VI
CTOR CONJUGI B. M. D. XII. KAL.
AUGUST.

Episcopo Arelatensi. Multa sunt in verbis Sidonii quæ Arelatem designant ; ut quod ait de privilegio loci et de togatis illic perorantibus. Arelatensium autem episcopum his temporibus fuisse Leontium, nulla est dubitatio. Hoc enim ostendunt Hilari papæ epistolæ : ex quibus etiam docemur Leontium sedem iniisse anno 462, hoc est decem plus minus annis ante Sidonium. Synodus præterea Arelatensis cujus meminit Faustus, cui præfuit idem Leontius : et Buricii epist. 15 ad Æonium, in qua Leontio tunc vita functo Æonium successisse significat. Leontius Forojuliensis de quo vir doctus suspicatur, Sidonio anterior fuit, Burdegalensis posterior.

Ennodius Symmacho papæ lib. iv, epist. 22 : *Erigat parvulos implorata coronæ vestræ miseratio. Id est auctoritas tua, miseratio vestra. Ut purpuram interdum pro principe dicimus, sic coronam pro clerico : quia hæc insigne est clerici, ut illa principis. Augustinus Proculiano epist. 147 : Per coronam nostram nos adjurant vestri : per coronam vestram vos adjurant nostri. Tonsura clericalis ita olim fiebat, ut*

nis animatis, neque sitim ignorantia hæctenus sæcularis ullo supernæ rigatis imbre doctrinæ ; non ego tamen tantum mei meminens non sum, ut a meis præsumam partibus æquali officiorum lance certandum. Nam cum nostra mediocritas ætate vitæ, tempore dignitatis, privilegio loci, laude scientiæ, dono conscientia vestræ facile vincatur ; nullum meremur, si par expectamus alloquium. Igitur non incusantes silentium vestrum, sed loquacitatem nostram potius excusare nitentes, commendamus apicum portitorem : cujus si peregrinationem prompto favore fovetis, grandis **160** actionibus illius portus securitatis aperitur. Negotium huic testamentarium est : latent eum propriarum merita chartarum. Togatorum illic perorantium merita peritiam consulere perrexit ; pro victoria computaturus, si se intellexerit jure superari ; modo ne sibi suisque desidia vitio perperam cavisse culpetur. Hunc eatenus commendare præsumo, ut si eum instruere dignanter advocatio consulta fastidit, auctoritas coronæ tuæ dissimulantibus studeat excudere responsi celeritatem. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IV.

Sidonius domino papæ Lupo salutem.

Præter officium quod incomparabiliter eminenti apostolatui tuo sine fine debetur, et si absque intermissione solvatur, commendo supplicum bajulorum pro nova necessitate vetustam necessitudinem : qui in Arvernam regionem longum iter, his quippe temporibus, emensi, casso labore venerunt. Namque unam a feminam de affectibus suis, quam forte Var-gorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) superventus abstraxerat, isto deductam ante aliquot annos, isticque distractam, cum non falso incirculus tantummodo capillorum emineret, instar coronæ. Sic enim describit Gregorius Turon. de Nicetio Trevirorum episcopo : *S. Nicetius*, inquit, *ab ortu suo clericus est designatus : nam cum parvulus fuisset effusus, omne caput ejus, ut est consuetudo puerorum, a capillis nudum quidem cernebatur : in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iisdem coronam clericis fuisse signatam. Hodie apud nos antiquam coronæ formam **65** soli fere monachi retinent, et pueri vocales symphoniæ. Nam brevis ille orbis in vertice quo clerici pars magna utitur, insolens olim atque inusitatus in Ecclesia fuit, ut docet canon 40 concilii IV Toletani.*

De familia propinquam. Paulinus auctor Eucharistici :

Cum mihi plena domus caris affectibus esset.

Et post alia :

jam dudum cunctis affectibus experta
Prima socru ac matre, dehinc et conjuge functa.

Sidonius ipse interpretatur indigenas latrunculos. Proprie tamen Vargi dicebantur extorres, et patria expulsi : ut in lege Ripuaria 87 et in Salica 57 : *Si quis corpus jam sepultum exfodierit, et expoliaverit, wargus sit, hoc est expulsus de eodem pago.* Nimirum ex profugis exsulibus indigenæ sunt latrones. Non dissimili sensu aliquando dicti sunt et Bagaudæ. Aurelius Victor in Diocletiano : *Excitum manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant.* Item Scamari, legum Longobardarum titulo 1 apud Jornandem in Geticis. Eugyppius in Vita S. Severini : *Isiri fluentia prætermeans latrones properanter insequitur, quos vulgus Scamarios appellabat.*

dicio comperissent, certis quidem signis, sed non recentibus inquisivere vestigiis. Atque obiter hæc eadem laboriosa, priusquam ii adessent, in negotiatoris nostri domo dominique; palam sane venum-dicta defungitur; **161** quodam Prudente (hoc viro nomen, quem nunc Tricassibus degere fama divulgat) ignotorum nobis hominum collaudante contractum; cujus subscriptio intra formulam nundinarum, tanquam idonei astipulatoris, ostenditur. Auctoritas personæ, opportunitas præsentis ætatis, intor coram positos facile valebit, si dignabitur, seriem totius indagare violentiæ. Quæ quod gravius est, eo facinoris accessit, quantum portitorum datur nosse memoratu, ut etiam in illo latrocinio quemdam de numero viantium constat extinctum. Sed quia iudicii v. s. r. i. medicinam expetunt, civilitatemque qui negotium criminale parturiunt; vestrarum, si bene metior, partium pariter et morum est, aliqua indemni compositione istorum dolori, illorum periculo subvenire; et quodam salubris sententiæ temperamento, hæc partem minus afflictam, illam minus ream, et utramque plus facere securam: ne iurgii status, ut sese fert temporis locique civilitas, talem discedat ad terminum, qualem cœpit habere principium. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA V.

*Sidonius domino papæ * Theoplasto salutem.*

Causam meam nesciens agit, qui ad vos a me litteras portat. Nam dum votivi mihi sit gerulus opportunus officii, beneficium præstat, quod se arbitratur accipere: sicuti nunc venerabilis Donidius, **162** dignus inter spectatissimos quosque numerari, cujus clientem puerosque commendo, profectos, seu in patroni necessitatem, seu in domini. Laborem peregrinantium, qua potestis ope, humanitate, intercessione tutamini: ac si in aliquo amico ipse per imperitiam novitateinque publicæ conversationis videbitur minus efficax, vos hoc potius aspiciate, quid absentis causa, non quid præsentis persona mereatur. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA VI.

Sidonius domino papæ ^b Eutropio salutem.

Postquam fœdifragam gentem redisse in suas sedes comperi, neque quidquam viantibus insidiarum parare; nefas credidi ulterius officiorum differre sermonem, ne vester affectus quamdam vitio meo du-

ceret, ut gladius impolitus, de curæ raritate rubiginem. Unde misso in hoc solum negotii gerulo litterarum, quam vobis sic corpusculi status in solido, quamve ex animi sententia res agantur, sollicitus inquiri: sperans ne semel mihi amor vester indultus, aut interjecti itineris longitudine, aut absentis communis diuturnitate tenuetur: quia bonitas conditoris habitationem potius hominum quam caritatem finalibus claudit angustiis. Restat ut vestra beatitudo compunctorii salubritate sermonis avidam nostræ ignorantis pascat esuriam. Est enim tibi nimis usui, ut exhortationibus tuis interioris **163** hominis maciem sæpenumero mysticus adeptus et spiritualis arvina distendat. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA VII.

*Sidonius domino papæ * Fonteio salutem.*

Si aliquid ad inchoandam gratiam compendii posteris tribuat necessitudo præmissa seniorum, ego quoque ad apostolatus tui notitiam pleniorum cum prærogativa domesticæ familiaritatis accedo. Nam sic te familiæ meæ validissimum in Christo semper patronum fuisse reminiscor, ut amicitias tuas non tam expetendas mihi quam repetendas putem. His adjicitur, quod indignissimo mihi impositum sacerdotalis nomen officii confugere me ad precum vestrarum præsidia compellit: ut adhuc ulcerosa conscientis nimis hinc vulnera vestro saltem cicatrice oratu. Quapropter me meosque commendans, et excusans litteras seriores, granditer obsecro, ut intercessione consueta cujus viribus immane polletis, clericalis tirocinii in nobis reptantia rudimenta tueamini: ut si quid dignabitur de morum pravitate nostrorum immutabilis Dei mutare clementia, totum id suffragiorum vestrorum patrocinio debeamus. Memor nostri esse dignare, domine papa.

164 EPISTOLA VIII.

Sidonius domino papæ ^d Græco salutem.

Apicum oblator pauperem vitam sola mercandis actione sustentat: non illi est officium quæstui, militia commodo, cultura compendio: hoc ipsum quod mercenariis prosecutionibus et locatitia fatigatione cognoscitur, fama quidem sua, sed facultas crescit aliena. Sed tamen quoniam illi fides magna est, et si parva substantia, quoties cum pecuniis quorumpiam ^e catapli recentis nundinas adit, creditoribus bene **D** credulis sola deponit morum experimenta pro pi-

* Hujus nomen inter episcopos qui synodo Arelatensi, de qua Faustus, subscripsere.

^b Ad hunc inter alios Gallis episcopos scripta existat epistola Hilari papæ anno 464. Interfuit etiam synodo Arelatensi suprascriptæ. Sunt qui putent Araisicanum episcopum esse cujus mentio in martyrologiis vi cal. Junias.

^c Episcopo Vasionensi. Hoc enim docet epistola 4, lib. vii, ad eundem. Quare idem quoque Fonteinus videtur ad quem et collegas episcopos sunt Leonis magni et Hilari papæ epistolæ. Ex Lucidi etiam presbyteri professione liquet Fonteinum synodo Arelatensi cum cæteris adfuisse.

^d Episcopo Massiliensi, quod docebit epist. 2, lib. vii, et aliæ quas eidem postea scribit pro eodem Aquantio: hoc enim nomen lectori quem commendat.

Subscripsit idem synodo Arelatensi. Et quia novus erat episcopus cum hæc scriberet Sidonius, non inutilis fuerit conjectura si hunc esse Græcum diaconum credamus, ad quem est Fausti Reienensis epistola contra Nestorium.

^e Navium quæ ad portum Massiliensem appulerant. Proprie enim καταπλις dicuntur quæ importantur. Quare in veteribus glossis, *Catapulus est adventus navium*. Utitur iterum ea voce lib. vii, epist. 7. Sic *catapulus Puteolanus* Ciceroni pro Rabirio Postumo, *Niliacus Martialis*; et alio genere, *Lalagæa catapulus Marcellus*, sive ut aliis placet, *Vindiciano in carmine de Medicina*. **66** Contra, cum e portu solvitur, ἀνάπλους dicitur: quo nomine portus erat Constanti-nopolis.

gnore. Inter dictandum mihi ista suggesta sunt, nec A ob hoc dubito audita fidenter asserere : quia non parum mihi intimos agunt, quibus est et ipse satis intimus. Hujus igitur teneram frontem, dura rudimenta commendo : et quia nomen ejusdem lectorum nuper albus accepit, agnoscitis profecturo a civi me epistolam, clerico debuisse formatam. Quem prope diem non injuria reor mercatorem splendidum fore ; si hic ad vestra obsequia festinans, frigoribus fontium civicorum sæpe b fontem mercatoris anteferat. Memor nostri esse dignare, domine papa.

a Epistolam dicit hanc quam dictabat : privatas scilicet litteras, quibus Amanium, ut civem commendaturus erat, etiamsi clericus non fuisset. Formatam, canonicas litteras : quas ideo lectori, ut episcopus debebat, quia sine his peregrinari clericis non licuit, ut concilia omnia passim ostendunt. Sed formatarum, ut de his paulo liberius evagemur, duo genera fuerunt. Nam clerici aut in aliam diocesim transibant, ut in ea manerent; et dimissoriæ dabatur, quas synodus in Trullo xviii, ἀπολυτικὰς proprie vocat; sine quibus inter Ecclesiæ alterius clericos non cooptabantur, μηδένα τῶν ἀπάντων κληρικῶν ἐκτός τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς ἐν ἑτέρᾳ κατὰπεισθαι (sic) Ἐκκλησίᾳ. Ejusque generis sunt formatæ omnes, quæ apud Burchardum, Ivonem et Gratianum leguntur. Aut non penitus migrabant, sed ad tempus, privati seu publici negotii causa, ut hic Amanius, et qui ad comitatum ibant; atque his commendatiæ tantum dabantur, quas Græci promiscue nunc συστατικὰς nominant, nunc εἰρηναϊκὰς, id est pacificas. Etsi enim pacificas a commendatiis aliquando distinctas doceat canon 40 synodi Chalcedonensis, constat tamen neglectum ab aliis discrimen id fuisse. Quare Græci ipsi, cum harum litterarum formulas tradunt, de his tantum querere solent, πῶς γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς συστατικῶν, καὶ πῶς ἀπολυτικῶν γράμμα. C Latini verò utrumque genus formatarum nomine complexi sunt : ita ut formatæ litteræ universim respondeant canonicis, κανονικαῖς ἐπιστολαῖς (quo etiam modo appellantur in synodo Meldensi can. 50, et ab Hincemaro in formatâ ad Æneam episcopum Parisiensem) dividanturque in dimissorias et commendatiis, sicut illæ εἰς ἀπολυτικὰς καὶ συστατικὰς : quanquam dimissorias, quia sine commendatione aliqua pacisque symbolo non fiebant, commendatiis quoque interdum et pacificas appellabant : at non contra dimissorias, quæ commendatiis tantum essent. Ex quo patet rectis fecisse Græcum interpretem synodi Carthaginensis, cum formatam can. 23 vim verbi secutus τετυπωμένην vertit, quam cum ἀπολυτικῆν exposuit : quia de dimissoriis ibi sermo non erat, sed de puris commendatiis. De formatis ergo pleni sunt concilia, ut dixi : et nota est ratio numerorum formatis addendorum, quam ex synodi Nicænæ præscripto edidit Atticus Constantinopolitanus, ex Attico Gratianus, cæterique canonum collectores, qui formatarum etiam exempla subjiciunt. D Nec difficile est cuivis qui modo litteras Græcas et numeros quos singulæ significant, non penitus ignoret, totum illarum artificium collatis præsertim exemplis perspicere. Sed quia corrupta fere antiquiorum vitio ac mutila sunt exempla quæ proferunt, 67 emendari restituique ante omnia debent. Sit ergo nobis exemplum, quod a Gratiano d. 73 posteriori loco producit. Ea est formatâ, non A, ut habent libri vulgati, sed Wolfeonis ep. Constantiensis ad Bernaltum Argentariensem (utraque olim civitas maximæ Sequanor. provincie), non pro Hermanno, sed pro Annone scripta. Quare sic legitur in vet. ms.

II. Y. A. II. Sanctissimo in Christo fratri summaque dulcedine caritatis amplectendo Bernalto Argentariensis

EPISTOLA IX

Sidonius domino papæ Lupo salutem.

Vir jam honestus Gallus, quia jussus ad conjugent redire non distulit, litterarum mearum 165 obsequium, vestrarum reportat effectum. Cui cum pagina quam miseratis, reseraretur, actutum compunctus ingemuit; destinataque non ad me epistolam, sed in se sententiam judicavit. Itaque confestim iter in patriam spondit, adornavit, arripuit. Quem nos propter hanc ipsam pœnitundinis celeritatem, non increpative, sed consolatorie potius compellere curavi-

civitalis episcopo. Wolfeon Constantiensis Ecclesiæ præsul perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. Y. E. N. Σ. De cætero noverit sancta fraternitas vestra, quod iste clericus nomine Anno, nostra in parçcia instructus ac detonsus, parvitatem nostram rogavit quatenus illi commendatiis litteras conscriberemus. Deinde post alia : Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ suæ Ecclesiæ perpetualliter bene valere concedat. ϑ', Indictione x. Continet hæc formatâ epistola summam numeri m. ccc. xxv.

Summa numeri adnotata est mcccxxv recte. Ea enim est quæ ex omnibus, juxta Attici formulam, Græcis litteris et notis, tum communibus, tum propriis in unum collectis conficitur. Communes voco quæ in omnibus formatis reperiuntur ; proprias quæ variant in singulis, hoc modo :

Communes litteræ.

Proprie.

II. prima Patris . LXXX.

Y: prima Wolfeonis, qui scribit. cccc.

Y. prima Filii . cccc.

E. secunda Bernalti cui scribitur. v.

A. prima Spiritus S. 1.

N. tertia Annonis, qui accipit. i.

II. prima Patri. . LXXX.

Σ. quarta Constantiæ, unde scribitur. cc.

ϑ' nota numeri. . xcix.

X. nota Indictionis, x. quæ id temporis erat, cum scripta est Formata.

cui respondet A M II N, id est, I. XL. VIII. L.

Summa dclxx.

Summa dclxx.

Summa dclxx.

Summa utriusque mcccxxv.

Ad hunc modum cujusvis formatæ summam statim erues, si ad nclx, quem numerum omnibus communem esse vides, alterum adjicias, qui ex propriis cujusque litteris et indictione prodierit. Sunt porro, qui ab his numeris, et quod certa quadam formula texerentur, inde nomen formatis factum putent. Verius est quod alibi observavimus, formatam a sigilli forma dictam, qua muniebatur. Sic enim veteres glossæ Vaticanæ : *Formatam epistolam sigillatam* interpretantur : idque haud dubie sensit qui formatam in concilio Carthaginensi Græce vertit τετυπωμένην. Est enim τυπούν ἐπιστολήν, obsignare : 68 et certum est sigillum apponi solitum formatis. Concilium Cabilonense n. can. 50 : *Litteris in quibus sint nomina episcopi et civitatis plumbo impressa*. Rathodus episcopus Trevirensis in formatâ sua apud Ivonem : *Hanc epistolam Græcis litteris hinc inde munire decrevimus, et annulo ecclesiæ nostræ bullare censuimus. Bullare* illius sæculi verbo usus dixit, ut βουλλεύειν et βούλλος ἐπιβάλλειν. Nicetas Choniates, *Bullam, id est, sigillum, ac τύπον seu formam imprimere*. Bernardus epist. 230, *Exstant litteræ integræ et bullatæ*. Denique sicut imperatorum constitutiones inferioribus sæculis non solum τυπικά, quasi *formales*, sed etiam θεῖοι τύποι, *sacra formæ*, utraque lingua vocitata sunt; post etiam Cæsarem et pontificum diplomata bullata vulgo a sigillis nuncupatæ: sic formatam epistolam a forma dixisse videntur, velut a bulla bullatam.

b Quidam, mediatoris, alii, medicatoris.

mus; quia vicinaretur innocentiae festinata correctio. Neque enim quisquam, etiam sibi bene conscius, plus facere praesumpsit; si quis tamen vestrae correptionis orbitam non reliquit: quippe cum ea ipsa quae legimus, parentis verba censurae, maximae emendationis incitamenta sint. Nam quid potest esse castigationis hujusce tenore pretiosius, in qua forte peccato animus aeger, reperit intrinsecus remedium, cum non valeret extrinsecus invenire convicium? Quod superest, obsecramus, ut crebra oratione per quam vitiis omnibus immane dominamini, nos quoque sicut evangelicos magos remeasse manifestum est, vel jam nunc per aliam viam morum in beatorum patriam redire faciatis. Pene omiseram quod praetereundum minime fuit. Agite gratias Innocentio spectabili viro, qui ut praeeperatis, gnaviter morem gessit iunctis. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA X.

Sidonius domino papae a Censorio salutem.

Gerulum litterarum levitici ordinis honestat officium. Hic cum familia sua deprædationis 166 Gothicæ turbinem vitans, in territorium vestrum delatus est, ipso, ut sic dixerimus, pondere fugæ; ubi in re Ecclesiae cui sanctitas tua praesidet, parvam sementem semiconfecto cespiti advena jejunos iniecit: cujus ex solido colligendæ fieri sibi copiam exorat. Quem si domesticis fidei deputata humanitate foveatis, id est, ut debitum b glebæ canonem non petatur, tantum lucelli praestitum sibi computat peregrini hominis, ut census, sic animus augustus, ac si in patrio solo rusticaretur. Huic si legitimam, ut mos est, solutionem perexiguae segetis indulgeas, tanquam opi-pare viaticatus, cum gratiarum actione remeabit. Per quem si me stylo solitæ diguacionis impartias, mihi fraternitatisque istic sitæ, pagina tua veluti paulo lapsa reputabitur. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XI.

Sidonius domino papae c Eleutherio salutem.

Judæum præsens charta commendat: non quod mihi placeat error per quem pereunt involuti; sed quia neminem ipsorum nos decet ex asse damnabilem pronuntiare dum vivit. In spe enim adhuc absolutionis est, cui suppetit posse converti. Quæ sit vero negotii sui series, ipse rectius præsentanea D

^a Episcopo Antisiodorensi, ad quem Ruricii epist. 1, lib. II, et Constantii presbyteri altera, in fronte librorum de Vita S. Germani. Sed uterque Censurium vocat.

^b In libri fere omnes, non petatis: ut carmine 23, *Usuram petimurque, reddimusque*. Canonem proprie dixit pensionem, quæ debetur ex prædio emphyteutico, *ἐμψυτευτῶν* munus, onusque *τὴν γῆν γεωργεῖν, καὶ τέλος παρέχειν*. Inde canonicarii, qui canonem publicum exigunt.

^c Incertæ sedis episcopo. Nam Tornacensis Eleutherius de quo quibusdam venit in mentem, Sidonio videtur aliquanto fuisse posterior.

^d Episcopo Lugdunensi, de quo epist. 10, lib. XI, et ultima lib. IV. Is est ad quem Vitam S. Germani scripsit Constantius, cujusque nomen inter alios epi-

coram narratione patefaciet. Nam prudentiæ satis obviat, epistolari formulæ debitam concinnitatem plurifario sermone porrigere. Sane quia secundum vel notitia, vel judicia terrena, solent 167 hujusmodi homines honestas habere causas; tu quoque potes hujus laboriosi, etsi impugnas perfidiam, propugnare personam. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XII.

Sidonius domino papae d Patienti salutem.

Aliquis aliquem, ego illum præcipue puto suo vivere bono qui vivit alieno: quique fidelium calamitates indigentiamque miseratus, facit in terris opera cælorum. Quorsum ista hæc, inquis? Te sententia quam maxime, papa beatissime, petit; cui non sufficit illis tantum necessitatibus opem ferre quas noveris; quique usque in extimos terminos Galliarum caritatis indage porrecta, prius soles indigentum respicere causas, quam inspicere personas. Nullius obest tenuitati debilitatque, si te expetere non possit: nam prævenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus pervenire. Transit in alienas provincias vigilantia tua: et in hoc curæ tuæ latitudo diffunditur, ut longe positorum consoletur angustias: et hinc fuit, ut quia crebro te non minus absentum verecundia, quam præsentum querimonia movet, sæpe teriseris eorum lacrymas, quorum oculos non vidisti. Omitto illa quæ quotidie propter defectionem civium pauperatorum, irrequietis toleras excubiis, precibus, expensis. Omitto te tali semper agere temperamento, sic semper humanam, sic absternium judicari; ut constet 168 indesinenter regem præsentem prandia tua, reginam laudare jejunia. Omitto te tanto cultu ecclesiam tibi creditam convenustare, ut dubitet inspector melius ne nova opera consurgant, an vetusta reparentur. Omitto per te plurimis locis basilicarum fundamenta consurgere, ornamenta duplicari. Cumque multa in statu fidei tuis dispositionibus augeantur, solum hæreticorum numerum minui: teque quodam venatu apostolico, feras e Photinianorum mentes spiritalium prædicationum cassibus implicare, atque a tuo barbaros jam sequaces, quoties convincuntur verbo, non exire vestigio, donec eos a profundo gurgite erroris felicissimus animarum piscator extraxeris. Et horum aliqua tamen cum reliquis forsitan communicanda collegis. Illud autem deberi tibi

scopos in epistolis Fausti ac Lucidi, et in martyrologio. Nam a Lugdunensibus suis anniversario die colitur in idus Septembres. Hujus vero Sidonii epistolæ, Patientisque episcopi munificentia, meminit Gregorius Turon. lib. XI, c. 24. Ubi cum famem in Burgundia grassatam scribit, confirmat regem a Sidonio Burgundionum intelligi: Gundobaldum scilicet, quem Lugduni sedem habuisse jam ante monuimus.

^e Arianorum. Hoc enim erant Burgundiones, in quibus ad rectam fidem traducendis laborabat Patientis. Paulianistæ, Photiniani, Bonosiaci, etsi aliquatenus diversos, cognatos tamen cum Arianis errores sectati sunt, aternam Christo generationem detrahentes.

quodam, ut jurisconsulti dicunt, a præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias; quod post Gothicam depopulationem, post segetes incendio absumptas, peculiari sumptu, inopia communi per desolatam Gallias gratuita frumenta misisti; cum tabescentibus fame populis nimium contulisses, si commercio fuisset species ista, non munere. Vidimus angustas tuis frugibus vias; vidimus per Araris et Rhodani ripas, non unum, quod unus impleveras horreum. Fabularum cedant signenta gentilium, et ille quasi in cælum relatus pro reperta spicarum novitate Triptolemus; quem Græcia sua cæmentariis, pictoribus significibusque illustris, sacravit templis, formavit statuis, effligiavit 169 imaginibus. Illum dubia fama conciliat, per rudes adhuc et Dodonigenas populos, duabus vagum navibus, quibus poetæ deinceps formam draconum deputaverunt, ignotam circumtulisse sementem. Tu, ut de mediterranea taceam largitate, victum civitatibus Tyrreni maris erogaturus, granariis tuis duo potius flumina, quam duo navigia complesti. Sed si forte Achaicis Eleusinæ

^a Hæc propria et præcipua laus tua, cum cæteris minime communis. Qui testamentum ita condidit, ut rem certam cupiam extra sortem prælegat, per præceptionem legare dicitur, res vero ipsa prælegatum et præcipuum. Glossæ Juris nostræ: *Præceptio*, τὸ ἐξαιρετικὸν λεγόμενον εἰσὺν τὸ ἐξῶθεν τῆς κληρονομίας, ὡς ἐν προσήκῃ καταλιπαρόμενον τῷ μερικῷ κληρονομίᾳ. Οἷον ὅταν οὕτως εἴπω, Πρὸς τῷ μέρει τῆς κληρονομίας, ἧς καταλείπων τῷ θεῖνι, βούλομαι αὐτὸν καὶ τοῖς τὸ πρᾶγμα εἶχειν ἐν ἐξαιρέσει.

^b Aliquot, *Regenes*: quo etiam modo Gregorius Turon. Confessorum 85. Alii *Regum* vocant, ut legitur apud Gennadium de Scriptoribus ecclesiasticis in Fausto. Nota est civitas provincie Il Narbonensis, cujus cathedram Maximus et Fausus nobilitarunt. Vera et antiqua appellatio fuit, quam Sidonius usurpat in Eucharistico, cum Reios appellat. Hanc enim asserit vetus inscriptio in eadem provincia, ex qua simul discimus Reios Apollinares fuisse cognominatos: quod etiam docet Tabula itineraria Peutingeri: ut dubium esse non debeat quin ad hunc quoque modum emendandus sit corruptus Plinii locus lib. III, cap. 4, de Gallia Narbonensi: *Oppida*, inquit, *Latina Aquæ Sextiæ Salluviorum, Avenio Cavarum, Apta Julia Vulgentium, Alebece Reiorum Apollinarium, Alba Helvorum, Augusta Tricastinorum*: ubi male vulgo, *Alebeciorum Apollinarium*. Sed recta est codicis Vaticani lectio, quam exhibui. Inscriptio autem illa sic habet:

M. SEVERIUS M. F.
FABULATOR FLAM
ROM. ET. AUG. IIII VIR. PONT.
COL. REIOR. APOLLINAR
SIBI ET CAREIÆ CAREI FIL
PATERCLÆ OPTIM. UXORI

Est et alia Nemausi, quæ continet epitaphium POMPEI MATERNI CIVIS REI, et huc etiam referenda est.

^c Vivariensis. In Notitia civitatum Gallie, *Civitas Albensium*, nunc *Vivarium*. Qui nunc Vivarienses a

^d Verum Hadriani Valesii sententia est in Notitia Gallie pag. 60 Augustam et Neomagum, quas non Sirmondus modo, sed et Jos. Scaliger et Holstenius duas esse urbes diversas censuerunt, unam eandemque urbem esse, quam Plinius Latino, Ptolemæus Gallico nomine designavit. Plinium enim vero non aliam Tricastinæ urbem præter Augustam ascribere: pariterque Ptolemæum, qui suam

superstitionis exemplis, tanquam minus idoneis, religiosus laudatus offenditur; seposita mystici intellectus reverentia, venerabilis patriarchæ Josephi historiam diligentiam comparemus, qui contra sterilitatem septem uberes annos insecuturam, facile providit remedium quod prævidit. Secundum tamen inoralem sententiam, nihil iudicio meo minor est, qui in superveniente simili necessitate non divinat, et subvenit. Quapropter et si ad integrum conjicere non possum, quantas tibi gratias Arelatenses, ^b Reicienses, Avennicus, Arausionensis quoque et ^c Albensis, ^d Valentiniæque, nec non et ^e Tricastinæ urbis possessor exsolvat; quia difficile est eorum ex asse vota metiri, quibus noveris alimoniam sine asse collatam. Arverni tamen oppidi ego nomine uberes perquam gratias ago; cui ut succurrere meditare, non te communitio provincie, non proximitas civitatis, non opportunitas fluvii, non oblatio pretii adduxit. Itaque ingentes per me referunt grates, quibus obtigit per panis tui abundantiam, ad sui sufficientiam pervenire. Igitur si mandati officii munia 170 satis

nostris appellantur, dieti olim Helvii fuerunt, et præcipua eorum urbs, Plinio teste, Alba Helviorum: unde et ipsi quoque Albenses nuncupati. In litteris Paschalis II papæ ad Guidonem archiepiscopum Viennensem: *Alba, quæ et Vivarium dicitur*. Jam enim explosus est error eorum qui, Marlianus secuti, Helvius cum Albigenis confundebant. Helvii quippe, eodem auctore Plinio, et omnibus geographis, in Gallia erant Narbensi, ab Arvernus seu Vellaunis, qui Arvernus nunc attribuebant, Cebenna tantum monte disclusi, ut tradit Cæsar. Rhodano etiam aluebantur, quod notat Strabo. Quæ quidem omnia Vivariensis apte conveniunt, non Albigenis, qui in Aquitania, procul a Rhodano, Arvernisque siti sunt. Gregorius Turon. lib. x, cap. 24: **70** *Vivariensem, Avennicamque urbem graviter lues inguinaria devastavit*. Sidonius Albensem urbem dixisset.

^d De Valentia notissima, atque ut Tiro Prosper in Chronico scribit, nobilissima Galliarum civitate, hoc animadvertendum est levi errore duci eos qui Cavarum urbem faciunt, si Plinium auctorem habere se putent, qui Valentiam in agro Cavarum locare videatur lib. III, cap. 4. Plinii enim verba ex emendatis codicibus distingui sic debent, ut in agro Cavarum non Valentia, sed Arausio sita intelligatur: quod verum est. Arausio quippe, ut Avenio, Cavarum erat. Valentia autem non Cavarum, sed Segolaunorum urbs fuit, ut docet Ptolemæus, qui Segolaunos cum Plinio supra Cavaras, inter illos et Allobrogas statuit.

^e Tricastini Ptolemæo Segalaunis proximi sunt ad orientem, ex T. Livio noti, et Anniano Marcelino, cum Annibalis iter ex Allobrogibus ad Alpes Cottias describitur per Tricastinos, Vocontios atque Tricorios: ex Notitia item civitatum et conciliis, in quibus civitas Tricastinorum et episcopi Tricastini suis locis nominantur. Horum urbes memorant Plinius Augustam, Ptolemæus Neomagum: cujus nominis vestigia oppidulum in eo tractu retinet, quod Niomum vocant. Hodie vero Tricastinorum caput a S. Paulo nomen habet, ubi sedes episcoporum, cum Tricastinorum cognomento.

genti cuique urbem principem suumque caput assignare consuevit, unam isdem Tricastini urbem Noviomagi attribueret: ambos igitur non aliud gentis caput agnovisse. Nam Tricastinorum, inquit Valesius, gentis exiguae et humilis duo fuisse capita verisimile non est. — B. unius Sirmond. editor præfat. ad tom. I, § 11.

videor explesse, ex legato nuntius ero. licet scias A volo, per omnem fertur Aquitaniam gloria tua : amaris, laudaris, desideraris, excoleris, omnium pectoribus, omnium votis. Inter hæc temporum

mala, bonus sacerdos, bonus pater, bonus annus es : quibus operæ pretium fuit, fieri famem suam periculo, si aliter esse non poterat tua largitas experimento. Memor nostri esse dignare, domine papa.

LIBER SEPTIMUS.

171 EPISTOLA PRIMA

Sidonius domino a papæ Mamerto salutem.

Rumor est Gothos in Romanum solum castra movisse. Huic semper irruptioni nos miseri Arverni janua sumus. Namque odiis inimicorum hinc peculiaria fomenta subministramus, quia quod necdum terminos suos ab Oceano in Rhodanum Ligeris alveo limitaverunt, solam sub ope Christi moram de nostra tantum obice patiuntur. Circumjacturum **172** vero spatia, tractumque regionum jam pridem regni minacis importuna devoravit impressio. Sed animosifati nostræ tam temerariæ, tamque periculosæ, non nos aut ambustam murorum faciem, aut putrem sudium craterem, aut propugnacula vigilum trita pectoribus confidimus opitulatura : solo tamen invectarum te auctore rogationum palpamur auxilio : quibus inchoandis instituendisque^b populus Arvernus, et si non effectu pari, affectu certe non impari cœpit initiari, et ob hoc circumfusis necdum dat terga terroribus. Non enim latec nostram sciscitationem, primis temporibus harumce supplicationum institutarum, civitas cœlitu tibi credita per cuiusmodi prodigiorum terculamenta vacuabatur. Nam modo^c scenæ mœnium publicorum crebris terræ motibus concutiebantur ; nunc ignes sæpe flammati caducas culminum cristas superjecto favillarum monte tumulabant ; nunc stupenda foro cubilia collocabant audacium pavenda mansuetudo cervorum : cum tu inter ista discessu primorum populariumque statu urb's exinanito, ad nova celer veterum Ninivitarum exempla decurristi, ne divinæ admonitioni tua quoque desperatio conviciaretur. Et verè jam de Deo tu minime poteras absque peccato post virtutum experimenta diffidere. Nam cum vice quadam civitas conflagrare cœpisset,

^a Episcopo Viennensi, de quo supra. Mamertus etiam dicitur ab Hilario papa et Lucido, Avito, Gregorio Turon. et aliis. Qui Mamertum scribunt, a libris antiqui discedunt et a vocis origine. Nam a Mamerte Mamertus dicitur, et a Mamerto Mamertinus, non Mamercinus. Cum hac autem epistola comparanda est Alcimi Aviti homilia de Rogationibus, cujus mentio facta est ad epist. 14, lib. v. Sunt enim ut argumento, sic tota narrationis serie simillimæ.

^b Mamerti Rogationes quæ Domini Ascensionem antecedunt, imitati sunt non solum vicini populi Galliæ, ut hic locus ostendit et concilium v Aurelianense, verum etiam ceteræ nationes, atque ipsa tandem Roma, Leonis III auctoritate, ut docent ritualium librorum auctores. Ideo litaniam Gallicanam appellarent, quia ejus institutio e Gallia, et litaniam minorem, ut a majore distinguerent, quæ vii calendas Maii celebratur.

^c **71** Facies exterior: ductum a scena theatri. Sic scenam corporis dixit Tertullianus de anima; scenam triumphi Eumenius in panegyrico de scholis :

fides tua in illo ardore plus caluit : et cum in conspectu pavidæ plebis, objectu solo tui corporis ignis recessus in tergum fugitivis flexibus sinuaretur, miraculo terribili, novo, inusitato, adfuit **173** flammæ cedere per reverentiam, cui sentire defuit per naturam. Primum igitur et iis paucis nostri ordinis viris indicis jejunia, interdicis flagitia, supplicia prædicis, remedia promittis : exponis omnibus, nec pœnam longinquam esse, nec veniam; doces denuntiata solitudinis minas orationum frequentia esse amolientas ; mones assiduitatem furentis incendii, aqua potius oculorum quam fluminum posse restingui; mones minacem terræ motuum conflictationem fidei stabilitate firmandam. Cujus confestim sequax humilis turba consilii, majoribus quoque suis fuit incitamento, quos cum non piguisset fugere, redire non puduit. Qua devotione placatus inspector pectorum, Deus, fecit esse obsecrationem vestram vobis saluti, cæteris imitationi, utrisque præsidio. Denique illic deinceps non fuere vel damna calamitati, vel ostenta formidini. Quæ omnia sciens populus iste Viennensibus tuis et accidisse prius, et non accessisse posterius, vestigia tam sacrosanctæ informationis amplectitur, sedulo petens, ut conscientiæ tuæ beatitudo mittat orationum suarum suffragia, quibus exempla transmisit. Et quia tibi soli concessa est, postavorum memoriam, vel confessorum^d Ambrosium duorum martyrum repertorem, in partibus orbis occidui, martyris • Ferreoli solida translatio, adjecto nostri capite Juliani, quod istinc turbulento quondam persecutori manus retulit cruenta carnificis : non injurium est, quod pro compensatione deprecimus, ut nobis inde veniat pars patrocinii, quia **174** vobis hinc rediit pars patroni. Memor no tri esse dignare, domine papa.

Alium quidem tubarum sonus et strepitus armorum, alium quædam triumphi scena deterreat : quanquam ea vox temere omnia est in vulgatis.

^d De reliquiis SS. Gervasii et Protasii ab Ambrosio Mediolani repertis, Ambrosius ipse epist. 15 et sermone 91; Augustinus ix Confessionum, et xxii de D Civitate; Gregorius Turon. de Gloria martyrum, lib. i, cap. 47.

^e Ferreoli corpus integrum cum capite Juliani, quod ab Arvernensibus Viennam fuerat allatum, humiliori primum ad Rhodani ripam basilica condiderant Viennenses. Mamertus in ampliorem ecclesiam a se ibidem constructam transtulit, cum hac inscriptione :

Heroas Christi geminos hæc continet aula
Julianum capite, corpore Ferreolum.

Hæc Gregorius Turon. hunc quoque Sidonii locum citans, de Gloria martyrum lib. ii, cap. 2. Eadem martyrum lipsana post Saracenicam direptionem Willicarius Viennensium itidem episcopus, proprio intra urbem templo locavit, ut refert Ado in Chronico.

EPISTOLA II.

Sidonius domino papæ Græco salutem.

Oneras, consummatissime pontificum, verecundiam meam multifaria laude cumulando, si quid stylo rusticante peraravero: atque utinam reatu careat, quod apicum primore congressu, quanquam circumscriptus, veritati resultantia tamen et diversa connexui. Ignorantiæ siquidem meæ a callidus viator imposuit. Nam dum solum mercatoris prætendit officium, litteras meas ad formatæ vicem, scilicet ut lector, elicit, sed quas aliquam gratiarum actionem continere decuisset. Namque, ut post comperi, plus Massiliensium benignitate profectus est quam status sui, seu per censum, seu per familiarum forma pateretur. Quæ tamen ut gesta sunt, si quispiam dignus relator evolveret, fierent jocunda memoratu. Sed quoniam jubetis ipse, ut aliquid vobis a me lætum copiosumque pagina ferat; date veniam, si hanc ipsam tabellarii nostri hospitalitatem comicis salibus comparandam, salva vestrarum aurium severitate perstringamus; ne secundo insinuatum non nunc primum nosse videamur. Simul et si moris est regularum, ut ex materia omni usurpentur principia dicendi, cur hic quoque quodcumque mihi sermocinatur materia longius quæratur expectaturque, nisi ut sermone **175** nostro sit ipse pro causa, cui noster sermo erit pro sarcina? Arverni huic patria, parentes natalibus non superbis, sed absolutis, et sicut nihil illustre jactantes, ita nihil servile metuentes; contenti censu modico, sed eodem vel sufficiente, vel libero: militia illis in clericali potius quam in palatio decursa comitatu. Pater isti granditer frugi, et liberis parum liberalis: quique per nimiam parcimoniam juveni filio plus prodesse quam placere maluerit. Quo relicto tunc puer iste vos petiit nimis expeditus; quod erat maximum conatibus primis impedimentum: nihil est enim viatico levi gravius. Attamen primus illi in vestra mœnia satis secundus introitus. ^b Sancti Eustachii qui vobis decessit, actutum dicto lætoque gemina benedictio est: hospitium brevi quæsitum, jam Eustachii cura facile inventum, celestiter aditum, civiliter locatum. Jam primum crebro accursu excolere vicinos, identidem ab iis ipse haud

A aspernanter resalutari. Agere cum singulis, proæ ætatis ratio permetteret; grandævus obsequiis, æquavos officiis obligare; pudicitiam præ cæteris sobrietatemque sectari: quod tam laudandum in juventute quam rarum. Summatibus deinceps, et tunc comiti civitati, non minus opportuni, quam frequentibus excubiis agnosci, innotescere, familiariscescere; sicque ejus in dies sedulitas majorum sodalitatibus promoveri: fovere boni quique certatim, votis omnes, plurimi consiliis, privati donis, cuncti beneficiis adjuvare; perque hæc spes opesque istius **176** raptim, saltuatimque cumulari. Forte accidit ut diversorio cui ipse successerat, quædam femina non minus censu quam moribus idonea vicinaretur: ejus filia infantia jam temporibus emensis, necdum tamen nubilibus annis appropinquabat. Huic hic blandus (siquidem ea ætas infantia, ut adhuc deceret), nunc quædam frivola, nunc ludo a ta virgineo scrota donabat; quibus isti parum grandibus causis plurimum virgunculae animus copulabatur. Anni obiter thalamo pares: quid moror multis? Adolescens solus, tenuis, peregrinus, filius familias, et e patria patre non solum non volente, verum etiam ignorante discedens, puellam non inferiorem natalibus, facultatibus superiori, medio episcopo, quia lector, solatio comitis, quia cliens, socru non inspiciente substantiam, sponsa non dispiciente personam, uxorem petit, impetrat, ducit. Conscribuntur tabulae nuptiales: et si qua istic municipioli nostri suburbanitas, matrimonialibus illic inserta documentis, mimica largitate recitatur. Peracta circumscriptione legitima et fraude solemnī, levat divitem conjugem pauper adamatus: et diligenter quæ ad socerum pertinebant rimatis convasatisque, non parvo etiam corollario facilitatem credulitatemque munificentiae socrualis mungens, receptui in patriam cecinit præstigiator invictus. Quo profecto mater puellæ pro hyperbolicis instrumentis cepit actionem repetendarum velle proponere; et tunc demum de mancipiorum sponsalitiæ donationis **177** paucitate mœrere, quando jam de nepotum numerositate gauderat. Ad hanc placandam noster Hippolytus perrexerat, cum litteras meas prius obtulit. Habetis historiam juvenis eximii: fabulam ^d Milesiæ vel Atticæ per rem.

^a Amantius. Ita enim vocat epistola 7 et 11 hujusce; et supra indicavimus ad lib. vi, 8. Porro non dissimilem, at contrario eventu historiam de Andarchio Massiliensi, qui Ursi civis Arverni filiam uxorem calida fraude appetiit, habet Gregorius Turon. lib. iv, xlv.

^b Massiliensem cathedram ordine rexerant Venerius, Eustathius et Græcus episcopi. Decessit ergo Græco Eustathius, sive ut alii scribunt, Eustasius. Sic enim legitur in epistola Hilari papæ anno 464. Eustathius apud Gennadium de Scriptoribus ecclesiasticis in Museo.

^c Alii per hyperbolicis. Jac. Cajacius, vir magni et exacti iudicii, legendum censet *hypobolici*: quod valde probarem, si alicujus antiqui libri suffragio niteretur. De his enim est sermo. Verum utrovis modo legas, idem est sensus. Nam aut hypobolica dicit instrumenta sponsalitiæ, ut mox vocat, dona-

^d tionis propter nuptias, quam Hypobolium a Græcis appellari docent juris interpretes; aut hyperbolica illa eadem instrumenta, in quibus Amantius multa prædia, non sua sed aliena, hypoboli nomine hyperbolice largitus fuerat: quæ nunc ab ipso frustra scilicet reposebantur. Caterum admonet sponsalitiæ donationis mentio, ut vocem hanc Ennodio nostro restituamus: in Vita Epiphani, ejus oratio describitur **72** ad Gundobaldum regem: Sit, inquit, filii tui sponsalitiæ largitas, absolutio captivorum: offerat pactæ suæ munus, quod et Christus accipiat.

^e Nunquam dubitavi quin ita scriptum esset a Sidonio, non *militiæ*, cujus hoc loco aliena est significatio. Milesiorum vero fabula, amatoris erant, et ἀλόαστοι. Quare Milesiæ dicuntur omnes ejus generis et argumenti, in quo excelluit Aristides. Plutarchus in Crasso, de Surena Seleuciæ triumphante: Τὴν δὲ γερουσίαν τῶν Σελυκιῶν ἀπορίσας ἐπέλεγειν ἀλόαστα

Simul et ignoscite præter æquum epistolarem formulam porrigenti : quam ob hoc stylo morante produxi, ut non tanquam ignotum reciperetis, quem civem beneficiis reddidistis. Pariter et natura comparatum est, ut quibus impendimus studium, præstemus affectum. Vos vero Eustachium pontificem tunc ex asse digno hæredè decessisse monstrabitis, si ut propinquis testamenti, sic clientibus patrociniæ legata solvatis. Ecce parui, et obediens officij garrulitate complevi, licet negotium indocto qui prolixitatis injungit, ægre ferre non debeat, si non tam eloquentes epistolas recepit quam loquaces. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA III.

Sidonius domino papæ ^a Megethio salutem.

Diu multumque deliberavi, quanquam mihi animo affectus studioque parendi sollicitaretur, an destinarem, sicuti injungis, contestatiunculas quas ipse dicavi. Vicit ad ultimum sententia, quæ tibi obsequendum desinebat : ergo petita transmissi. Et quid modo dicemus ? grandisne hæc obedientia ? puto grandis est : grandior impudentia tamen. Hac enim fronte poscimus, fluminibus **178** aquas, silvis ligna transmitti : hæc enim temeritate Apellem periculo, cælo Phidiam, malleo Polycletem muneremur. Dabis ergo veniam præsumptioni, papa sancte, facunde, venerabilis, quæ doctissimo examini tuo naturali garrulitate deblaterat. Habet consuetudo nostra pro ritu, ut et si pauca edit, multa conscribat : veluti est canibus innatum, ut et si non latrant, tamen hirriant. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IV.

Sidonius domino papæ Fonteio salutem.

Insinuare quoscunque jam pæveo, quia commendatis nos damus verba, vos munera : tanquam non principalitas sit censenda beneficii, quod a me peccatore digressis sanctæ communionis portio patet. Testis horum est Vindicus noster, qui segnius donum pro munificentia vestræ fasce remeavit ; quoquo loci est constanter affirmans, cum sitis opinione magni, gradu maximæ, non tamen esse vos amplius dignitate, quam dignatione laudandos. Prædicat sanctas, melleas et floridas, quæ procedunt de temperata communionē, blanditias ; nec tamen ex hoc

βελτία τῶν Ἀριστείδου Μιλησιακῶν. Meminit et Lucianus in dialogo cui titulus Ἐρωτες. Hinc et Milesiæ Punicæ Apuleii dictæ a Severo imp. in epistola, quia Milesiarum genio scriptæ ab auctore Pæno. De his et Hieronymus apologia 1 in Rufinum : *Quasi non cirroratorum turba Milesiorum in schola figmenta decuset.*

^a Episcopo Bellicensi. Numeratur inter episcopos qui synodo Arelatensi interfuerunt.

^b Senoniæ, hoc est provinciæ quartæ Lugdunensis metropolitano : cujus inter sanctos antistites suos festum diem agunt Senonenses filibus Junii. Cave cum Agræcio altero confundas. Cujus nomen in synodo Agathensi legitur, et ad quem scripta exstat epistola synodi Carpenteratensis. Hic enim multo posterior, et alterius sedis fuit episcopus, Antipolitanæ nimirum, in Alpium maritimarum provincia. Quæ Bituricensis episcopi cuncte que cujus gratia Bitu-

A quidquam pontificali deperi e personæ ; quod sacerdotii fastigium non frangitis comitate, sed flectitis. Quibus agnitis sic inardesco, ut tum me sim felicissimum judicaturus, cum mihi coramposito sub divina ope contigerit, tam securum de Deo suo pectus, licet præsumptiosis, **179** arctis tamen fovere complexibus. Accipite contentam : suspicio quidem nimis severos, et imbecillitatis meæ conscius, æquanimitate fero asperos mihi : sed, quod fatendum est, hisce moribus facilius humilitate submittimur, quam familiaritate sociemur. In summa, viderit qua conscientia dote turgescat, qui se ambientibus rigidum reddidit : ego tamen morum illius æmulator esse prælegerim, qui etiam longe positorum incitare in se affectat affectum. Illud quoque mihi inter maxima granditer cordi est, quod apostolatus vestri patrociniū copiosum verissimis dominis animæ meæ, Simplicio et Apollinari, interminia intercessionē conferre vos comperi. Si verum est, rogo ut non habeat vestra caritas finem : si falsum est, peto ut non differat habere principium. Præterea commendo gerulum litterarum, cui istic, id est, in Vasionensi oppido, quiddam necessitatis exortum sanari vestræ auctoritatis reverentiæ pondere potest. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA V.

Sidonius domino papæ ^b Agræcio salutem.

Bituricas decreto civium petitus adveni : causa fuit evocationis titubans Ecclesiæ status ; quæ nuper summo viduala pontifice, utriusque professionis ordinibus ambiendi sacerdotii quoddam classicum cecinit. Fremit populus per studia divisus : pauci alteros, multi sese non offerunt **180** solum, sed inferunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulas veritatemque, omnia incurruunt levia, varia, fucata : et quid dicam ? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaretis, dicere auderem, tam præcipitis animi esse plerosque tamque periculosi, ut sacrosanctam sedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident : et rem jam dudum in nudinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus invenitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur. Proinde quæso ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornēs contubernio, tuæque auxilio. Nec te, quanquam

D ricas venerat Sidonius, ager postea epistola 9. Ex hac autem et octava, ad Euphronium, quæ in nonnullis exemplaribus huic proxime subjungitur, observare est, moris olim fuisse in constituendis episcopis, ut si quando provincialium episcoporum legitimus numerus deficeret, ex finitimis provinciis alios advocarent. Quos quidem etsi numerus alioqui non deesset, pro arbitrio tamen provincialium episcoporum adhibere ex synodi Nicænæ decretis licuisse, docet epistola synodi Constantinopolitanæ, quam recitat Theodoretus lib. v, cap. 8 : *Περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παλαιῶς τε, ὡς ἴσθη, θισμός, κεράτης, καὶ τῶν ἁγίων ἐν τῇ Νικαίᾳ πατέρων ὄρος, καθ' ἑκάστην ἑπαρχίαν τοὺς τῆς ἑπαρχίας, καὶ ἑτέρῃ ἐκείνοι βούλοντο, σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους, πρὸς τὸ συμπέραν ποιῆσαι τὰς χειροτονίας.*

* Senoniæ caput es, inter hæc dabia subtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum : quia minimum refert quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa conjungitur. His accedit quod de urbibus ^b Aquitanicæ primæ solum oppidum Arvernum Romanis reliquum partibus bella fecerunt. Quapropter in constituendo præfatæ civitatis antistite, provincialium collegarum deficiamur numero, nisi metropolitanorum reficiamur assensu. De cætero, quod ad honoris vestri spectat prærogativam, nullus a me hactenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est : omnia censuræ tuæ salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc mecum duco, vestras invitare personas, exspectare voluntates, laudare sententias : et cum in locum statuinque pontificis quisque sufficitur, ut a vobis præceptum, **181** a me procedat obsequium. Sed si (quod tamen arbitror minime fore) precibus meis apud vos malesuadus obtulerit interpres, poteritis præsentiam vestram potius excusare quam culpam : sicut e diverso, si veniis, ostenditis quia terminus potuerit poni vestræ quidem regioni, sed non potuerit caritati. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA VI.

Sidonius domino papæ ꝛ Basilio salutem.

Sunt nobis, munere Dei, novo nostrorum temporum exemplo, amicitiarum vetera jura : diuque est quod invicem diligimus ex æquo. Porro autem, quod ad communem conscientiam pertinet, tu patronus : quanquam hoc ipsam præsumptuose arroganterque loquar. Namque iniquitas mea tanta est, ut mederi de lapsuum ejus assiduitate vix etiam tuæ supplicationis efficacia queat. Igitur quia mihi est tam patrocínio quam dilectione bis dominus, pariter et quod memini probe, quo polleas igne sensuum, fonte verborum : qui viderim Modaharium civem Gothum, Arianæ hæreseos jacula vibrantem, quo tu

A spiritualium testimoniorum muerone confoderis ; servata cæterorum tam reverentia quam pace pontificum ; non injuria tibi desseo, qualiter ecclesiasticas caulas istius aeris lupus qui peccatis pereuntium saginatur animarum, clandestino morsu necdum **182** intellecti dentis arrodit. Namque hostis antiquus, quo facilius insultet balatibus ovium destitutarum, prius dormitantium incipit cervicibus imminere pastorum. Neque ego ita mei meminens non sum, ut nequaquam me hunc esse reminiscar ; quem longis adhuc abluenda fletibus conscientia premat ; cujus stercorea tamen, sub ope Christi, quandoque mysticis orationum tuarum rastris eruderabuntur. Sed quoniam supereminet privati reatus verecundiam publica salus, non verebor, etsi carpat zelum in me fidei **B** sinister interpres, sub vanitatis invidia causam prodere veritatis. ^d Evarix, rex Gothorum, quod limitem regni sui, rupto dissolutoque fœdere antiquo, vel tutatur armorum jure, vel promovet, nec nobis peccatoribus hic accusare, nec vobis sanctis hic discutere permissum est. Quin potius si requiras, ordinis res est, ut et dives hic purpura byssoque veletur, et Lazarus hic ulceribus et paupertate feriatur. Ordinis res est, ut dum in hac allegorica versamur Ægypto, Pharaon incedat cum diademate, Israelita cum cophino. Ordinis res est, ut dum in hac figuratæ Babylonis fornace decoquimur, nos cum Jeremia spiritualem Jerusalem suspiriosis plangamus ululatus, et Assur fastu regio tonans sanctorum sancta proculcet. Quibus præsentem ego futurarumque bestitudinum vicissitudinibus inspectis, communia patientius incommoda fero. Primum, quod mihi quæ merear introspectanti, quæcunque adversa provenerint, leviora reputabuntur ; dein **183** quod certum scio, maximum esse remedium interioris hominis, si in hac area mundi variis passionum flagellis trituretur exterior. Sed quod fatendum est, præfatum regem

* Provinciæ quartæ Lugdunensis, ut observatum est ad epist. 18, lib. iv.

^b Ut lib. iv, epist. 18, *Lugdunensem secundam*. Provinciæ olim, cum simplices essent, pleræque postea principum nutu in plures dividi cœperunt. Hinc orta cognomina, ut aliæ primæ dicerentur, aliæ secundæ, tertiæ, et ita deinceps pro numero provincialium. Aquitanicæ igitur duæ fuerunt. Prima, cujus caput Biturige- ; secunda, cujus caput Burdegala. Semper autem **73** divisio provinciis pars illa primæ nomen obtinuit, cui metropolis obligit, quæ totius provinciæ ante divisionem caput erat : ut Narbonensis prima dicta est, in qua Narbo, Lugdunen-sis prima in qua Lugdunum, Aquitania prima in qua Bituriges. Inde est primarum provincialium metropolitanorum primates erant reliquarum ejusdem nominis provincialium. Sicut enim Lugdunensis episcopus, ut liquet ex Gregorii VII epist. 35 et 36, lib. vi. Primas est quatuor Lugdunensium : sic Bituricensis utriusque Aquitanicæ. Atque ita ferme in aliis provinciis, cum ex una plures fiebant, idem mos fuit, ut in ea primas esset quæ prima et antiquissima inter metropoles erat.

* Aquarum Sextiarum, ut reor, episcopo. Ut ita conjiciamur, quod sub finem epistolæ Basilium urbe medium esse dicat inter Leontium Arelaten-

sem, Faustum Reiorum, et Græcum Massiliæ episcopus : inter has autem urbes medio prope spatio sita est metropolis Aquensium. Basilii autem hujus, tunc adhuc presbyteri, prudens consilium factumque in funere Hilarii episcopi Arelatensis narrat auctor vitæ Hilarii.

^d Euricus, qui et Eoricus, lib. viii, epist. 9. Sic Deudorix apud Strabonem et Theuderis ac Theodericus, unicum est nomen. Hujus vero Euricianæ in catholicos persecutionis, Sidonius epistolæ meminit Gregorius Turon. lib. ii, cap. 25 : *Sidonii, inquit, tempore Evarix rex Gothorum, excedens Hispanum limitem, gravem in Gallis super Christianos intulit persecutionem. Truncabat passim perversitati suæ non consentientes, clericos carceribus subigebat ; sacerdotes vero alios dabat exsilio, alios gladio trucidabat. Nam et ipsos sacrorum templorum aditus spinis jusserat obserari scilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novempopulanæ, gemineque Aquitanicæ urbes ab hac tempestate depopulatæ sunt. Exstatque hodie et pro hac causa ad Basilium episcopum nobilis Sidonii ipsius epistola. Hæc ille, Sidonii hærens vestigiis. Nam in Novempopulis sunt Elusani, Vasates, Convenæ, Auscenses : reliqui in duabus Aquitanicis. Sed apud Gregorium mendose legitur : geminæque Germaniæ.*

Gothorum, quamquam sit ob virium merita terribilis, A non tam Romanis mœnibus quam legibus Christianis insidiaturum paveo. Tantum, ut ferunt, ori, tantum pectori suo catholici mentio nominis acet, ut ambigas, ampliusne suæ gentis, an suæ sectæ teneat principatum. Ad hoc, armis potens, acer animis, alacer annis, hunc solum patitur errorem, quod putat sibi tractatum consiliorumque successum tribui pro religione legitima, quem potius assequitur pro felicitate terrena. Propter quod discite cito catholici status valetudinem occultam, ut apertam festinetis adhibere medicinam. Burdegala, Petrocorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, ^a Elusani, Vasates, ^b Convenæ, Auscenses, multoque jam major numerus civitatum, summis sacerdotibus ipsorum morte truncatis, ^c nec ullis deinceps episcopis in de- B tuncorum officia suffectis (per quos utique minorum ordinum ministeria subrogabantur), latum spiritualis ruinae limitem traxit. Quam fere constat sic per singulos dies morientum patrum proficere defectu, ut non solum quoslibet hæreticos præsentum, verum etiam hæresiarchas priorum temporum potuerit inflectere: ita populos excessu pontificum orbatos, tristis intercisæ fidei desperatio premit. Nulla in desolatis cura diœcesibus parochiisque. Videas in Ecclesiis aut putres culminum lapsus, aut 184 valvarum cardinibus avulsis, basilicarum aditus hispidorum veprum fruticibus obstructos. Ipsa, pro dolor! videas armenta, non modo semipotentibus jacere vestibulis, sed etiam herbosa viridantium altarum latera depasci. Sed jam nec per rusticas C solum solitudo parochias: ipsa insuper urbanarum

^a Nulla est injuria quod Elusanos præponat cæteris Novempopulani. Fuit enim, cum Elusa metropolis esset totius provinciae, et sub ea cum reliquis civitas Ausciorum, quæ nunc metropolis: ut testantur non modo veteres Notitiæ provinciarum, in quibus Novempopulana civitates hoc modo describuntur: *Metropolis civitas Elusatium, civitas Aquensium*, et post alias postrema, *ci. ias Ausciorum*; verum etiam subscriptione antiquarum synodorum. Agathensi etenim concilio subscripserunt Clarus Elusæ metropolitanus et Nicetius Ausciorum episcopus; Aurelianensi 74 primo Leontius, non Tolosanae, ut perperam excusum est, sed Elosanae metropolis, et Nicetius idem Ausciorum episcopus. Remensi denique apud Flodoardum lib. II, cap. 5, subscribere itidem Senocus Elosanensis et Audericus Auscensis: eodemque exemplo in aliis, quandiu metropolis fuit Elusa. Nunc enim, quæ rerum vices! sine episcopo in vicum pene redacta est. Eusam ab incolis, sive Eosam dici, recte docuit Scaliger ad Ausonium. Errant vero, et Ammiano Marcellino errorem affingunt, qui in his ejus verbis lib. xv, *In Narbonensi clusa est Narbona et Tolosa*, pro clusa Elusam legi volunt. Elusa enim in Novempopulis est, non in Narbonensi. Nec minus falluntur qui Elusonem Paulini epist. 6, sive Elusionem, ut est in Itinerario Burdegalensi, eandem cum Elusa faciunt: cum Elusio inter Tolosam et Narbonem sita fuerit in Narbonensi, Elusa inter Auscios et Burdegalam, in Novempopulana, ut dictum est. Ad eam quoque pertinet vetus inscriptio Nemausi, quæ continet epitaphium L. Taurini Aurelii civis Elusensis.

^b Qui nunc Comingenses. Narbonensibus proximi

ecclesiarum conventicula rarescunt. Quid enim fidelibus solatii superest, quando clericalis non modo disciplina, verum etiam memoria perit? Equidem cum clericus quisque defungitur, si benedictione succidua non accipiat dignitatis hæredem, in illa ecclesia sacerdotum moritur, non sacerdos. Atque ita quid spei restare pronunties, ubi facit terminus hominis finem religionis? Alius inspicite spiritualium damna membrorum; profecto intelligetis quanti subripiuntur episcopi, tantorum vobis populorum fidem periclitaturam. Taceo vestros ^d Crocum Simpliciumque collegas, quos cathedris sibi traditis eliminatos, similis exsilii cruciat pœna dissimilis. Namque unus ipsorum se dolet non videre, quo redeat: alter se dolet videre, quo non redit. Tu sacratissimorum pontificum Leontii, Fausti, Græci, urbe, ordine, caritate medius inveniris: per vos mala fœderum currunt, per vos regni uriusque pacta conditionesque portantur. Agite quatenus hæc sit amicitia, concordia principalis, ut episcopali ordinatione permissa, populos Galliarum quos lines Gothicæ sortis incluserit, teneamus ex fide, eisi non tenemus ex fœdere. Memor nostri esse dignare, domine papa.

185 EPISTOLA VII.

Sidonius domino papæ • Græco salutem.

Ecce iterum Amantius nugigerulus noster Massiliam suam repetit, aliquid, ut moris est, de manubili civitatis domum reportaturus, si tamen catapultus arriserit: per quem joculariter plura garrirem, si pariter unus idemque valeret animus exercere læta et tristia sustinere. Siquidem nostri

ad fontes Garumnæ. Horum olim civitas Lugdunum, Λούγδουνον Κοινονερών dicta Straboni et Ptolemæo. At Comingensium hodie caput et sedes episcoporum, civitas S. Bertrandi: quam ipsam Lugdunum esse persuadet situs, ab eo nihil discrepans, quem urbis Convenicæ describit Gregorius Turon. lib. VII, cap. 54. Posita enim est in colle. Lugdunum autem vetere Gallorum lingua est Clarus Mons. Æthici quidem Itinerarium, cum ab Aquis Tarbellicis Tolosam iter assignat per Lugdunum; item cum ab Agenno Lugdunum millia passuum numerat, 65 de Lugduno Convenarum accipi debet.

^e Hoc ipsum in persecutione Vandalica defuit Victor Uticensis, de episcopis agens in exsilium pulsus ab Hunerico: *Quibus, inquit, in exilio positus dum obitus obvenisset, non licebat in eorum civitatibus alios ordinare.* Episcopus ergo morte sublatus cum alii non subrogarentur, per quos presbyteri, diacones cæterique inferiorum ordinum clerici designarentur, summam in Ecclesiis omnibus vastitatem sequi necesse erat.

^d Croco episcopo inter alios inscripta est epistola Lucidi presbyteri. Ex quo liquet illum interfuisse synodo Arelatensi. Episcopus fuit Nemausensis; de Simplicio autem, non liquet.

^e Episcopo Massiliensi, de quo supra. Scripta eo tempore quo ex fœdere pacis a Nepote initæ cum Eurico, Arverni Gothi a quibus vi capi non poterant, dedi jussi sunt ut dictum est ad epistolam I, lib. III. Propterea Sidonius non immerito queritur Arvernorum meliorem fuisse sub bello quam sub pace conditionem.

hic nunc est infelicis anguli status; cujus, ut fama confirmat, melior fuit sub bello quam sub pace conditio. Facta est servitus nostra pretium securitatis alienæ. Arvernorum, prohi dolor! servitus: qui, si prisca replicarentur, audebant se quondam fratres Latio dicere, et sanguine ab Iliaco populos computare. Si recentia memorabuntur, ii sunt qui viribus propriis hostium publicorum arma remorati sunt: cui sæpe populo Gothus non fuit clauso intra mœnia formidini, cum vicissim ipse fieret oppugnantibus positus intra castra terrori. Ii sunt qui sibi adversus vicinorum aciem tam duces fuere quam milites. De quorum tamen sorte certaminum, si quid prosperum cessit, vos secunda solata sunt; si quid contrarium, illos adversa fregerunt. Illi amore reipublicæ a Seronatum, barbaris provincias propinquantem non timere legibus tradere; quem convictum deinceps respublica vix præsumpsit occidere. Hocceine meruerunt inopia, flamma, ferrum, pestilentia, pingues cædibus gladii, 186 et macri jejuniis præliatores? Propter hujus tamen inclytæ pacis expectationem, avulsas muralibus rimis herbas in cibum traximus; crebro per ignorantiam venenatis graminibus infecti, quæ indiscretis foliis succisque viridantia, sæpe manus fame concolor legit. Pro iis tot tantisque devotionis experimentis nostri (quantum audio) facta jactura est: pudeat vos, precamur, hujus fœderis nec utilis nec decori. Per vos legationes meant. Vobis primum, quanquam principe absente, non solum tractata reserantur, verum etiam tractanda committuntur. Veniabilis sit, quæsumus, apud aures vestras veritatis asperitas, cujus convicii invidiam dolor eripit. Parum in commune consultitis: et cum in concilium convenitis, non tam curæ est publicis mederi periculis, quam privatis studere fortunis: quod utique sæpe diuque facientes, jam non primi comprovincialium cepistis esse, sed ultimi. At quousque istæ poterunt durare præstigie? Non enim diutius ipsi majores nostri hoc nomine gloriabuntur, qui minores incipiunt non habere. Quapropter vel consilio, quo potestis, statum concordie tam turpis incidite. Adhuc si necesse est obsideri, adhuc pugnare, adhuc esurire delectat. Si vero tradimur, qui non potuimus viribus obtineri, invenisse vos certum est, quid barbarum suaderetis ignavi. Sed cur dolori nimio frena laxamus? Quin potius ignoscite afflictis, nec imputate mœrentibus.

75^a De quo lib. II, epist. I, et I b. v, epist. XXIII.

^b Episcoporum provincie Arelatensis. Massilia olim provincie fuerat Viennensis: at Sidonii ævo Arelatensi attribuebatur. Jam enim Leonis magni decreto divisa in duas fuerat provincia Viennensis; ita ut pars Vienna cederet metropoli, pars Arelato. Inter Arelatensis autem provincie civitates prima erat Massilia; tum Avenio, Arausio, Carpentorate, Vasio et aliæ. Primi ergo comprovincialium episcopi Massilienses. At nunc, ait Sidonius, reliquis fere civitatibus in Gothorum vel Burgundionum potestatem reductis, jam non primi in ea provincia cœperant esse, sed ultimi.

^c Augustodunensi episcopo: ad quem est epist. 2,

A Namque alia regio tradita servitium sperat, Arverna supplicium. Sane si medicari nostris 187 ultimis non valetis, saltem hoc efficit prece sedula, ut sanguis vivat quorum est moritura libertas: parate exsulibus terram, capiendis redemptionem, viaticum peregrinaturis. Si murus noster aperitur hostibus, non sit clausus vester hospitibus. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA VIII.

Sidonius domino papæ c Euphronio salutem.

Quandoquidem me clericalis officii vincula ligant, felicissimum mediocritatis meæ statum pronuntiarum, si nobis haberentur^d quam territoria vicina, tam mœnia. De minimis videlicet rebus coronam tuam maximisque consulere: fieretque actionum mearum quasi cujuspiam fluvii placidissimus cursus atque inoffensus, si e tractatu tuo veluti e saluberrimo fonte manaret. Procul dubio tunc ille non esset aut spumoso per jactantiam, aut turbidus per superbiam, aut cœnosus per conscientiam, aut præceps per juventutem. Quin potius in illo squalidum si quid ac putre sorderet, totum id admixta consilii tui vena dilueret. Sed quod hujuscemodi votis spatia sunt longa interposita præpedimento, sedulo precor, ut consulentem de scrupulo incursum ambiguitatis expedias: et quia^e Simplicium spectabilem virum episcopum sibi flagitat populus Biturix ordinari, quid super tanto debeam negotio facere decernas. Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos 188 auctoritatis, ut si quid fieri voles (voles autem quidquid æquissimum est), non suadere tam debeas, quam jubere. De quo tamen Simplicio scitote narrari plurima bona, atque ea quidem a plurimis bonis. Quæ testimonia mihi prima fronte colloqui non satis grata, quia satis gratiosa, judicabantur. At postquam æmulos ejus nihil vidi amplius quam silere, atque eos maxime qui fidem fovent Arianorum; neque quippiam nominato, licet necdum nostræ professionis, illicitum opponi: animum adverti exactissimum virum posse censi, de quo civis malus loqui, bonus tacere non posset. Sed cur ego ista hæc ineptus adjei, tanquam darem consilium qui poposci? Quin potius omnia ex vestro nutu, arbitrio, litterisque disponentur, sacerdotibus, popularibus manifestabuntur. Neque enim ita desipimus in totum, ut evocandum te primum, si venire possibile est; deinde si quid secus, certe consulendum. Ii b. IV, et de quo epistola ultima lib. IX. Colitur inter sanctos in nonas Augusti. Subscripsit epistolæ Faustini et synodo Arelatensi. Ante episcopatum vero basilicam S. Symphoriani in urbe sua condidit, ut auctor est Gregorius Turon. lib. II, cap. 15. Hujus et Lupi Trekasini habemus epistolam, cujus ante mentio facta est, de bigamis clericis et iis qui uxores duxerunt; alteram desideramus quam Idatio legato ad Agrippinum comitem scripserat, de prodigiis quæ in Gallia sub Attilæ adventum visa sunt.

^d Arverni Eduos contingunt. Itaque inter utriusque populi dioceses et territoria nihil interjectum, At inter urbes ipsas longa dierum aliquot interposita spatia.

^e De quo in concione, post epistolam sequentem.

dum decerneremus, nisi in omnibus obsecutori. A Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IX.

Sidonius domino papæ a Perpetuo salutem.

Desiderio spiritualium lectionum quarum tibi tam per authenticos quam per disputatores bibliotheca fidei catholicæ perfamiliaris est, etiam illa quæ maxime tuarum scilicet aurium minime digna sunt occupare censuram, noscere **189** cupis. Siquidem injungis, ut orationem quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermionatus, tibi dirigam : cui non rhetorica partitio, non oratoriarum minæ, non grammaticales figuræ, congruentem decorem, disciplinamque suppeditaerunt. Neque enim illic, ut exacte perorantibus mos est, aut pondera historica, aut poetica schemata, scintillasve controversialium clausularum l. b. u. i. a. p. t. a. r. i. Nam cum me partium seditio- nes, studia, varietates, in diversa raptarent; sic dictandi mihi materiam suggererebat injuria, quod tempore occupatio subtrahebat. Etenim tanta turba competitorum, ut cathedræ unius numerosissimos candidatos nec duo recipere scamna potuissent. Omnes placebant sibi, omnes omnibus displicebant. Neque enim valuissimus aliquid in commune consulere, nisi iudicii sui faciens plebs lenita jacturam, sacerdotali se potius iudicio subdidisset : presbyterorum sane paucis angulatum ^b fringulientibus; porro autem palam ne mussitantibus quidem; quia plerique non minus suum quam reliquos ordines pertimescebant. Igitur dum publice totos singuli cavent, factum est ut omnes non aspernantur audirent, quod deinceps ambienter expeterent. Itaque paginam sume subditis voluminibus adjunctam : quam duabus vigiliis unius noctis ætivaræ, Christo teste, dictatam, plurimum vereor, ne ipsi amplius lectioni quæ hoc de se probat, quam mihi credas. Memor nostri esse dignare, domine papa.

CONCIO.

190 Refert historia sæcularis, dilectissimi, quemdam philosophorum discipulis advenientibus prius

^a Turonum episcopo, tertiæ Lugdunensis metropolitano : cujus provinciæ datus synodis præfuit, Veneticæ et Turonensi. Huic ergo mittit Sidonius concionem quam ad plebem Bituricam in Simplicii episcopi electione habuerat. De Perpetuo et basilica S. Martini ab eo structa, jam dictum est lib. iv, epist. 18. M. m. i. n. i. t. e. j. u. s. d. e. u. m. c. u. m. l. a. u. d. e. a. l. i. q. u. o. t. l. o. c. i. s. P. a. u. l. i. n. u. s. l. i. b. v. i. d. e. V. i. t. a. S. M. a. r. t. i. n. i. , e. t. i. n. v. e. r. s. i. b. u. s. d. e. N. e. p. o. l. i. t. o.

^b Passerum more garrigentibus. Nam passerum est fringulire seu fringutire. Unde Sidonius lib. ix, epist. 2 : *Fringulientes passerum susurros proprie dixit; et passerum genus est fringillus.* Glossæ, *στίνος ὁ στροβός, fringillus.*

^c Quæ de populi suffragiis in episcopis eligendis ad epistolam ultimam lib. iv notavimus, eadem valent in creandi metropolitani comitiis : quibus nimirum præerat qui prærogativa collegis provincialibus antebat. Leo Magnus ad Anastasium epist. 82 : *Metropolitano, inquit, defuncto, provinciales episcopi ad civitatem metropolitanam convenire debent, ut omnium **76** clericorum atque omnium civium voluntate discussa, ex presbyteris ejus Ecclesiæ, vel diaconis optimus eligatur.* Facissent ergo Bituriges ex vetero

lacendi patientiam quam loquendi monstrasse doctrinam : et sic incipientes quosque inter disputantium consecratorum cathedras mutum sustinuisse quinquennium; ut etiam celeriora quorumpiam ingenia non liceret ante laudari quam deceret agnosci. Ita fiebat, ut eosdem post longam taciturnitatem locutos, quisque audire cœperat, non taceret : quia donec scientiam natura combiberit, non major est gloria dixerit quod noveris, quam siluisse quod nescias. At nunc mediocritatem meam manet longe diversa conditio : cui per suspiriosas voragines et flagitiorum volutabra gradienti, professionis hujusce pondus impactum est. Et priusquam ulli honorum reddam discentis obsequium, cogor debere cæteris doctis pudoris; quod mihi peculiariter paginæ decretalis obtatu, ^e pontificis eligendi mandatis arbitrium, coram sacrosancto et pontificatu maximo ^d dignissimo papa : qui cum sit suæ provinciæ caput, sit etiam mihi institutio, facultas, privilegio, tempore, ætate præstantior : ego deque, coramque metropolitano verba facturus, et provincialis, et junior, pariter fero importiti verecundiam, procacis invidiam. Sed quoniam vestro sic libitum errori, ut ipse prudentia carens, prudentem vobis, in cuiusque personam **191** bona multa concurrant, sub ope Christi episcopum exquiram : noveritis hujusmodi assensum multum me honoris, plus oneris excipere. Primario loco, grandem publicæ opinionis sarcinam penditote, quod injunxistis incipienti consummata judicia : atque ab hoc rectum concilii tramitem postulatæ, in quo recolitis adhuc nuper erratum. Igitur quia vobis id fuit cordi, obsecro, ut quales nos fide creditis, tales intercessione faciatis; atque dignemini humilitatem nostram orationibus potius in cælum ferre ^e quam plausibus. Primum tamen nosse vos par est, in quas me obloquiorum scyllas, et in quos linguarum, sed humanarum latratus quorundam vos infamare conantur turbo conjecerit. Est enim hæc quædam vis malis moribus, ut innocentiam multitudinis devenu-

instituto. Sed provincialibus ab Eurico sublatis, vicinarum provincialium evocandi fuerunt episcopi : et populus, cum e magno candidatorum numero incertus esset quem expeteret, communi decreto suffragia sua in unius Sidonii Arvernorum episcopi arbitrio et voluntate constituit. Sidonius Simplicium virum spectabilem delegit.

^d Agræcio Senonensi, quem epist. 5, invitat. Coram hoc ergo metropolitano verba facturus erat de metropolitani Bituricensis electione, ipse provincialis tantum episcopus : quoniam inter comprovinciales Aquitanicæ primæ episcopos principem locum obtinet episcopus Arvernorum.

^e Deprecatur inanem plausum, qui frequens olim ab auditorum corona excitari solebat, etiam in sacris concionibus. Ita et Chrysostomus *Ἀνδριάντων XI : Τί μοι τῶν κρότων ὄφελος τούτων; τί δὲ τῶν ἱπταίνων, καὶ τῶν θορύβων; ἔπανος ἰμοί, τὸ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ἐπιδειξάι τὰ λεγόμενα πάντος. Quis mihi fructus plausuum istorum? aut quis laudum et strepituum? Laus mea est, ut ea quæ dicuntur, rebus factisque ipsis omnes exhibeatis.* Quem morem Bernardi etiam temporibus perdurasse nonnullæ ejus homiliæ declarant.

stant scelera paucorum : cum tamen e diverso bonorum raritas flagitia multorum nequeat excusare virtutibus communicatis. Si quempiam nominavero monachorum, quamvis illum Paulis, Antonis, Hilariionibus, Macariis conferendum, sectatae anachoreticos prerogativa comitetur, aures illico meas incondito tumultu circumstrepitas ignobilium pumilionum marmor everberat conquerentium : Hic qui nominatur, inquit, non episcopi, sed potius abbatis, complet officium; et intercedere magis pro animabus apud caelestem, quam pro corporibus apud terrenum iudicem potest. Sed quis non exacerbescat, cum videat sordidari virtutum sinceritatem **192** criminatione vitiorum? Si eligimus humilem, vocatur abjectus; si proferimus erectum, superbire censetur. Si minus institutum, propter imperitiam creditur irridendus; si aliquatenus doctum, propter scientiam clamatur inflatus. Si severum, tanquam crudelis horretur; si indulgentem, facilitate culpatur. Si simplicem, despicitur ut brutus; si acrem, vitatur ut callidus. Si diligentem, superstitiosus decernitur; si remissum negligens iudicatur. Si solertem, cupidus; si quietum, pronuntiatur ignavus. Si abstemium producimus, avarus accipitur; si eum qui prandendo pascat, edacitatis impetitur : si eum qui pascendo jejundet, vanitatis arguitur. Libertatem improbitate condemnant; verecundiam pro rusticitate fastidiunt; rigidus ab austeritate non habent caros; blandi apud eos communione vilescunt. Ac si apud eos utrolibet genere vivatur, semper hic tamen bonarum partium mores pungentibus linguis **C** maledicorum veluti bicipitibus hamis inuncabuntur. Inter haec monasterialibus disciplinis aegre subditur, vel popularium cervicositas, vel licentia clericorum. Si clericum dixero, sequentes aemulantur, derogant antecedentes. Nam ita ex iis pauci, quod reliquorum pace sit dictum, solam clericatus diuturnitatem pro meritis autumant calculandam; ut nos in antisite consecrando, non utilitatem velint eligere, sed aetatem : tanquam diu potius bene vivere, debeat accipi ad summam sacerdotium adipiscendum, pro omnium gratiarum privilegio **193** decoramento, lenocinamento. Et ita quispiam in minuistrando segnes, in obloquendo celeres, in tractatibus otiosi, in seditionibus occupati, in caritate infirmi, in factione robusti, in aemulationum conservatione stabiles, in sententiarum assertione nutantes, nituntur regere Ecclesiam, quos jam regi necesse est per senectiam. Sed nec diutius placet propter paucorum ambitus,

* Non est cognomen hoc loco benedictus, sed epithetum quo Christianos viros plerique ornabant. Paulinus epistola 9 ad Severum : *Alius libellus ex his est quos ad benedictum, id est Christianum virum, amicum meum Endelechium scripsisse videor.* Endelechii enim nomina erant, Sanctus Severus Endelechius, ut alibi observatum. Sic benedictus Pascasius Paulino eidem in epistola ad Victricium, benedictus Eleutherus Tertulliano de Praescriptionibus, benedictus papa Cyprianus in epistola cleri Romani ad clerum Carthaginensem, benedictus Paulinus Fausto Reicensi, benedictus Tetradius et benedictus Agricola

A multorum notare personas : hoc solum astruo, quod cum nullum proferam nuncupatum, ille confitetur repulsam qui profitetur offensam. Sane id liberius dico de multitudine circumstantium multos episcopales esse, sed totos episcopos esse non posse; et cum singuli diversorum charismatum proprietate potiantur, sufficere omnes sibi, omnibus neminem. Si militarem dixerio forte personam, protinus in haec verba consurgitur : Sidonius ad clericatum quia de saeculari professione translatus est, ideo sibi assumere metropolitanum de religiosa congregatione dissimulat : natalibus turgel, dignitatum fastigatur insignibus, contemnit pauperes Christi. Quapropter impraesentiarum solvam, quam non tam honorem charitati quam maledicorum suspicioni debeo fidem. Vivit **B** Spiritus sanctus, omnipotens Deus auster, qui Petri voce damnavit in Simone mago, cur opinaretur gratiam benedictionis pretio sese posse mercari; me in eo quem vobis opportunum censisui, nec pecuniae favere nec gratiae; sed statu satis superque trutinato, personae, temporis, provinciae, civitatis, virum cujus in **194** consequentibus raptim vita replicabitur, competentissimum credidisse. * Benedictus Simplicius, hactenus vestri, jamque ab hinc nostri (modo per vos Deus annuat) habendus ordinis comes, ita utrique parti vel actu, vel professione respondet, ut et respublica in eo quod admiretur, et Ecclesia possit invenire quod diligit. Si natalibus servanda reverentia est, quia et hos non omitterendus evangelista monstravit (nam Lucas laudationem Joannis aggressus, praestantissimum computavit, quod sacerdotali de stirpe veniebat, et nobilitatem vitae praedicaturus, prius tamen extulit familiae dignitatem); parentes ipsius, aut cathedris, aut tribunalibus praesederunt. Illustris in utraque conversatione prosapia, aut episcopis floruit, aut praefectis : ita semper hujusce majoribus, aut humanum, aut divinum dictare jus ausus fuit; si vero personam suam tractatu consiliose pensemus, invenimus illam tenere istic **b** inter spectabiles principis locum. Sed dicitis viros Eucherium et Pannichium illustres haberi superiores : quod hactenus eos esto putatos : sed praesentem jam modo ad causam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad **c** secundas nuptias transierunt. Si annos ipsius computemus; habet efficaciam de juventute, de senectute consilium. Si litteras vel ingenium conferamus, certat natura doctrinae. Si humanitas requirenda est, civi, clerico, peregrino, minimo maximoque etiam supra sufficientiam offertur, et suum saepius

Gregorio Turon. Confessorum 86, et lib. III Histor., 16.

b Principes municipii, principales. Glossarium : *Princeps, πρωτοπολίτης.* Jam supra Simplicium virum spectabilem dixit, epist. 8. Ad Eucherium vero et Pannichium scripsit lib. III et lib. V.

c Bigami enim episcopi esse per canones non possunt; ac ne clerici quidem ullius gradus, ex canone primo synodi Valentinae, et aliis passim : quanquam variant in inferioris gradus ordinibus, prout diversus locorum mos fuit.

panem ille potius qui non erat redditurus agnovit. **S**i necessitas **195** arripiendæ legationis incubuit, non ille semel pro hac civitate stetit ante pellitos reges, vel ante principes purpuratos. Si ambigitur, quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus, ut proverbialiter loquar, domi habuit unde disceret. Postremo iste est ille, carissimi, cui in tenebris ergastularibus constituto, multipliciter obserata barbarici carceris divinitus claustra patuerunt. Istum, ut audivimus, ^a tam socero quam patre postpositis, ad sacerdotium duci oportere vociferabimini. Quo quidem tempore plurimum laudis domum retulit, quando honorari parentum maluit dignitate quam propria. Pene transieram quod præteriri non oportuerat. Sub Moyse quondam, sicut psalmographus ait, in diebus antiquis, ut tabernaculi fœderis forma **B** consurgeret, totus Israel in eremo ante Beseleelis pedes, oblatitii symbolum coacervavit impendii. Salomon deinceps, ut templum ædificaret in Solymis, solidas populi vires in opere concussit: quamvis Palæstinorum captivas opes, et circumjectorum regum tributarias functiones, australis reginæ Sabaitis gaza cumulaverit. Hic vobis ecclesiam juvenis, miles, tenuis, solus, adhuc filius familias, et jam pater extruxit. Nec illum a proposita devotione suspendit vel tenacitas senum, vel intuitus parvulorum: et tamen fuit ^b morum factura quæ taceret. Vir est namque, ni fallor, totius popularitatis alienus: gratiam non capiat omnium, sed honorum; non indiscreta familiaritate vilescens, sed examinata sodalitate pretiosus; et **196** bono viratu æmulis suis magis prodesse cupiens quam placere; severis patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitant vota quam commoda. In adversis constans, in dubiis fidus, in prosperis modestus, in habitu simplex, in sermone comis, in contubernio æqualis, in consilio præcellens. Amicitias probatas enixe expetit, constanter retinet, perenniter servat. Inimicitias indictas honeste exercet, tarde credit, celeriter deponit: maxime ambiendus, quia minime ambitiosus, non studet suscipere sacerdotium, sed mereri. Dicit mihi aliquis: Unde tibi de illo tam cito tanta comperta sunt? Cui respondeo, Prius Bituriges noveram quam Biturigas. Multos in itinere, multos in commilitio, multos in contractu, multos in tractatu, multos in sua, **D** multos in nostra peregrinatione cognoscimus. Plurima notitiæ dantur et ex opinione compendia: quia non tam parvos terminos posuit famæ natura, quam patriæ. Quocirca si urbium status non tam murorum ambitu, quam civium claritate taxandus est; non modo primum qui essetis, sed ubi essetis agnovi. Uxor illi de Palladiorum stirpe descendit, qui aut littera-

^a Hinc patet Palladium et **77** Eulodium, qui proximi fuerant episcopi Bituricenses, hunc patrem, illum socerum Simpliciæ fuisse. Palladii ergo filia, uxor Simpliciæ. Infra: *Uxor illi de Palladiorum stirpe descendit.*

^b Ita fuerit moribus compositus, ut ecclesiam a se conditam, laudem vitans, silentio premeret. Utitur eadem voce Ruricius epist. 14: *Equum qualem jussit*

Arum, aut altarium cathedras cum sui ordinis laude tenuerunt. Sane quia persona matronæ verecundam et succinctam sui exigit mentionem, constanter astruxerim, respondero illam feminam sacerdotiis utriusque familiæ, vel ubi educata crevit, vel ubi electa migravit. Filios ambo bene et prudenter instituunt; quibus comparatus pater inde felicior incipit esse, **197** quia vincitur. Et quia sententiam parvitas meæ in hac electione valituram esse jurastis (siquidem non est validius dicere sacramenta, quam scribere), In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Simplicius est, quem provinciæ nostræ metropolitanum, civitatis vestræ summum sacerdotem fieri debere pronuntio. Vos autem de viro de quo loquimur, si novam sententiam meam sequimini, secundum vestram veterem consonate.

EPISTOLA X.

Sidonius papæ c Auspicio suo salutem.

Si ratio temporum regionumque pateretur, non per sola officia verborum amicitias semel initas excolere curarem. Sed quoniam fraternæ quietis voto satis obstreperit conflictantium procella regnorum; saltim inter discretos separatosque litterarii consuetudo sermonis jure retinebitur, quæ jam pridem caritatis obtentu merito inducta veteribus annuit exemplis. Superest ut sollicito veneratori culpam rate occursionis indulgeas: quæ quominus assidue conspectus tui sacrosancta contemplatione potiat, nunc periculum de vicinis timet, nunc invidiam de patronis. Sed de his ista hæc etiam multa sunt. Interim **C** Petrum, tribunitium virum, portitorem nostri sermonis insinuo, qui id ipsum sedulo exposcit; quique quid negotii ferat præsentaneo compendiosius potest intimare memoratu: cui precor, quod in vobis est opis, intuitu paginæ **198** præsentis accedat; manente respectu nihilominus æquitatis, contra quam nec magis familiarium causas commendare consuevi. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XI.

Sidonius domino papæ Græco salutem.

Invideo felicitati consuetudinarii portitoris, a quo contigit sæpius vos videri. Sed quid de Amantio loquar, cum ipsas quoque litteras meas æmuler, quæ sacrosanctis reserabuntur digitis, inspiciuntur oblutibus? Et ego istic inter semiustas muri fragilis clausus angustias, belli terrore contigui, desiderio de vobis meo nequaquam satisfacere permitto. Atque utinam hæc esset Arvernæ forma vel causa regionis, ut minus excusabiles excusaremur. Sed quod est durius, per injustitiæ nostræ merita conficitur, ut excusatio nobis justa non desit. Quocirca salutatione præfata, sicut mos poscit officii, magnopere depono,

ras destinavi, mansuetudine placidum, membris validum, firmum robore, forma præstantem, factura compositum, animis temperatum.

^c Tullensi Leucorum episcopo. Scripta quo tempore Gothi cum Romanis bellum gerebant, et Burgundiones Arvernensibus, ut dictum est, auxilio erant adversus Gothos.

ut interim remittatis occursionis debitum vel verba solventi. Nam si commeandi libertas pace revocetur, illud magis verebor, ne assiduitas praesentiae meae sit potius futura fastidio. Memor nostri esse dignare, domine papa.

199 EPISTOLA XII

Sidonius a Ferreolo salutem.

Si amicitiae nostrae potius affinitatisque, quam personae tuae tempus, ordinem, statum cogitaremus; iure vobis in hoc opere, quantumcunque est, primae titulorum rubricae, prima sermonum officia dedicarentur. Isset per avitas tibi stylus noster curules; patricias nihilominus infulas enumeraturus; non tacuisset triplices praefecturas, et Syagrio tuo prototies mutatis praeconiibus praeconia non negasset. Patrem inde patrosque minime silendos percurreisset: et quamlibet posset triumphalibus adoreis familiae tuae defatigari; non tamen eatenus explicandis antiquorum stemmatibus exinaniretur, ut ob hoc ad narrandam gloriam tuam fieret obtusior: qui si etiam in scribendis majorum tuorum virtutibus fuisset hebetatus, tuis denuo meritis acuminaretur. Sed salutationem tibi debitam destinaturus, non quid fuisses, sed quid potius nunc esses consideravit. Praetermisit Gallias tibi administratas tunc, cum maxime incolumes erant. Praetermisit Attilam Rheni hostem, Thorismodum Rhodani hospitem, Aetium Ligeris li-

beratorem sola te dispositionum salubritate tollerasse: propterque prudentiam tantam providentiamque, curram tuum provinciales cum plausuum maximo accentu spontaneis subisse cervicibus; quia sic liabenas Galliarum moderare, ut possessor exhaustus tributario jugo releveretur. Praetermisit regem Gothiae ferocissimum, inflexum affatu tuo melleo, gravi, arguto, inusitato: et ab Arelatensium portis, quem Aetius non potuisset praedio, te praedio removisse. Haec omnia praetermisit, sperans congruentius tuum salve pontificum, quam senatorum jam nominibus adjungi: censuitque justius fieri si inter perfectos Christi, quam si inter praefectos Valentiniani constituerere. Neque te sacerdotibus potius admixtum vitio vertat malignus interpretis; nam grandis ordinum ignorantia tenet hinc aliquid derogaturos: quia secuti cum epulum festivitatis publica facit, prior est in prima mensa conviva, postremus ei qui primus fuerit in secunda: sic absque conflictatione praestantior secundum bonorum sententiam computatur honorato maxime, minus religiosus. Vale. Ora pro nobis.

EPISTOLA XIII.

Sidonius Sulpicio suo salutem.

Himerius antistes, filius tuus, notus mihi haecenus parum vultu, satis opinione, quae quidem in bonam partem porrigebatur, Lugdunum nuper a

• Tonantium Ferreolum, Syagrio consulis ex filia nepotem, praefectum praetorio Galliarum fuisse, intelligi licuit ex epist. 7, lib. 1. Ex hac vero docemur eo magistratu functum esse post annum Christi 450, fortasse post Sidonii patrem. In haec enim tempora res Attilae inciderunt, quocum pro Romanis conflixerit Aetius, quem ob liberatos obsidione Aurelianus Ligeris liberatorem vocat, et Thorismodus Gothus, Theuderici regis in acie caesi filius.

• Afranii Syagrii praefecturam commemorat Ambrosius in concilio Aquileiensi. De Syagrio enim accipi debent illa ejus verba de episcopis Orientalibus: Denique etiam praefectus Italiae litteras dedit, ut si vellent convenire, in potestate haberent. Meminit et Ammianus Marcellinus lib. xxviii. At Sidonius triplicem vocat, quia tribus annis eam continuavit, anno videlicet 380, ut docent leges codicis Theodosiani ad Syagrium P. P. Italiae lib. vii, 18; et lib. xi, 30. Tum anno 381, lib. viii, 5 et 7. Anno item 382, quo anno consul etiam fuit, lib. xi, 16; et lib. xii, 4. Ante praefecturam vero, magister officiorum fuerat anno 372. Ad Syagrium eundem complures sunt epistolae Symmachi lib. 1: Ausonii quoque epigramma operis initio praefixum, quod summam utriusque benevolentiam et necessitudinem declarat.

• Thorismodum, qui regnum adeptus Romanis infestior esse crepit: eaque de causa a fratribus suis qui pacem optabant, necatus est. Prosper auctor in Chronico Opilione V. C. consule. *Apuđ Gothos intra Gallias consistentes, inter filios Theodori regis, quorum Thorismodus maximus natu patri successerat, orta dissensio est; et cum rex ea moliretur quae et Romanae paci et Gothicæ adversarentur quieti, a germanis suis, quod noxiis dispositionibus irrevocabiliter instaret, occisus est.* Thorismodi caedem alii quoque narant, caedis causam hic unus prodidit.

• Arelatensem urbem Gothi, priusquam ea potirentur, non semel frustra tentarunt. Nam triplicem observasse videor obsidionem. Primam a Theuderico magno rege, qui Aetii virtute repulsus

est, ut Prosper in Chronico docet, Theodosio Aug. ii et Valentiniano Caes. consulibus, hoc est anno Christi 425, multo ante Ferreoli praefecturam: proinde ad hunc locum obsidio illa non pertinet. Altera fuit Thorismodi, cujus hic meminit Sidonius, depulsi periculi laudem Ferreolo tribuens: quem ait plus hostem demulcendo potuisse, quam armis praestituros erat Aetius, si adfuisset. Sic enim ad superiorem obsidionem alludit. Tertiam commemorat Paulinus lib. vi de Vita S. Martini, narrans Aegidium comitem, ab hostili exercitu vallatum, facta eruptione, hostem fugasse, non sine caelesti ope S. Martini. Arelatum etsi non nominat, aperte tamen designat his verbis:

Haud alio penitusque ipso rerum ordine venit
Nuntius, illam urbem tanta obsidione solutam,
Praecipitem Rhodanum molli quae ponte subegit,
Et junxit geminas connexo tramite ripas.

Hanc porro ad Theodorici junioris tempora referendam puto, post mortem Aviti, priusquam ille cum Majorano foedus renovaret. Nam Aegidius magister militiae tunc erat, ad Eurici vero tempora non pervenit, a quo tandem occupatam cum Massilia Arelatensem scribant Isidorus et Jornandes.

• Non quod pontifex jam factus esset Ferreolus, sed quia episcopis illum Sidonius admiscebat, qui epistolam ad ipsum missam iis insereret, quae toto hoc libro ad episcopos scriptae sunt. Episcopus certe Arelatensis, quod viro docto visum est, Ferreolus esse non potuit, cum Leontio, qui hoc tempore sedebat, successerit in ea cathedra Aeonius, et Aeonio Caesarius.

• Sulpicii ad quem scripta est epistola, filius Himerii nepos. A S. Lupo institutum et promotum constat: cujus autem loci antistes fuerit, incertum. Nam quod hunc eundem nonnulli faciunt cum Cameliano S. Lupi successore, probari nobis non potest, et multis modis refellitur. Abbatem potius fuisse suspicor quam episcopum. Antistites enim S. Donio etiam abbates dicuntur, ut Abraham epist. 17.

Tricassibus venit : quo loci mihi raptim ac breviter inspectus, sanctum episcopum Lupum, facile principem pontificum Gallicanorum, suæ tam professionis magistrum quam dignitatis auctorem, morum nobis imitatione restituit. Deus bone! quæ viro censura cum venustate, si quid **201** deliberet forte, vel suadeat? Abundat animi sale cum consulitur, melle cum consulit. Summa homini cura de litteris, sed maximæ religiosis, in quibus eum magis occupat medulla sensuum, quam spuma verborum. Tota illi actionum suarum intentio, celeritas, mora; Christus est; quodque mirere vel laudes, nihil otiosum facit, cum nihil faciat non quietum. Jejuniis delectatur, edulibus acquiescit; illis adhæret propter consuetudinem crucis, istis fleclitur propter gratiam caritatis. Summo utrumque moderamine : quia comprimit, quoties prandere statuit, gulam; quoties abstinere, jactantiam. Officia multiplicat propria, vitæ aliena : cumque ipsi vicissim deceat occurri, gratius habet, si sibi mutuus honor debeatur magis, quam rependatur. In convivio, itinere, consessu, inferioribus cedit; quo fit ut se illi voluptuosius turba postponat superiorum. Sermonem maximo temperamento cum colloquente dispensat; in quo non patitur ullam, aut verecundiam externam, aut familiaris injuriam, aut credulus invidiam, aut curiosus repulsam, aut suspiciosus nequitiam : aut peritus calumniam, aut imperitus infamiam. Simplicitatem columbæ in ecclesia servat, in foro serpentis astutiam; bonis prudens, malis cautus, neutris callidus judicatur. Quid plura? Totum te nobis ille jam reddidit : totam tuam temperantiam, religionem, libertatem, verecundiam, et illam delicate mentis pudicissimam teneritudinem jocunda similitudine exscripsit. Quapropter quantum **202** volucris deinceps frui secreto, indulgere secessui, licebit indulgeas : quandoquidem nos in fratre meo Himerio, avum nomine, patrem facie, utrumque prudentia jam tenemus. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius Philagriò suo salutem.

Proxime inter summates viros (erat et frequens ordo) vestri mentio fuit. Omnes de te boni in commune senserunt omnia bona, cum tamen singuli quique varia virtutum genera dixissent. Sane cum sibi quispiam de præsentia tua, quasi te magis nos-
 sent, præter æquum gloriarentur, incandui. Quippe cum dici non æquanimitè admitterem, virum omnium litterarum vicinantibus rusticis, quam institutis fieri remotioribus notiozem, processit in ulteriora contentio : et cum aliqui super hoc errore pervacaciter controversarentur (idiotarum siquidem est, sicut facile convinci, ita difficile compesci), constanter asserui, si eloquentibus amicis nunquam agnitio contemplativa proveniat, esse asperum, utcunque tolerabile tamen : quia prævaleant ingenia sua, coram quibus imperitia civica peregrinatur, ad remotarum desideria provinciarum, stylo adminiculante porrige : per quem sæpenumero absentum

duntaxat institutorum tantus colligitur affectus, quantus nec præsentanea sedulitate conficitur. Igitur si ita est, desistant calumniari communis absentia necessitatem, **203** vultuum magis quam inorum prædicatores. Equidem si humana substantia rectius mole quam mente censenda est, plurimum ignoro quid secundum corpulentiam, per spatia quavis porrecta, finalem, in homine miremur, quo nihil æquè miserum destitutumque nascendi conditio produxit : quippe cum præbeat tanquam ab adverso, bovi pilus, apro seta, volucris pluma vestitum : quibus insuper, ut vim vel inferant, vel repellant, cornu, dens, unguis, arma genuina sunt : membra vero nostra in hunc mundum sola censeas ejecta, non edita : cumque gignendis artibus animalium cæterorum multifario natura præsidio, quasi quædam sinu patente mater occurrat : humana tantum corpora effudit, quorum imbecillitati quodammodo noceretur. Nam illud, sicuti ego censeo, qui animum tuum membris duco potiozem, non habet æqualitatem, quod statum nostrum supra pecudes veri falsique nescias, ratiocinatio animæ intellectualis evexit : cujus si tantisper summoveant dignitatem isti, qui amicos ludificabundi non tam judicialiter, quam oculariter intuentur; dicant, velim, in hominis forma quid satis præstans, quid spectabile putent. Proceritatemne? quasi non hæc sæpe congruentius trabibus aptetur; an fortitudinem? quæ valentior in leoniæ cervicis toris regnat; an decorem lineamentorum? quem crebro melius infligit, et argilla simulacris, et cera picturis; an velocitatem? quæ competentius canibus ascribitur; an vigilantiam? cui certat et noctua; **204** an vocem? cui non cesserit asinus claritate; an industriam? cui pro suo modulo comparari nec formica formidat. Sed forsitan præferunt vim videndi : tanquam non sit eminentior visus aquilarum. Præferunt audiendi efficaciam : tanquam sus hispidus non antistet auditu. Præferunt odorandi subtilitatem : tanquam non præcedat vultur olfactu. Præferunt gustandi discretionem : tanquam non plurimum hinc nos cedamus et simio. Quid de tactu loquar, quinto sensu corporis nostri, quem sibi indifferenter tam philosophus quam vermiculus usurpant? Taceo hic de appetitibus illecebris, quos in coitu motui belluino carnis humanæ voluptas inclinata communicat. Ecce quam miseriam præferunt excoluntque, qui mihi, quod eis solo sis obtutu notior, turgidi insultant. Ast ego illum semper Philagrium video, cujus si tacentis viderem faciem, Philagrium non viderem. Unde illud simile vulgatum est, quod ait quidam in causa dispari, sententia pari : *Filium M. Ciceronis populus Romanus non agnoscebat loquentem*. Conclamata sunt namque iudicio universali scientiæ dignitas, virtus : prærogativa cujus ad maximum culmen meritum gradibus ascenditur. Primum etiam bestiale corpus, si jam forte formatum est, dignitate transcendit materiam informem. Deinde formato præponitur corpus animatum. Tertio præcedit animam pecudis

animus humanus; quia sicut inferior est caro vitæ, A
sic vita rationi: cuius assequendæ substantiam no-
stram compotem Deus artifex, ferinam vero impotem
205 fecit. Ita tamen, quod in statu mentis humanæ
pollet bipartita conditio. Nam sicut animæ, huma-
nitas licet ratiocinantes, hebetes tamen pigresque,
prudentum acutarumque calcantur ingenio; ita si
quæ sunt quæ sola naturali sapientia vigent, hæc pe-
riorum se meritis superveniri facile concedunt.
Quorum ego graduum differentiam observans, illum
Philagium cordis oculo semper inspicio, cui me animus
potentialiter, notum morum similitudine facit.
Nam licet bonis omnibus placeas, nemo te plus
valuit intrinsecus intueri, quam qui foris eius affectat
imitari. Sanè qualiter studiorum tuorum connectens
flam, consequa paginæ parte reserabitur. B
Amas, ut comperi, quietos; ego et ignavos. Bar-
baros vitas, quia mali potentur; ego etiamsi boni.
Lectioni adhibes diligentiam; ego quoque in illa pa-
rum mihi patior nocere desidiam. Complex personam
religiosi; ego vel imaginem. Aliena non appetis;
ego etiam refero ad quæstum, si propria non perdam.
Delectaris contuberniis eruditorum; ego turbam
quamlibet magnam literaræ artis expertem, maximam
solitudinem appello. Diceris esse lætissimus; ego
quoque lacrymas omnes perire definio, quas quisque
profuderit, nisi quoties Deo supplicat. Humanissimus
esse narraris; nostram quoque mensulam nullus, ut
specum Polyphemæ, hospes exhorruit. Summa clemen-
tia tibi in famulos esse perhibetur; nec ego torqueor,
si mei, quo ies peccaverint, non toties torqueantur.
Jejunandum alternis putas? non 206 piget sequi:
prandendum? non pudet prævenire. De cætero, si vos
a me videri Christi munere datur, ita gaudeam, tanquam
cui de te nec minora subtracta sint. Porro autem, quæ
sint in te majera jam satis novi. Propter quæ fieri
facilius potest ut, et si quandoque faciem tuam coram
positus inspexero, aliqua de te recens mihi læticia
potius quam sententia accedat. Vale in Christo.

^a Viennensi, non tamen episcopo: quod augurati
sunt nonnulli ex mentione fratris. Hinc enim con-
jecerunt de Salonio et Verano fratribus, filiis Eucherii,
ante episcopatum genitis. Atqui Eucherii filios constat
ex Salviani verbis in epistola ad Eucherium, patre
superstite, hoc est Sidonio vixdum puero, magistris
ecclesiarum episcopos esse coëpisse. D
Hos autem fratres Sidonius episcopos fuisse non
significat. Alii ergo videntur. Ad Eucherii vero
filios referenda 79 potius epistola Ceretii, Salonii
et Verani episcoporum ad Leonem-papam scripta,
quæ exstat inter epistolas Leonis. Fuit postea et
Salonius alter episcopus Genavensis, qui Lugdunensi
concilio Guntramni regis temporibus subscripsit,
centum circiter annis post Sidonium.

^b Fratris nomen addunt libri fere omnes: et fratrem
appellat Sidonius Volusianum non solum in hac
epistola, verum etiam in 18. lib. iv. Huic autem
mittit epitaphium S. Abrahamæ, Persæ quidem ortu,
sed qui S. Cyrilli abbas fuerat in suburbano Arver-
norum monasterio, ut auctor est in ejus Vita Grego-
rius Turon. et lib. ii Hist., 21.

^c Quem Sidonius comitem, Gregorius Turonensis

PAROL. LVIII.

EPISTOLA XV.

Sidonius ^a Salonio suo salutem.

Quoties Viennam venio, emptum maximo velim,
ut te fratremque communem colonam civitatis ha-
bitatio plus haberet, qui mihi non amore solum,
verum etiam professione sociamini. Sed et ille im-
putationem meam prætextu frequentatæ suburbanita-
tis eludit: per quam esibitur, ut nobis, nec præ-
sens ipse nec reus sit; et tu habes quo te interius
excuses, quia te diu possidet vix recepta possessio.
Quidquid illud est, jam venite; hac deinceps condi-
tione discessum impetraturi, ut aut vicissim redeatis,
aut serius. Nam quamlibet ruri positi strenuos
impleatis agricolas, tunc vere propriam terram fecundabitis,
si ecclesiam quamplurimum colitis, plus
B colatis. Vale.

207 EPISTOLA XVI.

Sidonius Chariobaudi abbati salutem.

Facis, o unice in Christo patrone, rem tui pariter
et amaris et moris, quod peregrini curas amici literis
mitigas consolatoriis: atque utinam mei semper
sic recorderis, ut sollicitudines ipsas angore succiduo
concatenatas, qui exhortator attenuas, intercessor
incidas? De cætero, liberos tuos, causis quas inju-
xeras expeditis, reverti puto; quos in strenue constat
rem peregisse, ut nec egerint adjuvari; per quos
nocturnalem cucullum, quo membra confecta jejuniis,
inter orandum cubanduniquo dignanter tegere,
transmisi: quanquam non oportune species villosa
mittatur hieme finita, jamque temporibus æstatis
appropinquantibus. Vale.

EPISTOLA XVII.

Sidonius ^b Volusiano fratri salutem.

Jubes me, domine frater, lege amicitia quam nefas
lædi, jamdiu desides digitos incedibus officinae
veteris imponere, et sancto Abrahamæ die functo na-
tiam sepulcralem luctuosus carminibus inscribere.
Celeriter injunctis obsecundabo, cum tua tractus
auctoritate, tum principaliter amplissimi viri ^a Victorii
comitis devotione præventus; quem jure sa-
ducem vocat Victorium, qui ab Furico rege imposi-
tus Arvernos regebat. Sidonius ergo unius Arverni-
cæ, Gregorius multarum quibus præerat civitatum
rationem habuit. Sic enim scribit lib. ii, cap. 20:
*Euricus Gothorum rex Victorium ducem super septem
civitates præposuit: qui protinus Arvernos adveniens,
civitatem addere voluit.* Nam discrimen hoc certum
Gregorii ævo, et inferiore, comitum atque ducum,
quod omnes unius, dux multarum civitatum rector
erat, quæ singulæ suos comites habent. Idem auctor
lib. viii, cap. 18: *Nicetius a comitatu Arverno
submotus ducatum a rege Childeberto expetit; et sic
in urbe Arverna, Ruthena atque Ucetica dux ordinatus
est; et lib. ix, cap. 7: Ennodius cum ducatum
urbium Turonicæ atque Pictavæ ministraret, adhuc et
Vici Juliensis atque Benarnæ urbium principatum accipit:
sed euntibus comitibus Turonicæ atque Pictavæ
urbis ad regem Childebertum, obtinuerunt eum a se
removeri.* Gradus igitur quidam a comitatu ad ducatum.
Fortunatus Sigold comiti:

Rex Childebertus crescens te crescere cogit,
Qui modo dat comiti, det tibi jura ducis.

culari patronum, jure ecclesiastico filium, **203** A excolo ut cliens, ut pater diligo. * Qui satis docuit, quæ sibi aut qualis erga famulos Christi cura ferveret, cum torum circa decumbentis antistitis, non dignitatem minus quam membra curvatus, ac supra vultum propriæ morte pallentem, dolore concolor factus, quid viro vellet lacrymis indicibus ostenderet. Et quia sibi maximas humandi funeris partis ipse præripuit, totum apparatus supercipientis impendii quod funerando sacerdoti competeret, impartiens; saltem ad obsequium, quæ remanserunt, verba conferimus, nihil aliud exaraturi styli scalpentis impressu, quam testimonium mutæ dilectionis. Cæterum viri mores, gesta, virtutes, indignissime meorum dictorum ponderabuntur:

Abraham sanctis merito sociande patronis,
Quos tibi collegas dicere non trespudem
Nam sic præcedunt, ut mox tamen ipse sequere:
Dat partem regni portio martyrii,
Natus ad Euphratem, pro Christo ergastula passus,
Et quinquenniali vincula laxa laxe;
Elapsus b regi truculento Susidis oræ,
Occiduum properas solus adusque solum.
Sed confessorem virtutum signa sequuntur:
Spiritusque malis fers, fugitive, fugam.
Quaque venis, Lemurum se clamat redere turba:
Dæmonas ire jubes exsilium in exsilium.
Expeteris cunctis, nec te capit ambitus ullus:
Est tibi delatus plus onerosus honor.
209 Romuleos refugis, Byzantinosque fragores,
Atque sagittifero monia fracta Tito.
Murus Alexandri te non tenet, Antiochiæque;
Spernis Elisææ Bysicæ te ta domus.
Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ,
Et quæ lanigero de sue nomen habent.
Angulus iste placet, pauperianusque recessus,
Et casa cui culmo culmina pressa forent.
Ædificas hic ipse Deo venerabile templum,
Ipsæ Dei templum corpore facte prius.
Finiti cursus istic vitæque viaque,
Sudori superest dupla corona tuo.
Jam te circumstant paradisi millia sacri,
Abraham jam te comperegrinus habet.

Inde est quod in legibus Vesogothicis dux provincie dicitur comes civitatis; et quod a divinatorum officiorum scriptoribus comparantur cum comitibus episcopi, cum ducibus archiepiscopi; quia episcopi singularum erant civitatum, archiepiscopi totius provincie.

* De Victorio multa passim scribit Gregorius, quæ docent illum non semper sui similem fuisse: quippe qui propter libidinem ab Arvernis profugus, Romæ tandem ob eadem flagitia lapidibus obrutus vitam finivit. Hoc enim de eo narrat loco supra scripto. At libro de gloria Confessorum cap. 55, Victorium ait, cum apud Ricomagum nostram ad S. Amabilis lipsana preces fundere detrectaret, divino miraculo compulsus obtinuisse.

b Regi Persarum, De regum Persarum in Christianos persecutione, quam exorsi sunt Isdigertes et Vararanes, scribit inter cæteros Theodoretus lib. v llist., cap. 58.

80 c Euphratis, Abraham enim Persa erat, natus ad Euphratem. Beatorum autem sedes significat, alludens ad paradysum Edem, ex quo fluere Euphratem produnt sacre Litteræ. Cæterum Abraham hujus epitaphio alterum attestam, nondum opinor editum, Augusti presbyteri, quod in S. Hagne basilica Romæ olim descriptum retinet codex S. Marie Virdunensis.

EPITAPHIUM AUGUSTI PRESBYTERI.

Hoc, Auguste, quidem, tumulo tua membra teguntur,
Sed nunquam meritum parvula claudis humis
Corpus habet tellus, animam celestia regna.
Sic sedes proprias singula ritæ tenent.

Jam partem ingrediens, sed de qua decidit Adam,
Jam potes c ad fontem fluminis ire tua.

Ecce, ut injunxeras, quæ restant sepulto justa persolvimus; sed si vicissim caritatis imperiis fratres, amicos, commilitones obsequi decet, ad vicem, quæ tu quoque, quibus emines institutus, discipulos ejus aggredere solari; fluctuantemque regulam fratrum destitutorum, secundum d statuta Lirinensium patrum, vel Grinincensium festinus informa: cujus disciplinæ si qui rebelles, ipse castiga; si qui sequaces, ipse collauda. Præpositus illis quidem videtur sanctus Auxanius, qui vir, ut nosti, plusculum justo et corpore infirmus, et verecundus ingenio, eoque parendi quam imperandi promptior, exigit te rogari, ut tuo ipse sub magisterio monasterii magister accedat: et si quis **210** illum de junioribus spreverit tanquam imperitum vel pusillanimum, per te unum sentiat utrumque non impune contemni. Quid multavis ut paucis quid velim agnoscas? quæso ut abbas sit frater Auxanius supra congregationem, c tu vero et supra abbatem. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Sidonius Constantio suo salutem.

f A te principium, tibi desinet: nam petitum minus opus, raptim relectis exemplaribus; quæ ob hoc in manus pauca venerunt, quia mihi nihil de libelli hujusce concriptione meditantis, hactenus incustodia nequeunt inveniri. Sane ista pauca, quæ quidem et levia sunt, celeriter absolvi, quamquam incitatus semel animus necdum scripturire desineret; servans hoc sedulo genus temperamenti, ut epistolarum non produceretur textus, si numerus brevaretur. Pariter et census librum, quem lector delicatissimus desiderares, et satis habilem, nec parum ex-

Devotus Domino vixisti corde fidei,
Presbyteri officium sub pietate gerens.
Largus pauperibus, dives tibi, carus amicis,
Divine legis jussu verenda colens,
Et felix tanto laudum cumulat honor,
Perpetuis merito jam fruire bonis.

d Ita veteres plerique: quod rectius est quam Grinincensium. Alciemus Avitus epistola 65 ad Maximum episcopum: Nam monasterii Grinincensibus occupatus at quandiu jam habitaculo civitatis absueram. Erant enim Grinincenses monachi in Viennensium diocesi, quorum mentio in Vita B. Clari abbatis Viennensis: etsi vulgata exemplaria Grimanense mendose appellant, pro Grinincensibus. Primis autem illis sæculis, ante receptam S. Benedicti regulam, singulorum ferme cœnobiolorum propriæ erant leges et statuta.

e Non ut primarius abbas sit ipse, sed ut curet Auxanio abbati ab omnibus parari. Quod enim hic rursus vir doctus abbatum duos gradus facit, ut nisi sint primarii, alii secundarii; non minus absurdum est quam quod supra de primi et secundi ordinis episcopis refutavimus. Erat quidem in monasteriis sub abbate inferioris gradus præpositus: sed Sidonius Auxanium monachis abbatem præfectum vult intelligi, non præpositum.

f Prima omnium epistola qua opus dedicavit, fuit ad Constantium: hæc item ad eundem. Finis hic igitur editionis Constantianæ, quæ septem tantum libros complexa est; reliqui duo qui sequuntur, seorsim postea singuli sunt adjecti.

cusabilem fore; si, quoniam te sensuum structura-
rumque levitas poterat offendere, membranarum
certe fascibus minus onerareret. Commendo igitur
varios iudicio tuo nostri pectoris motus; minime
ignarus, quod ita mens pateat in libro, ^a veluti vul-
tus in speculo. Dictavi enim quæpiam hortando, lau-
dando plurima, aliqua suadendo, nocendo pauca,
iucundoque nonnulla. Et si me uspiam lectitavisti in
aliquos concitatioem, **211** scias, volo, Christi
dextera opitulante, me nunquam toleraturum animi
scrutitatem, compertissimum tenens bipartitam super

A iis moribus hominum esse censuram. Nam ut timidi
me temerarium, ita constantes liberum appellant. In-
ter quæ ipse decerno, satis illius jacere personam,
cujus necesse est latere sententiam. Ad propositum
redeo. Interea tu si quid a lectionis sacræ continua-
tione respiras, his licebit næniis avocere. Nec faciet
inateria, ut immensa, fastidium: quia cum singula
causæ singulis ferme epistolis finiuntur, cito cognitis
in quæ oculum intenderis, ante legere cessabis quam
lecturire desistas. Vale.

*ἐλπίζεται. Speculum cordis hominum verba sunt, ait
Cassiodorus Senator lib. vi Variar 9.*

^a Affine est illud Democriti, ἐν μὲν ταῖς εἰσπέρροις
ὁ τῶν ὄψεως, ἐν δὲ ταῖς ὀμιλίαις ὁ τῆς ψυχῆς χαρακτήρ

LIBER OCTAVUS.

212 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius ^a Petronio suo salutem.

Tu quidem pulchre: mos hic tuus; et persevera,
viroonium honorem qui uspiam degunt, laude dignis-
sime, quod amicorum gloriæ, sicubi locus, lenocina-
ris. Hinc est quod etiam scrinia Arverna petis even-
tilari: cui sufficere suspicabamur, si quid superiore
vulgatu protulissemus. Itaque morem geremus in-
junctis, actionem tamen styli eatenus prorogaturi,
213 ut epistolarum seriem, nimirum a primordio
voluminis inchoatarum, in extimo fine parvi adhuc
numeri summa protendat, opus videlicet explicitum
quodam quasi marginis sui limbo coronatura. Sed plus
civendum est ne sera propter jam propalati augmenta
voluminis, in aliquos forsitan incidamus vituperone-
nes, quorum fugere linguas rote livoris naturalis
acuminatas, nec Demosthenis quidem, Ciceronisque
sententia artifices, et eloquia fabra potuere: quorum
anterior orator Demadem, ceterior Antonium tolera-
vere derogatores: qui lividi cum fuerint malitiæ cla-
ræ, dictionis obscuræ, tamen ad notitiam posteriorum
per odia virtutum decurrerunt. Sed qui hortaris,
repetitis laxemus vela turbinibus: et qui veluti maria
transimimus, hoc quasi stagnum pernavigemus. Nam
satis habeo deliberatum, sicut adhibendam in conscri-
ptione diligentiam, ita tenendam in editione constan-
tiam. Demum vero medium nihil est. Namque aut mihi-

B mum ex hisce metuendum est, aut per omnia omnino
conticescendum. Vale.

EPISTOLA II.

Sidonius ^b Joanni suo salutem.

Credidi me, vir peritissime, nefas in studia com-
mittere, si distulisses prosequi laudibus quod abo-
leri tu litteras distulisti; quarum quodammodo jam
sepultarum suscitator, fautor, assertor, oncebra-
ris; teque per Gallias uno magistro **214** sub hac
tempestate bellorum Latina tenuerunt ora portum,
cum pertulerint arma naufragium. Debent igitur vel
æquævi, vel posteris nostri, universatim ferventibus
votis alterum te ut Demosthenem, alterum ut Tul-
lium, nunc statuis, si liceat, consecrare, nunc ima-
ginibus: qui te docente formati institutique jam sinu
in medio sic gentis invictæ, quod tamen alienæ, ta-
lium vetustorum signa retinebunt. Nam jam remotis
gradibus dignitatum, per quas solebat ultimo a quo-
que summus quisque discerni, solum erit posthac
nobilitatis indicium litteras nosse. Nos vero, ceteros,
supra doctrinæ tuæ beneficia constringunt: quibus
aliquid scribere assuetis, quodque venturi le-
gere possint elaborantibus, saltem de tua s. hola seu
magisterio, competens lectorum turba provehiet. Vale.

EPISTOLA III.

Sidonius ^c L. oni suo salutem.

Apollonii Pythagorici vitam, non ut Nicomachus

81 ^a Viro illustri, Arelatensi togato, ut dictum
est ad epist. 4, lib. v. Ejus rogatu liber hic post su-
periores editus est.

^b Doctori, ut videtur, grammatico in aliqua urbe
Galliæ: qualis et Eusebius, sed philosophiæ profes-
sor, lib. iii, epist. 1, et Lampridius rhetor Burdega-
lensis lib. ix, epist. 13.

^c Eurici regis consiliario: de quo ad epist. 22,
lib. iv, Petieratis a Sidonio exscribi sibi volumen
Philostrati de vita Apollonii Tyanei. Mittit Sidonius,
simulque indicat unde exscriptum sit: nimirum e
codice quem Victorianus recognoverat: et hoc amplius
addit, Victorianum e Nicomachi autographo et emen-
datione, Nicomachum a Philostrati ipsius autogra-
pho exscripsisse. Nicomachus ergo et Victorianus
nomina sunt, non auctorum qui Apollonii vitam scri-
pserint, neque scribarum antiquariorum, sed claris-
simorum virorum, qui ab antiquariis mendose scripta
per otium et animi gratia castigabant. Cujusmodi

operæ testimonia in antiquis veterum auctorum co-
dicibus obvia sunt: sed quod ad conjecturam no-
stram firmandam, Sidonique locum facere videtur,
plurima exstant T. Livii exemplaria, in quibus Ni-
comachum et Victorianum eandem operam T. Livio
impendisse adnotatum est, his verbis: *Nicomachus
Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Cle-
mentiani, ab Urbe condita. Victorianus V. C. emenda-
bam domus Symmachis*: et alio loco, *Emendavi Ni-
comachus Flavianus V. C. præfectus urbi apud Hen-
nam, ab Urbe condita. Victorianus V. C. emendabam
domus Symmachis*. Duo igitur Nicomachi cum fuis-
sent, ideo fortasse Sidonius, ne ambigi posset, sen-
oris notam adjecit. Victorianus autem pro Symmachis
Livium emendarat, ut Sidonius pro Leone Philostratum
hoc loco, et pro Ruricio Heptateuchum lib. v,
epist. 15, et Q. Symmachus Livium eundem pro
Valeriano lib. ix, epist. 13. *Munus, inquit, totius
Liviani operis quod sponendi, etiam nunc diligentia*

seniore Philostrati, sed ut Tascius Victorianus e Nicomachi schedio exscripsit, quia iusseras, nisi : quam, dum parere festino, ocleriter eiecit in tumultuarium exemplar, turbida et ^a præceps et opica translatio. Neque mihi rem credito diuturnius elaboratam vitio veritas. Nam dum me tenuit inclusum mox ^b mendum Livianorum (cujus incommodi finem, post opem Christi, tibi **215** debeo), non valebat curis animus ager, saltim saltatim tradenda percurrere, nunc per nocturna suspiria, nunc per diurna officia distractus. Ad hoc et cum me defatigatum ab exæubiis ad diversorium crepusculascens hora revocaverat, vix dabatur luminibus inflexis parvula quies. Nam fragor illico quem movebant vicinantes in pluvio cubico mei dum quæpiam Gettides anus, quibus nihil unquam litigisus, bibacius, vomacijs erit. Sane cum prius reduci aliquid otii fuit, impositum hunc semicrudumque, et, ut aiunt, ^c tanquam musteum librum, plus desiderii tui quam officii mei memor obtuli. Quocirca seponere antisper Pythicas lauros Hippocrenemque, et illos carminum modos tibi uni tantum penitissime familiares; qui tamen doctis, ut es ipse, personis non tam fonte quam fronte sudantur. Suspende perorandi illud quæque celeberrimum flumen, quod non solum gentilitium, sed domesticum tibi, quodque in tuum pectus per succeduas ætates ab atavo Frontone transfunditur. Seponere pauxillum conclamatissimas declamationes, quas ^d oris regii vice conficis : quibus ipso rex inclytus modo corda terrificat gentium transmarinarum; modo de superiore cum barbaris ad Vachalim tremenentibus sædus victor innodat; modo per promotam limitem sortis, ut populos sub armis, sic frontat arma sub legibus. Exuere utcumque continualissimis curis, et otium tuum molibus aulicis motibusque furare. Historiam flagitatam tunc recognoscere oportune **216** competenterque, si cum Tyaneo nostro, nunc ad Caucasum Indumque, nunc ad Æthiopiæ gymnosophistas Indorumque braemanas, totius lectioni vacans, et ipse quodammodo peregrinare. Lege virum, fidei catholicæ pace præfata, in plurimis similem tui, id est a divitijs ambitum, nec divitijs

emendationis moratur. Non enim existimabant viri docti se officio perfunctos, cum ex codicibus suis librum amico exscribendum curarent, nisi eum opera sua quam emendatissimum redderent.

^a Exscriptio. Sic lib. ix, epist. 16, de exemplariibus epistolarum suarum: *rapiam continque translator festinus exscripsi*; lib. ix, epist. 21, *copiam transferendi*; et Ruricius epist. 8 ad Sidonium nostrum: *Codicem namque, quem de fratre meo Leontio me recipere iussit, transulisse me fateor*; hoc est, ut ipse post loquitur, *exemplasse*. Vel hic porro locus, et alter **82** epist. 12, lib. iv, de Menandri Epitreponte quem legebat, Sidonium linguæ Græcæ peritum fuisse probant, eosque redarguunt qui contra sentiunt.

^b Livia, castellum in finibus provinciæ Narbonensis, haud procul Carcassone, ut ex Aimoino colligitur lib. ii Translationis S. Vincentii, cap. 4. Ideam etiam docet Tabula itineraria Peutingeri, quæ Carcassonem inter ac Narbonem locat, sed Livianam nominat, duodecimo a Carcassone milliario. Ad ca-

A ambientem; cupidum scientiæ, continentem pecuniæ; inter epulas abstemium, inter purpuratos lintheatum, inter alabastra censorium: concretum, hispidum, hirsutum, in medio nationum delibutarum, atque inter satrapas regum tiaratorum myrrhatos, punicatos, malobattos venerabili squalore pretiosum: cumque proprio nihil esui aut indutui de peduce conferret, reguis ob hoc, quæ pererravit, non tam suspitioni quam fuisse suspectui; et fortuna regum sibi in omnibus obsecundante, illa tantum beneficia poscentem, quæ magis sit suetus oblata præstare quam sumere. Quid multis? Si vera metimur æstimamusque, fors fuit an philosophi vitæ scriptor æqualis majorum temporibus accesserit, certe per sæculo meo per te lector obvenit. Vale.

EPISTOLA IV.

Sidonius e Consensio suo salutem.

Unquamne nos Dei nutu, domino major, una videbit ille ager tuus Octavianus, nec tuus tantum, quantum amicorum? Qui civitati, fluvio, mari proximus, hospites epulis, te pascit **217** hospitibus. Præter hæc, oculis intuentium situ decorus: primore loco, quod domicilium parietibus attollitur, ad concipientiam scilicet architectonicam fabre locatis: tum sacrario, portibus ac thermis conspicabilibus late coruscans: ad hoc agris, aquisque, vineis atque olivæ, vestibulo, campo, colle amœnissimus. Jam super penum, vel supellectilem copiosam, thesaurum bibliothecalibus large repletus: ubi ipse dum nun minus domo quam vomeri incumbis, difficile diacernitur domini plus ne sit cultum rus, an ingenium. Hic tu igitur (quantum recordeo) citos iamtus, elegos acutos, ac rotundatos hendecasyllabos, et cætera carmina musicos flores thymumque redolentia, nunc Narbonensibus cantanda, nunc Biterrensibus, ambigendum celerius an pulchrius elucubrasti, apud æquævos gratiam tuam, famam apud posteros ampliaturus. Certe quoties mihi tui versus a meditationis incude, tanquam adhuc calidi, deferebantur, sic videbatur, qui et si non bene scribo, bene iudico. Sed quod fatendum est talibus studiis anterior ætas juste vacabat, seu quod est verius, occupabatur:

strum hoc post Arvernorum deditionem regebat a Gothis Sidonius, Leonis potissimum opera liberatum ac proficitur.

^c Rexentem et incoctum, instar musti. Plini junioris exemplo, qui musteum quoque librum dixerat, lib. viii, epist. 21, mustaceum Velius Longus. Sic musteum caseum Plinius alter, lib. ii Histor., 42; et mustea pyra, musteum succinum, alijs locis.

^d Leo enim velut quæstor erat Eurici. Quæstor autem est præcipis. Gentis Trausmariciæ hoc loco sunt Vandali, qui in Africa mari tantum a Gothorum Septimania divisi. Barbari ad Vachalim, Franci nostri: ut carmine 12.

Delonius Vachalim bit at Sicamber.

Promotæ sortis fines ad imperii Romani fine referendus est, in quos pervaserat Euricus; ut supra dictum ex Ennodio.

^e Narboneusis, viro generet et litteris clarissimo, Consensii senioris filio, ut reor. Nam duo ejus nominis fuerunt, ut est in epist. 15 ad Gelasium, lib. ix. De eodem plura etiam in Narbone.

modo tempus est seria legi, seria scribi, deque perpetua vita potius quam memoria cogitari, nimiumque meminisse, nostra post mortem non opuscula, sed opera pensanda. Quæ quidem ad præsens non ita loquor, quasi tu non utraque laudanda conficias: aut si adhuc durat in sermone lætitia, non custodiatur in actione censura: sed ut qui Christo favente clam sanctus es, jam **218** palam religiosa venerandus iugo salubri colla pariter et corda subdare: invigilet cœlestibus lingua præconiis, anima sententiis, dextra donariis, præcipue tamen dextra donariis; quia quidquid ecclesiis spargis, tibi colligis: ad cuius exercitia virtutis illud vel principaliter te poterit accendere, quod inter opes quasi libet positi (quæ bona stultis falso vocantur) si quid agimus, nostrum; si quid habemus, alienum est. Vale.

EPISTOLA V

Sidonius Fortunali suo salutem.

Ibis et tu in paginas nostras, amicitia: columnen Fortunalis, Ibericarum decus illustre regionum. Neque enim tibi familiaritas tam parva cum litteris, ut per has ipsas de te aliquid post te superesse non deceat. Vivet illicet, vivet in posterum nominis tui gloria. Nam si qua nostis qualitercumque gratia, reverentia, fides chartulis inest, sciat ætas volo postuma, nihil tua fide firmitus, forma pulchrius, sententia justius, patientia tolerantius, colloquio jocundius. Illud quoque supra cætera agnosces, præconia laudibus tuis ex votorum contrarietate venisse. Nam prope est, ut eminentius censeatur, quod probaverunt te adversa constantem, quam si celarent secunda felicem. Vale.

219 EPISTOLA VI.

Sidonius • Nammatio suo salutem.

C. Casarem dictatorem, quo ferunt nullum rem militarein ducaliter administrasse, studia dictandi lectandique sibi merito vindicavere. Et licet in persona unius ejusdemque tempore suo principis viri, castrensium, oratoricæque scientiæ cura certaverit ferme

^a Non liquet an hic sit Nammatius, consocer Ruricii, ad quem et Cerauniam ejus conjugem exstant aliquot epistolæ Ruricii ejusdem.

^b Lugdunensis, ex advocato sedis prætorianæ et assessor, vir spectabilis. Tres autem honoratorum gradus in uno distincti, clarissimum, spectabilitatem, illustratum: de quibus Cassiodorus Variarum lib. vi et vii. Ita in edicto Ilmerici regis apud Victorem Uticensem lib. in designantur *illustres, spectabiles, senatores*, hoc est clarissimi. Et e triplici iudicium gradu provinciales rectores clarissimi erant, vicarii majorum diocesium spectabiles, præfecti prætorio illustres. Nicetium itaque clarissimum fecerat ortu: senatorius: spectabilem diuturnæ advocacionis prætorianæ privilegium, ex Novella Valentiniæ de postulando, quæ advocatis post 15 annos jus concedit viri aræ dignitatis. Illustrem denique merita reddebant.

^c Patris sui nomen Sidonius nusquam prod t. Præfectum prætorio Galliarum fuisse anno 443 declarat **83** Asterii consulatus, qui nomen dedit anno 439. Ob hæc ergo præfecturam prætorio patre natus ab Arvando dictus Sidonius, lib. i, epist. 7, et

A gloria æqui pari; idem tamen nunquam se satis duxit in utriusque artis arce compositum, priusquam vestri Arpinatis testimonio cæteris mortalibus anteferretur. Quod mihi quoque, si parva magnis componere licet, secundum modulum meum, quanquam dissimillimo, similiter accessit. Quæ super cunctos te quamprimum decuit agnoscere, quia tibi est tam gloria mea quam verecundia plurimum curæ. ^b Flavivus Nicetius, vir ortu clarissimus, privilegio spectabilis, merito illustris, et hominum patriæ nostræ prudentia peritiaque juxta maximus, præconio, quantum comperi, immenso præsentis opusculi volumina extollit; insuper prædicans quod plurimos juvenum nec senum paucos, vario genere dictandi militandique, quippe adhuc ævo viridis, ipse sibi supergressus.

Bus. Equidem in quantum fieri præter jactantiam potest, gaudeo de præstantissimi viri auctoritate, si certus est; amore, si fallitur: licet quis provocatus nunc ad facta majorum, non inertissimus, quis quoque ad verba non infantissimus erit? Namque **220** virtutes artium istarum sæculis potius priscais sæculorum rector ingenuit; quæ per ætatem mundi jam senescentis, lassatis veluti seminibus, emedulatae, parum aliquid hoc tempore in quibuscunque, atque id in paucis mirandam ac memorabile ostentant. Hujus tamen ego, et si studiorum omnium caput est literarumque, qui personam semper excolui, vereor sententiam, supra quam veritas habet, affectu ponderatiore prolatam. Neque ob hoc inficias ierim, me sæpe luculentis ejus actionibus astitisse. Quorum me (et si mutuum reddere videor) vel ex parte cursimque fieri memorem fas est. Audivi eum adolescens, atque adhuc nuper ex pueris, cum ^c pater meus præfectus prætorio Gallicanis tribunalibus præsideret: sub cuius videlicet magistratu, ^d consul Asterius anni sui fores votivum trabeatu aperuerat. Adhærebam sellæ curuli, et si non latens per ordinem, certo non sedens per ætatem: mixtusque turmæ ^e censuallium penulatorum, ^f proxime consuli proximis eram. Itaque ut primum brevi ^g peracta nec brevis spor-

pater Sidonii Galliarum soliditati præfuisse, lib. v, epist. 9 ad Aquilinum. Hinc præterea ducitur epocha ætatis Sidonii, qui se per id tempus adolescentiam ingressum significat.

^d Turcius Rufus Asterius, cum Protogene consul anno, ut jam dixi, 449. De eo nonnulla observavimus ad Ennodium. Nunc addendum est Asterium, teste Idatio, magistrum utriusque militiæ ante consulatum fuisse. Sic enim de illo scribit sub annum 449: *Asterius dux utriusque militiæ ad Hispanias missus Tarraconensium cœdit multitudinem Baccaurum.*

^e Censuales enim penulis uti jussi, ut cæteri officiales. Cod. Theodos. de habitu quo uti oportet intra urbem.

^f In editione Labbei, *proximis consuli proximus eram.*

^g Solemnia munera, quæ spargi aut mitti solebant in auspiciis consulatus, et aliorum magistratum. Trebellius Pollio de sportula Gallieni: *Matronas ad consulatum suum r. gavit iisdemque manum sibi osculantibus quaternis aureos sui nominis dedit.* Symmachus lib. ix, epist. ultima: *Sportulam consulatus mei et amicitia: nostræ et honori tuo debeo. Ilanc in solidâ*

tula, a datique fasti, acclamatum est ab omni Gallie A
 certu prioribus advocatorum, ut festivitate praeven-
 tas horas an elucanas, quæ diem serum cum silentio
 præstolarentur, congrua meritorum fascium b laude
 honestarent. Nicetium protinus circumspexere cos-
 specti: qui non sensim singulatimque, sed tumultua-
 tim petitus et cunctim, cum quodam prologo pudoris
 vultum modeste demissus irrubuit. Atque ob hoc illi
 maximum sobros non eloquentia prius 221 quam
 verecundia dedit. Dixit disposite, graviter, ardens,
 magna acrimonia, majore facundia, maxima disci-
 plina; et illam Sarranis ebriam saccis inter crepitan-
 tia segmenta palmatam plus picta oratione, plus au-
 rea convenustavit. Per ipsum fere tempus, ut decen-
 viraliter loquar, c lex de præscriptione tricennii fue-

visi, oans ut benigno animo solemnia officii mei B
 libamenta auscipis. De Justini quoque Augusti consu-
 latus Corippus lib. iv :

Doma calendarum quorum est ea cura parabant
 Officia, et turris implent felicibus aulam.
 Convectant rutilum sportisque capacibus aurum.

Ab his enim sportis nomen. Glossæ nostræ: Sportula,
 τὴ ἐν σπορίδι διδομένη ξίνα.

a Tabellæ opinor eburnæ Consulis non inibus
 insculptæ, quas in auspiciis consulatus dari solitas
 indicat Claudianus lib. iii de laudibus Stiliconis :

Tum virides parulos, et cætera colligit Anstri
 Prodigia, immunesque simul Latonia dentes
 Qui secti ferro in tabulas, atque micantes,
 Inscripti rutilum calato consule nomen,
 Per proceres et vulgus eant.

Ad proceres nimirum et amicos ni tebanur, in vulgus
 spargebantur. Ut fasti autem cum sportulis hoc
 loco, sic lib. i cod. Theodos. de expensis ludorum,
 diptycha cum sportulis conjunguntur: itemque apud
 Symmachum eburnæ pugillares aut diptychum ebur-
 neum cum apophoretis vel canistellis argenteis, id est
 sportulis, lib. ii, epist. 81, et lib. ix, epist. 149, et
 aliis locis. Quare eodem spectare 84 credide-
 rim: atque in diptychis illis insculpta fuisse nomina
 consulum aliorumve magistratum qui solemnes spor-
 tulas dabant. Nam diptychum hujus generis ebur-
 neum insigne videre est in monasterio Compendiensi,
 cum inscripto e, quæ senatus oblatum docet olim
 fuisse a Philoxeno consule orientali anno 520. Sic
 enim se habet: FL. THEODORUS FILOXENUS SOTERICUS
 F. LOXENUS VIR ILLUSTR. COM. DOMEST. EXMAGISTRO N.
 VER THRACIA ET CONSUL ORDINAR.

Ταυτὶ τὸ δῶρον τῇ σοφῇ γερουσίᾳ
 Ἰπυτος ὑπάρχων προσφέρει φιλόξενος.

Do to catoque munus hoc senatu
 Consul creatus offero Philoxetus.

85 Ex hoc etiam genere calculi eburnei, in q
 lus conscripta proconsulum Africae nomina fuisse
 docet Prosper, aut quisquis auctor est librorum de
 Promissionibus et Predictionibus Dei: ejus in peo-
 ratione operis hæc sunt verba: In calculus, inquit,
 eburneis nomina proconsulum conscripta Carthagine in
 foro coram populo a præsentis iudice sub certis vocabulis
 citabantur: et erat solemnis dies albi citatio. Illi qui
 acritiam sup rantes temp. fideliter egerant absque
 flagitiis facinoribusque, etiam absentes honorabantur.
 eos vero quos rapacitas vicerat, populus conviciis sibi-
 lisque notabat. Mos memorabilis, et qui facere vide-
 tur ad legem 102 Cod. de officio rectoris provinciae.

rat d proquiritata: cujus peremptoris abolita rubricis
 lis omnis in sextum tractu quinquennium terminaba-
 tur. Haec intra Gallias e ante nescitam primus quem
 loquimur, orator indidit prosecutionibus, edidit tri-
 bunalibus, prodidit partibus, addidit titulis, frequente
 conventu, raro sedente, paucis sententiis, multis lau-
 dibus. Præter ista, per alias vices doctrinam illius
 (qua more citius homo discitur) inobservatus insepexi,
 tunc cum, quæ regit provincias fascibus, Nicetiano
 regeeret præfectura consilio. Quid multa? Nil quod
 non meum vellem, nil quod non admirarer, audivi.
 Propter quæ omnia bona in viro sita, lætor ad
 puncta censoris omnium voce concelebrati. Grandi-
 ter enim sua in utramvis de me opinionem sententia
 valet: quæ, si f vera comperimus, tantum mihi est

b Hujus moris publice laudandorum consulum ca-
 lendis Januarii, quibus mægistratum inibant, testes
 sunt pangyrici consulares utraque lingua tum versa,
 tum soluta oratione dicti a Mamertino, Libanio,
 Themistio, Claudiano, Sidonio. Dixit et Augustinus
 in consulatu Bletonis, ut narrat ipse lib. iii contra
 Petilianum, 25: Cum ego Mediolanum ante Bauto-
 nem consulem venerim, eique calendis Januariis laudem
 in conventu conspectuque hominum, pro mea tunc the-
 torica professione recitaverim.

c Ea est novella Valentiniani, de 30 annorum præ-
 scriptione omnibus causis opponenda, quæ ascriptam
 habet hujus anni notam. In qua præsisse sibi dicit
 legem Theodosii patris sui, hoc est, ut doctissimus
 Cujacius Observationum lib. xviii, cap. 26, i terpre-
 tatur. Theodosii senioris; ut ego sentio, junioris.
 Nam quod existimavit Cujacius, patrem a Valenti-
 niano dici Theodosium minorem non posse, id fri-
 volem certe est: cum eundem ipsum sine con-
 versia patrem etiam vocet, tum novella 12. De epi-
 scopali iudicio: tum altera: De reddito jure armorum,
 quæ perperam nec sola edita est inter Theodosias: as-
 socerum videlicet auctoremque imperii sui; ut vicis-
 sim Theodosius idem Valentinianum si ium appellat
 novella 4 et 2. Rursum dominum appellat Theodosi-
 um, non divum, quemadmodum divum Honorium,
 quia Theodosius junior e vivis nondum exresserat.
 At novella 12, ubi aut exemptam illa Theodosii lege
 ætatem pupillarem, divæ memoriæ Theodosium in-
 dignitat; quippe biennio jam ante defunctum. Porro
 lex illa Theodosii minoris in utroque codice descripta
 est: l. unica, cod. Theod. de actionibus certo temp.
 fin. et l. 3, cod. de præscript. 30 annorum. In qua et
 eadem est pupillaris ætatis exceptio, et omnibus
 prorsus actionibus opposita præscriptio. Si gula de-
 nique cum Valentiniani novella consentiant: licet
 vox omnia desideretur, quæ, ni fallor, si novellæ tan-
 tum verba spectentur, requirenda non est: et tamen
 in Theodosianæ lege integra esse potuit, cujus exigua
 D est portio quæ restat. Theodosii vero magni de præ-
 scriptione 30 annorum 86 lex nulla memoratur;
 et nullam ipsa se satis probat ipsa Theodosii junioris
 constitutio, in qua se primum (quod tanti viri acumen
 fugisse mirum est) hujus præscriptionis auctorem
 aperte significat.

d Promulgata. Mamertus Claudianus Sidonio:
 Opusculum illud sine auctore proditum, et usquequæ-
 que proquiritatum. Vox ducta a Quiritibus.

e Non enim simul hanc legem tulerunt Theodosius
 et Valentinianus. Theodosius Constantinopoli tulit,
 cum interregnum esset in Occidente ob Joannis ty-
 rannidem, Victore conule, a quo ad Asterium, ci-
 jus anno lex data est Gallis a Valentiniano, anni fluxe-
 rant 25. Non ergo frustra est quod ait, intra Gallias
 ante nescitam.

f In aliquibus edit., veram.

favens securitati, quantum fereat adversa formidini. De cætero fixum apud me stat constitutumque; prout rem ex asse cognovero, vel silentio me lora laxa e, vel stringere frena garrivui. Nam que si supradicti confirmor assensu, Athenis loquaciore; si minus, Amyclis ipsi trascituroi ero. Sed de sodali deque me satis dictum. Tu nunc inter ista quid reum? quas mihi ad vivem nosse non **222** minus cordi. Venaris? ædificis? rusticarise? An horum aliquid n-um, an singula vicissim, an pariter cuncta? Sed de Vitruvio, sive Columella, seu alterutrum ambobve scetere, decentissime facis: potes enim utrumque more quo qui opt mo, id est, te cultor aliquis e primis architectu que. Cæterum ut tibi de venatoris officio quam minimum blandiaris maxime injungo. Nam que apros frustra in venabula vocas, quos canibus mi-recordissimis quibus abundas, et quidem solus, movere potiusquam commovere consuesti. Esto, sit indulgentia dignum, quod reformidant catuli tui bestiis appropinquare terribilibus corpulentisque: illud ignoro quomodo excuses, quod capreas pecus simum, pariter et damas in fugam pronos, jacentibus animis, pectoribus erectis, passibus raris, crebris latratibus præse juntur. Quapropter de reliquo fructuosius retibus ca-sibusque scrupreas rupes, atque opacandis habilia lustris clusor statarius nemora circumvenis; ac pudor si quis, temperas cursibus apertis quater campos, et insidiari lepusculis ^a Olarionensibus ¹; quos nec est tanti raro te insectante ^b superandos, copulis palam ductis inquietari; nisi fortisan dum tibi ac patri noster Apollinaris intervenit, rectius **C** fiet ut exerceantur. Exceptis jocis, fac sciam tandem, quid te, quid domum circa. Sed ecce dum jam epistolam quæ diu garrit, claudere optarem, subitus a Santonis nuntius: cum quo dum tui obtentu aliquid horarum sermocinanter extrahimus, constanter asseveravit, nuper **223** vos classicum in classe cecinisse, atque inter officia nunc nautæ, modo militæ, littoribus Oceani curvis inerrare contra ^c Saxonum pandos myoparones, quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes archipiratas; ita simul omnes imperant, parent, docent, discunt latrocinari. Unde nunc etiam ut quamplurimum caveas, causa successit maxima monendi. Hostis est omni hoste

trulentior. Improvisus aggreditur, p ævisus elabitur, spernit objectos, sternit incautos. Si sequatur, increpiti; si fugiat, evadit. Ad hæc exercent illos naufragia, non terrent. Est eis quædam cum discriminiibus pelagi non notitia solum, sed familiaritas. Num quoniam ipsa, si qua tempestas est, hinc securos efficit occupandos; hinc prospici vetat occupaturos; in medio fluctuum, scopulorumque confragororum, spe superventus læti periclitantur. Præterea priusquam de continenti in patriam vela laxantes hostico mordaces anchoras vado vellant, mos est remeatoris decium queque caprorum per æquales et cruciarias pœnas, plus ob hoc tristi, quod supersticioso ritu, necare; superque collectam turbam periturorum mortis iniquitatem sorti æquitate dispergere. Talibus eligunt votis, victimis solvunt; et per hujusmodi non tam sacrificia purgati, quam sacrilegia polluti, religiosum putant cædis infestæ perpetratores de capite capivo magis exigere tormenta quam pretia. Quamobrem meo multo, suspicor varia: quanquam me e contrario ingentia hortentur. Primum, quod **224** victoris populi signa comitaris; dein quod in sapientes viros quos inter jure censis, minus annuo vivere fortunatis. Tertio, quod pro sodalibus fide junctis, sede discretis, frequenter incunt et tuta mœorem; quia promptius de actionibus longinquis ambigendisque sinistra quæque metus augurat. Sed dicas, non esse tantum forte curanda quæ perhorresco. Id quidem verum est, sed nec hoc falsum, quod iis quos amplius diligimus, plus timeamus. Unde nihilominus precor, obortum tui causa sensibus nostris quamprimum prospero relevatione angorem. Neque enim ex integro flecti unquam ad hoc possum, ut de peregrinantibus amicis (quippe quos bellica militarisque tessera terit) donec secunda cognosco, non adversa formidem. Varronem logistoricum, sicut poposceras, et Eusebium chronographum nisi, quorum si ad te lima pervenerit, si quid inter excubiales curas, utpote in castris, saltem sortito vacabis, poteris, postquam arma deterseris, ori quoque tuo loquendi rubiginem submovere. Vale.

EPISTOLA VII.

Si Ionius ^d Audaci suo salutem.

Ubinam se nunc velim dicas gentium abscondunt

^a Quæ hic Olario, Ulianus est Plinio, insula in sinu Aquitanico, e regione Santonum, apud quos Namnatiis.

^b Sic omnino legendum: non ut in vulgatis, *superando scopulis*. Intelligit enim copulas canum venatorum. In Capitulis Caroli Magni, voce jam corrupta: *Ut episcopi et abbaies et abbatissæ cuplas canum non habeant, nec fulcones, nec accipitres*. Copula est ἀλλοιθου: id est, interprete Suidi, πλόκου γένος περι τὸν τράχηλον, vincula colli. Ovidius: *Copula detrahitur canibus*. Hinc canes copulis juncti.

^c Hegesippus lib. v de Saxonibus iisdem: *Validum genus hominum et præstant ceteris, piraticis tantum myoparonibus, non viribus, nititur*. Saxonos sane vicinus Rheino et mari gentes assiduis incurrationibus infestas olim habuere post tempora Diocletiani. Et

¹ De hoc Sidonii loco aliter ac Sirmondus censuit Scaliger, quem sequitur Papebrochius, uti observa-

D nomen inde littori Saxonico natum in Belgica Il, quam etiam prætervecti, per Nervicanum item et Armoricanum tractum eadem licentia prædas egerunt. Quod præter hanc epistolam indicat altera ad Lampriidum, et panegyricus Aviti. Nunc quia Aquitanias Il imminabant, res illis cum Gothis, quem victorem populum appellat.

^d Præfecto Urbi sub Nepote: quod docuit nos inscriptio Romana urbani ponderis marmorei, parte utraque notati, hoc modo:

SALVO D. N.
JULIO NEPOTE
PP. AUG. N.

AUDAX V. C.
PRÆFECTUS
URB. FECIT.

Hæc itaque est præfectura quam Sidonius illi gratulatur. Ejusdem porro testis et altera inscriptio, quam Wesselingio ad *Vet. Romanorum Itinerar.* pag. 453.

qui sæpe sibi de molibus facultatum congregatarum. A deque congestis jam nigrescentis argenti struibus blandiebantur? ubi etiam illerum prærogativa, qui contra indolem juniorum sola **225** occasione præcedentis ætatis intumescbant? Ubi sunt illi, quorum affinitas nullo indicio majore cognoscitur quam similitate? Nempe cum primum bonis acibus locus est, et ad trutiam iudicii principalis appensa tandem non nummorum libra, sed morum; remansere illi qui superbissime opinabantur solo se censu esse censendus: quique sic vitis ut divitis incubantes, volunt vanitatis videri alienam surrexisse personam, eum nolint cupiditatis notari suam crevisse sub tantiam. In qua tamen detrahendi palæstra exercitati, tanquam per oleum, sic per infusa æmulationum venena macerantur. Tu vero inter hæc macte, qui D præfecturæ titulis ampliatu, licet hætenus e prosapia illustris comparare, peculiariter nihilo segnius elaborasti, ut a te gloriosius posteri tui numerarentur. Nihil enim est illo per sententiam boni cujusque generosus, qui quis ingenii, corporis, opum junctam in hoc constans operam exercet, ut majoribus suis anteponatur. Quod superest, Deum pro eo ut te filii consequantur, aut quod plus decet vale, transcendant: et quicumque non sustinet te diligere provecutum, medullas astuantes a semetipso livoris proprii semper exigat pœnas: cumque nullas in te habuerit unquam misericordiæ causas, habeat invidia. Si quidem iuste a sub iusto principe jacet, qui per se minimus, et tantum per sua maximus, animo exiguus vivit, et patrimonio plurimus. Vale.

226 EPISTOLA VIII.

Sidonius b Syagrio suo salutem.

Dic, Gallicanæ flos juventutis, quousque tandem ruralium operum negotiosus urbana fastidis? quando attritas tesserarum quondam jactibus manus contra jus fasque sibi vndicant instrumenta cerealia? Quousque tua te c Taionnacis patriciæ stirpis lassabit agricolam? quousque prati comantis exuvias hibernis novalibus, non ut eque, sed ut bubulcus abscondis? quousque pondus lizonis obtusi nec perfossis antibus ponis? Quid Serranorum æmulus et Camillorum, cum regas stivam, dissimulas optare palmatam? Parce tantum in nobilitatis invidiam rusticari. Agrum si mediocriter colas, possides; si ni-

Audacis quoque reliqua nomina prodit, et nescio D quid operis ab eo Romæ post barbaricam incursionem **87** perfectum indicat his verbis:

CASTALIUS INNO
CENTIUS AUDAX V. C.
PRÆFECTUS URBIS
VICE SACRA JUDICANS
BARBARICA INCURSIONE
SUBLATA RESTITUIT

Hanc ex Joannis de Marca nova collectaneis deprompsimus: qui Romæ olim (nunc enim non exstat) ad ædem S. Mariæ novæ positam fuisse monet.

a Julio Nepote, ut dictum est supra lib. v, epist. 16: *Hoc tamen sancie Julus Nepos, armis pariter summas Augustus et moribus.*

miu. possideris. Redde te patri, redde te patriæ, redde te etiam fidelibus amicis, qui jure ponuntur inter affectus. Aut si te tantum Cincinnati dictatoris vita delectat, duc ante Raciliam, quæ boves jungat. Neque dixerim sapienti viro rem domesticam non esse curandam, sed eo temperamento, quod non solum, quid habere, sed quid debeat esse consideret. Nam si cæteris nobilium studiorum artibus repudiat, sola te propagandæ rei familiaris urtica sollicitat: licet tu deductum nomen a trabeis, atque eboratas curules, et gestatorias bracteatas, et fastos recolas purpurissatos, is profecto inveniere, quem debeat sic industrium, quod latentem, non tam honorare censor, quam census onerare. Vale.

227 EPISTOLA IX.

Sidonius c Lampridio suo salutem.

Cum primum Burdegalam veni, litteras mihi tabelarius tuus obtulit plenas nectaris, florum, margaritarum: quibus silentium meum culpas, et aliquos versuum meorum versusque pascis, qui tibi solent per musicum palati concavum, variata voce tinnientes, quasi tibiis multiforatilibus effundi. Sed hoc tu munificentia regis satis abutens, jam securus post mœnera facis: quia forsitan satyricum illud de satyrico non recordaris;

Satur est, cum dicit Horatius evoc.

Quid multa? Merito me cantare ex otio jubes, quia te jam saltare delectat. Quidquid illud est, pareo tamen; idque non modo non coactus, verum etiam spontaliter facio. Tantum tu utcumque moderere Catonianum superciliosus frontis arbitrium. Nosti enim prope lætium poetarum: quorum sic ingenia moribus, ut pœculi retibus amicitur: et si quid asperum aut triste, non statim se poetica teneritudo a vinculo incursi angoris elaqueat. Necdum enim quidquam de hæreditate socruali, vel in usum teritiæ sub pretio mediæ oblati. Interim tu vi leris quam tibi sit epigrammatis flagitati lemma placitum: me tamen nequaquam sollicitudo permittit aliud nunc habere in actione, aliud in carmine. Illud sane præter justitiam feceris, si impræsentiarum vicissim scripta quasi compares. **228** Ago laboriosum, agis ipse felicem. Ago adhuc exsullem, agis ipse jam civem: et ob hoc inæqualia cano, quia similia posco, et paria non impetro. Quod si quopiam casu ineptias istas

b Ad quem epist. 5, lib. v, quod fastorum sub finem commemoratio confirmat: alud it enim ad Syagrium consulem hujus proavum.

c Vide an referri huc possit Taionnus, quam Tabula itinæria in Ædvis locat, hanc præcui Augustoduno.

d Ita restitui veteris libri vestigia secutus, in quo legebatur *ducant Ercliam*. Racilia enim nomen usori L. Cincinnati apud Livium lib. 11.

e Rhetori Burdegalensi, eximio poetæ, ut est in epistola 11 ad Lupum, et 13, lib. 1x, ad Torantium. Sidonio fuit in intimis: quo i præcipue declarant quæ de illius morte ad Lupum scribit. Aherat is hoc tempore Burdegalæ: quo cum Sidonio ad Euricum regem exsilii finem flagitaturus venisset, sequens poemâ condidit, oppido elegans, atque ad contuendam aulæ Gothicæ amplitudinem aptissimum.

quas inter animi supplicia conscripsimus, nutu indulgentiore susceperis, persuadebis mihi, quia cautum similes fuerint olorum, quorum modulatio est clangor in pœnis; similes etiam chordæ lyricæ violentius tensæ, quæ quo plus torta, plus musica est. Cæterum si probari nequeunt versus otii aut hilaritatis expertes, tu quoque in pagina quam subter atterui nihil quod placeat invenies. Illis adhuc adde, quod materiam cui non auditor, sed potius lector obtigerit, nihil absentis auctoris pronuntiatio juvat. Neque enim post opus missum superest quid poeta vel vocalissimus agat, quem distantia loci nec hoc facere permittit, quod solent a chori pantomimorum, qui bono cantu male dictata commendant:

Quid Cyrrham, vel Hyantias Cæcenas,
Quid doctos Heliconidum liquores,
Scalptos alitis hincientis ictu,
Nunc in carmina commovere tentas,
Nostræ, o Lampridius, decus Thaliæ?
Et me scribere sic subinde cogis,
Ac si Delphica Delio tulisses
Instrumenta tuo; novusque Apollo
Cortinam, tripodas, chelym, pharetras,
Arcus, gryps agam, duplexque frontis
Hinc haccas quatiam, vel hinc corymbos.

229 Tu jam, o Tityre, rura post recepta,
Myrtos et platanos pervagatus,
Pulsas barbiton, atque concinentes
Ora et plectra tibi modos resultant;
Chordi, voce, metro stupende psalteria.
Nos istic positos, semelque visos,
Bis jam menstrua luna conspicitur:
Nec multum domino vacat vel ipsi,
Dum responsa petit subactis orbis.
Istic Saxona cœrulum videmus,
Assuetum ante sulc, solum iterare:
Cajus verticis extimas per oras,
Non contenta suos tenere morsus,
Alta lamina marginem comarum;
Et sic crinibus ad cutem recessis
Decrescit caput, additurque vultus.
Hic tonso occipiti, senex Sicanber,
Postquam victus es, elicis retrorsum
Cervicem ad veterem novos capillos,
Hic glaucis Herubus genus vagatur,
Iunos Oceani coleus recessus,
Algos prope concolor profunda.
Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.
Istis Ostrogothus viget patronus,
Vicinosque premens subinde Chunos,
His quod subijtur, hinc superbit illis.

* Habebant enim chorum suum pantomimi, cujus cœrmen apto et composito gestu corporis exponebant. Manibibus lib. v Astronomi:.

Omnes fortunæ vultus per membra reducet,
Atque bitque choro cautus.

Cassiodorus senator lib. iv. Variar. ultima: Pantomimo, cum primum in scenam advenerit, assistunt consoni chori, diversis organis eruditi. Aristænetus epist. 26, πρὸς ὀρχηστρίδα: Καὶ οἷα τὸς φάρως πρωτεύς, ἄλλοτε πρὸς ἄλλα μεταβιβῆσθαι δοκεῖς πρὸς τὴν εὐμουσον τῶν ὑπορχηστῶν ὄδη. Augustinus item lib. ii de Symbolo ad catechumenos 2, et vetus poeta lib. iv epigrammatum collectionis Pithœanæ, de pantomimo:

Ingressus scenam populum saltator adorat,
Sotterti pen let proderet verba manu.
Nam cum grata chorus diffundit cantica dulcis,
Quæ resonat cantor, motibus ipse probat.

b 88 Sic libri omnes quos vidi, uno atque altero demptis, quorum lectio depravata. Nec dubium est quia de Eurico rege sit sermo, non de Theoderico. Sub Eurico enim esset fuit Sidonius. Falsum autem est, ut opinor, Euricum Theoderici etiam no-

Illic, Romano, tibi petis salutem:
Et contra Scythicæ plagæ cætervas,
Si quos Parrhas s'ursa fert tumultus,
230 b Eroice, tuæ manus rogantur.
Ut Martem validus per inquit linum
Defenset tenuem Garumna Tibrim.
Ipse hic c Parthicus Arsaces precatur,
Aulæ Susidis ut tenere culmen
Possit, frædere sub stipendiali.
Nam quod paribus arma Bosphoranis
Græci hinc surgere sentit apparatu,
Mostonam Persida jam sonum ad duelli
Ripa Euphratide vix putat tunc dam.
Qui cognata licet sibi astra fingens,
Phœbæa tumeat propinquitate;
Morialem hic tamen implet obsecrando.
Hæc inter, terminus moras iuane.
Sed tu, o Tityre, parce provocare.
Nam non invidens, magisque miror,
Qui cum nil mereor, precesque frustra
Impendo, Melibœus esse cœpi.

R En carmen, quod recensens otia bundus, nostrumque sudorem ac pulverem spectans, veluti jam coronatus auriga de podio. De reliquo non est quod suspiceris par me officii genus repetiturum, etiamsi delectere præsentem, nisi prius ipse destiterim vacuari magis damna quam carmina. Vale.

EPISTOLA X.

Sidonius a Ruricio suo salutem.

Esse tibi usui pariter et cordi litteras grandi er gaudeo. Non stylum vestrum quanta comitetur **231** vel flamma sensuum, vel unda sermonum, liberius assererem, nisi dum me laudare non parum studes, laudari plurimum te veteres. Et quanquam in epistola tua servet caritas dulcedinem, natura facundiam, peritiam disciplinam; in sola materiæ tamen electione **C** peccasti: licet id ipsum possit prædicari in voto, quod videris errasse iudicium. Ingentes præconiorum titulos moribus meis applicas. Sed si pudoris nostri fecisses utramque rationem, Symmachianum illud te cogitare par fuerat: *Ut vera laus ornat, ita falsa castigat.* Quo loci tamen, si animum vestrum bene metior, super affectum quem maximum ostendis, hoc tu et arte fecisti. Nam moris est eloquentibus viris, ingeniorum facultatem negotiorum probare difficultatibus, et illie stylum peritum, quasi quemdam secundi

mine a quoquam siue vitio appellatum. Quare certa est emendatio.

D Rex Persarum: non quod proprium id ejus nomen fuerit: regnabat enim hoc tempore Perozes; sed quod Arsacæ omnes a primo appellati sint. Strabo lib. xv: Ἀρσάκων καλοῦντο πάντες, ἰδίᾳ δὲ ὁ μὲν Ὀρόδης, ὁ δὲ Φραάτης, ὁ δὲ ἄλλοι. Arsacæ, inquit, vocantur omnes: privatim autem hic Orodes, ille Phraates, alii alio modo.

d Lemovicum postea episcopo, ut dictum est ad epist. 16 lib. iv, Ruricii ad Sidonium inter alias est epist. 9, lib. i, qua eum mirifice laudat: ut videri ea possit, cui Sidonius hoc loco respondet.

e Non exstat in operibus Symmachii. Fuit tamen in ore multorum. Citatur enim a Casario Arelatensi homilia xiv, et a Pelagio papa epist. ad Sapientiam. *Ea autem, inquit, quæ in nostris laudibus facundia oris vestri disseruit, quanquam vox congruentem vobis rem fecisse manifestum sit; nos tamen nihil nostrorum ex omnibus quæ dicta sunt agnoscentes, verecundiam magis incurrimus, illud doctissimi viri ad animum referentes, Sicut vera laus ornat, sic falsa castigat.* Non dissimile est illud Theophylacti Simocæte in historia occumenica, ἐπιπλαστός ἔπαινος ἀτιμώτερος φήσῃ.

pectoris vomerem figere, ubi materiæ sterilis argu- A mentum, velut arida cespitis macri gleba, jejuna. Scaturit mundus similibus exemplis; medicus in desperatione, gubernator in tempestate cognoscitur; horum omnium famam præcedentia pericula extollunt: quæ profecto delitefcit, nisi ubi probatur, invenerit. Sic et magnus orator, si negotium aggreditur angustum, tunc amplum plausibilis manifestat ingenium. M. Tullius in actionibus cæteris cæteros, a pro A. Cluentio ipse se vicit. M. Fronto cum reliquis orationibus eminere, in Pelopem se sibi prætulit. C. Plinius pro Attia Variola plus gloriæ de centumvirali suggestu domum retulit, quam cum M. Ulpio incomparabili principi comparabilem **232** panegyrum dixit. Sic et ipse fecisti, qui dum vis exercere scientiam tuam, non veritus es fore tibi B impedimento etiam conscientiam meam. Quin potius supplicando meis medere languoribus: neque per decipulam male blandientis eloquii ægotantis adhuc animæ fragilitatem gloriæ falsæ pondere premas. Sane cum tibi sermone pulchro vita sit pulchrior, plus mihi indulges, si mei causa orare potius velis quam perorare. Vale.

EPISTOLA XI.

Sidonius Lupo suo salutem.

Quid agunt Nitiobroges, b quid Vesunnici tui, quibus de te sibi altrinsecus vindicando nascitur semper sancta contentio? Unus te patrimonio populus, alter

a *M. Tullii oratio optima fertur, quæ maxima, ait Plinius junior de Cluentiana: qui abbi quoque suam pro Variola præcipuam inter omnes habitam scribit. Verum hæc, ut Cornelii Frontonis actio in Pelopem, interdidit, cum cæteris ejusdem quæ laudantur a Charisio, Fulgentio et a Constantii panegyriste, cum hoc elogio, Fronto Romanæ eloquentiæ non secundum, sed alterum decus.*

b Hunc locum olim, cum quidve Sonnici legeretur, ex conjectura correximus, partim unius codicis ope adjuti, partim ex utriusque populi vicinia. Proximi enim sunt Nitiobrigibus Vesunnici. Ptolemæus: Ἰπὸ τοῖς Καδοῦρκους Πετροχώριοι, καὶ πόλις Οὐσούνα, ὑπὸ Πετροχωρίου παρῆκουσι Νιτιόβριγες, καὶ πόλις Ἄγιννον. *Sub Cadurcis, inquit, sunt Petrocorii, et urbs Vesunna; sub Petrocorii siti sunt Nitiobriges, et urbs Aginnum. Quam emendationem cum ad doctissimum Petrum Pithæum, ut mos erat, retulissemus, ita probavit, ut mercede muneraretur, antiqua inscriptione nondum tunc edita, quæ Vesunnæ hactenus conservatur, his verbis:*

TUTELE AUG
VESUNNÆ
SECUNDUS
SOTER L. D. S. D.

89 Ut ergo Vesunnæ nomen male antea divulgatum restitimus, ita restitui debet in Postumi Augustini nummo inscriptio, in qua HERCULES DEUSONIENSIS a Deosone veterum Francorum trans Rhenum urbe nuncupatur, ad quam cæsos olim Valentiniano regnante a Francis Saxones auctor est in Chronico Hieronymus. Male enim ab Huberto Goltzio divulsa voce lectum atque in Thesauro exaratum est, DEUSONIENSIS. Vidimus et alios tum æneos, tum argenteos, in quibus eadem inscriptio, sed nuda Herculis imago sine templo.

c Latini Pacati Drepanii exstat panegyricus Theodosio Romæ dictus, in quo Transalpinum se Aquitanumque non ob-cure proficitur. Eundem poetam

etiam matrimonio tenet: cumque hic origine, isto conjugio; melius illud, quod uterque iudicio. Te tamen, munere Dei, inter ista felicem: de quo duntius occupando possidendumque, operæ pretium est voliva populorum studia confligere. Tu vero utrisque præsentiam tuam disposite, vicissimque partitus, nunc o Drepanium illis, modo istis restituis Anthedidium: et si a te instructio rhetorica poscatur, hi d Paulinum, illi Alcimum non requirunt. Unde te magis miror, quem quotidie multiplici bibliothecæ ventitata lassat egeris, aliquid a me veterum flagitare cantilenarum. Pareo quidem, licet intemptiva videatur recordatio jocorum tempore dolenti. Lampridius orator modo **233** primum mihi occisum agnoscitur: cujus interitus amorem meum summis conficeret angoribus, etiamsi non cum rebus humanis vis impacta rapuisset. Hic me quondam (ut inter amicos joc.) Phœbum vocabat, ipse a nobis vatis Odrysi nomine accepto. Quod eo congruit ante narrari, ne vocabula figurata subditum carmen obscurant. Illic quondam tempore Burdegalam invisens o metatoriam paginam, quasi cum Mura prævia misi. Puto banc tibi liberius offerri quam si aliquid super decedentis casu lugubre componens, qui non placebam per eloquentiam, per materiam displicerem:

† D. Lectæ nimis, et peculiari Phœbus comminatorium Thaliæ.

Paulum depositis, alumnæ, plectris

eximium prædicat Ausonius Idyllio 7. Anthedim quoque poetis annumerat Sidonius in carmine 9 ad Felicem, et in epistola ad Leontium quæ Burgum (carm. 22) antecedit.

C d Alcimus rhetor is videtur quem cum Delphidio in Aquitania florentissime docuisse scribit idem Hieronymus. *Fortitudo Alcimi*, lib. v, epist. 10. De Paulino, quemnam dicat minus exploratum. Nam præter Nolanum, plures alii scriptis etiam suis noti sæculo Sidoniano: ut Paulinus episcopus Biterrensis, cujus epistolam sub annum Christi 420 commemorat Idatius. Paulinus auctor carminis Eucharistici, quem Ausonii ex filio Hesperio nepotem videor ex ejus versibus deprehendisse; Paulinus denique, cujus sunt libri vi de Vita S. Martini, metro item scripti, quem cum vetera exemplaria, Vaticanum et Corbeense, Paulinum Petricordium nominent, Petrocorium fortasse, hoc est Vesunnicum liceat suspicari. Sed Paulinus Sidonii rhetoriæ artis nomine laudatur, non poeticiæ.

e Epistolam quam adventus sui nuntiam præmiserat, quasi diversorium *καὶ καταγωγῆς* designatam, id enim munus metatorum. Plinius *πρόδρομον* et *præcursoriam* dixit lib. iv, epist. 9 et 13. Symmachus *præulem*, a præsulibus Saliorum; alibi, *prænuntias litteras*, ut Sidonius *prævias* in epist. ad Papiam lib. v, *Licinianus litteras advenus sui prævias misit*. Quo epistolarum genere inter amicos nihil usitatius. At contra, quæ venientibus amicis obviam mittebantur, adventoria dictæ, *αἰσπασταὶ*, Martiali lib. xii in præmio: et Ausonio ad Paulum Santonos adventantem epist. 18.

f Distichum hoc a reliquo poemate sejungi debere tanquam titulum et *ἐπιγραφὴν*, jam monui ad E-nodium lib. ii, epist. 1. Hujus etiam generis sunt tres primi versus carminis 9 ad Felicem; et primum in aliquot epistolis Ausonii. **90** Item apud Ruriciam in hendecasyllabis ad Sedatum episcopum Neunausensem:

Sancto Ruricius cliens patrono;

Sparsam stringe comam virente villa,
Et rugas tibi syrmatas profundi
Surcingant hederae expeditiones.
Succos ferre cave, nec ut solebat
Laxo pes natet altus in colturno.
Sed tales crepias ligare cura,
Quales Harpalice, vel illa vixit,
Quae victos gladio procos cecidit.
Perges sic mellus volante saltu,
Si vestigia faecata nudi
Per summum digiti regant, citatis
Firmi ingressibus, atque vinculorum
Concurrentibus ausulis, reflexa
Ad crux per cameram catena surgat.

234 Hoc pernix habitu meum memento

Orpheum visere, qui quotidiana
Saxa et robor, corneasque fittas
Mollit dulciloqua canorus arte.
Arpinas modo quem tonante lingua
Dicit, nunc stylus aut Maonianus,
Aut quolu Latium has, Horati,
Alcaeopotior² Iyrstes ipso.
E nunc instat epos tragodiarum,
Nunc comedia temperat jocosa,
Nunc flammant satyrae, et tyrannicarum
Declamatio controversiarum.
Dic, Phœlus venit, atque post veredos
Remis velivolum quatit Garumnam.
Occurras jubet, ante sed parato
Acturum hospiti, Leontoque,
Prisco Livia quem dat e senatu,
Dic, jam nunc aderit: satis facetum, et
Solo nomine Rusticum video.
Sed si tecta negant, ut occupata;
Perge ad limina mox episcoporum,
Sancti et Gallicini manu osculata,
Tecti posce brevis variationem:
Ne si destituit domo negata,
Mœrens ad madidas eam tabernas:
Et claudens geminas sub nide nares,
Propter funticas gemas culinas.
Qua serpylliferis olet catenis
Baccas per geminas rubei hotellus
Ollarum aut nebulae vapore junctio

235 Fumant cum crepitantibus patellis.

Seda o monitis parens paternis
Grates concinit, et refert salutem.

Commonitorium glossæ nostræ interpretantur ἐπιτομήν προσαγωγικήν, epistolam qua aliquid præcitur, qualis in fronte codicis Theodosiani: *Commonitorium Timotheo V. S. comiti*. In concilio Carthageni vi, cap. 3, *Commonitorium fratri Faustino, et filiis Philippo et Asello pre-byteris, Zosimus episcopo*. Ita enim legi locus hic debet.

* Lampridium. In his enim versibus figurate, ut prælatum est, Phœbus et Sidonius; Orpheus seu Orysus vates, Lampridius.

^b Ultimam corripit, illorum temporum normam secutus, de qua Martianus Capella lib. iii: *Et in Græcis nominibus brevis est, ut Anchiæ: eodemque modo Alciden quoque postrema brevi extulit carmine 6.*

^c Pontio Leontio Liviae filio, Burdegalsi, ad quem est carmen 22 cum epist. de quo etiam ager epist. 12. Ad Rusticum item fuit epist. 11, lib. ii. Gallicini vero episcopi Burdegalsis conservatam memoriam hinc nisi loco debemus.

^d Plerique manuscripti habent *Eschoicos*, vel aliud quid simile: pro quo, donec aptius quid, iam occurrat, litterula exempta feci *Echoicos*. Echoicos autem elegos ab Echo dicere videtur eos, quorum principii ac finis idem est hemistichium: ἐναρτοῦς καὶ κύλους dixeret Herinogenes. Tale est Pentadii de adventu veris integrum epigramma, in coque de Echo ipsa hoc distichum:

Per cava saxa sonat pecudem mugitibus Echo,
Voxque repulsa jugis per cava saxa sonat.

Scio in Servii centimetro echoicum versum definiiri, cuius ultima syllaba penultima congruit, ut est hic:

Exercet mentes frateruas gratia rara.

A Hic cum festa dies clere rivos
Cantus creperit, et voluptuosam
Scurrarum querimoniam crepare:
Tunc tunc carmina digniora vobis,
Vinosi hospitis excitus camœna,
Plus illis ego barbarus susurrem.

O necessitas abjecta nascendi, vivendi misera, dura morendi? Ecce quo rerum volubilitatis humane rota dicitur. Amavi fateor satis hominem, licet quibusdam tamen venialibus erratis implicaretur, atque virtutibus minoramitteret. Namque crebro levibus ex causis, sed leviter excitabatur: quod nihilominus ego studebam sententiæ cæterorum noturam potius persuadere quam vitium: astruebamque meliora; quatenus in peccato viri iracundia materialiter regnans, quia nœvo crudelitatis fuerat infecta, prætextu saltem severitatis emacularetur. Præterea et si consilio fragilis, fide firmissimus erat, incautissimus, quia credulus; securissimus, quia non nocens. Nullus illi ita inimicus, qui posset ejus extorquere maledictum; et tamen nullus sic amicus, qui posset effugere convicium. Difficilis aditu, cum facilis inspectu; et portandus quidem, sed portabilis. De reliquo, si orationes illius metiaris, acer, rotundus, compositus, excussus; si poemata, tener, multimeter, argutus, artifex erat. Faciebat siquidem versus oppilo exactos, tam pedum mira, quam figurarum varietate: hendecasyllabos lubricos, et enodes; hexametros **236** crepantes, et colturnatos; ^d elegos vero nunc echoicos, nunc ^e recurrentes, nunc ^f per anadiplosim sine principisque connexos.

C sed hoc genus ad Sidonium non facit, qui artificia tractat quæ in elegis cernuntur. Mirum vero non debet videri, echoicos dici elegos Pentadii et cæteros ejusmodi, cum Cæstius rhetor similes in oratione soluta repetitiones echo solitus fuerit appellare. Seneca pater l. vii, controver. 7: *Apud Cæstum quidam auditor hoc modo cepit: « Ut vrbis ducis, vestri scilicet, judices, incipiam, Cavete proditorem, » sic finivit declamationem, ut diceret, « In quibus vitam finit imperator, Cavete proditorem. » Hoc sententiæ genus Cæstius ἠχώ vocabat et dicenti discipulo 91 statim exclamabat, μὴ τὴν ἠχώ, ut in illa suasoria, in qua deliberat Alexander, an oceanum naviget, cum exaudita vox esset, Quousque invicte? ab ipsa voce quidam cepit declamare, et in hac desinit. Ait illi Cæstius desinenti, ἐν σοὶ μὲν ἠχώ, οὐδὲ ἀρῆματα.*

^e Non qui per singulas litteras redeunt, de quibus lib. ix, epist. 14; sed qui per singula verba, quos reciprocos grammatici vocant. Sed reciproci, ut docet Victorinus, vel per singulos versus redeunt, qui ad hunc locum non faciunt, vel per elegum totum: de quo solo genere hic agit Sidonius. Tale est Sidonii ipsius distichum, quo ludit in torrentem, in eadem epistola lib. ix, et hoc Opiatiani Porphyrii:

Perpetuis bene sic partiri munera saccis
Sidera dant patrie et patris imperium.

Quod si recurras, ita legitur:

Imperium patris et patrie dant sidera saccis
Munera pariter, sic bene perpetuis.

^f Per anadiplosim sunt, ut Diomedes et alii scribunt, cum ultima prioris versus dictio in initio sequentis iteratur, ut:

Sequitur pulcherrimus Astar,
Astar equo fidens.

Quo ex genere constat totum carmen primum Tec-

Hic ut arreptum susserat opus, ^a ethicam dictionem A pro personæ, temporis et loci qualitate variabat; idque non verbis qualibuscumque, sed grandibus, pulchris, elucubratis. In materia controversiali fortis et lacertosus: in satyrica sollicitus et mordax; in tragica sævus et flebilis. In comica urbanus multiformisque; in fescennina vernans verbis, astuans votis; in bucolica vigilax, parcus, carminabundus; in georgica sic rusticans multum, quod nihil rusticus. Præterea quod ad epigrammata spectat, non copia, sed acumine placens; quæ nec brevis disticho, nec longius tetrasticho stuebantur: eademque cum non pauca piperata, mellea multa conpiceres, omnia tamen salsa cernebas. In lyricis autem Flaccum secutus, nunc forebatur in iambico citus, nunc in choiambico gravis, nunc in aleaico fluxuosus, nunc in sapphico inflatus. Quid plura? Subtilis, aptus, instructus; quaque mens stylum ferret, eloquentissimus prorsus, ut eum jure censes post Horatianos et Pindaricos cynos gloriæ pennis evoluturum. Alexæ, sphaeræ, non iuxta deditis. Nam cum tesseris ad laborem occuparetur, pila tantum ad voluptatem; fatigabat libenter, quodque plus dulco, libentius fatigabatur. Scribebat assidue, quanquam frequentius scripturiret. Legebat etiam incessanter auctores, cum reverentia antiquos, sine invidia recentes. Et quod inter **237** homines difficillimum est, nulli difficulter ingenii laudem cedebat. ^b Illud sane non solum culpabile in viro fuit, sed peremptorium; quod mathematicos quendam de vitæ suæ fine consuluit, urbium cives Africanarum; quibus ut est regio, sic animus ardentior: qui constellatione percunctantis inspecta, pariter annum, mensem diemque dixerunt, quos (ut verbo matheseos utar) climactericos esset habiturus: utpote quibus themate oblato, quasi sanguinaræ genituræ schema patuisset: quia videlicet

nopægnii Ausoniani: nisi quod omnia ibi sunt hexametra. Sed si idem fiat in elegis, specimen erit operis Lampridiani. Vetus epitaphium Eurychætis aurigæ:

Invidere meis annis crudelia fata,
Fata quibus nequeas opposuisse manus.

Possent etiam ad anadiplosim referri, quos supra eci oicorum loco protulimus.

^a Male antea et hic additionem. Emendationis jam commonfecimus in notis ad Eubodium. Ethicam dictionem, ἠθικὸν λόγον, rhetores vocant τὸν ἐπόμενον ἐπίστω ἤθε. Sidonius perspicax, loco, temporis congruentem. Morata oratio dicitur a Latinis, quod mores exprimat. Quo in genere, Varronis iudicio, inter comicos excelluit Terentius. Sic enim de illo scribit apud Nonium: *In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus; et inter pictores Aristides, de quo Plinius lib. xxxv, cap. 10: Æqua is, inquit, Apellia Aristides Thebanus. Is omnium primus animam pinxit, et sensus omnes, quos vocant Græci ethæ: item perturbationes.* Hæc ethica pictura dici possent. Ethicæ quoque controversias dixit Seneca pater lib. II, contr. 2.

^b Astrorum aspectus mentiuntur astrologi ex intervallo seu diastemate ipsorum inter se. Διαστήρον

amici nascentis anno, quemcunque clementem planetarum siderum globum in diastemate Zodiaco prosper ortus erexerat; hunc iu occasu cœruentis ignibus inrubeascentes, seu ^b super diametro Mercurius asyndetus, seu super tetragono Saturnus retrogradus, seu super centro Mars apocatasticus exacerbassent. Sed de his qualia, quoque modo sint, quanquam sint maxime ^c falsa, ideoque fallentia, si quid plenius planiusque cohæret, licet et ipse arithmeticæ studeas, et quæ tua diligentia, ^d Vertacum, Thrasybulum; Saturninum sollicitus evolvas, ut qui semper nil nisi arcanum celsumque meditare. Interim ad præsens nil conjecturaliter gestum, nil per ambages: quandoquidem hunc nostrum tenerarium futurorum ariscitorem, et diu frustra tergiversantem, tempus et qualitas prædictæ mortis innexuit. Nam domi pressus strangulatusque servorum manibus, obstructo anhelitu, guttore obstructo, ne dicam Leontoli, Jugurthæ atque Sejani, certe Numantini **238** Scipionis exitu periiit. Hæc in hæc cæde tristia minus, quod nefas ipsum curv auctore facti parricidalis diluculo inventum est. Nam quis ab hominum tam procul sensu, quis ita gemino obtutu eluminatus, qui exanimati cadavere inspecto, non statim signa vitæ colligeret extortæ? Etenim protinus arguente suera livida cutis, oculi protuberantes, et in obruto vultu non minora iræ vestigia, quam doloris. Inventa est quidem terra labo madefacta decidua, quia post facinus ipsi latrones ad pavementum conversa defuncti ora pronaverant, tanquam sanguinis eum supercæstus fluxus exinanisset. Sed protinus capto, qui fuerat ipsius factionis fomes, inceptor, antesignanus, cæterisque complicitibus oppressis, seorsumque discussis, criminis veritatem de pectoribus inivis tormentorum terræ extraxit. Atque utinam hunc finem, dum inconsulte fides vana consultat, non meritis excipere. Nam quisque præsumpserit interdicta, se-

oppositum vocat, qui sit in signo quod est septimum a primo; τρίγωνον triquetrum in quinto; τετράγωνον quadratum in quarto; **92** ἑξάγωνον sextilem in tertio, quæ nulla ejusmodi radiatione junguntur, ea Græcis ἄβλεπτα καὶ ἀσυνδρατα dicuntur. Jam contra, cæli cardines sunt quatuor: ὀρθόστροφος, ortus; μεσουράνημα, meridies; δύσις, occasus; ὑπόγειον, imum cæli: quæ omnia perstringit Sidonius, sed centrum proprie nominat τὸ μεσουράνηον, quia is caput et princeps cardinum.

^e Propterea divinis et humanis legibus vetita matheseos, ut vanissimæ occupationis, περιπρηγία. Tertullianus de idololatria: *Nihil scis, mathematicæ, si nescias te futurum Christianum. Sin scierbas, hoc quoque scire debueras, nihil tibi futurum cum ista professione. Ipsa te de periculo suo instrueret, quæ aliorum climacterica præcavit. Non est tibi pars, neque sors in ista ratione: non potest regna cælorum sperare, cujus digitus aut radius abutitur cælo.*

^d Julianum Vertacum inter mathematicos nominat in epistola ad Polemium carmine 22; itemque Fullonium Saturninum. De Thrasybuli ætate docuit nos Lampridius in Alexandro. Thrasybulus, inquit, mathematicus illi amicissimus fuit: qui cum ei dixisset, necessitatem esse ut gladio barbaro periret, primo lætatus est, quod sibi mortem bellicam et imperatoriam crederet imminere, etc.

^a Ad hunc locum videtur Cotelerianum ad *Recognit. Clement.* lib. x, cap. 11, not. 5.

ercta, vetita rimari, vereor hujusmodi a catholica
fidei regulis exorbitaturum, et effici dignum, in statum
cujus respondeantur adversi, dum requiruntur illi-
cita. Secuta quidem est ultio extinctum: sed magis
prosunt ista victuris. Nam quoties homicida punitur,
non est remedium, sed solatium vindicari. Longius-
cule me progredi amor impulit, cujus angorem steno-
rio exhalare non valui. Tu interim, si quid istis co-
gnitu dignum est, citius Indica: saltem ob hoc scri-
bens, ut animum meum tristitudine gravem lectio
levet. **239** Namque confuso pectori mœror, et qui-
dem jure plurimus erat, cum paginis ista commite-
rem sola. Neque enim satis mihi aliud hoc tempore
manu, sermone, consilio, scribere loqui, volvere
lit et. Vale.

EPISTOLA XII.

Sidonius a Trigetio suo salutem.

Tantumne te Vasatum civitas non cespiti impo-
sita, sed pulveri? Tantum Syrticus ager, ac vagum
solum, et volatiles ventis altercantibus arenæ sibi
possident, ut te magnis flagitatum precibus, parvis
s-paratum spariis, nullis expectatum diebus, attra-
here Bardegalam, non potestates, non amicitiae, non
opimata vivariis ostrea queant? An temporibus hi-
bernis viarum te dubia suspendunt? et quia solet
Bigerrius turbo mobilius aggerum indicia confun-
dere, quoddam vereris in itinere terreno pedestre
naufragium? Ubi, quæsumus, animo tam celeriter
excessit vestigiis tuis nuper subacta Calpis? ubi fixa
tentoria in occidentis fluvibus Gaditanorum? ubi ille
Trigetio meo idem qui Herculi quondam terminus
peregrinandi? Tantumne a te ipso ipse tu discrepas,
ut tota in desideræ jura concesseris; quo peragrante
secreta regionum fabulosarum, prius defuit actio la-
boris quam la flagitationis intentio? Et post hæc b por-
tum Alingium tam piger calcas, ac si tibi nunc esset
ad limitem Danubium contra incursaces Massagesas

a Illi ipsi, opinor, quem Prosperi fragmentum,
quod lib. 1, epist. 9, produximus, præfectorium vo-
cat, legatumque ad Attilam cum S. Leone et Avieno
missum testatur. Præfectus ergo fuerat. Militarem
quoque administrationem gesserat, ut ex Sidonii ver-
bis colligitur. Prosper idem quarto Valentianiani
consulatu, pacem cum Vandalis per Trigetium factam
docet: quod Pauli quoque diaconi confirmat his-
toria.

b Nomen oppido manet ad Garumnam in Vasatum
diocæsi. Lengonem hodie vocitant: a quo Bardega-
lam secundo flumine brevis est cursus. Meminit hujus
loci Paulinus epist. 2 ad Belphidium; iterum ad
Amandum epist. 2. Supra Alingium ergo, in No-
vempopulis est Cossio Vasatum; remotiores ad sal-
tum Pireneum Bigerri, nunc Bigorrenses, a quibus
spirans ventus Vasatum arenas Syrtium more miscet.

c Strabo lib. xvii de Berenice: 'Ex ταύτης τῆς
πῶλις τριακοστῆς πύξῃ περιώδουσι τὴν Σύρτιν Μάρ-
κος Κάτων, κατέγων στρατιᾶν πλείων ἢ μυρίων ἀνδρῶν.
Ex hac urbe N. Cato Syrtem intra diem tricesimum
peragravit, exercitum ductans hominum amplius decem
millium. Rem prodigii similem habitam multi cele-
brarunt. Ipsum etiam Catonis epitaphium:

Avius incerto peragravit tramite Syrtes.

d Evocatoria principum **93** epistolæ ad quas
alludit, ex dicebantur quibus aut absentes ad conii-

240 proficiscendum; vel si nunc etiam tuæ naves
stagna Nilotidis aquæ per indigenas formidata croco-
dilos transfretarent. Et cum nec duodecim milium
objectu sic retarderis, quid putamus cum exercitu
e M. Catonis in Leptitana Syrtis fecisses? Sed quanti-
bet sola hiemalium mensium nomina tremas, tam
clementis est facie cæli, tam tepida, tam suda, et sic
auras magis quam ventos habet, ut te non valeat
enixius retinere tempus, quam invitare temperies.
Sed si d epistolam spernis evocatoriam, credo vel
versibus non reluctaberis, impulsoribus blandis, et
desiderii mei, quantum suspicor, strenuis execu-
toribus; quorum in te castra post biduum commove-
buntur. Ecce jam e Leontius meus facile primus
Aquitanorum, ecce jam parum inferior parente Pau-
linus, ad locum quem supra dixi, per Garumnam
fluente refluxa, non modo tibi cum classe, verum
etiam cum flumine occurrent. Hic tuas laudes medi-
ficato celeumate, simul inter trastra remiges, gu-
bernatores inter aplustria canent. Hic te ædificatus
culcitis torus, hic tabula calculis strata bicoloribus,
hic te sera frequens elaboratis resultatura pyrgorum
gradibus expectat: hic, ne tibi pendulum tinguat
volubilis sentina vestigium, pandi carinarum vent ex
abiegnarum trahium textu pulpitantur: hic sup-
flexa f crate paradarum sereni brumalis infida vita-
bis. Quid delicate pigritiæ tuæ plus poterit impendi,
quam ut te pervenisse invenias, cum venire vix sen-
tias? Quid missitas? quid moraris? Ipse tamen mihi
videntur **241** adventum reptiles cochleæ cum do-
mitibus nativis antecessuræ. Est præterea tibi copio-
sissima penus, aggeratis opipare referta deliciis, m-
do sit ventilando par animus impensio. Quid multa?
Veni, ut aut piscaris, aut pascas: imo quod gratius,
ut utrumque. Veni cum mediterraneo ius reu-
ctus ad debellandos subjugandosque istos Medilicæ suppel-
lectilibus epulones. Hic Atarrius piscis Garumnicis
mugibus insultet: hic ad copias e Lapurdensium
tatum evocabant, aut principis ambientibus aspectum
venendi fiduciam dabant. Nam sine evocatoria ad
comitatum venire omnibus non licebat, l. in C. Theod.
de decurionibus et silentiariis. Utriusque generis for-
nulam proponit Senator lib. vii Variarum; prioris
exemplum est apud Jornandem in evocatoria Zenonis,
qua Theodoriceum Constantinopolim venite
jussit.

e Pontii Leontii matrem Liviam didicimus ex
epist. 11 ex hac filium ejus Paulinum; ex carm. 22
generis principem Pontium Paulinum.

f Parada sunt integumenta navigiorum, ad arden-
dum solem, frigus, et reliquas cæli injurias. Auso-
nium Theoni epist. 6:

Puppe citus propera, sinuosaque lintea veli
Pande, Medullam te feret aura Noti,
Expositum subter paradas, lectoque jacentem,
Corporis ut tanti non moveatur onus.

g Baionensium. Quæ enim hodie Baiona est civitas
in Novempopulis, olim erat castrum Lapurdum, in quo
stationem habuit tribunus cohortis Novempopulane,
ut est in Notitia Occidentis. Baionenses item episcopi
in Tabulis antiquis Lapurdenses appellantur. Deni-
que tractus ipse agri Baionensis patriæ indigenarum
lingua integrum Lapurdi nomen retinet. Lapurdenses
ergo locustas, carabos dicit, qui Baionæ ad
Aturri ostia capiebantur.

locustarum, cedat villum turba cancrorum. Tu tamen si cæteris eris in hoc genere pugnandi dimicator, si quid meo iudicio censes acquiescendum (neque enim injustum est credere experto), senatorem nostrum, hospitem muni, conflictui huic facies exsortem: cuius si convivio tectoque succedas, dapes Cleopatricas et ^a loca lautia putes. Nam quamvis super hoc studio tam ipse quam patria confligant, olim lata sententia est, quod ille transcat cæteros cives, licet et illa cæteras civitates. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius domino papæ ^b Nonnechio salutem.

Multa in te genera virtutum, papa beatissime, munere superuo congesta gaudemus. Si quidem agere narraris sine superbia nobilem, sine invidia potentem, sine superstitione religiosum, sine jactantia litteratum, sine ineptia gravem, sine studio faciem, sine asperitate constantem, **242** sine popularitate communem. Præterea his hoc præstantissimum bonis fama superaggerat, quod te asserit hæc tot gratias fastigatissimæ caritatis arce transcendere. Fama, inquam, quæ de laudibus tuis cum canat multa, plus reticet. Nam longius constitutis actionum tuarum propositum potest assignare, non numerum. Quarum relatione succensus, ultro primus ut longe inferrem decet, ad solvenda officia procuro; nec vereor garrulitatis aliquando argui, qui potui taciturnitatis hucusque culpam. Commendo Promotum gerulum litterarum, nobis quidem jam ante cognitum, sed nostrum nuper effectum vestris orationibus contribulum: qui cum sit gente Judæus, fide tamen præelegit censi Israelita quam sanguine; et municipatum cælestis illius civitatis affectans, occidentemque litteram spiritu vivificante fastidians, pariter hinc justis præmia proposita contemplan, hinc, nisi faceret ad Christum de circumcissione transfugium, prævidens sese per æterna sæcula æquiterna supplicia passurum: patriam sibi maluit Hierusalem potius quam Hierosolymam computari. Quibus agnitis, adventantem Abraham nunc filium veriore matris ulnis spiritalis Sara suscipiat. Namque ad Agar ancillam pertinere tunc desiit, cum legali observantiæ servitutem gratiæ libertate mutavit. De cætero, quæ ipsi fuerit isto causa veniendi, præsentaneo conducibilibus idem poterit explicare memoratu. Nobis vero propter quæ supra scripsi carissimus habetur: quod **243** eo significo, quia is efficacissime quemque commendat, qui meras causas justæ commendationis aperuerit. Memor nostri esse dignare, domine papa.

^a Sic potius a Sidonio scriptum censeo, quam *loca Latia*, atque ita prorsus habuit vetustissimum et probatissimæ notæ exemplar: in quo tamen recentior manus lautia in Latia mutarat. Loca lautia, quæ legatis decerni solita: tectum scilicet epulæque lautiores. Inde ad alia quoque transferre: ut Apuleius lib. III, *Hospitium mihi et loca lautia præbiturum*. Symmachus lib. IV, epist. 56, *Musis in palatio loca lautia tu dedisti*.

^b Nunechius, *Νουνήχιος*, emendatius scribitur in concilio Venetico, cui subscripsit. Fuit alter postea

EPISTOLA XIV.

Sidonius domino papæ ^c Principio salutem.

Jamdiu nobis, papa venerabilis, et si necdum vester vultus aspectus, tamen actus inspectus est. Namque sanctorum diffusa laus meritum stringi spatii non est contenta finalibus. Hinc est quod quia bonæ conscientiæ modus non ponitur, nec bonæ opinioni terminus invenitur. Quæ loquor falsa cense, nisi professioni meæ competens stipulator accesserit, satis in illo quondam cœnobio Lirinensi spectabile caput, Luporum concellita Maximorumque, et parcimoniæ saltibus consequi affectans Memphicos et Palæstinos archimandritas. Is episcopus Antioli: cuius relatu, qui pater vobis, quique qualesque vos fratres, qua morum prærogativa pontificatu maximo ambo fungamini, sollicitus cognoscere studui, et gaudens cognovisse me memin. Cui patri quondam videlicet vos habenti, vix domus Antiochi pontificis antiqui merito compararetur: quem licet primum in medio plebis eremitidis, sanctificationis oleo legiferi fratris dextra perfuderit, filios ejus in similis officii munia vocans; tamen ipsius super Hammar et Eleazaro felicitatem, Nadab et Abiu fulminibus **244** affliti decoloravere: quorum quamlibet interemptum credamus absolvendas animas, punitas tamen scimus esse personas. Vos vero tacturi paginam altaris, nihil, ut audio, offertis ignis alieni: sed comitantibus victimis caritatis castitatisque, fragrantissimum incensum turifu cordis adoletis. Ad hoc quoties jugum legis cervicibus superbientium per vincula prædicationis astringitis, tunc Deo tauros spiritualiter immolatis. Quoties conscientiæ luxuriantis fedore pollutos, ad suavolentiam pudicitæ stimulis correctionis imelitis, hircorum vos obtulisse virulentiam Christus sibi compatat. Quoties hortantibus vobis in quacunque compuncto culpas suas anima pœnaliter recordata suspirat; quis vos ambigat paria turturum, aut binos pullos columbarum, qui duplicem substantiam utriusque hominis nostri tam numero quam genu assignant, mystico litasse sacrificio? Quoties vestro monitu obesum quicumque corpus, æstuantemque turgidi ventris arvinam, crebro jejuniorum decoquendus igne torruerit; nulli dubium est vos tunc simitam frixam in quadam continentis sartagine consecraturus. Quoties aliquem mentis perfidæ signenta ponentem, sanam respondere doctrinam, fidem credere, viam tenere, vitam sperare suadetis; quis vos dubitet in hujus emendatione conversi, qui jam sit

ejusdem nominis Guntramni regis temporibus Nonnechius episcopus Namnetensis. Felicis episcopi consobrini et successor, de quo Gregorius Turon. lib. VI et VIII.

^c Suessionum episcopo, fratri Remigii episcopi Remensis: quem etiam, patremque Æmiliam tacito nomine laudat. De iisdem omnibus Flodoardus lib. I, cap. 10. Antioli autem, quem olim cum Lepo Tricassino et Maximo Reienti Lirinensem eremum habuisse significat, cuiusnam sedis fuerit episcopus incertum.

liber ab hæresi, liber ab hypocrisi, liber ab schismate, purgatissimum propositionis panem cum sinceritatis et veritatis azymis dedicaturos? Postremo quis nesciat, quidquid legis diebus **245** figuratè immolabatur in corporibus, quod totum id gratiæ tempore manifeste vos offeratis in moribus? Atque ideo grates uberes Deo refero, quod secundum vestræ paginæ qualitatem, facile agnosco antistitem suprafatum de vobis cum magna dixerit, majora tacuisse. Quapropter nemo dubitaverit, qui bonus es cum indicaris, et melior cum legeris, esse te optimum cum videris. Megesthius clericus, vestri gerulus e quii, rebus ex sententia gestis, quia tuorum apicum detulit munera, meorum reportat obsequia: quem saltem juvimus voto, quia re forsitan non valeamus: per quem obsecro impense ut sitim nostram frequenter litteris litteratis, ambo germani, tu frequentius, irriteris. Sed si difficultas itineris intersiti resultat optatis, vel aliquoties pro supplicibus supplicate. Majus est autem, si nobis tribuere dignemini raris intercessionibus salutem, quam si crebris assatibus dignitatem. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XV.

Sidonius domino papæ a Prospero salutem.

Dum laudibus summis sanctum Anianum, maximum consummatissimumque pontificem, Lupo patrem, Germanoque non impari vis celebrari; fideliumque desideras pectoribus infligi viri talis ac tanti mores, merita, virtutes; cui etiam illud non absque justitia gloriæ datur, quod te **246** successore decessit; exegera mihi ut promitterem tibi Attilæ bellum stylo me posteris intimaturum: quo videlicet Aurelianensis urbis obsidio, oppugnatione, irruptio, nec direptio, et illa vulgata exauditi cœlii sacerdotis vaticinatio continebatur. Cœperam scribere,

94 Epi copo Aurelianensi, cujus extra hunc locum et Belæ martyrologium iv calend. Augusti, mentio apud antiquos vix occurrit. Prosper enim episcopus, qui Carpenteratensi et Vasionensi concilio interfuit, ab hoc diversus est, utpote posterior. Nam synodorum istarum tempore Aurelianorum episcopus erat non Prosper, sed Eusebius vel Leontius. Hinc vero ætate propior, ac plane suppar fuit Prosper Aquitanus, quem alii Reiemsem in Gallia, alii Regiensem in Italia episcopum faciunt. Sed is in ea quidem sententia episcopus nunquam fuit. Reiensis sane (quod multis magnæque viris placuisse video) in provincia Illeccesiæ præesse non potuit, cum certum sit, vel Sidonio auctore, in ea cathedra post Maximum sedisse Faustum: quorum ille Hilarii Arelatensis temporibus (ut ex Reiensis Arausicanæque concilio, atque ex Hilarii ipsius Vita constat) episcopus jam erat, ac prout superstitè adhuc Prospero, qui ultra Hilarii ætatem, hoc est urbem usque a Vandalis captam sua Chronica perduxit. Faustus vero Maximii successor, ut ex Sidonii epistolis liquet, Prospero annos excessit, quem omnes consentiunt ad Anthemii Aug. tempora non pervenisse. Unde sequitur, Prosperum Aquitanum neque ante Maximum, neque post Faustum, Reiemsem cathedram regere potuisse. Sed ut episcopum prorsus non fuisse sentiam, facit veterum omnium auctoritas, Victorii de cyclo Paschali ad Hilarem, Gennadii scriptorum ecclesiasticorum cap. 84, Gelasii papæ de Libris apocryphis,

A sed operis arrepti fasce perspecto, tædè t inchoasse: propter hoc nullis auribus credidi quod primum me censore damnaveram. Dabitur, ut spero, præcætui tuo et meritis antistitis summi, quatenus præconio suo sub quacunque et quidem celeri occasione famulemur. Cæteum tu creditor justus, laudabiliter hoc imprudentiæ temerarii debitoris induleris, ut quod mihi insolubi e videtur, tibi quoque videtur irreproscibile. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XVI.

Sidonius Constantio suo salutem.

b Sponderam Petronio, illustri viro, præsens opusculum paucis me epistolis expediturum: cujus auribus non peperci, dum tuis parco. Malui namque ut illum correctionis labor, te honor editionis aspiceret, perveniretque in manus vestras volumen istud alieno periculo, obsequio meo. Peracta promissio est: nam peritita tua si coactorum in membranas inspicat signa titulorum, jam copiosum te, ni fallor, pulsat exemplar, jam ventur ad margines umbilicorum, jam tempus est, **247** ut sartyricus ait, Orestem nostrum vel super terga finire. Non hic ego commentitiam Terpsichorem more studii veteris acervi; nec juxta scauriginem fontis Aganippici, per roscidas ripas et pumices muscidos stylum traxi. Atque utinam hic nil molle, nil fluidum, nil de trivis compitalibus mutuatum reperiretur. Siquidem maturo, ut es ipse, lectori non tantum dictio exossit, tenera, delumbis, quantum vetuscula, torosa et quasi masecula placet. Sed reserventur ista potioribus: mihi sufficit, si cito ignoscas quod sumus tardi. Præterea si vir illustris aliquid insuper ampliuscule scribi depoposcisset, in moras grandes incidissemus. Nam per armariola et zotheculas nostras non remanserunt

Fulgentii ad Monimum lib. 1, cap. 30; Marcellini Comitis in chronico sincero et non vitiatò, aliorumque: qui cum de Prospero alia omnia narrent, de episcopali ejus honore mentionem nullam faciunt. Quare Prosperum, qui inter Regii Lepidi antistites numeratur, alium ab Aquitano fuisse crediderim, fallique eos qui cum Trithemio et Flaminio utrumque confundunt.

b Cui peculiaris hic liber dicitur est epist. 1. *Ut epistolarum, inquit, seriem parvi adhuc numeri summa protenda.*

c Per scrinia et museola. Plinius junior in descriptionem villæ suæ Laurentinæ, lib. 11, epist. 17: *Contra parietem medium zotheca per quam eleganter recedit: quæ specularibus et velis obductis reductivæ, modo adjicitur cubiculo, modo aufertur: lectum et duas cathedras capit.* Item lib. v, epist. 6, in descriptione Tuscanicæ: *Max zothecula refugit quasi in cubiculum idem atque aliud: lectulus hic et undique fenestræ.* Dubium non est quin vocem hanc mutuatus sit a Plinio. Nunc tamen vulgata Plinii exemplaria, correctorum vitio, quia in toto utriusque epistolæ textu dactylarum zetarumve mentio crebra recurrit, hic etiam duobus in locis dactylam et dactylam exhibent; sed certa est veterum codicum lectio **95** quam representavi. Ex Plinii autem verbis non difficile est cognoscere, zothecas proprie dictas secretiores arcos et habitaculunculas domus cubiculis adjunctas, in quibus domini diversabantur, privatisque studiis operantur

digna prolato. Unde cognosce, quod etsi tacere necdum cepimus, certe taciturne jam deliberavimus, duplici ex causa : ut si placemus, pauca lectoris incitent voluptatem ; si refutamur, non excitent multa fastidium : quippe in hoc stylo, cui non urbanus lepos inest, sed pagana simplicitas. Unde enim nobis ille loquendi tetricum genus ac perantiquum ? Unde illa verba Saliaria, vel Sibyllina, vel Sabinis abusive Curibus accita ? quæ magistris plerumque recitentibus promptius fecialis aliquis, aut flamen, aut veterosus legalium questionum anigmatista pate-

dabant qualia sunt quæ vulgo *studia* aut *cabineta* dicimus. Utitur iterum eadem voce Sidonius lib. ix, 14, exstatque in Tiburtina inscriptione quam Savaro protulit, et in hac Reatina nondum hactenus edita :

T. CLAUDIO AUG. L. FELICI
SCAPULANO D. III. Q. III. QUINQUENNALI
INMUNI TRIPPLICARIO BENEFICENTIA
EX CONSENSU DECURIAE UNIVERSÆ

fecerit ? Nos opuscula sermone edidimus arido, exiti, certe maxima ex parte vulgato : cujus hinc honor rarus, quod frequens usus ; hinc difficilis gratia, quæ a facili inventio est. Sane profiteor audenter, sicut istic n' l'acra, nil 248 eloquens ; ita nihil inditum, non ab exemplo. Sed quid hæc pluribus ? Dicitio mea (quod mihi sufficit) placet amicis. In quibus tamen utrumque complector, sive non fallunt examine, seu caritate falluntur : Denique quod restat, in posterum queso, ut secuturi aut fallantur similiter, aut censeant. Vale.

HONORIS CAUSSA ZOTHECAM
PUBLICE DEDERUNT
ATIMETUS L. SUA PECUNIA ADORNAVIT.

B Symmachus lib. iii ad Sibirium : *Si tibi vetustatis tantus est amor, pari studio in verba prisca redentimus, quibus Salii conunt, augures avem consulunt, Decemviri tabulas condiderunt.*

LIBER NONUS.

249 EPISTOLA PRIMA.

Sidonius a Firmino suo salutem.

Exigis, domine filii, ut epistolarum priorum limbo irrupto, stylus noster in ulteriora procurrat, numeri supra dicti privilegio non contentus includi. Addis et causas, quibus hic liber nonus octo superiorum voluminibus accrescat : eo quod C. Secundus, cujus nos orbitas sequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epistolare determinet. Quæ jubes non 250 sunt improbabilia : quanquam et hoc ipsum quod pie injungis, arduum existat, ac laudi quantalæcun- que jam semel partæ non opportunum. Primum, quod opusculo prius edito præsentis augmenti sera conjunctio est ; deinde quod arbitros ante quoscunque, nisi fallimur, indecentissimum est, materiam unius simplex principium, triplices epilogos inveniri. Pariter et nescio qualiter fieri veniabile queat, quod coerceri nostra garrulitas nec post denuntiatum terminum sustinet ; nisi quia forsitan qui modus paginis non potest poni ipse amicitias. Quapropter esse te in quadam tuendæ opinionis meæ quasi specula decet, curiosisque facti hujusce rationem manifestare : quidve ad hoc sentiant optimi quique, rescripto quam frequentissimo mihi pandere. Porro autem, si, me garrere compulso, ipse reticere perseverabis, te quoque silentii nostri talione ad vicem plecti non perinjurium est. Itaque tu primus, maxime

igno-ce negotio quod imponis, ac ministerio. Nos vero, si quod exemplar manibus occurrerit, libri marginibus octavi celeriter addemus : et si Apollinaris tuus, cui studium in cæteris rebus, est in hæc certe negligentissimus : quippe qui perexiguam lectione teneatur, vel coactus, vel voluntarius : quantum tamen mihi videtur, qui patribus iis jungi non recusaverim, quorum studio, voto, timori laudabile aliquid in filiis, licet difficile persuadeatur, difficilior sufficit. Vale.

251 EPISTOLA II.

Sidonius domino sapæ a Euphronio salutem.

Albiso antistes, Proculusque levites, ideo nobis morum magistri pronuntiandi, quia vestri merentur esse discipuli, litteras detulerunt, quarum me sacrosancto donastis affatu ; quæ tamen litteræ plurimum nobis honoris, plus oneris impenunt. Unde et ipsarum sic benedictione lætor, quod injunctio confundor : quippe qui ex asse turbatus, vel ex parte non pareo. Jubetis enim tam diversa quam minima : explicarique decernitis opus, quod ab extremitate mea tam difficile completur, quam impudenter inipitur. Sed si amplitudinem in vobis pietatis expertæ bene metior, plus laborastis ut affectus cordis vestri, quam nostri operis effectus publicaretur. Neque enim cum Hieronymus interpres, dialecticus Augustinus, allegoricus Origenes gravidas tibi spiritualium sen-

^a Arelatensi, viro genere ac pietate illustri. Hunc enim esse conjicio quem in B. Cæsarii Vita laudat Cyprianus, et a quo susceptum Casarium, opibusque adjutum testatur. Ad eundem sunt epistolæ duæ et modii.

^b Plinii epistolarum libros habemus decem ; sed decimum qui totus est ad Trajanum e provincia scriptus, cæteris non annumerat. Eodem modo Symmachi epistolarum libri propriè sunt novem, qui ad privatos : decimus relationes continet ad principes in præfectura Urbi missas. Hunc ipsam porro numerum librorum alii etiam post Sidonium affectarunt, ut

Avitus Viennensis, teste Gregorio Turon. lib. ii, 35. Idem lib. vi, 7, auctor est Ferreolam quoque Uccensem episcopo non libros aliquot epistolarum, quæ Sidonium imitando composuisse : sed librorum numerum non designat.

^c Alii codices diverso sensu, *cujus animus cum in cæteris rebus, tum est in hæc certe negligentissimus.*

^d Augustodunensi episcopo : ad quem epist. 8, lib. vii. Rogatus ab eo Sidonius, ut aliquem sacram Litterarum partem exponeret, modestissime deprecatur.

suum spicas doctrinæ salubris messe parturiant, non scilicet tibi partibus meis arida jejunantis linguæ stipula crepitabit? Hoc more tu et olorinis cantibus anseres rivos, et modificatis lusciniarum querelis improborum passerum fringulientes susurros jure sociaveris. Quid quod quoque arroganter fieret indecenterque, si negotii præcepti pondus aggrededer, novus clericus, peccator antiquus, scientia levi, gravi conscientia? videlicet ut si scriptum quocunque misissem, persona mea nec tunc abesset **252** risui judicantur, cum defuisset obtutui. Ne quæso, domine papa, nimis exigas verecundiam meam, qualitercunque latitantem, cœpti operis hujusce temeritate devenustari: quia tantus est livor derogatorum, ut materia quam mittis, velocius sortiatur inchoata probrum, quam terminata suffragium. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA III.

Sidonius domino papæ a Fausto salutem.

Servat consuetudinem suam tam facundia vestra quam pietas; atque ob hoc granditer, quod disertè scribitis, eloquium suscipimus, quod libenter affectum. Cæterum ad præsens, petita venia prius impetrataque, cautissimum reor ac saluberimum, ^b per has maxime civitates quæ multum situ segreges agunt, dum sunt gentium motibus itinera suspecta, stylo frequentiori renuntiare; dilataque tantisper mutui sedulitate sermonis, curam potius assumere conticescendi. Quod inter obstrictas affectu mediante personas asperrimum quamquam atque acerbissimum est, ^c non tamen causis efficitur qualibuscunque, sed plurimum, certis et necessariis, quarumque diversis proficiuntur ex originibus. Quarum ista calculo primore numerabitur, quod custodias aggerum publicorum nequaquam tabellarius transit irrequisitus: qui etsi periculi nihil, ut pote crimine vacans, plurimum sane perpeti **253** solet difficultatis; dum secretum omne gerulorum pervigil explorator indagat. Quorum si

96 ^a Reicensi in provincia Il episcopo ex abbate Lirinensi: quo munere utroque post Maximum functus est: ideo Maximi his successor dicitur in carmine Eucharistico sub sinem. Hunc adhuc abbatem quanti fecerit Hilarius Arelaten-sis, declarat ejus Vitæ auctor his verbis: *In eodem loco tunc temporis S. Faustum, presbyterum pariter et abbatem ita futurorum præcius honoravit, ut inter se et sanctos sacerdotes Theodorum et Maximum medium compelleret residere. Sed de Fausto pluribus alias. Nunc satis sit monere, præter hunc seniores, alterum quoque Faustum in eadem Reicensi ecclesiæ cathedra 80 circiter post annos sedisse. Quod ne penitus ignoraremus, docuerunt nos integræ subscriptiones synodi v Aurelianensis: ubi inter cæteros qui pro episcopis absentibus subscripsere, Claudianus legitur diaconus directus a Fausto episcopo Ecclesiæ Reicensi: is nimirum qui ejusdem postea sedis fuit antistes, Parisiensisque concilio in quo actum est de causa Promoti episcopi Dunensis, interfuit, ut concilii hujus quæ nacti sumus acta testantur.*

^b Assentior Savaroni, scriptam videri hanc epistolam Burdigalæ, cum in ea urbe apud Euricum, ut est in *epist. 9*, lib. viii, exsul ageret Sidonius, post deditos Arvernens, pace cum Romanis iterum turbata.

PATR. LVIII.

^a forte responsio quantumcumque ad interrogata tepidaverit, quæ non inveniuntur scripta, mandata creduntur: ac per hoc sustinet injuriam plerumque qui mittitur; qui mittit, invidiam: plusque in hoc tempore, quo æmulantum invicem sese pridem fœdera statuta regnorum denuo per condiciones discordiosas ancipitia redduntur. Præter hoc, ipsa mens nostra domesticis hinc inde dispendiis saucia jacet. Nam per officii imaginem vel (quod est verius) necessitatem, solo patrio exactus, hoc relegatus, variis quaquaversum fragoribus, quia patior hic incommode peregrini, illic damna proscripti. Quocirca solvere modo litteras paulo politiores aut intempestive petor, aut impudenter aggredior: quas vel joco lepidas, vel stylo cultas alternare, felicitum est. Porro autem quidam barbarismus est morum, sermo jucundus et animus afflictus. Quin potius animam male sibi consciam, et per horas ad recordata pœnalis vitæ debita contremiscentem, frequentissimis tuis illis et valentissimis orationum munerare suffragiis, precum peritus insularum, quas de palæstra congregationis eremitidis, et de senatu Lirinensium cellularum, in urbem quoque cujus Ecclesiæ sacra superinspicis, transtulisti, nil ab abbate mutatus per sacerdotem: quippe cum ^d novæ dignitatis obtentu, rigorem veteris disciplinæ non relaxaveris. His igitur, ut supradixi, precibus efficacissimis **254** obtine ut portio nostra sit Dominus; atque ut acripi turmis contribulium levitarum, non remaneamus terreni, quibus terra non remanet: inchoemusque, ut a sæculi lucris, sic quoque a culpis peregrinari. Tertia est causa vel maxima, exinde scribere tibi cur supersederim: quod immane suspicio dictandi istud in vobis tropologicum genus ac figuratum, limatisque plurifariam verbis eminentissimum, quod vestra, quam sumpsimus, epistola ostendit. Licet enim prædicationes tuas, nunc repentinas, nunc cum ratio poposcisset elucubratas, raucus plosor audierim; tunc præcipue, cum in ^e Lugdunensis ecclesiæ dedicatæ festis hebdoma-

^e Pari elegantia solœcismi vocem ad alia sæpe transferunt optimi auctores. Cicero lib. ii ad Atticum **11**: *Ludos Antii spectare non placet: est enim ὑποσολοικον, cum velim vitare omnem deliciarum suspitionem.* Hieronymus in Helvidium: *Apud Christianos solœcismus est magnus et vitium, turpe quid vel narrare, vel facere.* Sic et Lucianus *περὶ ὀρχήσεως*, Herculem in scena *μονοδιῶν, σολοικίαν* ait videri, cum in Andromache et Hecuba ferri possit. Polemo sophist. de histrione, qui *ῶ ζῶ* dicens, ad terram, et *ῶ γὰ* cum diceret, manum ad cœlum protenderet, *Ὅττος*, inquit, *τῆ χειρὶ σολοικίαις*, quod narrat in ejus Vita Philostratus.

^d Sunt quibus ex hoc loco elici posse videatur, Faustum ad episcopatum non multo ante provectum fuisse quam hæc scriberet Sidonius. Verum novam dignitatem appellat, non tunc temporis adeptam, et l quæ antiquæ abbatis dignitati successerat. Veteranum enim, hoc est annorum supra 42 episcopum fuisse Faustum, cum hæc scripsit Sidonius, docent Hilari papæ epistolæ, quæ Fausti jam episcopi cum Auxantio Romanam legationem anno 462 peractam commemorant.

^e A Patiente constructæ et dedicatæ lib. ii, *epist. 10*. Sacrarum Fausti concionum meminit iterum Si-

dalibus, collegarum sacrosanctorum rogatu exorare-
 ris ut perorares : ibi te inter spiritales regulas , vel
 forenses medioximum quiddam concionantem, quippe
 utrarumque doctissimum disciplinarum, pariter ere-
 cis sensibus auribusque curvatis ambebanus, hinc
 parum factitantem desiderio nostro, quia judicio
 satisfeceras. His de causis temperavi stylo tempera-
 broque, breviter locutus ut paream, longum taciturus
 ut discam. Sunt de cætero tuæ partes, domine papa,
 doctrinæ salutaris singularisque, victu:is operibus
 incumbere satis. Neque enim quisquis auscultat do-
 centem te disputantemque, plus loqui discit, quam
 facere laudanda. Nunc vero, quod restat, donate ve-
 nia paginam rusticantem, vobis obsecundantem : cui
 me quoque auctore, si vestris litteris comparetur,
 stylus infantissimus inest. Sed ista **255** quorsum **B**
 stolidus allego? Nam nimis deprecari ineptias ipsas
 est ineptissimum : in quibus tu merus arbiter, si rem
 ex asse distingas, ridebis plurima, plura culpabis.
 Sed et illud amplector, si pro caritate qua polles,
 non fueris usquequaque censendi continentissimus ;
 id est, si sententia tua quippiam super his apicibus
 antiquet. Tunc enim certius te probasse reliqua gau-
 debo, si liturasse aliqua cognovero. Memor nostri
 esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IV.

Sidonius domino papæ Græco salutem.

Viator noster ac tabellarius terit orbitas itineris
 assueti, spatium viæ regionumque quod oppida no-
 stra discriminat, sæpe relegendo. Quocirca nos quo-
 que decet semel propositæ sedulitatis officia sectari : **C**
 que cum reliquis commeantibus, tum præcipue
 Amantio intercurrente, geminare cum quadam mentis
 intentione debemus : ne forte videatur ipse plus lit-
 teras ex more deposcere, quam nos ex amore dictare.
 Ideo domine papa, vestrorum plus mementote, quos
 inter præsumimus computari : quique sicut vestris
 erigimur secundis, ita deprimimur adversis. Nam
 quod nuper quorumpiam fratrum necessitate multos
 pertuleritis angores, flebili ad flentes relatione per-
 venit. Sed tu, flos sacerdotum, gemma pontificum,
 scientia fortis, fortior conscientia, minus undasque
256 mundialium sperne nimborum : quia frequen-
 ter ipse docuisti, quod ad promissa convivia patriar-
 charum, vel ad nectar cælestium poculorum, per
 amaritudinum terrenarum calices perveniretur. Velis **D**
 nolis, quisque contempti mediatoris consequitur re-
 gnum, sequitur exemplum. Quantaslibet nobis anxie-
 tatum pateras vitæ præsentis propinet afflictio,
 parva toleramus, si recordamur quid biberit ad pati-

donius in Eucharistico. Hodie quidem quæ Fausti no-
 men gerant, Homiliæ non exstant : occurrunt tamen
 interdum aliæ in antiquis bibliothecis, **97** cita-
 nanturque a Sedulio Scoto in Collectaneis in Mar-
 thæum : ac nisi conjectura fallit, inter eas quæ Eu-
 sebio Emisensi nomine circumferuntur, Fausti hujus
 sunt nonnullæ.

* Episcopo, non Carpentoratensi, qui aliquanto po-
 sterior interfuit concilio Epaunensi, et per idem fere
 tempus Lugdunensi nondum edito de causa Stephani
 et Palladiæ, sub Sigiswundo rege Burgundionum :

bulum, qui invitat ad cælum. Memor nostri esse
 dignare, domine papa.

EPISTOLA V.

Sidonius domino papæ a Juliano salutem.

Etsi plusculum forte discreta, quam communis
 animum optabat, sede consistimus, non tamen mediū
 itineris objectu, quantum ad solvendam spectat offi-
 cium, nostra sedulitas impediretur, nisi per regna
 divisi, a commercio frequentioris sermonis, diversa-
 rum sortium jure revocaremur : quæ nunc saltem,
 post pacis initam pactionem, quia fidelibus animis
 fœderabuntur, apices nostri incipient commeari
 crebri, quoniam cessant esse suspecti. Proinde, do-
 mine papa, cum sacrosanctis fratribus vestris pariter
 Christo supplicaturas jungite præces : ut dignatus
 prosperare quæ gerimus, nostrique domini temperans
 lites, arma compescens, illos muneretur inno-
 centia, nos quiete, totos securitate. Memor nostri
 esse dignare, domine papa.

257 EPISTOLA VI.

Sidonius domino papæ b Ambrosio salutem.

Viguit pro dilectissimo nostro (quid loquar, no-
 men, personam? tu recognoscas cuncta) apud Chris-
 tum tua sanctitas intercessionis effectu : de cujus
 facilitate c juvenili sæpe nunc arbitris palam ascitis
 conquerebare, nunc tacitus ingemiscebas. Igitur hic
 proxime abrupto contubernio ancillæ propudiosissi-
 mæ cui se totum consuetudine obscena junctus ad-
 dixerat, patrimonio, posteris, famæ, subita sui cor-
 rectione consuluit. Namque per rei familiaris damna
 vacuatus, ut primum intelligere cœpit, et retractare,
 quantum de bonusculis avitis paternisque sumptuo-
 sitas domesticæ charybdis abligurisset ; quanquam
 sero resipiscens, attamen tandem veluti frenos mo-
 mordit, excussisque cervices, atque Ulysseas (ut fe-
 runt) ceras auribus figens, fugit, adversum vitia sur-
 dus, meretricii blandimenta naufragii : puellamque,
 prout decuit, intactam vir laudandus in matrimonium
 assumpsit, tam moribus natalibusque summotem,
 quam facultatis principalis. Esset quidem gloria, si
 voluptates sic reliquisset, ut nec uxori conjugaretur.
 Sed etsi forte contingat ad bonos mores ab errore
 migrare, paucorum est incipere de maximis : et eos
 qui diu totum indulserint sibi, protinus totum et pa-
 riter incidere. Quocirca vestrum est, copulatis obti-
 nere quamprimum prece sedula spem **258** libero-
 rum : et post consequens erit ut filio uno alterove
 susceptis (et nimis dixi) abstineat de cætero licitis,
 qui illicita præsumpsit. Namque et conjuges ipsi,
 quanquam aupti nuper, iis moribus agunt ac vere-

non huic, inquam, quem constat ad Arausicanum etiam
 in tempora pervenisse ; sed Juliano alterius ignotæ
 sedis episcopo, qui et Fausti epistolæ subscribit, et a
 Lucido inter eos numeratur qui ad synodum Arela-
 tensensem convenērunt. Diversus autem, et utroque au-
 thentior videtur Julianus, ad quem cum aliis Galliæ
 episcopis scribit Leo magnus anno 452.

b Episcopo, ad quem Ricuricus lib. ii, epist. 43.

c In aliquibus libris juvenali. Videsis notas in Si-
 donii carmen 23, vers. 428.

cunilis, vere ut agnoscas, si semel videris, plurimum A ten acundis fecundare colloquiis, aucupabimur nundinas involantum; et ultro scrinia tua, conniventibus nobis ac subornantibus, effractorum manus arguta populabitur: inchoabisque tunc frustra moveri spoliatus furto, si nunc rogatus non moveris officio. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA VII.

Sidonius domino papæ^a Remigio salutem.

Quidam ab Arvernibus Belgicam petens (persona mihi cognita est, causa ignota, nec refert) postquam Remos advenerat, scribam tuum, seu bibliopolam, pretio fors fuit officiove demeritum, copiosissimo velis nolis declamationum tuarum schedio emunxit. Qui redit nobis atque oppido gloriabundus, quippe perceptis tot voluminibus, quidquid detulerat, quanquam mercari paratis (quod tamen^b utrivis nec erat injustum), pro munere ingessit. Curæ mihi e vestigio fuit, iisque qui student, cum merito lecturiremus, B p'urima tenere, cuncta transcribere. Omnium assensu pronuntiatum, pauca nunc posse similia dictari. Etenim rarus aut nullus est, cui mediatiuro par assistat dispositio per causas, positio per litteras, compositio per syllabas. Ad hoc opportunitas in exemplis, fides in testimoniis, proprietates in epithetis, urbanitas in figuris, virtus in argumentis, pondus in sensibus, 259 lumen in verbis, fulmen in clausulis. Structura vero fortis et firma, conjunctionumque perfacetarum nexa cæuris insolubilibus; sed nec hinc minus lubrica et levis, ac modis omnibus erundata: quæque lectoris linguam inoffensam decenter expediat, ne salebrosas passa juncturas, per cameram palati volutata balbutiat. Tota denique liquida prorsus et ductilis, veluti cum crystallinas crustas, C aut onychintinas non impacto digitus ungue perlatur: quippe si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoretur. Quid plura? Non exstat ad præsens vivi hominis oratio, quam perlitia tua non sine labore transgredi queat ac supervadere. Unde et prope suspicor, domine papa, propter eloquium exundans atque ineffabile (venia sit dicto) te superbire. Sed licet bono fulgeas ut conscientiæ, sic dictionis ordinatissimæ; nos tibi tamen minime sumus refugiendi, qui bene scripta laudamus, etsi laudanda non scribimus. Quocirca desine in posterum nostra declinare judicia, quæ nil mordax nihilque minantur increpatorium. Alioqui si distuleris nostram sterilita-

tem acundis fecundare colloquiis, aucupabimur nundinas involantum; et ultro scrinia tua, conniventibus nobis ac subornantibus, effractorum manus arguta populabitur: inchoabisque tunc frustra moveri spoliatus furto, si nunc rogatus non moveris officio. Memor nostri esse dignare, domine papa.

260 EPISTOLA VIII.

Sidonius domino papæ^c Principio salutem.

Quanquam nobis non opinantibus, desiderantibus tamen, litteras tuas reddidit gerulus antiquus, idoneus inventus cui jure repetita credantur officia, quædequidem prima sic detulit. Igitur affatu secundo, vel potius benedictione donatus, ipse quoque^d repeto alterum salve, obsequia combinans, numeris æquata, non meritis. Et quia, domine papa, modo vivimus junctis abjunctisque regionibus, conspectibusque nutuis frui dissociatæ situ habitationis inlibemur; orate ut optabili religiosoque decessu, vitæ præsentis angoribus atque onere perfuncti, cum judicii dies sanctus obfulserit, cum resurrectione agminibus vestris famulaturi, vel sub Gabaoniticæ servitutis occasione, jungamur; qui secundum promissa cælestia, quæ sponderunt filii fidei de nationibus congregandos, si nos reos venia soletur, dum vos beatorum gloria manet, etsi per actionum differentiam, non tamen per locorum distantiam dividemur. Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA IX.

Sidonius domino papæ Fausto salutem.

Longum tacere, vir sacratissime, nos in commune dequestus es: cognosco vestræ partis 261 hinc studium, nostræ reatum non recognosco. Namque jam pridem jussus garrere non silui, istas litteras antecurrentibus: quibus etiam recensendis cum Reios advenerant, quia tunc Aptæ fuistis, aptissime defuistis. Idque votivum mihi granditer fuit ac peroptatum ut epistola injuncta nec negaretur scripta amicitiae, nec subderetur lecta censura. Ista omittamus. Mitti paginam copiosam denuo jubes. Parere prope rant adsunt vota, causæ absunt. Nam saluatio, nisi negotium aliquod activa deportet materia, succincta est: quam qui porrigit verbis non necessariis, a regula Sallustiani tramitis detortus exorbitat, qui Catilinam culpam habuisse satis eloquentiæ, sapientiæ

^a Remorum, quæ Belgicæ II metropolis, antistiti, regis Clodovei Francorumque ap. stolo. Hanc vero epistolam cum Sidonii elogio Historiæ suæ intexit Flodoardus lib. 1, cap. 12. Sed declamationes Remigii, quarum eloquentiam Sidonius tantopere commendat, nullæ ad nos pervenerunt; nec recens hæc jactura, cum Hincmarus ipse ac Flodoardus eas penitus ignorasse videntur.

^b In editione Labbei utilius; aliqui libri (quod tamen ejus nec erat, injustum).

^c Episcopo Suessionensi, ut dictum lib. viii, epist. 44, in qua et Megethium clericum nominat, per quem litteras acceperat reddebatur: quem propterea gerulum antiquum nunc vocat.

^d In aliquibus libris, *rependo*.

^e Non difficilis fuit hujus loci emendatio, pro eo quod legebatur, *qui tunc apte fuistis*. Qui enim anti-

quos codices manibus tenent, sciunt ab antiquariis qui diphthongos negligunt, raro ista distinguunt. Significat ergo Faustum Aptæ in vicina urbe tum fuisse, cum Sidonii litteræ Reios perlatæ sunt: aptissime autem opportunissimeque ait Reios abfuisse, ne litteræ illæ tam cito sub ejus censuram venirent. Sita est Aptæ Julia Vulgentium (sic enim a Plinio lib. iii, c. 4, appellatur) medio fere spatio Reios inter et Avenionem: quod etiam videre est ex Itinerario Æthici et Tabula Pentingeri. Coloniam fuisse ostendit antiqui lapidis hæc inscriptio Arelate.

JUL. C. F. TERTULLIN
FLAM. COL. APTA
L. VALLIUS ATILAN
NEPOS.

parum. Unde ^a Ave dicto, mox Vale dicimus, orate pro nobis. Sed bene est, bene est, quia chartulam jam jamque complicaturo res fortis accurrat, de qua exprobranda, si diutius vel lætitia sese mea vel ira cohibuerit, ipse me accepta dignum contumelia iudicabo. Venisti, magister, in manus meas, nec exulto tantum, verum insulto, venisti: et quidem talis quietem ab hinc longo jamdiu tempore desideria nostra præstolabuntur. Dubito sane utrum et invitus, at certe similis invito; quippe quo providente, vel (si tamen hoc nimis abnuis) acquiescente, sim tuis libris insatutatus, iisque, quod multo est injuriosius, territorium Arvernum cum præterirent, non solum mœnia mea, verum etiam latera radentibus. An verebare ne tuis dictis invideremus? Sed Dei indulto, vitio nulli minus addicimur: cui si ita ut **262** cæteris a mea parte subjaceretur, sic quoque auferret congregiendi annulationem desperatio consequendi. An supercilium tanquam difficilis ac rigidi plorosis extimescebas? Et quænam est cuiquam peritæ cervix tanta, quive hydrops, ut etiam tepida vestra non ferventissimis laudibus prosequatur? An ideo me fastidendum negligendumque curasti, quia contemneres juniorem? quod parum credo. An quia indoctum? quod magistero; ita tamen, ut qui dicere ignorem, non et audire: quia et qui Circensibus ludis adfuerunt, sententiam de curribus non ferent. An aliquo casu dissidebamus, ut putaremur iis libellis quos edissetis derogaturi? atqui præsule Deo, tenues nobis esse amicitias, nec inimici fingere queunt. Ista quorsum? inquis. Ecce jam pando, vel quid indigasse me gaudeam, vel quid te celasse succenseam. Legi volumina tua, quæ Riochatus antistes ac monachus, atque istius mundi his peregrinus, Britannis tuis pro te reperit; illo jam in præsentium Fausto potius qui non senesci, quippe viventibus non defuturus post sepulturam, fiet per ipsa quæ scripsit sibi superstes. Hic igitur ipse venerabilis, apud oppidum nostrum cum moraretur, donec gentium concitatarum procella defremeret (cujus imaginis hinc et hinc turbo tunc inhorruerat) sic reliqua dona vestra detexit, ut perur-

^a Hinc patet solitos veteres initio epistolæ Ave et Salve scribere, ut in fine Vale. Ausonius Paulino:

98 Quid prohibet Salve atque Vale brevitate parata
Scribere felicesque notas mandare libellis?

Cujus moris vestigia restant in nonnullis principum rescriptis. *Have Felix carissime nobis, Salve Cynege K. N.* Ductum id a more usus quotidiani. Nam hisdem formulis in quotidiano congressu digressuque utebantur. Græcis Χαίρει καὶ Ὑγιαίνεις, ut est in Hadriano Dionis. Plutarcho *περὶ ἀδολοσχίας* de Augusto; qui Fulvius, cum temere nescio quid effutisset, venienti postridie ac dicenti, Ave Cæsar, Vale Fulvi, respondit: Ἐλθόντος ἰωθεν, ὡς εἴθαι τοῦ Φουλβίου πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντος, Χαίρει, Καίσαρ, Ὑγιαίνεις, εἶπε, Φούλβιε.

^b Duos libros, ut cardinali Baronio visum est, de Gratia Dei et humane mentis Libero Arbitrio. De his enim loqui hoc loco Sidonium multis astruit tomo VI Annalium ecclesiasticorum. Mihi vero cum opus hoc Fausti bipartitum sub dialogi schemate, sub causarum themate quadripartitum fuisse affirmet Sidonium, quod neque his duobus neque ulli cuiquam ex aliis qui restant Fausti libris conveniat, reliquum

bane quæ præstantiora portabat operuerit, spinas meas illustrare dissimulans tuis floribus. Sed post duos aut tres amplius menses, sic quoque a nobis cito profectum, cum quipiam prodidissent de **263** viatoribus, mysticæ gazæ clausis involucris clam ferre thesauros, pernicious equis insecutus abeuntem, qui faciles posset itineris pridiani spatia prævertere, osculo in fauces occupati latronis insilui, humano joco, gestu serino; veluti si excussura quemcunque catulorum Parthi collo raptoris pede volatico tigris orbata superemictet. Quid multa? capti hospitis genua completor, jumenta sisto, frena ligo, sarcinis solvo, quæsitum volumen invenio, produco, lectio, excerpo, maxima ex magnis capita defustas. Tribuit et quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa compendium, qui comprehendebat signis, quod litteris non tenebant. Quibus lacrymis sane maduerimus, mutuo vicissim fletu rigati, tunc cum ab applexu sæpe repetito separaremur, longum est disuisse, nec refert: quod triumphali suffecto gaudio, spoliis onustum caritatis, et spiritualis compotem prædæ me domum retuli. Quæris nunc quid de manibus meis iudicem? nollem adhuc prodere, quo diuturnius exspertatione penderes: plus me enim uliscerer, si quod sensi tacerem. Sed jam nec ipse frustra superbis; ut pote intelligens, tibi inesse virtutem sic perorandi, ut lectori tuo seu reluctanti, seu voluntario, vis voluptatis excludat præconiî necessitatem. Proinde accipe, quid super scriptis tuis et injuriam passi censeamus. ^b Legimus opus operosissimum, multiplex, acre, sublime, digestum titulis, exemplisque congestum, bipartitum sub dialogi schemate, sub causarum themate quadripartitum. **264** Scripseras autem plurima ardentem, plura pompose; simpliciter ista, nec argute illa, nec callide; gravia mature, profunda sollicitè, dubia constanter, argumentosa disputatorie, quædam severe, quæpiam blande, cuncta moraliter, lecte, potenter, eloquentissime. Itaque per tanta te genera narrandi toto latissimæ dictationis campo secutus, nihil in facundia cæterorum, nil in ingenio facile perspexi juxta poli-

videtur ut opus hoc de quo agitur vel interiisse, vel adhuc uspiam latere sentiamus. — Hæc Sirmondus nota sic habet in posteriore Sidonii editione, cui præfuit Labbeus. Cæterum in priorè Sidonii verba, *Legimus opus.... bipartitum sub dialogi schemate*, Sirmondus in notis pag. 162 ex Baronio interpretatus fuerat *duos libros de Gratia Dei et humane mentis Libero Arbitrio*. De his, inquit, loquitur hoc loco Sidonium multis astruit tomo VI Annalium Baronius cardinalis, neque aliud eos in reliquis Fausti operibus videmus cui hæc aptius conveniant. Quid ergo causæ cur a Sionio tot ludibus ornentur, quos constat a Gelasio, Fulgentio, Avito, Cæsario, Facundo et aliis vel damnatos, vel contrariis etiam voluminibus confutatos? At Sidonium difficile non est iudicii alex subducere, qui Fausti in hoc opere ingenium, artem, eloquentiam prædicat, doctrinæ capita sententiasque non attingit. Faustum vero, et si qui tum in Gallia, quod dissimulari non potest, cum eo senserunt, aliquo modo excusare ratio illa videtur, quod ante synodum Arausicanam vixerint, cujus placitis Ecclesia princeps tanquam normæ doctrinæ, adversus Semipelagianorum errores usa est. — BAUXIUS, l. c., quem consulte ibid.

tu. Quæ me vera sentire satis approbas, cum nec
offensus aliter judico. Denique absentis oratio,
quantum opinamur, plus nequit crescere, nisi forsitan
aliquid his addat coram loquentis auctoris vox,
manus, motus, pudor, artifex. His igitur animi literarumque
dotibus præditus, mulierem pulchram, sed
illam Denterononio astipulante nubentem, domine
papa, tibi jugasti: quam tu adhuc juvenis inter hostiles
conspicatus catervas, atque illic in acie contrariæ
partis adamatam, nihil per obstantes repulsus præliatores
desiderii brachio vincente rapuisti. Philosophiam scilicet,
quæ violenter e numero sacrilegarum artium exempta,
raso capillo superflue religionis, ac supercilio scientiæ
sæcularis, amputatisque pervertustarum vestium rugis,
id est, tristis dialecticæ floribus, falsa morum et
illicita velantibus, mystico amplexu jam defæcata
tecum membra conjunxit. Hæc ab annis vestris jam
dudum pedissequa primoribus; hæc tuo lateri comes
inseparabilis, sive in palæstris exercereris urbanis,
sive in abstrusis macerare solitudinibus: hæc athenæsi
265 consors, hæc monasterii, tecum mundanas
abdicat, tecum supernas prædicat disciplinas. Huic
copulatum te matrimonio qui accessiverit, sentiet
Ecclesiæ Christi Platonis Academicam militare, teque
nobilissimum philosophari. Primum, ineffabilem Dei
Patris asserere cum sancti Spiritus æternitate
sapientiam. Tum præterea non cæsariem pascere,
neque pallio aut clava, vel ut sollicitis insignibus,
gloriarum, aut affectare de vestium discretionem
superbiam, nitore pompam, squalore jactantiam:
neque te satis hoc æmulari, quod per gymnasia
pingantur Areopagitica vel Prytæum, curva
cervice Zeusippus, Aratus panda, Zenon fronte
contracta, Epicurus cute distenta, Diogenes barba
comante, Socrates coma cadente, Aristoteles brachio
exserto, Xenocrates crure collecto, Heraclitus fletu
oculis clausis, Democritus risu labris apertis,
Chrysis digitis propter numerorum indicia constrictis,
Euclides propter mensurarum spatia laxatis, Cæanthes
propter utrumque corrosis. Quin potius experiatur
quisque conflixerit, Stoicos, Cynicos, Peripateticos,
hæresiarchas, propriis armis, propriis quoque

* Juvenalis satira x, de Nestore :

Atque suos jam dextra computat annos.

Dictum ex consuetudine veterum, qui vario flexu
digitorum numeros indicabant: quos supputatorios
digitorum gesticulos appellat Tertullianus. Totam
artem inter Bedæ opera complectitur libellus, qui
inscribitur de loquela digitorum. Lævæ ergo digitis
usque ad centum numerabant: in centesimo ad
dextram transibant. Hieronymus in Jovinianum 1: *Centesimo
numerus a sinistra transfertur ad dexteram.*
Faustum igitur grandævum inquit fuisse: non quod
vera centesimum annum attigisset: est enim hyperbole,
sed multo verecundior quam illam Nicarchi poetæ
in Cotytarum anam, quam ait annos suos
iterum manu sinistra numerare cœpisse: quod non
fiat, cum ad decem millia pervenerant. Sic enim
canit:

ἢ φάος ἀθήρησασα ἐλάφου πλέον, ἢ χεῖρ λαῖψ
τῆρας ἀρθμεῖσθαι δεύτερον ἄρξαιμην.

Quæ soles vilit lures quam cœvus, et annos

A concuti machiamentis. Nam sectatores eorum,
Christiano dogmati ac sensui si repugnauerint, mox
te magistro ligati, vernaculis implicaturis in retia
sua præcipites implagabuntur, syllogismis tuæ
propositionis uncatibus volubilibus tergiverantem
linguam inclamantibus, dum spiribus categoricis lubricas
quæstiones tu potius innodas, acrium more medicorum,
qui remedium contra **266** venena, cum ratio
compellit, et de serpente conficiunt. Sed hoc temporibus
istis, sub tuæ tantum vel contemplatione conscientiæ,
vel virtute doctrinæ. Nam quis æquali vestigia tua
insequatur gressu; cui datum est soli, loqui melius
quam didiceris, vivere melius quam loquaris? Quocirca
merito te beatissimum boni omnes, idque supra omnes
tua tempestate concelebrabant: cujus ita dictis
vita factisque dupliciter inclamavit, ut quandoquidem
tuos ^a annos jam dextera numeraverit, sæculo prædicatus
tuo, desiderandus alieno, utraque laudabilis
actione decedas, te relicturus externis, tua proximis.
Memor nostri esse dignare, domine papa.

EPISTOLA X.

Sidonius domino papæ ^b Aprunculo salutem.

Reddidit tibi epistolas meas, quem mihi tuas offerro
par fuerat: nam frater noster Cœlestius, nuper ad
te reversus ^c de Biterrensi, quoddam mihi super
statu injuriosi nostri vinculum cessionis elicit. Quod
quidem scripsi, non minus tua verecundia fractus
quam voluntate. Namque nos ultro vestro pudori
quasi quibusdam pedibus obsequii decuit occurrere.
Quocirca me quoque volente posside indultum, sed
liberaliter; nec enim, ut suspicor, plus aliquid hoc
genere solatii vel ipse quæsisisti. Quem litteris istis
non commendatoriis minus quam refutoriis, jam
placatus insinuo: sic tamen ut tibi assistat, tibi
pareat, te sequatur; atque **267** ut si permanserit
tecum, neutri nostrum judicetur famulus; si forte
discesserit, quæra ut utriusque fugitivus. Memor nostri
esse dignare, domine papa.

EPISTOLA XI.

Sidonius domino papæ ^d Lupulo salutem.

Propter libellum quem non ad vos magis quam
per vos missum putastis, epistolam vestram non ad

Jam lævæ rursus computat articulis.

^b Andemantini Lingonum episcopo, cui postea,
cum Arvernos relicta Burgundionum odio pristina
sede migrasset, cathedram suam Sidonius moriens
reliquit.

^c Ita etiam id nomen scriptum lib. viii, epist. 4.
Græcis Βαίτερας, quod propius accedit ad antiquam
inscriptionem Narbonensem, in qua Septimiani Ba-
terrenses hoc modo **99** leguntur:

M. JULIO PHILIPPO
NOBILISSIMO CÆS
PRINCIPI JUVENTUTIS
SEP. BÆTERR.

^d Episcopo Tricassino ad quem cum præcedentium
librorum volumen misisset ea lege Sidonius, ut ad
alium postea quemdam episcopum perferretur, quæ-
stusque hoc nomine Lupus esset, facti culpam hæc
epistola deprecatur.

ne magis quam in me scriptam recepi. Ad exprobrata respondeo pro æquitate causæ, non pro æqualitate faciendæ: quanquam quis nunc ego, aut quantus, qui agere præsumam vobis imputantibus innocentem? Quocirca delicto huic, quantumcumque est, inter principia confestim supplico ignosci, diffidentæ tantum, non et superbiæ fassus errorem. Nam cum mihi rigor censuræ tuæ in literis æque ut moribus sit ambifariam contremiscendus, fateor tamen in voluminis ipsius operisque rescriptu, illam mihi fuisse plus oneri, quam prætenditis caritatem. Nec citra justum ista conjicio: quandoquidem mortalium mentibus vis hæc naturalitus inest, ut si quid peperam fiat, minus indulgeant plus amici. Scripseram librum, sicut pronuntiatis, plenum onustumque vario causarum, temporum personarumque congestu: facturus rem videbar impudentissimam, si tantum mihi cuncta placuissent, ut nulla tibi displicitura confiderem. Iluc item, quisquis iudicii eventus **268** foret, vidi partibus meis nequaquam pietatis: ex solido constare rationem, si non saltem vobis esset antea allatum volumen, et si non videretur oblatum: sub hoc videlicet temperamento, ut si forte placuissem, non vos arrogantia præterisse; si secus, non vos improbitas expetisse iudicaretur. Nec sane multo labore me credidi deprecaturum vitatas causas erubescendi. Pariter illud nosse vos noveram, quod auctores in operibus edendis pudor potius quam constantia decet; quodque tetricis puncta censoribus, tardius procacitas recitatoris, quam trepidatio excudit. Alioquin si quis est ille, qui cum fiduciæ prærogativa, thematis ante inauditi operam ^a provulgat: incipit expectationi publicæ, quamvis solverit multa, pura redhibere. Præterea quidquid super hujusce scripti tenore censuris, malui factum confiteri simpliciter, quam trebaciter diffliteri. Dixisset alius, Neminem tibi prætulî, nullas ad ullum peculiare litteras dedi: quem prædatum suspicabare, unius epistolæ forma contentus abscessit, atque ea quidem nihil super præsentî negotio d. f. e. nte. Tu, qui te quereris omissum, tribus loquacissimis paginis fatigatus, potius in nauseam concitaris, dum frequenter insulsæ lectionis verbis inanibus immoraris. Adde, quia etiam in hoc, quod forsitan non notasti, reverentiæ tuæ meritumque ratio servata est, quod sicut tu antisitum cæterorum cathedris, prior est tuus in libro titulus: illius nomen vix semel tantum, et sibi ascripta pagina sonat: tuo, præter tibi depu-

^a In aliquibus libris *pervulgat*.

^b Autographum exemplar, quod ad te misi. Holographa enim dicuntur, quæ auctoris sui manuscripta, idiographa, archetypa: ut *holographum testamentum*, quod testator ipse perscripsit: *holographa epistola* Hieronymo in Rufinum, auctoris manu exarata. Holographa etiam manu scribere, est sua ipsius manu scribere. In veteri codice Canonum Nicænorum: *Atticus episcopus ecclesie Constantinopolitanæ edidit canones sanctorum Patrum holographa manu a me subscriptos*. Itaque quod in principum rescriptis, atque in privatorum item epistolis, sub finem adjici solet, *et manu divina vel et alia manu*, id perinde

latas, **269** frequenter illustrantur alienæ. Illud his junge, quod si quid ibi vel causaliter placet, ut per consilium meum lectitas: ille quandoque per beneficium tuum; qui munusculi mei incassum pressus invidia, necdum ad facultatem legendi, ut suspicor, venit, cum jam diu ipse perveneris ad copiam transferendi. Aio, tanquam non sit ^b holographas membranas arbitraturus; si tamen quod ante percurras, vel exemplar acceperit: neque enim in iis quæ tractaveris ulla culpabitur aut distinctionum raritas, aut frequentia barbari-morum. Nempe ad extremum palam videtur etiam tibi transmissa proprietatis, cui usus absque temporis fixi præscriptione transmissus est, quique supraddicto landiu potes uti libello, ut cum non amplius zotheca tua, quam memoria includat.

^B Hæc et his plura fors aliquis. Ego vero cuncta prætereo, et malo precari veniam quam reatum, si hoc esse creditur, deprecari. Præsentium quoque negligentiam litterarum nunc nec excuso: primum, quod etsi cupiam, parum cultius scribere queo: dein, quod libellari opere confectò, animus tandem feriaturus, jam quæ propalare dissimulat, excolere detrectat. At tamen cum satis tibi, et quidem merito (quidnam enim simile)? in omnibus cedam, quippe qui in alio genere virtutum, jam per quinquennia decem, non æquævis sacerdotibus tantum, verum et antiquis quoties collatus antelatusque sis; noveris volo, quamvis quæstibus quatiâs astra, atque majorum cineres favillasque in testimonium læsæ caritatis **270** implores, pedem me conflictui tuo, si mutuo super amore certandum est, non retracturum: quia cum in cæteris rebus, tum foedissimum perquam est in dilectione superari. Quæ velis nolis certa professio conviciis tuis illis, cuncta sane blandimentorum mella vincentibus, non præter æquum reponderatur. Ecce habes litteras tam garrulas ferme, quam requirbas: quanquam sunt omnes (si quæ uspiam tamen sunt) loquacissimæ. Namque in audentiam sermocinandi quem non ipse compellas, qui omnium (de me enim taceo) litteratorum, licet oculi affectent, sic ingenia producis, ut solet aquam terræ in visceribus absconditam per atomos bibulos radius extrahere solaris? Cujus lucis aculeo non sola penetratur aut arena subtilis, aut humus sesilis; sed si saxei montis oppressu fontium conditorum vena celetur, aperit arcanum liquentis elementis secretorum celestium natura violentior. Ita si quos, vir sacrosancte, studiosorum senseris, aut quietos, aut verecundos, aut in

sonat atque *holographa manu*: quia in hujusmodi epistolis hæc solum clausula auctoris manu perscriptæ, reliqua a notariis. At holographa epistola, tota ab auctore. Obvia sunt exempla. Ut Novella Valentiniani de episcoporum ordinatione: *Et manu divina: Divinitas te servet per multos annos, parens carissime*. Augustinus epistola xlv ad Armentarium et Riparium: *Et alia manu, Gaudeamus de vobis in abundantia gratia Christi, domini eximii, meritoque honorabiles ac desiderabiles filii*. Sic enim est in optimis manuscriptis. Sed in vulgatis exemplaribus, illa diversæ manus adnotatio, et hoc loco, et in aliis passim apud Augustinum et alios, librorum temeritate omissa est.

oliscuro jacentis fana recessu delitescentes; hos A eloquii tui caritas, artifice confabulatu dum compellat, et publicat. Sed quorsum ista, quid morarum est? redeamus ad causam, super cuius abundante blateratu, quia pareo, precor ut errata confessum venæ clementis indulta placatus impertias: licet quæ lætitia tua sancta, quæque communio, copiosius h. larere, si meæ culpæ defensio potius tibi scripta feratur quam satisfactio. Memor nostri esse dignare, domine papa.

271 EPISTOLA XII.

Sidonius a Oresio suo salutem.

Venit in nostras a te profecta pagina manus, quæ trahit multam similitudinem de sale Hispano in jugis cæso Tarraconensibus. Nam recensenti lucida et salsa est, nec tamen propter hoc ipsum mellea minus: sermo dulcis et propositi-ibus acer; sic enim oblectat eloquio, quod turbat imperio: quippe qui parum metiens quid ordinis agam, carmina a nobis nunc novat petat. Primum ab exordio religiosæ professionis, huic principaliter exercitio renuntiavi: quia nimirum facilitati posset accommodari, si me occupasset levitas versusum, quem respicere cœperat gravitas actionum. Tum præterea constat omnem operam, si longa intercapedine quiescat, ægre resumî. Quisnam enim ignoret cunctis aut artificibus aut artibus maximum decus usu venire? cumque studia consueta non frequentantur, brachia in corporibus, ingenia pigrescere in artibus? Unde est et illud, quod sero correptus aut raro, plus arcus manui, jugo bos, equus freno rebellat. Insuper desidiæ nostræ verecundia comes ad hoc sententiam inclinat, ut me, postquam in silentio decurri tres olympiadas, tam pudeat novum poema conficere, quam pigeat. Hoc item nefas, etiam difficilia factu tibi negari, cuius affectum tanto minus decipi decet, quanto constantius nil repulsam veretur. Tenebimus ergo 272 quippiam medium: et sicut epigrammata recentia modo nulla dictabo, ita litteras, si quæ jacebant versu referatæ, scilicet ante præsentis officii necessitatem, mittam tibi: petens ne tu sis eatenus justitiæ prævaricator, ut me opineris nunquam ab hujusmodi conscriptione temperaturum. Neque enim suffragio tuo minus auger, si forte digneris jam modestum potius quam facetum exist mare. Vale.

EPISTOLA XIII.

Sidonius b Tonantio suo salutem.

Est quidem, fateor, versibus meis sententia tua tam plausibilis olim, tam favorabilis, ut poetarum me quibusque lectissimis comparandum putes, certe

^a Homini Hispano, ut altera lib. viii ad Fortunalem. Hanc vero scripsit cum in episcopi munere tres jam olympiadas, hoc est annos duodecim decurrisset. Anno ergo Christi, juxta Baronii calculum 484.

^b Tonantii Ferreoli filio, in epist. 9 lib. ii, qui doctus Tonantius appellatur in Propemptico, ubi et matrem ejus Papiam illam laudat.

^c Apuleio: qui Quæstiones convivales scripserat, teste Macrobio lib. vii, cap. 3: Quæstiones, inquit, convivales proponas vel ipse dissolvas. Quod genus veteres ita lubricum non putarunt, ut et Aristoteles de

compluribus anteponendum. Crederem tibi, si non, ut multum sapias, ita quoque multum me amares. Hinc est, quod de laudibus meis caritas tua mentiri potest, nec potest fallere. Præter hoc poscis, ut Horatiana incude formatos Asclepiadeos tibi quospiam, quibus inter bibendum pronuntiandis exercere, transmittam. Pareo injunctis, liceo si unquam, molo maxime prosario loquendi genere districtus occupatusque. Denique probabis circa nos plurima ex parte metrorum studia refrigescere. Non enim promptum est, unum eundemque probe facere aliquid, et raro.

Jam dudum teretes hendecasyllabos,
Attrito calamis pollice lusimus,

273 Quos cantare magis pro choriambicis
Excusso poteras nobilium pede.
Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut nostra debinc cursitet orbita;
Qua Flaccus lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripoentibus,
Dum metro quatitur chorda Glyonto,
Nec non Alcaico, vel Pherecrato,
Juncto Lesiaco, sive anapestico,
Vernans per varii carminis eclogas,
Verborum v.olis multicoloribus.
Istud (da ve iam) fingere vatibus
Priscis difficile est, difficile et mihi,
Ut diversa sonans os epigrammata,
Nil crebras titubet propter epistulas,
Quas cantu ac modulis luxuriantibus
Lascivire vetit mascula dictio.
Istud vix Leo, rex Castali chori,
Vix hunc qui sequitur Laonipridius queat,
Declamans gemini pondere sub styli,
Coram discipulis Burdegalensibus.
Hoc me, teque decet, parre, precor, jocis,
Quæso pollicitam servet ad exitum
Oratoris opus cura modestiam:
Quo nil deterius, si fuerit simul
In primis rigidus, mollis in ultimis.

Quinimo quoties epulo mensæ lautioris hilarabero, religiosis, quod magis approbo, narrationibus vaca: bis proferendis confabulatio frequens, his redicendis sollicitus auditus inserviat. Certe si 274 saluberrimis avocamentis, ut qui adhuc juvenis, tepidius inflecteris, a Platónico Madaurensi saltem formula mutuare convivalium questionum: quoque reddatis instructor, has solve propositas, has propone solvendas, iisque te studiis, et dum otiaris, exerce. Sed quia mentio convivorum semel incidit; tuque sic carmen nobis vel ad aliam causam personamque compositum sedulo exposcis, ut me ejus edendi diutius habere non possis hæsitatorem; suscipe libens, quod temporibus Augusti Majoriani, cum rogatu cujusdam sodalis ad cœnam conveniremus, in d Petri librum magistri epistolarum subito prolatum subito effudi, meis quoque contubernalibus, dum rex convivii circa ordinandum moras neclit oxygarum, e Domnulo, Severiano atque Lampridio paria pangen-

ipsis aliqua conscripserit et Plutarchus, et vester Apuleius. Frontonem addit Joannes Saresberienais, qui Macrobbi verba repetit Polycratici viii, 10.

^d Majoriani Augusti: quo 100 legato et interprete Majorianum præsidium militum Lugduno impositum urbe depulit, ut est in panegyrico Majoriani sub finem. Eidem præterea panegyricum ipsum obtulit carmine 3.

^e De Domnulo dictum lib. iv, epistola ultima. Severianum iterum laudat epistola 15, et carmine 15 ubi præstantem tuba, hoc est grandiloquum, vocat.

libus (jactanter hoc dixi, imo meliora), quos undique A
urbium ascitos imperator in unam civitatem, invita-
tor in unam cœnam forte contraxerat. Id moræ tan-
tum, dum genera metrorum sorte partimur. Placuit
namque pro caritate collegii, licet omnibus eadem
scribendi materia existeret, non uno tamen epigram-
mata singulorum genere proferri : ne quispiam no-
strum, qui cæteris dixisset exilius, verecundia primus,
post morderetur invidia. Etenim citius agnoscitur in
quocunq; recitante, si quo cæteri metru canat, an
eo quoque scribat ingenio. Tu vero tunc opportunius
subjecta laudabis, cum totum te socio indulseris. Non
enim justum est, ut censor incipias cum severitate
discutere, quod non potuit amicus cum serietate
dictare.

275 Age convocata pubes,
Locus, hora, mensa, causa,
Jubet ut volumen istud,
Quod et aure et ore discis,
Studiis in astra tollas.
Petrus est tibi legendus,
In utraque disciplina
Satis institutus auctor.
Celebremus ergo, fratres,
Pia festa literarum.
Peragat diem cadentem
Dape, poculis, choreis,
Genialis apparatus.
Rutilum toreuma bysso,
Rutilasque forte blattas,
Recoquente quas ahenò
Melibœa fucat unda ;
Opulentet ut meraco
Bibulum colore vellus.
Peregrina det supellex
Ctesiphontis ac Niphatis
a Juga texta, belluasque
Rapidas vacante panno,
Acuit quibus furorem
Bene ficta plaga cocco,
Jaculoque ceu forante
Cruor incrementus exit.
Ubi torvus, et per artem
Resapina flexus ora,
It equo, reditque telo,
Simulacra bestiarum
Fugiens, fugansque Parthus.
Nive pulchriora lina
Gerat orbis, atque lauris,
Hederisque, pampinisque
Viridantibus tegatur.
Cytisos, crocos, amellos,
Casias, ligustra, calthas,

Julium opino: Severianum, cujus artis rhetoricæ
præcepta syntomata leguntur. Lampridium vero
rhetorem, cujus obitum luxit epist. 40, lib. viii, ca-
thedram Burdegalæ tenuisse hic locus ostendit.

a Quæ belluata tapetia in Plauti Pseudolo, Ζωωτά
Græcis et Ζωδιωτά. Nec abs re Ctesiphontis ac Nipha-
tis mentionem iniecit, ut Babylonica designaret. Ba-
bylon enim, auctore Plinio, colores diversos vestium
picturæ intexere maxime celebravit, et nomen impos-
uit. Babylonica vero picturæ argumentum, bella aut
venatio. Amnianus Marcellinus rerum gestarum lib.
xxiv, Juliani Aug. mansionem in agro Ctesiphontino
describens : *Diversorium, inquit, opacum et amœnum,
gentiles picturas per omnes œdium parietes ostendens,
regis bestias venatione multiplici trucidantis. Nec enim
apud eos pingitur vel fingitur aliud, præter varias cœdes
et bella.*

b Statius Papinins lacrymis Hetrusci :
.... tu messes Cilicumque Arabumque
Merge rogis.

¹ Barthius *Advers.*, pag. 489, monet se in Trevi-
rensi vetustissimo codice legi se *criminipta succo* :
tum, *Quis non videat*, inquit solers criticus, *CARMINA*

Calathi ferant capaces,
Redolentibusque seriis
Abacum, torosque pingant.
Maus uneta succo anomì
Domet hispidos capillos,
b Arabumque messe pinguis
Petat alta tecta fumus.
Veniente nocte nec non
Numerosus erigatur
Laquearibus coruscis
Cameræ in superna lychnus ;
Oleumque nescientes,
Adipesque glutinosos,
Utero tumente fundant
Opobalsamum lucernæ.
Geruli caput placentes
Anaglyptico metallo
Epulas superbioris
Humeris ferant onus is.
Patera, scyphi, lebetes,
Societ falerna nardo :
Tripodasque, cantharosque

B **276** Rosa subtilis coronet.
Juvat ire per corollas
Alabastra ventilantes,
Juvat et vago rotatu
Dare fracta membra ludo,
Simulare vel trementes
Pede, veste, voce Bacchas.
Bimiri remittat urbe
Thymelem, Palenque doctas
Tepidas ad officinas
Citharistris Corinthos :
Digiti quibus canentes,
Pariter sonante lingua,
Vice pectinis fatigent
Animata fila pulsui.
Date et æra fistulata
Satyris amica nudis :
Date c ravulos choraulas,
Quibus antra per palati
Crepulis reslanda buccis.
Gemit aura tibialis ;
¹ Date carminata socco,
Date dicta sub cothurno,
Date quidquid advocati,
Date quidquid et poetæ
Vario strepunt in actu :
Petrus hæc et illa transit.
Opus editum tenemus,
Bimetra quod arte texens,
Iter asperum, viasque
Labyrinthicas cucurrit.
Sed in omnibus laborans
Et ab omnibus probatus,
Rapit hinc et inde palmam.
Per et ora docta fertur.
Procul hinc et Hippocrenen,
Aganippicosque fontes,
Et Apollinæ canorum

Tibullus item lib. iv, in laude Sulpicii :

Cultor odoratæ dives Arabs segetis.

Arabum messis et segres, omnis generis odora-
menta quæ in Arabia nascuntur. Hinc prompta emen-
datio versus Orientii, qui viros doctos exercuit, si
Arabum legas, non arum. Sic enim scribit, de ca-
daveribus quæ aromatibus conduntur :

Non modo quæ tumultis bene condita saxa reservant,
Aut Arabum solidans pulvis odorque tenet.

Arabum pulvis et odor, nota figura, pro pulvere
odorato Arabiæ.

c Qui tibias in choro inflant: quos pulcherrime
itidem describit Cyprianus de spectaculis : *Alter cum
choro et cum hominis canora voce contendens spiritu
suo, quem de visceribus suis superioribus nitens hauserat,
tibiaram foramina modulans, nunc effuso, et nunc intus
recluso ac represso, nunc certis foraminibus emissio,
atque in aerem profuso : item in articulorum sonum
frangens, loqui digitis laborat, ingratus artifici qui lin-
guam dedit.*

APTA socco veram esse lectionem? BAUNIUS Sirmont.
editor. præfat. ad tom. I, § 41.

Comitantibus Camenis
Abigamus, et Minervam
Quasi præsulem canendi
Removete ficta fati,
Deus ista præstat unus.
Stupuit virum loquentem
Diadematis potestas,
Toga, miles, ordo equester,
Populusque Romularis :
Et adhuc sophos volutant
Fora, templa, rura, castra.
Super hæc, fragorem alumnio
Padus, atque civitatum
Dat amor Ligusticarum.
Similis favor resultat
Rhodanitas per urbes,
Imitabiturque Gallos
Feritas Ibericorum.
Nec in hoc moratus axe,
Cito ad arva perget Euri,
Aquilonibusque et Austris,
Zephyrisque perferetur.

277 Ecce dum quæro quid cantes, ipse cantavi.
Tales enim nugas in imo scrinii fundo muribus perforatas, post annos circiter viginti profero in lucem, quales pari tempore absentes, cum domum rediit, Ulysses invenire potuisset. Proinde peto ut præsentibus ludicris libenter ignoscas. Illud vero nec verecunde, nec impudenter injungo, ut quod ipse de familiaris mei integro libro pronuntiavi, hoc tu quasi sollicitatus exempli necessitate de meo sentias. Vale.

EPISTOLA XIV.

Sidonius a Burgundioni suo salutem.

Dupliciter excrucior quod nostrum uterque lecto tenetur. Nihil enim est durius quam cum præsentes amici dividuntur communiione languoris. Quippe si accidat, ut nec intra unum conclave decumbant, nulla sunt verba, nulla sunt solatia, nulla denique mutui oratus vicissitudo. Itaque singulis mæror ingens, isque plus de altero : nam parum possis, quanquam et infirmus, periclitante quem diligas, tibi timere. Sed Deus mihi, **Al**i amantissime, pro te paventi validissimum scrupulum excussit, quia pristinas incipis vires recuperare. Diceris enim jam velle consurgere, quodque plus opto, jam posse. Me certe taliter consultis, et sollicitudine prope præcoqua quæstionculis litterarum, jam quasi ex asse vegetus exerceo, audire plus ambiens, etsi adhuc æger, Socratem de moribus, **278** quam Hippocratem de corporibus disputantem. Dignus omnino quem plausibilibus Roma foveret uluis, quoque recitante crepitantis Athenæi subsellia cuneata quate-

* Adolescenti scholastico. Huic per litteras interroganti qui dicantur versus recurrentes, duo eorum genera proponit. Nam aut recurrunt per singulas litteras, cujus generis est Leonis Sapientis quasi distichum, lib. vi Anthologiæ epigrammatum Græcorum, **101** hoc modo :

Σόφος ἔγωγε ἦδη ἄν ἄνω, χαρὰ τῶν ἄνω, γελῶ τὰ κατω, λέγων, ἂν ὃ παραχῶν ἄνω, ἦδη ἔγωγε σοφός.

Hoc enim si retroactio cursu a fine relegatur, non motis loco litteris idem redit. Aut per singula tantum verba : quod genus Diomedes et Victorinus, qui prioris generis non meminerunt, reciprocos vocant. Sed horum rursus duæ sunt species. Nam reciproci (ut ad epistolam 11, lib. viii, observari ceptum), aut per singulos versus redeunt, tum generis ejusdem, ut hic pentameter Porphyrianus :

Ausonice decus, et lux pia Romulidum,

A rentur. Quod procul dubio consequere, si pacis locique conditio permitteret, ut illie senatoriæ juventutis contubernio mixtus erudirere. Cujus te gloriæ pariter ac famæ capacem, de orationis tuæ qualitate conjecto : in qua decentissime te nuper pronuntiante, quæ quidem scripseras extemporaliter, admirabantur benevoli, mirabantur superbi, morabantur periti. Sed ne impudenter verecundiam tuam laudibus nimis ultro premamus, præconia tua justius de te, quam tibi scribimus. Hoc potius, unde est causa sermonis, intronittamus. Igitur interrogas per pugillatorem, quos recurrentes asseram versus, ut celer explicem, sed sub exemplo. Si nimirum sunt recurrentes, qui metro stante, neque litteris loco motis, ut ab exordio ad terminum, sic a fine releguntur ad

B summum. Sic est illud antiquum :

Roma tibi subito motibus ibit amor.

Et illud :

Sole medere pede, ede perede melos.

Nec non habentur pro recurrentibus, qui pedum lege servata, et si non per singulos apices, per singula tamen verba replicantur : ut est unum distichon meum (qualia reor equidem legi multa multorum) quod de rivulo lusi, qui repentino procellarum patius illapsus, publicumque aggerem confragoso diluvio supergressus, subdita culta viæ inundaverat, **279** quanquam depositurus insanam mox abundantiam, quippe quam pluviis appendicibus intumescens, nil superna venæ perennis pondera inflarent. Igitur istic (nam viator adveneram) dum magis ripam quam vadum quæro, tali jocatus epigrammate, per turbulenti terga torrentis his saltem pedibus incesi.

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore consumptum jam cito deficiet.

Hoc si recurras, ita legitur :

Deficiet cito jam consumptum tempore flumen,
Tramite decurrit quod modo præcipiti.

Ecce habes versus, quorum syllabatim mirere rationem. Cæterum pompam quam non habent, non docehant. Sufficere indicasse me suspicor, quod tu requirendum existimasti. Simile quiddam facis et ipse si proposita restituas, æque diverso, quæ repletis expedis. Namque eminet tibi thematis celeberrimi votiva redhibitio, laus videlicet peroranda,

D in pentametrum alterum :

Romulidum pia lux, et decus Ausoniæ.

Tum diversi, ut hic heroicus Porphyrii ejusdem :

Omne genus metri tibi pangens, optime Basse,
in Sotadicum,

Basse optime pangens tibi metri genus omne.

Aut per totum elegum : quale est distichum Sidonii de torrente, et hoc Nicodemi Heracleotæ eodem lib. vi Anthologia :

Πηνελόπη, τότε σοι φῶρος καὶ χλαῖναν Ὀδυσσεύς
ἤνεγκεν, δολιχὴν ἔξανύσας ἀτραπὸν.

Quod ita recurrit :

Ἀτραπὸν ἔξανύσας δολιχὴν, ἤνεγκεν Ὀδυσσεύς
χλαῖναν καὶ φῶρος σοὶ τότε, Πηνελόπη.

quam ediderat, Caesaris Julli. Quæ materia tam **A**
grandis est, ut studentum si quis fuerit ille copio-
sissimus, nihil amplius in ipsa debeat cavere, quam
ne quid minus dicat. Nam si omittantur quæ titulis
dictatoris invicti scripta ^a Patavinis sunt volumini-
bus; quis opera Suetonii, quis ^b Juventii Martialis
historiam, quisve ad extremum ^c Balbi ephemeridem
fando adæquaverit? Sed tuis ceris hæc reservamus.
Officii magis nostri est auditoribus scamna compo-
nere, et præparare aures fragoribus intonaturis:
dumque virtutes tu dicis alienas, nos moliamur **280**
tuas dicere. Neque vereare me quospiam judices Ca-
tonianos advocaturum, qui modo invidiam, modo
ignorantiam suam fletæ severitatis velamine tegant:
quanquam imperitis venia debetur. Cæterum quis-
quis ita malus est, ut intelligat bene scripta, nec **B**
tamen laudet, hunc boni intelligunt, nec tamen lau-
dant. Proinde curas tuas hoc metu absolvo: faventes
audient cuncti, cuncti faventes, gaudiisque quæ
facies recitaturus, una fruemur. Nam p' erique lauda-
bunt facundiam tuam, plurimi ingenium, toti pudor-
em. Non enim minus laudi feretur, adulescentem,
vel quod est pulchrius, pene adhuc puerum, de pa-
lastra publici examinis tam morum referre suffragia,
quam litterarum. Vale.

EPISTOLA XV.

Sidonius Gelasio suo salutem.

Probas, neque deprecor, me deliquisse: deliqui
quippe, qui necdum nomine tuo ulla operi meo lit-
teras junxerim. Sed tamen scribis tum quod erraverim **C**
veniabile fore: si quod et ipse decantes mittam
ab exemplo: quia scilicet, Tonantio meo, ad parem
causam futuras usui litteras bimetas miscrim. Præ-
ter hoc quoreris paginam meam, si resolvatur in
lusum, solis hendecasyllabis frequentari. Qua de
re trochaica garrulitate suspensa, senariolos aliquos
plus requiris. Servio injunctis: tu modo placidus ac-
cipias: si veodam hanc ipsam mavis vocare, sive eclo-
gam. Nam metrum diu infrequentatum durius textitur:

281 Jubes, amice, nostra per volumina
Modis resultat in itatoribus
Ferox iambus, et trocheus hactenus,
Pigrasque bigas et quaterna tempora
Spondæus addat, ut moram volucripes
Habeat parum per iusitam trimetria:

^a Nondum enim perierat pars illa operis Liviani: **D**
de qua et Symmachus lib. iv, epist. 17: *Priacas*
Gallorum memorias deferri in manus tuas postulas:
revolve Patavini scriptoris extrema, quibus res C. Cæsar-
is explicantur.

^b Quidam, *Viventii*. Idem fortasse qui Gargilius
Martialis: quem inter auctores qui Cæsarem vitas in
litteras miserunt, numerant Vopiscus in Probo, et
Lampridius in Alexandro, cujus ætate vixit. Quan-
quam hic Gargilius quoque Martialis nuncupatur ab
Æmiliano, Servio et Cassiodoro, qui ejus etiam de
cura hortorum libros commemorant.

^c Julii Cæsaris de rebus suis Ephemeridem citant
Plutarchus et Servius ad xi *Æneidos*. Ad Balbum
item est Hirtii liber viii, quem ad reliquos vii Com-
mentariorum Cæsaris adjecit. Balbi autem Epheme-
ridis quæ C. Cæsaris gesta explicaret, mentio nobis
extra hunc locum apud veteres non occurrit.

Resonetque mixtus ille pes celerrimus,
Bene nuncupatus quondam ab arte Pyrrichæ,
Loco locandus undecunque in ultimo:
Spondam daturus et subinde versui,
Modo in priore parte, nunc in extrema,
Anapæstus, ipse quanquam et absolutius
Pronuntietur, cum secunda tertia
Gemine brevique longa adheret syllabæ.
Quæ te sperare vix callet gregarius
Poeta, ut ipse cernis esse Sollium.
In pectine errat, nec per ora concava
Vaga lingua flexum competentem explicat.
Epos sed istud aptius paraverit
Leo, Le n s aut secutus orbitas
Cantu in Latino, cum prior sit Attico,
Consentiorum qui superstes est patri,
Fide, voce, metris, ad fuenta Pegasi
Cecinisse dictus oritur canticum;
Quotiesque verba Graia carminaverit,
Tenuisse celsa junctus astra Pindaro,
Montemque victor isse per biverticem
Nulli secundis inter astra Delphica.

At uterque vatium, s. lyrae poeticae
Latiare carmen aptet absque Dorico,

282 Venusina Flacce pleetra ineptus exseras,
Japygisque verna cynus Auſidi,
d Atacem tonare cum suis oloribus,
Cana et canora colla victus ingemas.
Nec ista sola sunt perita pectora,
Licet et peritis hæc peritiora sint:
Severianus ista rhetor altius,
Afer vaferque Domvulus politius,
Scholasticusque sub rotundioribus
Petrus c. meus dicitasset acris:
Epistolaris usquequaque nec stylus
Virum vetaret, ut stupenda p.igeret
Potuisset ista semper efficacius,
Huino atque gente cretus * in Ligustide
Proculus, melodis insonare pulsibus,
Limans faceta quæque sic poemata,
Venetam lacessat ut favore Mantuam:
Homericaeque par et ipse gloriae,
Rotas Maronis arte sectans (compari.
Ego corde et ore jure despicibilis,
Quid inter hosce te rogante garriam,
Loquacitatis impudentiam probans,
Animique f. vota destituta litteris:
Sed quid negabo, nec pudore territus?
Amor timere nescit: inde parui.

Ignosce desueta repentini, atque ob impleta quæ
jusseras, nihil amplius quam raritatis indulgentiam
præstolatur. Cæterum mihi similia post si jusseris,
quo queam magis fieri obsequens, curabis ad vicem
carminis, aut dictare quæ cantem, aut saltare quæ
rideam. Vale.

283 EPISTOLA XVI.

Sidonius Firmino suo salutem.

Si recordaris, domine filii, hoc mihi junxeris, ut
hic nonus libellus, peculiariter tibi dictatus, cæteris
octo copularetur, quos ad Constantium scripsi, vi-
rum singularis ingenii, salutaris consilii certe in tra-

^d Qui fluvius Narbonem alluit: patriam Leonis et
Consentii. Fortunatus:

Excipit hinc Narbo, qua littora plana remordens
Mitis Atax Rhodani molliet intrat aquas.

102 Id est, easdem quas Rhodanus. Cycno se post
Pindarum comparavit Horatius lib. ii carminum.
Sidonius ergo Atacem cum Auſido Apuliæ componit,
Narbonenses hos poetas cum Horatio.

* De hoc, ut monui, Ennodius lib. i carminum, in
præfatione Proculi nepotibus dicta:

Horum Pindareus fulmina vicit arus.
Docta Camœnali cecinit qui ca. mina plectro,
Cujus Apollinei nil tacere chori.

f Male hactenus, *vota distent ut a litteris*. Certa et
necessaria emendatio: in qua tamen divinandum
fuit, cum manuscripti nihil juvarent. Sensus est
apertus. Destituta enim litteris vota dicuntur, ejus
qui velit quidem, sed ob imperitiam non possit.

catibus publicis ceteros eloquentes, seu diversa, A
sive paria decernat, præstantioris facundie dotibus
antecellentem. Sponsio impleta est, non quidem
exacte, sed vel instanter. Nam a peragratis forte
diocesisibus, cum domum veni, si quod schedium te-
nere jacens chartulis putribus ac veterosis conti-
nebatur, raptim coactimque translator festinus
exscripsi, tempore hiberno nil retardatus, quin actu-
tum jussa complerem; licet antiquarium moraretur
insiccabilis gelu pagina; et calamo durior gutta,
quam judicasses imprimentibus digiti non fluere,
sed frangi. Sic quoque tamen comptem officii prius
agere curavi, quam duodecimum nostrum, quem
Numæ inensem vos nuncupatis, Favonius statu te-
poro, pluviisque natalibus maritaret. Restat ut te
arbitro non reposeamus res omnino discrepantissi- B
mas, maturitatem celeritatemque. Nam quotiens
liber quispiam scribi cito jubetur, non tantum ho-
norem spectat auctor a merito, quantum ab obsequio.
De reliquo, quia tibi nuper ad Gelasium virum sat be-
nignissimum missos iambicos placuisse pronuntias, per
hos te quoque Mitylenæi oppidi vernulas munerabor.

Jam per alternum pelagus loquendi
Egit au lacem mea cyba cursum;

284 Nec bipertito timuit fluente
Flectere clavum.
Solvit antennas, legit alta vela,
Palmulam ponit manus, atque transtris
Littori junctus, petit osculandum
Saltus arenam.
Musstans quaquam chorus invidorum
Prodat irritu rabiem canino,
Nil palam sane loquitur, pavetque
Publica puucta.
Verberant puppem, quatiant car nam.
Ventilant syon las laterum rotundas,
Arborem circa volitant sinistrae
Sibila linguæ.
Nos tamen re tam comite arte proram,

* Hic dioceses posuit pro parochiis : distinguerat
lib. vii, epist. 6 : *nulla in desolatis cura diocesisibus pa-
rochiisque*. Ibi enim diocesisim ea notione dixit qua
hodie sumitur, pro tota episcopi jurisdictione. Inter-
dum vero latius porrigitur ad integram provinciam
archiepiscopi, ut Remensis ac Senonensis diocesis
in Chronico Flooardi anno 962. Imo etiam ac prima-
tis administrationem, quæ multas provincias com-
plectitur, ut lib. vi Capitularium, et in epist. Nicolai
papæ ad Michaëlem imp. Nonnunquam etiam con-
trahitur ad curias seu parochias, quæ multæ in una
diocesi, ut hoc loco, et apud Gregorium Turon.,
Britannensis diocesis lib. iv, 13; et dioceses Ruthen-
icæ Ecclesie lib. vii, 58. Sic vicissim parochia
sæpe pro integra diocesi, ut Vivariensis parochia
Adoni Viennensi, et Suessionensis Rothaldo in epi-
stola ad Nicolaum. Capitularium libro eodem : *Unus-
quisque episcoporum habeat suæ parochiæ potestatem*.
Hincmarus Nicolao : *Quia non solum diocesis, verum
etiam parochia mea inter duo regna sub duobus regibus
habetur divisa* : id est, non solum provincia, verum
etiam episcopatus Remensis.

† Statuæ æreæ, et præfecturæ urbanæ. Illas enim
coronas vocat, ut sequentia declarant.

‡ Statnam Sidonio positam fuisse sub Avito Aug.
argomento est, quod status hujus meminit in epi-
grammate ad Priscum Valerianum, quod superstitè
Avito, et calente adhuc panegyrici memoria, scrip-
tum patet; idque miror viros doctos non animad-
vertisse, qui sub Majoriano positam volunt. Præ-
fecturam autem ab Anthemio ii consule adeptus est,

Nil tumescentes veriti procellas,
Sistim s portu, b geminæ potiti
Fronde coronæ :
Quam mihi indulist populus Quirini,
Blattifer vel quam tribuit senatus,
Quam peritorum dehit ordo consors
Judiciorum.
Cum meis poni c statuam perenneum
Nerva Trajanus titulis videret,
Inter auctores utriusque fixam
Bibliothecæ.
Quamque post visus prope posti bilustro
Tempus, ac epi capiens honorem,
Qui patrum ac plebis simul unus olim
Jura gubernat.

285 Præter heroes, joca multi multis
Texti panis; c legos frequenter
Subditos senis pedibus rotavi
‡ Conunate bino.

Nunc per undenas equitare suetus
Syllabas, lust celer; atque metro
Sapph co creher ceciui, citato
Rarus ianbo.

Nec recitari quen quanta quodam
Scripserim primo juvenis calore :
Unde pars major utinam taceri
Possit et abili.

Nam senectutis i ropiore meta,
Quidquid extremis sociamur annis,
Plus pudet, si quid leve lusst ætas,
Nunc reminisci.

Quod perhorrescens, ad epistolarum
Trastuli cultum genus omne curæ :
Ne reus cantu petulantiore,
Sim reus actu.

Neu puter solvi per amœna dicta,
Schema si chartis phalerasque jungam :
Clurici ne quid uiaulet rigorem
Fama poete.

Denique ad quodvis epigramma i osthac
Non ferar pronus, teneroque metro,
Vel gravi, nullum cito cogar exhuo
Promere carmen.

Persecutorum nisi quæstiones
Forsitan dicam, meritosque colam -
Martyres mortis pretio parasse
Præmia vitæ.

286 E quibus primum mihi psallat hymnus
* Qui Tolosatem tenuit cathedram,
De gradu summo capitol orum
Præcipitatum,

cum Romam iterum venisset, post annos circiter de-
cem, quod est Sidonio, tempus prope post bilustre.
Rursum duplici statu donatum Sidonium, una in
Græca, altera in Latina bibliotheca, censuit elegan-
tissimus Lipsius 103 cap. 10 de bibliothecis. Mihi
auctor est Sidonius, non solum hoc loco, sed in eod-
em etiam carmine ad Valerianum, unicam fuisse :
in porticu nimirum, qua iter ad utramque bibliothe-
cam. Sic enim ait :

Nil vatum prodest adjectum laudibus illud,
Ulpia quod rutilat porticus ære meo.

† Alioqui vitiosum est pentametrum, nisi duplici
D commate constet, quorum parti sit, ut loquitur Te-
rentianus, finis utriusque suus. Idem hunc improbat :
Inter nostros gentilis oberrat equus, quia cola divisa
non habet : et Hephæstion illum Callimachi, *ἵερά νῦν
δὲ διασκορπίδω γενετή*.

‡ Saturninum primum Tolosatum antistitem. Sa-
turnini nomen respuebat metri ratio, sed carminis
legem spreuit, ne sancti viri memoriam præteriret.
Quod ipsum in hujusmodi nominibus causati passim
portæ : ut in alio ejusdem nominis Saturnino Pru-
dentiu : in martyres Cæsaraugustanos, in Eriano
Martialis lib. ix, 12, in pariambo Terentianus. Vetus
epitaphium Romæ duplici licentia.

Θ Κ
Φιλίππῳ τῷδε σῆμα κατοικομένην συνομεύων
Ἀβασκαντίε γαμετῆ μνημοσύνης ἕνεκεν.

Hoc est :

Phileto hunc tu nulam defuncto morte mari o
Abascantis con'unx grati amici officio.

Quem negotorem Jovis ac Minervæ,
Et crucis Christi bona conitentem,
Vixit ad tauri latus infungati
Plebs furibunda :
Ut per abruptum bove concitato,
Spargere cursus læværum cadaver,
Cautibus tinctis calida soluti
Pulve cerebri,
Post Saturninum, volo pleetra cantent,
Quos patronorum u reliquos probavi
Anxio duros mihi per labores
Auxiliatos.

Nam ectasi usus est anctor in Phileto, in Abascentide
pleonasmò. Re igitior in Itinerario suo Numatianus,
qui cum Venerii Rufii Volusiani verum nomen, hoc
est ultimum, salvis metri legibus versu complecti non
posset, satis habuit desiderium suum testari :

Hic præfecturam sacræ cognoscimus urbis
Delatam meritis, dulcis amice, tuis.
O larem verum complecti carmine nomen :
Sed quosdam refugit regula dura pedes.
Cognomen versus Veneri carissime Rulli,
Illo te dudum pagina nosstra cauit.

A Singulos quos nunc pia nunciat, alim
Non valent versu cohibere verba,
Quos tamen chordæ nequeunt sonare,
Corda sonabunt.

Redeamus in finem ad oratorium sylum, mate-
riam præsentem proposito semel ordine terminaturi :
ne si epilogis musicis opus prosarium clausimus,
secundum regulas Flacci, ubi amphora cœpit institui,
urceus potius exisse videatur. Vale.

Alloquitur enim, ut dixi, Volusianum, Albini filium,
cujus proprium nomen Volusianus, cognomina Vene-
rius Rufius. Idem paulo superius :

Rufus Albini gloria magna patris,
Qui Volusi antiquo derivat stemmate nomen.

B Urbanæ vero Volusiani præfecturæ, quam ei delatam
gratulatur, testis est Volusiani ipsus P. V. Edictum
adversus Cœlestium hæreticum. Itaque Numatiani Iti-
nerario, nostra quidem conjectura, redintegrandus est
titulus, AD RUFIVM VENERIVM VOLUSIANVM.

C. S. APOLLINARIS SIDONII CARMINA.

287 CARMEN PRIMUM.

PREFATIO ^a IN PANEGYRICUM DICTUM ANTHEMIO AUGUSTO
BIS CONSULI.

Cum juvenem super astra Jovem natura locaret,
Susciperetque novus regna vetusta deus,
Certavere suum venerari numina numen,
Disparibusque modis par cecinere sophos.

Mars clangente tuba patris præconia dixit,
Laudavitque sono fulmina fulmineo.
Arcas, et arcæiens fidibus strepuere sonoris,
Doctior hic citharæ pulsibus, ille lyræ.

Castalidumque chorus vario modulamine plausit,
Carminibus, cannis, pollice, voce, pede.

288 Sed post cœlicolas etiam mediocria fertur
Cantica semideum sustinuisse deus.

Tunc faunus Dryades, Satyrisque Mimallones aptæ,
Fuderunt lapidum rustica turba melos.

Alta cicuticines liquerunt Mænala Panes,
Postque chelyn placuit fistula rauca Jovi.

Hos inter Chiron ad pleetra sonantia saltans,
Flexit inepta sui membra facetus equi :

Semivir audiri meruit, meruitque placere,
Quamvis hinnitum dum canit ille daret.

104 ^a Panegyricorum Sidonii præposterus est
ordo. Recta series erat, ut primo loco appareret
panegyricus Aviti, tum deinde Majoriani, postremo
Anthemii, qui Majoriano post Severum successit,
ἀνθρ, ut Theophanes in Chronico scribit, Χριστι-
ανισσιστος, et qui cum pietate imperium rexit. Ex quo
Damasii vanitatem redarguas, qui in vita Isidori
Ægyptii Anthemium finxit impium, atque ἐλλυγόρρονα,
ei qui occulta de renovando idololorum cultu consilia
mente agitaret. Quæ autem occasio et causa Sidonio

Ergo sacrum dives et pauper lingua litabat,
Summaque tunc voti victima cantus erat.

C Sic nos, o Cæsar, nostri spes maxima sæcli,
Post magnos proceres parvula thura damus,
Audacter docto ^b coram Victore canentes,
Aut Phœbi, aut vestro qui solet ore loqui.

Qui licet æterna sit vobis quæstor in aula,
Æternum nobis ille magister erit.
Ergo colat variæ te, princeps, hostia linguæ :
Nam nova templa tibi pectora nostra facis.

CARMEN II.

PANEGYRICUS QUEM ROMÆ SIDONIUS DIXIT ANTHEMIO
AUGUSTO BIS CONSULI.

Auspicio et numero fasces, Auguste, secundos
Erigi, et effulgens trabæalis mole metalli
Annum pande novum, consul vetus, ac sine fastu
Scribere bis fastis : quanquam diademate criem

289 Fastigatus eas, humerosque ex more priorum
Includat Sarrana chlamys, te picta togarum
D Purpura plus capiat : quia res est semper ab ævo
Rara, frequens consul. Tuque, o cui laurea Janæ
Annua debetur, religa torpore soluto
Quavis fronde comas, subita nec luce pavescas

fuert panegyrici Anthemiani, docuit nos epist. 9
lib. 1. Ex ea enim Romæ dictum constat calendis
Januariis, cum Anthemius Aug. imperium nuper
adeptus, consulatum alterum (priorem quippe adhuc
privatus Constantinopoli egerat) solemnè principum
more auspicaretur, anno Christi 468. Quare ab hac
iterationum fascium gratulatione laudationis duct
exordium.

^b Alii, doctore, ut vulgati, Sed cum in plerisque
victore legeretur, non dubitavi quin id ejus nomen
esset, qui sacri palatii quæstor fuit Anthemio.